

SCRIITORII ROMÂNÎ

Colecție îngrijită de
MARIN SIM.-RIMNICEANU
Membru cor. al Academiei Române

I. S L A V I C I

531

CEL DIN URMĂ
ARMAȘ

ROMAN

CULTURA

NAȚIONALĂ

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

BUCUREȘTI

COTA

61618

I. S L A V I C I

CEL DIN URMĂ ARMAȘ

S'A EDITAT ȘI TIPĂRIT
DE CULTURA
NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI 1923

Drepturile rezervate

B.C.U. Bucuresti

C273176

61618
Dublet

PARTEA ÎNTĂI

PORTRETUL ALINEI

I.

München, 4 Noemvrie 1874.

Verișoară dragă,

Am ajuns, în sfârșit, și eu să mă pot întoarce în țară. Sunt o viață 'ntreagă cei noaue ani, pe care i-am petrecut în străinătate, și o bucurie nespusă mă cuprinde când mă gândesc, că în curând o să văd iar Valea Boului cu lunca cea înfloritoare, largă și luminoasă, cu râulețul ce șerpuieste de alungul ei printre țarini și livezi, cu pădurile umbroase de pe coastele de la dreapta și de la stânga ei, cu sătenii voioși și harnici și cu vechea curte părintească, lumea plină de soare, în care mi-am trăit anii copilăriei și-ai tineretelor și 'n care am avut noi amândoaue atâte zile plăcute.

Visul meu a fost, precum știi, și e și acum, ca Iorgu să chivernisească Valea Boului, moșia de zestre, pe care am scăpat-o cu atâta greutate și pe care aren-

dașii o secătuiesc. El a și terminat Academia agricolă de aici cu foarte frumos succes. A ținut înse să mai facă și studii de drept, lucru cu minte, căci e bine, ca agronomul să fie dumirit asupra legilor și împregiurările pot să vie așa, ca el să ia parte și la viața politică. Zilele aceste și-a luat doctoratul în drept și nu ne mai reține nimic aici. Arde și el de dorința de a se stabili la Valea Boului, pe care numai în treacăt a văzut-o de câte-va ori. Il vād mereu studiind planul moșiei și făcându-și planuri de exploatare rațională. De oarece înse contractul arendașului expiră abia de Sf. Dumitru, anul viitor, am luat hotărîrea de a petrece câte-va luni la Paris, ca să cunoască și felul de exploatare agricolă al Francezilor.

Te vei fi mirând, poate, că-l duc la Paris, unde nenorocitul lui tată a luat apucăturile, pe urma cărorora a risipit în destrăbălări marea avere moștenită dela părinții lui. Ai înse'n vedere, că el a avut parte de cu totul altă educațiune și că-l însoțesc și eu. Nu că-mi e fiu, dar ai să fii încântată de dînsul. Seamănă, ce-i drept, și la statură, și la față cu tatăl său, deși e mai bălan și are ochii albaștri — ca ai mei, — chiar mai frumos de cum îl știi din timpul copilăriei. Se deosebește înse de tatăl său în cele sufletești. E om de o fire potolită și duioasă, totdeauna cumpenit, par'că prea bătrân pentru vîrsta lui și nimic nu-i este mai presus de gîndul de a duce cu mare cinste mai departe neamul Armașilor, din care au ieșit atâți fruntași ai țării. Un om ca dînsul nu caută 'n Paris decît ceea ce e bun și frumos.

Gîndul meu e, ca de Paștile viitoare să fim la București și să rămînem acolo pînă — cînd nu ne vom fi putut muta la moșie.

Te rog acum, dragă verișoară, să umbli, când n'ai altă treabă, pe-ici pe colo, ca să cauți de Sf. Gheorghe o locuință pentru noi, cel puțin trei și cel mult cinci încăperi mai largi și luminoase, nu însă singuri în curte. Vorba e adecă să luăm locuința pentru mai mulți ani, ca să mînem în ea când venim de la moșișie cu treburi la București. Rău n'ar fi dacă am găsi în aceeași curte și grajdii pentru patru cai. Grabă mare nu e deocamdată, și cartierul mi-e indiferent.

Dac'ar fi să găsești vre-o locuință deșertă, o închiriăm chiar de pe acum.

Îți voi mai scrie de la Paris, ca să-ți dau adresa mea.

Deocamdată multe și călduroase îmbrățișări pentru tine și pentru ai tei.

ELENA VĂLEANU

II.

București, 4 Ianuarie 1875.

Scumpa mea Lenuță,

Cele două scrisori ale tale și mai ales cea de la München au trecut din mână în mână și au stîrnit o adevărată revoluțiune în familia noastră. Mare bucurie că ni-l aduci, în sfîrșit, pe Iorgu, cu care toți se fălesc, dar părerile sunt foarte împărțite în cece privește planurile voastre pentru viitor. Sunt lucruri, la care eu, femeie, nu mă prea pricep; mă tem însă și eu, că n'o să puteți suporta viața de la țară! E frumos și bine la Valea Boului — așa câte-va săptămâni, mai ales toamna, în timpul culesului și când se adună prunele și poamele de tot felul. Să stai

însă mereu acolo: asta nu face pentru oameni ca noi!

Dar — mai 'nainte de toate — afacerile.

Locuință vi-am găsit — nu tocmai cum mi-ai scris, dar după părerea noastră foarte potrivită pentru voi: un antreu larg și luminos, în care dau patru uși: la dreapta un salon și un biou pentru Iorgu, amândouă aceste cu ferestrele spre stradă, iar la stânga o odaie foarte potrivită pentru sufragerie și un iatac pentru Iorgu, aceste cu ferestrele spre curte. Pentru tine se află un iatac frumușel pe coridorul, unde mai sunt, lângă bucătărie, încă două odăițe pentru servitori. Casele sunt în stare bună. Până 'n Decembrie a stat în ele un Englez de la fabrica de tutunuri, care a plecat în America. Pivniță și pod sunt. Proprietara, văduva unui profesor decurând repocat, stă în aceleași case, are însă intrarea despre altă stradă. Chiria trei mii de lei, — un bagatel pentru voi.

Te rog cu tot dinadinsul să le închiriați, căci sunt potrivite chiar și pentru cazul, că nu vă stabiliți deocamdată la moșie.

Jean râde când vine vorba de Valea Boului. Cine are moșie de opt mii de pogoane ca Valea Boului, — zice el, — peste două mii de pogoane stejăriș copt și sănătos, întinse livezi de pruni, fânațe printre luminișuri, vie mare și mii de pogoane arate 'n pământ mănos, nu mai era nevoie să gospodărească el însuși. Decând cu căile ferate și cu șoselele pietruite arenzile au crescut, încât arenda e azi mai mare de cum era cu vre-o douăzeci de ani în urmă prețul moșiei. Un om cu două diplome și cu legături întinse în cele mai bune cercuri, cum este Iorgu, comite o adevărată crimă, dacă se surghiunește la țară.

Regret, scumpa mea, că nu mă pricep, dar te încredințez, că în timp de noue ani, de când ai plecat tu, toate s'au schimbat: altă lume, alte stări; alte obiceiuri, cu totul alt fel de a vedea lucrurile. Vei rămânea uimită după ce te vei fi întors și te vei fi uitat împregiurul tău. Mult m'ași mira, dacă tot ai mai stărui ca Iorgu să rămâie la țară.

Multe sunt, scumpa mea, farmecele vieții de la țară, și eu te 'nțeleg, dar între numeroșii noștri cunoscuți numai pe ici pe colo a mai rămas câte un excentric, care are gust pentru ele. Și acesta se tânguiește mereu mai că ploile sunt prea multe, mai că seceta e prea îndelungată, mai că vânturile sunt prea aspre, mai că gerul e cumplit ori că bruma e prea târzie, mai că s'au sporit prea tare șoarecii, gândacii ori viermii de tot felul. Nu e de mirat, dacă cei mai mulți lasă pe capul arendașilor grijile aceste.

De altminteri, — iar mă amestec în lucruri, la care nu mă pricep. O să le descurce bărbații ei între ei.

Răspunde-mi, te rog, cât mai curând, ca să știm, ce avem să facem în ceea ce privește locuința. Păcat ar fi să pierdem ocasiunea.

Te sărut și 'mbrățișez pe Iorgu al nostru.

ANA

III.

Iubita mea mătușă,

Nu te vei supăra, sunt încredințat, că mama mi-a dat mie plăcuta însărcinare de a răspunde la sugestivă scrisoare ce i-ai adresat la 4 ale lunii curgătoare.

Vă suntem foarte recunoscători, pentru-că vi-ați dat osteneala de a ne găsi locuință și vă rugăm s'o închiriați fără de 'ntârziere pentru noi. Așa, cum ni-ați ales-o, ne vom simți foarte bine în ea.

Imi iau acum voie să vă dau câte-va deslușiri în ceea ce privește hotărîrea mea de a mă stabili la Valea Boului.

Vă rog, mai nainte de toate, să fiți pe deplin încredințată, că nu în urma stăruințelor mamei am luat hotărîrea aceasta. Am luat-o din simțămînt de pietate către părinții, bunii și străbunii mei, care toți și-au petrecut viața trăgînd brazde în ogorul strămoșesc. Ancă 'n timpul copilăriei mă ademenia gîndul acesta, și azi el e cu atît mai virtos idealul vieții mele, și m'ași simți nemîngîiat, dacă mult iubita mea mamă n'ar împărtăși vederile mele.

Vorbiți în scrisoarea d-voastre despre schimbările, prin care a trecut țara în timpul celor din urmă vre-o zece ani. Tocmai în noaua stare de lucruri viața de la țară va lua un avînt ne mai pomenit în țara noastră, ale căreia izvoare de bogăție sunt nesăcate.

Greutățile, cu care se luptă agricultorul, pentru bărbat nu pot să fie decît un puternic îndemn la lucrare stăruitoare.

Se zice, că omul e reprezentantul lui Dumnezeu pe pămînt. Eu o 'nțeleg așa, că omul e menit a desăvârși prin purtarea lui de grijă ceea ce natura pervertită pocește. Nu e bucurie mai omenească decît aceea, pe care o simți urmărind creșterea unei ființe puse sub purtarea ta de grijă, fie om, fie animal, fie pom, fie copac, fie orice plantă. Iai parte la necurmata creațiune, care premenește mereu cele de

pe fața pământului. Aceasta e ceea ce mă încântă pe mine, și visul meu e să fac din Valea Boului o grădină de frumusețe, în fața căreia urmașii să se oprească cuprinși de mulțumire și să zică: «Pe aici a trecut Iorgu Armaș, fiul lui Radu, nepotul lui Stroe, strănepotul lui Vintilă, odraslă din vechea viță a Armașilor».

Știu, că voi avea desamăgiri, dar prin desamăgiri are să treacă omul ori-și-care i-ar fi cărările vieții.

Pe mine nici dobânda nu mă adimenește, nici paguba nu mă înspăimântă: caut numai mulțumirea de a face tot ceea ce după convingerea mea trebuie să fac.

Nu mă îndoiesc, că nenea Jean vede lucrurile potrivit cu stările de azi ale țării și numai binele meu îl voiește, dară eu, așa cum sunt, nu-mi pot închipui teren de activitate pentru mine mai potrivit decât plugăria. Trăind în oraș, m'aș perde eu însu-mi pe mine.

Vom mai discuta de altminteri cu nenea Jean după ce ne vom fi întors și sunt încredințat, că-mi va da dreptate. Țiu în tot cazul să nu nesocotesc sfaturile ce-mi va fi dând.

Noi avem să plecăm de aici pe la începutul luni Aprilie și până la toamnă îmi rămâne destul timp de răs-gândire.

Mama și eu ne bucurăm de pe acum gândindu-ne că în curând o să ne revedem și vă rugăm să primiți cele mai călduroase îmbrățișări din partea noastră.

Al d-voastre devotat nepot

IORGU ARMAȘ

P. Sc.

Plecăm zilele acestea în Champagne, unde am să fac un tour mai înainte de a fi părăsit Franța.

IV.

București, a treia zi după Paști.

Soră surioară,

Vin târziu, chiar prea târziu, dar beau cafele ca un Turc și fumez tutun de contrabandă puindu-mă la masă, ca să-ți ticluiesc o scrisoare lungă, din care te vei dumeri, de ce adevărat nu m'am ținut de vorbă și abia acum le trimit micuților tei ceea ce le făgăduisem de sfintele sărbători.

O să aflu multe lucruri dureroase, dar încă mai multe bune și frumoase.

Știi că dau lecțiuni de desen într'un pensionat de domnișoare. Mai dau câtor-va domnișoare mai mari lecțiuni de pictură, adevărat lucrăm în tovărășie, eu trei părți și ele una, și prezentăm părinților operele drept numai corectate de mine, ca să se bucure și ei. Cei mai de căpetenie dintre clienții mei sunt înse «Scrânciobul», pentru care fac caricaturi și Polcovnicul Papazoglu, care publică tablouri istorice desemnate de mine.

Apropiindu-se Floriile, mă așteptam să-mi curgă banii din toate părțile, încât să nu-i mai pot prididi. Am și primit câte 40 lei de la două dintre Domnișoarele măiestre 'n ale picturii. Atât înse și numai atât. Văzând că timpul trece fără-ca bunul exemplu

să aibă imitatori, mi-am luat paltonul în spinare și inima 'n dinți și-am început să cer, — nu să cerșesc, draga mea, ci să-mi caut cele ce mi se conveniau. Doae dintre domnișoare plecaseră la țară cu familiile lor, ca să petreacă sfintele Paști la aier și pe iarbă verde. Altă domnișoară nu se află, din întâmplare, acasă când m'am dus s'o văd. M'am dus de a doaua, ba chiar și de a treia oară: aceea-și întâmplare fatală. M'am dus la directoara pensionatului, de la care aveam să cer chiar o anticipațiune. Cerul mi s'a 'ntunecat însă mai 'nainte de a-mi fi dat pe față gândul. Simțind, se vede, că am să mă reped la punga ei, a început să mi se plângă, că cele mai multe dintre fete au plecat în familiile lor fără-ca părinții să fi achitat ceea ce datorau pentru trecut. Spune, te rog: mai puteam eu să stric sărbătorile respectabilei cocoane spuindu-i că tot cam la fel am pățit-o și eu?

M'am dus la Gedeon Teodorescu, redactorul «*Scrânciobului*», un tânăr frumușel, deștept și foarte simpatic. De ce folos îmi era înse deșteptăciunea lui, dacă n'avea nici odată gologani?!

«De! — mi-am zis, — poate — tocmai acum el mi-e scăparea».

M'am dus. El a început să rîdă.

«Tocmai acum te pune păcatele să vii!? — mi-a zis — nu-ți dai seamă, că tipograf, negustor de hârtie, proprietarul localului, toți din toate părțile dau năvală asupra mea?»

Haid! — la Polcovnicul, de la care aveam să iau peste doue sute de lei.

Polcovnicul acesta era cel mai bine cunoscut om în București: un bătrân scurt și cu pasul apăsător, cu mustața țepoasă, iute la vorbă și pripit la gesturi.

Fusese polcovnic în timpul Impăratului Nicolae și purta uniformă de croiu rusesc, — șapcă lătăreață cu cozoroc mare și tunică lungă cu bumbi de alamă. Ți înșira toți voivozii pe degete și alerga pe la mănăstiri, ca să le găsească portretele și să le reproducă în tablouri. Dacă se 'ntâmpla să-i lipsească pe ici pe colo câte unul, îl plâzmuia după cele mai ingenioase analogii. Făcea genealogii bătrânul acesta, și nu era între contemporani nici unul, care știa deopotrivă cu dînsul să facă istorie națională. Pe lângă toate aceste mai era și om darnic. Nu se putea să-i ceri fără-ca să-ți dee. Mi-a dat și astă dată doi galbeni, galbeni adevărați, cu zimții nepiliți

Patru-zeci și încă patru-zeci de lei adăugați la doi galbeni erau parale frumoase, dar lăptăreasa era neplătită, neplătită era și spălătoreasa, îi mai eram dator și chelnerului de la cafeneaua Labes, precum și băiatului din colț: ce-mi mai rămânea?

Mă știi, că mai sunt și scriitor. Am pană foarte ascuțită. Colaboram la «*Reforma*» lui Valentinianu, celebrul Valentinianu, ginerele Polcovnicului, fost ofițer în oastea română, iar acum publicist mult lăudat în coloanele «*Reformei*», bun prieten al meu și om, care trăiește noaptea și doarme ziua. Aveam să iau și de la el. Nu știu cât, căci nu ajunsesem nici odată să ne răfuim.

M'am dus la el: m'a rugat să-l împrumut cu zece lei, că mi-i dă mâine, când are să încaseze subvențiunea ce-i fusese asigurată.

Te 'ntreb acum, draga mea surioară: ce-mi mai rămânea să fac?

Beam cafele și fumam tutun de contrabandă, foarte bun tutun din Dobrodja, cu cincispre-zece lei

ocau, beam și fumam și-mi prăpădiam hârtia făcând caricaturi, ici domnișoare care pleacă la țară, colo domnișoară, care nu e nici odată acasă, — redactor de foaie umoristică cu buzunările goale, directoare mofluză, ba polcovnic, ba giuvaer de ginere. Dă-le dracului griji, că de ele nu scapi nici de sfintele Paști.

Nu știe însă omul, de unde îi vine norocul.

Te rog să citești cu toată evlavie, căci tatăl tău și-al meu a fost față bisericească, paracliser și psalt — la nevoie ucenic al marelui Anton Pann, ba până chiar și zugrav de icoane.

Eră Marți, înainte de Florii, și mă aflam în toiul caricaturilor. De odată se deschide ușa iatacului și intră foarte ceremonios gazda mea, o boiemoaică grasă, care vorbea foarte prost românește, soția unui tâmplar, care lucra cu săptămâna în marele atelier al lui Olbrich. Mă întreabă femeea, cum îmi mai merge, cum stau cu sănătatea, ce știri mai am de acasă, — cum e obiceiul persoanelor bine crescute. I-am răspuns: «Bine!» iar «Bine!» tot «Bine!» Văzând că toate sunt bine, ea a schimbat vorba și-a început să mi se plângă de greutățile vremurilor — mai ales acum înainte de sărbători. I-am înțeles cântecul chiar din clipa intrării ei ceremonioase.

«Madam, — i-am zis dar, — Vă sunt și eu dator chiria pe două luni. S'a întâmplat să rămân în întârziere. Să fiți însă liniștită. Am să iau din multe părți mai mult decât destul și, dacă nu chiar azi mâne neapărat vă achit și pe o lună 'nainte.

A plecat femeea foarte mulțumită și încă mai ceremonios.

Am plecat și eu în drumurile, pe care le știi și am obținut rezultatele, pe care le cunoști. A trecut deci

și Marția, și Mercuria, și Joia fără ca boemoaica să-și fi văzut visul cu ochii.

Vineri beam alte cafele, fumam același tutun și făceam caricaturile, asupra cărora ești luminată.

Ear intră madama — acum mai puțin ceremonios. N'avea nevoie să-mi spună, de ce anume nu mă mai întreabă de sănătate.

«Madam, — i-am zis, — sunt desolat. Toată lumea a plecat chiar mai nainte de Florii la țară, unde acum e bine și frumos».

Nemuțumită cu lămurirea aceasta, ea s'a uitat de sus în jos la mine.

«D-ta, mi-a zis, — bei prea multe cafele și fumezi tutun prea scump».

«Nu, madam, — am răspuns eu. — Cafelele mi le fac eu însu-mi, nu le plătesc, ear tutunul e de contra-bandă, cinci lei ocaua».

«Prea mult! — repetă dînsa, — și cine bea atâtea cafele și fumează asemenea tutun trebuie să muncească».

«Dar muncesc și eu! — am întâmpinat. — Ce să-mi fac însă, dacă au plecat la țară cei ce au să-mi deede!»

«Bărbatul meu muncește, — grăi dînsa, — și Olbrich îl plătește la sfârșitul fie-cărei săptămâni până la cea din urmă para. Dacă e să plece la țară, plătește mai nainte de a fi plecat. Acum de serbători i-a dat și un adaos».

«Meseria mea e cu totul altfel», — am zis eu.

«Proastă meserie!» — a strigat dînsa.

Aceasta era o insultă grosolană. Imi venia s'o dau afară, și ași fi făcut-o aceasta, dacă n'ar fi fost la mijloc temerea, că are să mă deede dînsa pe mine afară — tocmai acum de sfintele Paști.

Mi-am stăpânit deci firea și m'am făcut că nu înțeleg. La urma urmelor ea tot pleca și fără s'o mai poftesc eu să iasă.

Ea venise înse cu un plan de mai nainte croit.

«Domnule, — îmi zise schimbându-și tonul în mai dulceag, — D-ta ești zugrav. Nu-i așa?»

«Da, — i-am răspuns, — așa ce-va, un fel de zugrav.

«Bărbatul meu, — urmă dînsa, — are să instaleze niște mobilă și să facă oare-care reparaturi într'o locuință închiriată de un boier. Tot acolo lucrează un zugrav, prieten al lui. Lucrarea e zorită, căci boierul vrea să intre cel mai târziu de Vinerea Paștilor în casă. El plătește dar bine. Zugravul se teme înse, că n'o să poată fi gata și caută un ajutor. Plătește și el bine. Du-te D-ta, că iei 20—25 lei pe zi. Așa chilipir rar se găsește.

Imi venia să rîd. Ucenic, cel mult calfă de zugrav! De ce nu!/? Cănele boierului a mâncat și el — la mare nevoie — pere pădurețe.

M'am dus și foarte bine am făcut: lasă că ți-am trimis mai mult decât cele făgăduite, dar cu totul altfel îmi beau acum cafelele și pot să mă întind până la tutunul Bectemis.

Era vorba de un iatac, un salonaș, o sufragerie, un biou și un mare antreu. Iatacul era gata: tavan și pereți o singură față, colorarea laptelui în ulei. Celelalte în stil pompeian. Boierul, om subțire, care se 'ntorcea de la Paris, dăduse pentru ele modele alese de dînsul, toate simple, dar foarte frumoase — mai ales tavanele. Câmpurile erau gata, tavanurile de asemenea, și Volcec, zugravul, lucra cu două calfe la decorațiunile de pe margine. Marele antreu rămânea să fie zugrăvit după-ce vor fi fost gata cele-lalte.

«Acesta să-l lași în seama mea!» i-am zis lui Volcec.

El stetea pe gânduri. Nu mă cunoștea omul și se temea, ca nu cum-va să fac o lucrare, cu care boierul n'are să fie mulțumit. Am luat deci modelele alese de boier, am ales din ele ceea ce mi se părea potrivit și am făcut desemnuri pentru tavan și pentru pereții de la dreapta și de la stânga, în care se aflau câte două uși.

Patronul era încântat, dar se temea că n'are să fie gata la timp.

«Am să lucrez la nevoie și noaptea, i-am zis.

«Dar cu fundul cum rămâne? — întrebă dînsul.

«Am să-ți aduc desemnul», — i-am răspuns.

Era un perete lat de vre-o patru metri și până 'n tavan de aproape cinci. Păcat ar fi fost să nu-l utilizez.

Proprietăreasa caselor, văduva unui profesor, venia de mai multe ori pe zi, ca să vadă, cum înaintează lucrările și înota 'n fericire. Venia cu dînsa și fiica ei Alina, o fată subțirică și înaltă, bine dezvoltată pentru vrîsta de vre-o cinci-spre-zece ani, nu atît frumoasă, cât plină de o dulce duioșie, încât mă sfiam să mă uit la ea.

«Domnișoară, — i-am zis, — am de gând să zugrăvesc aici în fund ce-va: îmi stai model?»

Ea a 'nceput să rîdă.

«Eu model!? mi-a răspuns. — Cum să stau?»

Mama ei eră 'ncântată de gândul meu.

Mi-am închipuit o vale bătută de soare. La dreapta și la stânga dealuri acoperite de păduri, în fund munții perduți în zarea albăstrie, la un loc mai ridicat o curte boierească, sub ea sat cu case pierdute printre grădini cu pomi, în luncă pe ici pe colo vite

ieșite la pășune, iar în primul plan o țărăncuță, care paște noave găște și-un gânsac, care scutură din aripi.

De! ce să-mi fac!? Păcatul din naștere lecuire n'are: trebuia să-mi dau în petec și ca zugrav.

După ce mi-am schițat valea, dealurile, munții din fund, curtea boierească și lunca, am lucrat cu tot dinadinsul la păstoriță și la găște.

Miercuri pe la amiazăzi a venit boierul, un oarecare Iorgu Armaș, să vadă, cum înaintează lucrările. Eram în toiul lucrării și cântam și eu ca și cei-lalți, când m'am pomenit cu el în dosul meu.

Un om aproape bălan, înalt și spătos, tânăr de vre-o douăzeci și patru de ani, cu obraji plini și rumeni, cu mustața scurtă și cu barba mătăsoasă, mare frumuseță de om. Fiind neobișnuit de cald, era îmbrăcat în haine de pănură albă și subțire, prin cutele căreia ieșia la iveală o mușculatură, pentru care l'ar fi pizmuit și măiestrul Moceanu.

«Ce vrea să fie aceasta?» — mă întrebă el.

«E o improvișațiune», — i-am răspuns.

«D-ta ești zugrav?» — întrebă ear.

«Da, — îi răspunsei ear, — amator, — zugrav de ocaziune».

«Ceea ce ai început însă aici, — grăi dînsul zîmbind, — nu seamănă a lucrare de zugrav».

«Sunt, d-le și amator de pictură», — îl dumirii tot zîmbind».

El se mai depărtă, ca să-și dea seama despre porțiuni, despre grupare și despre perspectivă.

«Diletant, — vrei să zici», — mă corectă el.

«Nu! — răspunsei, — amator. Imi place mai mult ceea ce fac alții decât ceea ce mă încerc însu-mi a face».

El rîse cu poftă.

«Amator, — urmă apoi, — sunt și eu. Imi place ceea ce faci d-ta, și te rog, — adăugă cu seriozitate, — să nu-mi strici peretele dând zor ca să termini — de mântuială».

«Sunt angajat de Volcec până Vineri, — îl dumirii eu, — și pân' atunci am să fiu gata».

El dete din cap.

«Cele-lalte da; aceasta însă poate să mai aștepte, — grai dînsul. — Te angajez eu mai departe să lucrezi liniștit, numai cât te trage inima. Cât îți plătește Volcec ziua?»

«Doaue-zeci și cinci de lei ziua!» — îi răspunsei.

El izbucni în rîs cu hohote.

«Eu te plătesc cu bucata, — îmi zise apoi și băgă mâna în busunar, scoase punga cu baiere și numără în palmă doaue-zeci de galbeni. Fiind-că suntem în ajunul sărbătorilor, nu te superi dacă-ți dau o anticipațiune. Eată!»

Înțelegi, draga mea, că nu l-am refuzat, ba i-am și mulțumit.

El se apropie din nou și se uită cu tot dinadinsul la păstoriță și la găște.

«Frumoasă concepțiune și frumoasă copilă! — zise peste cât-va timp. — Ți-a stat fără îndoială cineva model».

«Nu, — i-am răspuns cam cu jumătate de gură. E o fantezie».

Spuneam un neadevăr, dar nu mă ierta slăbiciunea să dau de gol pe domnișoara Alina.

Eată cum se schimbă soarta omului în învălmășeala vieții.

Ve îmbrățișez cu dragoste pe toți.

EMIL

V.

Valea Boului, 21 Aprilie 1875.

Buna mea,

N'am fost, de când mă țiiu minte, nici odată atât de trist, cum sunt acum, când iau pana, ca să-ți scriu. Mi-e par'că mă deștept dintr'un vis frumos, afară din cale frumos, și mă pomenesc în mijlocul unei lumi urâte. Imi văd răsturnate planurile ce-am croit în timpul celor din urmă câți-va ani și-mi vine să rîd de mine însu-mi când îmi aduc a minte de ilusiunile ce-mi făceam.

M'am încântat atâta timp socotindu-mă om bogat, și de trei zile, decând cutrier moșia în lung și'n lat, mă 'nredințez mereu, că sunt sărac.

Nu trebuia să-mi petrec tinerețele în Germania, ba să mai fac și călătoria prin Franța. Deprins cu cele de acolo, sunt înspăimântat de cele ce văd aici.

Știam, că avem aici un arendaș. Am găsit un om, care n'are nici vite, nici unelte agricole, nu se pricepe la plugărit și petrece partea cea mare a anului la București, de unde nu vine decât acum de sf. Gheorghe, ca să facă învoiелile agricole, de seceriș și toamna, ca să-și iee partea din recolte. El nu exploatează în adevăr moșia, ci pe sătenii, care o muncesc. Ear aceștia n'au vite, cu care ar putea să facă plugăria cu destul folos, nu se pricep de loc și sunt despuiați fără de milă.

Ani și iar ani dearândul va trebui să ostenesc cu stăruință încordată, ca să-i îndrumez, și capitaluri însemnate am să bag în moșie, ca să prăsesc vite pentru mine și pentru dînșii, să croiesc drumurile

neapărat trebuincioase și să 'nzestrez gospodăria cu grajdiuri, cu magazii, cu mașini și cu unelte agricole de tot felul.

Curtea noastră e cu desăvîrșire ruinată. Grajdiuri, șoproane, grânare și pătule au stat aproape totdeauna deșerte. Nu s'a gândit nimeni la întreținerea lor. Azi nu mai pot să fie reparate.

Din frumoasele noastre case boierești așa zisul arêndaș și-a oprit iatacul tău, biuroul și odaia turcească, unde trage când vine pe la moșie. In cele-lalte 'ncăperi păstrează grâu, porumb, orz, ovăz, rapiță și fasole de sămênță. Podelele sunt roase de șoareci și de guzgani, tencuiala de pe tavane și de pe pereți e pe ici pe colo căzută, căci acoperișul e în mare parte prost cârpit, scocurile sunt pline de buruieni și burlane de scurgere nu mai sunt.

Jale mare m'a cuprins când am văzut odinioară frumosul nostru pomăt: uscături și iar uscături, crăci rupte, uluci răsturnate de vânt. N'a mai intrat aici ferestrău, nici foarfeci, nici topor — decum sapă, iar bălăriile și mormanele de gunoiu putred sunt la fel cu cele din curtea cea largă.

M'am coborât la balta de pește, unde notau găștele și rațele cele albe, la care țineai atât de mult. A mai rămas o mlaștină plină de papură, de șovar și de pipirig.

Via e cu desăvîrșire sălbătică, încât abia va mai fi rămas a patra parte din ea, plină de costreiu și de pir și cu vițele întinse pe jos. Nimeni nu s'a mai gândit să scoată butucii uscați și să-i înlocuiască cu butași, nici s'o tundă la timp. Au cules rodul, pe care l'a dat Dumnezeu, și de acolo 'nainte nici o purtare de grijă. Butoaie, zăcătoare, care stau necer-

cuite și cu doage scorogite, linul și teascurile sunt lăsate 'n bătaia soarelui și a ploilor, ear în pivniță toate sunt mucegăite.

M'am dus, mamă, să văd livezile nostre cele întinse. Pe drumurile dintre țarini teci din hop în hop, din groapă 'n groapă, din baltă 'n baltă, încât săteanul își omoară boii și-și sfăramă carul, ear în timp de ploaie nu mai e chip să cari ceva pe ele.

Din livezi n'a mai rămas decât pe ici pe colo câte un prun părăginit, câte un păr bătrân ori câte un măr cu ramurile îndesuite. Mâncați ani și ani de-a rândul de omizi și plini de mușchiu, cei mai frumoși pomi s'au uscat. Singuri nucii au mai crescut și sunt tot frumoși.

Rămâne pădurea, fala noastră și cea mai mare din nădejdele mele, stejărișul, în care de cel puțin cinci-zeci de ani n'a intrat securea.

N'a intrat, dar tocmai aceasta e nenorocirea.

Pădurea e bogăția îngrămadită de părinți pentru copii, dar numai fiind bine cultivată. Pădurea sălbatică, părăginită, lăsată 'n voia naturii oarbe, e o adevărată pacoste.

Mai ales ștejarul cere multă purtare de grijă.

Câtă vreme e tânăr, el are nevoie de adăpostul altor copaci, care cresc mai repede decât el, salcie, plop, răchită, arin, mai ales ulm și frasin, mai rar carpen și fag. După ce s'a mai împuternicit, aceste esențe au să fie curățite, ca să nu-i mai iee aerul, lumina și hrana din pământ. Dacă curățirea nu se face la timp, el se oprește 'n creșterea lui, îmbătrânește fără de vreme, se cârcește și se usucă în cele din urmă. Stejărișul nostru n'a fost curățit nici-odată și e înăbușit de esențe, care nu sunt bune

nici măcar ca lemn de foc, buruiiană, gunoiu. Sunt, ce-i drept, mulți stejari frumoși la vedere, dar mare parte din aceștia au început să se usuce de la vîrf, ear uscătura, pe care o vezi numai la vîrf, se coboară dealungul inimii pînă la rădăcini și se 'ntinde 'ncetul cu încetul pînă la scoarța plină de mușchiu.

Ici ștejărișul e apoi prea rar și copacii au trunchiul gros, dar prea scurt și plin de crăcărie. Colo pădurea e prea deasă și copacii sunt bine crescuți și trunchiul drept și înalt, dar mulți dintre ei au început să se usuce de la vîrf, unii s'au uscat chiar pînă 'n rădăcini. Numai rar am găsit câte un petec de lemn bine crescut și pedeplin sănătos.

Fă-ți, buna mea mamă, socoteala, cât costă tăierea, așezarea 'n stîngeni, scoaterea din pădure și cărarea pînă la cea mai apropiată gară a unui stîngen de lemne de foc. Mai adaugă transportul pe calea ferată, încărcarea și descărcarea și așezarea în magazie. Puțin de tot mai rămâne pentru lemnul din pădure. Ar rămânea mai mult, dacă drumurile ar fi bune și săteanul ar avea vite cum se cade; avem înse să ne facem socoteala după starea, în care se află țara.

Pădurea noastră ar fi bogăție mare, dacă am putea să scoatem din ea lemn fasonat, grinzi și scânduri pentru construcțiuni și pentru tîmplărie, doage, obezi și traverse, încât numai remășișele să le dăm pentru foc. La noi sunt însă aproape numai remășișe, din care abia putem scoate cheltuielile făcute cu munca și cu transportul.

Eu am să mai stau aici vre-o zece zile, ca să-mi adun date pentru planul de exploatare și să-mi fac socoteala cheltuielilor neapărate, pe care am să le fac în timpul verii cu reparaturi și cu dregerea drumurilor. Să nu

te sperii, dar teamă mi-e, că cinci-zeci de mii de lei nu-mi vor fi destul.

Sunt adânc mâhnit, dar tocmai greutățile, pe care am să le înfrunt, sunt pentru mine un puternic îndemn să pornesc lucrarea cu toată râvna.

Doriai să vii și tu. Mă bucur că n'ai venit. Sunt și eu în gazdă la administratorul moșiei, un fost primar, acum om cu stare frumoasă, Stan al Saftei, de care-ți vei mai fi aducând, poate, aminte. Vei veni după ce voi fi curățit prin curte și prin grădină și voi fi pus în stare bună cel puțin două odăi din casă.

Vom mai vorbi de altminteri după-ce mă voi fi întors; deocamdată te rog să ai răbdare și-ți sărut mâinile.

IORGU

VI.

București, 26 Aprilie 1875

Iubite Nepoate,

Zilele aceste mă-ta a trecut pe la noi și mi-a arătat scrisoarea ce i-ai trimis dela Valea Boului. Sunt în ea multe lucruri, care m'au pus pe gânduri, dar nu am căderea de a-ți da îndrumări mai ales fiind vorba de lucruri, care te privesc numai pe tine și la care te pricepi fără îndoială mai bine decât mine, om din lumea veche.

Ca om mai betrân și ca rudă apropiată me socotesc înse dator să-ți spun părerea mea, și treaba ta e, dacă ai ori nu să ții seama de ea.

Nu înțeleg, înainte de toate, graba, cu care te

avênți în treburile tale. Intors abia de câte-va zile în țară, îți faci planuri și ești gata să te bagi în chel-tuieli mari. E cestiune de cumpăneală să te uiți mai nainte împregiurul tău, să te dumirești asupra stării, în care se află țara, și să cunoști oamenii pentru-ca nu cum-va mai târziu să te căiești de a fi făcut ceea ce acum ți se pare potrivit cu interesele și cu înclinările tale.

Ca senator și ca vechiu membru al partidului am legături cu toți oamenii mai însemnați ai țării și am vorbit în ceea ce te privește cu mulți dintre dînșii. Părerea generală e, că un om cu averea ta, cu des-toiniciile tale și mai ales cu cultura ta nu are dreptul de a se îngropa într'un sat uitat de toată lumea. Unul singur e de altă părere, Petre Carp, care mi-a vorbit în pilde spunându-mi, că celi ce vrea să cu-noască țara se înfundă în vre-un sat și se uită de acolo la cele ce se petrece prin orașe. Toderiță Rosetti, care eră de față, a rîs de paradoxul acesta și-a zis că cel ce cunoaște astfel țara nu mai iese viața lui toată din sat. Carp e înse știut de toți ca om, care le ia toate în zeflema.

Cu totul altfel Titu Maiorescu, ministru de culte și instrucțiune publică. Deși cel mai tînăr dintre noauele elemente, cu care s'a întărit partidul, e cel mai cumpenit, om cu cultură foarte întinsă, muncitor neobosit și cu deosebire doritor de a lăsa urme în-semnate ale trecerii lui prin ministeriu. El ține foarte mult să te cunoască și să te aibă colaborator. Un om cu studiile tale, mai avënd și pozițiunea ta socială, e menit să joace un rol frumos în viața țerii, care are atâta trebuință de puteri bine pregătite. El ar fi mulțumit, dac'ai primi vre-o însărcinare în ministerul

său ori dacă ai candida pentru un post de profesor la universitate.

Ear alții sunt de părerea, că pentru tinerii de seama ta cea mai potrivită carieră e cea de judecător, și n'ai decât să voiești pentru-ca să fii numit procuror la tribunalul de aici. Chiar și dacă n'ar fi loc, ți se face.

Încă o dată, — tu faci ce vrei, te rog numai să nu te pripești. Sunt foarte frumoase planurile tale în ceea ce privește Valea Boului, dar ele pot să fie puse 'n lucrare și mai târziu. Deocamdată ai să-ți faci rost de sumele destul de însemnate, despre care vorbești în scrisoarea ta, ceea ce nu e lucru atât de ușor, cum vei fi crezând tu.

Avem acum, ce-i drept, credit fonciar, încât noi proprietarii găsim bani în condițiuni priincioase; sunt înse o mulțime de forme, care cer mult timp și multă alergătură. Directorul Mitică Sturdza e om coștiincios, care stăruie asupra tuturor amănuntelor, și mult m'ași mira dacă 'n timp de un an ai ajunge să pui mâna pe bani. Teamă-mi-e, îndeosebi, că n'o să fie acceptat planul moșiei, care e învechit și-o să fii nevoit să faci o noaună măsurătoare, ceea ce cere nu numai cheltuieli mari, ci totodată și timp îndelungat.

Eu, dac'ași fi în locul tău, ași mai prelungi contractul de arândă pe vre-o doi ani și ași pune o parte din pădure în tăiere. Despre acesta vom mai vorbi înse. Deocamdată te rog să nu iei hotărâri, în urma că- rora ai fi nevoit să faci cheltuieli.

La revedere cât mai curând.

IANCU TALPĂ

VII.

București, 8 Maiu 1875

Scumpă surioară,

M'am ars, soro dragă, rău de tot m'am ars.

A rămas precum știi, să nu grăbesc, ci să lucrez pe 'ndelete, numai când am dispozițiune. Așa am și făcut. După Paști adecă Armaș a plecat la moșie și a stat acolo vre-o două săptămâni, ear cocoana Elena, mama lui, a mai stat la verișoara ei, doamna Talpă. Puteam deci să lucrez în toată tigna. Ași fi lucrat toată ziua, dar modelul meu, domnișoara Alina, e elevă la școala centrală și nu putea să-mi stee decât de la patru înainte, când scăpa de la școală. Lucram deci și eu numai câte două césuri pe zi, căci după șase nu prea aveam lumină.

Chiar și acele două ceasuri treceau înse foarte iute de oare-ce domnișoara Alina e un fel de sticlete, care cântă mereu și te 'ncântă, și tu știi, că nu sunt nici eu om, care nu stă bucuros de vorbă — când are cu cine.

Am petrecut oare foarte plăcute, dar pictura n'a prea înaintat și o singură parte din ea a ieșit bine, de tot bine, găștele, gânsacul și păstorița, mai ales păstorița, tot atât de frumoasă ca 'n aievea.

Gurile rele zic — chiar mai frumoasă.

Fiind femeie, domnișoara Alina era încântată și n'a iertat-o firea să nu se laude la școală — cu portretul ei. Ieșind deci într'una din zile dimpreună cu colegile ei de clasă sub conducerea domnișoarei Elisa Săvescu, profesoara lor, la plimbare, au trecut pe la casa închiriată, ca să admire portretul.

N'am nevoie să-ți mai spun, că efectul produs asupra găscuțelor a fost în adevăr fenomenal. Intr'o clipă am fost declarat cel mai mare portretist al țării. Indesebi domnișoara Săvescu, învențioasă mare minune, a pus chiar acolo la cale un portret al doamnei Băicoianu, directoara școlii, pentru clasa, pe care o conduce. De oare-ce domnișoara Alina stăruia și dînsa să fac portretul acesta, m'am pus cu toată rîvna pe lucru, și greu nu mi-a fost să reușesc, căci doamna Băicoianu, o Elvețiană, — paremi-se, are cap foarte caracteristic, încât cel mai prima mîzgă-litor reușește și el să-i facă portretul. Ei, bine, dragă, lucrarea nu e încă gata, și curg puhoiu cotropitor comenzile, încât nu mai știu, unde-mi stă capul și mâne, poimâne o să fac drumul în clasa I, până la voi.

Bine, — vei fi zicând tu, — dar dacă e așa, nu te-ai ars, frățiorule.

Să vezi reversul medaliei.

Intr'una din zile, doamna Văleanu, adecă cucoana Elena, mama lui Armaș, care e, precum se vede, divorțată de tatăl acestuia, a venit să vadă, cum înaintează lucrarea. Era cam pe la trei și m'a găsit acolo. Venisem, ca de obicei, mai de vreme, pentru ca nu cum-va modelul să fie nevoit a mă aștepta.

A stat cucoana și s'a uitat mult la vale, la dealuri, la munții din fund, la curtea boierească de pe deal, dar încă mai mult s'a uitat la găște, la gânsac și la păstoriță. Se vedea că vine și ea tot de la München și de la Paris.

«Foarte frumos, — grăi dînsa în cele din urmă. — Te felicit, tinere. Grupul din față e bine conceput și lucrat cu adevărată măiestrie. Valea Boului lasă însă mult de dorit».

Aflasem, că Armaș se dusese la Valea Boului, dar n'am văzut nici o dată moșia aceea și nici cu gândul n'am gândit vre-odată să-mi pun păstorita în ea.

«Dar nu e, doamnă, Valea Boului, — i-am răspuns. E o vale ca toată văile, — o închipuire a mea.

Ea se uită uimită la mine.

«Nu se poate, — îmi zise. — Cu câte-va mici corecturi e întocmai Valea Boului. Uite, — urmă arătând spre perete, — casa boierească vine ce-va mai la deal, poenița e mai spre vîrf, iar muntele din fund e mai prelungit. D-ta ai trecut pe la Valea Boului și nu-ți mai aduci bine aminte. Reproduci din memorie fără ca să-ți dai seamă».

«Nu, doamnă, — am stăruit eu, — Nici o dată pe la Valea Boului n'am trecut».

«Atunci, — răspunse ea, — e un fel de minune la mijloc, — o telepatie în pictură. Dar această păstorită atât de frumoasă cu găștele ei?»

«Tot o fantezie a mea», răspunsei eu cum mai răspunsesem o dată.

Ei, bine, soro! — omul nu poate să mintă nepedepsit, și eu nici n'am să mai spun în viața mea ceea ce știu, că nu-i adevărat.

Nu-mi rostisem bine vorbele când domnișoara Alina a și intrat și i-a făcut cucoanei complimentul reventios, pe care-l învățase de la totdeauna cere-monioasa domnișoară Săvescu.

Cocoana Elena a dat cum se cuvenia din cap, apoi s'a 'ntors cuprinsă de indignațiune spre mine.

Ea n'a zis nimic, dar nici nu mai avea nevoie să zică, căci destul mi-a fost căutătura ei pentru-ca să mă sîmt strivit par'că s'ar fi năruit asupra mea vre-un munte ca cel din fundul văii.

Ași fi vrut să cad în genunchi la picioarele ei și să-i cer de o mie de ori iertate, dar ea mi-a întors spatele și a plecat.

Domnișoara Alina, care nu 'nțelegea nimic, a rămas cât-va timp buimăcită, apoi, văzând starea, în care mă aflam, a 'nceput să plângă.

«Ce-a fost aceasta? Ce s'a întâmplat? De ce s'a supărat atât de rău?» întrebă dînsa.

Ce puteam să-i răspund.

Se zice că din rău tot numai rău purcede și că omul, care a mințit odată, tot mințind caută să scape de rușine. Eu m'am ferit de aceasta. După-ce m'am ars odată mințind, m'a cuprins groaza de minciună, și i-am spus adevărul.

Încă mai rău m'am ars.

«Care va să zică eu sunt de vină, ticăloasa de mine! — s'a tânguit ea. — Eu ți-am făcut-o! Nu vrea cocoana aceea să vadă portretul meu de câte-ori intră și iese pe ușă!»

Era în stare să se repezească 'n zidul acela, ca să-l dărâme pentru-ca să nu mai rămâie nici o urmă din cele zugrăvite pe el.

Zadarnice au ramas silințele mele de a o îmbuna încredințând-o, că vinovat sunt eu, care n'am spus adevărul, căci ea a plecat chiar mai supărată decât cocoana Elena..

Am ramas singur.

Gândește acum, ce face ori-și-care om cu minte când în asemenea împregiurări rămâne el singur.

Stă cât stă sbuciumându-se fără de rost, apoi zice «Ce-mi pasă!?» — își ia pălăria și pleacă.

Așa am făcut și eu.

Nici c'avea de ce să-mi pese. Chiar supărarea cocoanei era dovadă foarte viuă, că lucru prost nu era

cea ce am zugrăvit pe peretele acela. Unde mai pui și comenzile ce-mi curgeau puhoiu cutropitor. Pățise, ce-i drept, omul o rușine, dară artistul era mândru de succesele ce avuse, iar eu, ca să scap de rușinea omului, mă simțiam mai mult artist. Tot minciună era înse și aceasta. Adevărul țipa mereu din mine și nu mă lăsa nici să-mi caut de treburi în timpul zilei, nici să dorm în timpul nopților de Mai, care-mi păreau foarte lungi. Nu doară că-mi mai făceam muștrări pentru-că-i spusese cocoanei aceleia o minciună la urma urmelor nevinovată, dar era la mijloc supărarea domnișoarei Alinei, fără îndoială cea mai nevinovată ființă. Mîntiam cu cea mai sfruntată nerușinare când ziceam, că nu-mi pasă nici de aceasta. Ca om cinstit și cu inima deschisă trebuia deci să mă duc și m'am și dus peste doauze zile, ca să-i dau cuvenitele lămuriri. Ea m'a 'nțeles și mi-a dat dreptate. Era atît de 'nvederat, că cocoana aceea e o zănatică înfumurată, care nici cu soțul ei n'a putut să se nărăvească. Se temea, se vede, ca nu cum-va fiul ei, admirând portretul, să prindă slăbiciune de model.

«Proasta de ea!» zicea Alina.

«Afară din cale proastă nu!» ziceam eu în gândul meu.

Vorbă e că ne-am împăcat, și a rămas să-i dau lecțiuni de pictură, ear de cele-lalte în adevăr prea puțin îmi pasă și sunt mai vesel decît ori-și-când.

Vezi tu, draga mea, cum se 'nvârte roata lumii și unde ajunge omul pe negândite când n'are în ajunul sfintelor Paști, de unde să-i plătească gazdei chiria. Nu știe nimeni de ce sunt bune nevoile vieții.

Vă 'mbrățișez cu multă dragoste.

EMIL

Ploiești, 12 Maiu 1875

Scumpul meu Emil,

Îți vei mai fi aducând și tu aminte de zilele copilăriei noastre atât de fericite. Rar se 'ntâmplă ca frate și soră să se iubească atât de mult, cum ne iubiam noi și cum fără îndoială ne iubim și acum.

N'am să uit nici odată și nu vei fi uitat nici tu întâmplarea cu vasul cel chinezesc, pe care mama-l primise între altele ca dar de nuntă de la cocoana mare, nașa ei și a noastră. Mama ținea mult la el nu numai pentru că i se părea foarte frumos, ci și pentru că era un deoebit semn de iubire din partea nașei. Tu, copil neastâmpêrat, te-ai urcat pe un scaun, ca să iei ceva de pe dulapul din casa cea mare, unde stătea vasul, și l-ai răsturnat pe acesta încât el a căzut de pe dulap și s'a spart. Eu am început să plâng amarnic, căci știam, că mama are să fie foarte supărată și te va certă.

Auzind plânsetul meu, mama a intrat în casă și, văzând cioburile vasului risipite pe jos, a rămas îngrozită și cu ochii plini de lacrimi.

«Iartă-mă, mamă! — am strigat eu. — L'am spart din nebăgare de seamă».

Tu te-ai uitat mânios la mine.

«Minți! ticăloaso! — ai strigat și mi-ai tras o palmă: — Minte, mamă: eu am spart vasul».

Mama și-a șters lacrimile, a întins brațele spre noi, ne-a cuprins pe amândoi cu ele și ne-a sărutat de multe ori.

«Nu plângeți, copii, — ni-a zis cu alte lacrimi în ochi. — Vase cum a fost acesta mai sunt destule, dar mai rar copii ca voi».

Multe de acestea s'au mai petrecut în timpul copilăriei noastre, și de toate mi-am adus aminte când am citit scrisoarea ta.

«Nu știe nimeni, — zici tu la sfârșitul scrisorii tale, — de ce sunt bune nevoile vieții».

«Nu știe nimeni, — zic eu, — câte rele pot să purceadă din bucuriile neașteptate».

Încă citind scrisoarea ce mi-ai trimis de Paști am fost cuprinsă de temerea, că te perd. Acum sunt chinuită de temerea, că te perzi și tu însu-ți pe tine.

Să nu iei drept plângere această mărturisire făcută de sora ta mai mare. E în viață un timp, când își perd mumele copiii și surorile frații și cu toate aceste se bucură atât unele, cât și altele. M'ăși bucură și eu, dacă din cele ce mi-ai spus în scrisorile tale nu ași fi primit simțământul, că e pentru tine foarte primejdios jocul, în care ai intrat. Tu zici așa mai în glumă, că te-ai ars; eu îți spun în toată seriozitatea, că o să te arzi, dacă nu bagi bine de seamă.

Eu îl cunosc bine pe frățiorul meu Emil. El nu e om, care sboară ușuratec ca fluturele din floare 'n floare, ci stă unde s'a oprit odată și se dă întreg, cu trup, cu suflet. Întrebarea e deci — cui se dă.

Mie nu mi se pare de loc acea domnișoară Alina potrivită pentru tine. Ea poate să fie un neprețuit model, dar după cele ce-mi scrii ea nu e pentru tine numai model.

Ear dacă sunt adevărate cele ce mi-ai scris, ea numai ca model face pentru tine.

Nu mă 'ndoiesc, că-ți sunt plăcute lecțiunile ce-
dai. Plăcute vor fi și pentru dînsa. Vă bucurați
amândoi, și bucuria vă este fără îndoială nevinovată.
Te întreb însă: unde vă duce bucuria aceasta?

Supărarea Coccoanei e cel mai învederat semn, că
domnișoara Alina e una din fetele, care îi scoate pe
tineri din minți, și dau cu socoteală, că dînsa se și
teme, ca nu cum-va să-și piardă fiiul, cum eu mă
tem, ca nu cumva să-mi perd fratele, bucuria și
mândria vieții mele.

Adu-ți aminte de zilele copilăriei noastre, scumpul
meu Emil, adu-ți aminte de mama noastră cea bună
și gîndește-te bine la urmările plăcerilor, de care
ai parte astăzi.

Domnișoara aceea e fiica unui profesor, trăiește la
București și umblă la școala centrală, e frumoasă,
deșteaptă și răsfățată, are toate apucăturile fetelor
din București, mai poate să aducă și zestre cel puțin
casele, în care stă azi cu mama ei mai luând și chirie
frumoasă: cum rămâi tu, dacă azi-mîne ea se mărită
după altul, căci după tine n'are să se mărite?

Tu nu ești omul slăbiciunilor mici: știi să-ți
calci pe inimă, dar nu iești în stare să uiți, ci rămâi,
dacă te-ai dat odată, legat pe toată viața.

Nu te da, iubitul meu! Calcă-ți pe inimă acum,
când e mai ușor. Dă-mi liniștea sufletească, pe care
am pierdut-o!

Tu mă știi, cât de mult țin eu la Ilie, omul harnic
și inimos, care trăiește numai pentru familia sa, și
cât de mult iubesc pe cei trei copilași ai noștri. De
când am primit scrisoarea ta, uit mereu că-i am și
nu mai port grijă de dînșii. Gîndul mi-e neîncetat
la tine și nu mai pot depărtă dela mine credința, că

iubirea adevărată dă inimii puterea de a presimți cele viitoare, iar presimțirile mele sunt grozave și n'o să pot scăpa de ele — câtă vreme te știu la București. Vino, te rog, de o mie de ori te rog, aici la Ploiești — cel puțin pentru un timp oarecare. Ai tu și aici ce să faci. Vino, ca să te văd în fiecare zi.

AURORA

IX.

Iubita mea Auroră,

Scrisoarea ta e o adevărată minune. Sunt pătruns acum și eu de gândul, că iubirea dă inimii puterea de a presimți cele viitoare: mi s'a întâmplat în adevăr o mare nenorocire, deși nu aceea, de care te temeai tu.

Nici că se putea să mi-se întâmple, căci e cu de-săvârșire greșită idea ce ți-ai făcut despre domnișoara Alina.

Inchipuiește-ți o față trecută de cinci spre zece ani, crescută 'n timpul din urmă prea repede, deci subțirică, înaltă și cam subredă. E aproape blondă și cu fața prelungită, cu buzele subțiri, cu obrajii rumeni și cu ochii de un albastru de tot deschis. Ceea ce te atinge în întreaga ei ființă nu e nici frumusețea, nici vioiciunea, ci duișia vocii și căutătura oarecum îndurerată. Chiar și când râde ochii ei plâng, — par'că viața ei întreagă n'a fost și n'are să fie decât un șir de suferințe.

Cu totul altfel sunt fetele din București, despre care-mi vorbești tu, și ar fi destul s'o vezi pentru ca să-ți pară rău de a o fi pus în rënd cu cele multe

și să-ți fie dragă cum îmi este mie — în adevăr nu numai ca model.

Temerile tale sunt deci lipsite de temei, căci mie îmi este dragă tot cum îmi ești tu. Eu cred, că nici nu sunt în stare să iubesc altfel de cum mai îndrumat tu a iubi, fără ca să mă aștept la altă ceva decât la dulceața ce-mi revarsă 'n suflet iubirea.

Nu încap dar nici un dacă: ori-și-ce s'ar întâmpla, mie iubirea aceasta nu poate să-mi amărască viața.

Tocmai de aceea sunt adânc măhnit pe urma celor petrecute în timpul de când ți-am scris.

Intors adecă de la Valea Boului, d-l Armaș a avut, precum se vede, greutăți mari cu mama sa, căci doauă zile în urmă a venit la mama Alinei să-i spună că, luând hotărîrea de a rămânea deocamdată la București, are să-și închirieze o casă mai încăpătoare și astfel e nevoit să renunțe la contractul de închiriere rămânând păgubaș cu cheltuelile făcute pentru reparaturi și cu chiria până la Sf. Dumitru.

Văduva i-a răspuns, că dînsa nu poate să renunțe la contract de oare-ce averea e și a minorei. Rămâne deci ca dînsul să închirieze casa pe riscul său.

«Aveți toată dreptatea, Doamnă, — a zis el. — O să mă mai gândesc și vă voi da cât mai curînd răspuns».

Cu aceasta treaba ar fi fost pusă la cale. Din întâmplare însă se află de față și Alina, care, închipuindu-și că din vina ei s'a ivit greutatea aceasta, nu și-a putut stăpâni plînsul.

D-l Armaș, om duios, precum se vede, și el, s'a simțit atins și, vroind s'o mîngâie, a făcut un gest după părera mea foarte gresit....

«Să nu fiți măhnită, domnișoară, — i-a zis, — căci

lucrurile se vor aranja spre mulțumirea d-voastre. In pagubă n'o să rămâneți».

Alina, aducându-și aminte și de felul, în care Cocoana răspunsese la complimentul ei reverențios, l'a măsurat cu ochii ei plângăreți de jos până sus.

«Să nu vă închipuiți, domnule, — i-a zis apoi, — că ținem atât de mult să vă avem chiriaș. Nici o pagubă nu-i!»

El a râs și s'a închinat cu plecăciune, dar plăcută nu era starea sufletească, în care se afla când a venit la mine.

Mă aflam pe schelă și luam cu pensula din paletă, ca să mut curtea boierească ce-va mai la deal și să mai prelungesc muntele din fundul văii. Mi-a fost destul să mă uit la el pentru-ca să văd că-și stăpânește firea: se ținea drept, înainta cu pași măsurați, și m'a salutat foarte politicos, dar rece ca ghița — par'că s'ar fi aflat pe terenul de luptă 'n doi.

Tu mă știi, că nu sunt om, care să mă dau înapoi. Dacă ași fi știut cele petrecute dincolo, la proprietărea casei, m'ași fi stăpânit și eu; le-am aflat însă numai în urmă, — prea târziu. Acum vedeam în urma lui pe Cocoana cea supărată și am răspuns la salutarea lui tot atât de politicos — și, dacă se poate, chiar mai rece.

El a scos punga, a deslegat băierile ei și a numărat pe masă cinci șiruri de câte zece galbeni.

«Pentru ostăneala d-voastre, — a zis apoi fără ca să lege băierile pungii. — E bine?»

«Chiar mai mult decât mi se cuvine, — am răspuns eu, — dar lucrarea nu e încă gata».

«Nu e nevoie să o dați gata!» — a zis el.

Înțelegeam acum, de ce e vorba, și sângele a 'nceput să-mi fiarbă.

«Eu nu am obiceiul de a lăsa 'n urma mea lucrări neisprăvite. Vă rog să vă luați banii!» — i-am răspuns, apoi am tras pensula de câte-va ori peste paletă și-am început să mânjesc găștele și fața frumoasei păstorite. Imi era par'că mi-e peste puțină să nu sar la el, ca să-l omor.

El s'a săltat dintr'o singură săritură pe schelă, m'a cuprins în brațe și m'a ridicat ca pe o păpușă umplută cu paie, apoi s'a coborât cu mine jos.

«Imi faci, — mi-a zis apoi, — o mare nedreptate. Știi prea bine, ce s'a petrecut aici când a venit mama mea să-ți vadă lucrarea. Cu drept ori fără drept, ea s'a simțit adânc jicnită. Imi era ori nu-mi era iertat să-i refuz satisfacțiunea, pe care o cere. Ai și d-ta ori ai avut mamă: ce ai fi făcut aflându-te în starea, în care mă aflu eu!? — Iți cer iertatre, dar iartă și d-ta!»

Am rămas strivit în fața lui.

«D-ta să mă ierți pe mine, — i-am răspuns, — A fost o clipă de năvălnicie. Ia, te rog, banii și dă-i vreunei văduve ori vre unui orfan».

El a luat cei cinci-zeci de galbeni, i-a băgat ear în pungă, a legat foarte binișor băierile pungii, pe care a trecut-o în busunar, apoi mi-a întins mâna.

«Noi avem să ne mai întâlnim în viața aceasta, — mi-a zis, — și nu mă îndoiesc, că numai ca prieteni».

Ce mai rămânea să fac, iubita mea soră?

Am trecut dincolo ca să spun cele petrecute și să cer iertare, — altă iertare.

Le-am găsit pe amândoaue plângând, mama pentru că nu-și mai cunoștea fata, pe care o știuse blândă și sfiicioasă, încât nu 'nțelegea, cum s'a făcut deodată atât de 'ndrăsneață, iar fata pentru-că mama ei

nu știuse să-l pună ea la locul lui pe 'nfumuratul acela.

«Pentru-că e bogat și se mai crede și frumos, — zicea dînsa, — n'are să-i iee pe alții par'că n'ar fi și ei oameni».

N'a mai rămas decît să le mai spun și eu ce-am făcut și ce-am pățit pentru-ca toate să mi se prăbusească 'n cap.

Era 'nvederat, că vinovat de întreaga nenorocire sunt eu și numai eu, care, intrat calfă de zugrav, nu am putut să mă lepăd de apucăturile mele de diletant în ale picturii și-am închipuit pacostea aceea de vale cu găștele ei, ba m'a pus necuratul s'o mai iau și pe nevinovata aceea de copilă model.

Am, soră, să plec, cum ai zis tu, la Ploiești. Aici nu mai e chip să rămân. Mi-e greu să ies din casă, căci mi se pare, că toții oamenii, pe care-i întîlnesc, știu rușinea ce am pățit și mă arată cu degetul, — și greu mi-e pentru că mă tem, ca nu cum va să mă pomenesc față 'n față fie cu el, fie mai ales cu ea.

La revedere în Ploiești.

P. S.

Ai avut mare dreptate când ai zis, că abine nu era că n'aveam de Sf. Paști cu ce să-mi plătesc chiria.

□ □ □

PARTEA A DOUA

VERIȘOARA ZOE

I.

«Cum vine că anul acesta plecați atât de curând? — întreabă d-na Grădeanu. — Avem cele mai frumoase zile de Maiu, și după toate semnele mai va până la căldurile cele mari, care fac la București nesuferită viața.

«Grăbim, dragă, — răspunse d-na Anica, venită să-și facă vizita de adio. — Sesiunea corpurilor legiuitoare s'a închis, și Iancu nu mai are nici o treabă în tară.

Ori și unde ne vom fi ducând, lucrul de căpetenie e atât pentru mine, cât și pentru Iancu viața regulată și rațională. Iancu ține una și strună: că medicii de aici nu i-au cunoscut boala; a rămas deci să ne oprim la Viena. E acolo un tânăr medic român, Sterie Ciurcu, care a deschis un sanatoriu și are legături cu toate celebritățile medicale. O să ne instalăm pe un timp oare-care la el și vom vedea, cum ne vor îndruma celebritățile din Viena».

«E fără îndoială cel mai cu minte lucru, — grăi d-na Grădeanu. — Așa numai după vorba medicilor noștri nu te poți avânta — când e vorba de sănătate. Ca să nu uit: cum rămâne cu verișoară-ta Elena? Aud că Iorgu tot și-a schimbat gândul și rămâne la București».

«Soră, dragă, e o poveste nu numai lungă, ci și foarte încurcată, — zise d-na Talpă, răsuflând din greu ca omul, care vrea să spună multe. — O știi pe Elena. Sănătoasă nu era nici când s'a divorțat de Raul, ear de atunci și până acum numai din rău în mai rău a dus-o.

«Ceea-ce e și mai rău, — adăugă d-na Grădeanu, — nu vrea nici să consulte vre-un medic, nici să se supună la o cură potrivită».

«Zice, că boala ei e incurabilă, — urmă d-na Talpă. Ei, nu-i așa — Cura, chiar și dacă n'ar fi vindecând boala, o mai calmează. Așa, cum se lasă, e de nesuferit; toate-o supără, nimic nu-i este pe plac; chiar când n'are de ce să se mâhnească, își face fel de fel de gânduri negre».

«Așa e omul când suferă de o boală ascunsă, — stăruie d-na Grădeanu; — boală fără inimă rea nu se poate».

«Nu se poate! — zise și d-na Talpă. — Înțeleg, că-și temeă bărbatul; înțeleg, că-și iubește fiiul; nu s'a mai pomenit însă mamă, care-și teme fiiul. Inchipuiește-ți: iau cu chirie o casă foarte potrivită pentru dînșii; mai fac o mulțime de cheltuieli, ca s'o repareze și s'o zugrăvească după gustul lor; când e apoi să se mute 'n ea, nu-i rămâne lui Iorgu decât să ceară rezilierea contractului. Știi de ce? Pentru-că proprietăreașă are o fată, care mamei lui îi pare prea frumoasă».

D-na Grădeanu rise cu toată inima.

«Nu cum-va crede, c'o să și-l poată ținea fată mare la casă, — grăi dînsa. — Fete frumoase îi ies în București la tot pasul în cale».

«Așa i-am zis și eu, — urmă d-na Talpă. — De asta nu scapă nimeni! Natura-și are drepturile ei, și tocmai când te ferești dai în gropi».

«Dar să-ți spun alta și mai frumoasă. Știi că Zoe, Gârleasca, ne este nepoată de verișoară. A crescut, așa zicând, în casa noastră. Buna cuviință cere, ca, întoarsă din străinătate, să se ducă s'o vadă, că e femeie la casa ei. Ei, nu vrea și nu vrea. Zice, că n'are să 'ntre în relațiuni cu o femeie, care la vîrsta de douăzeci și opt de ani e de a doua oară divorțată».

D-na Grădeanu iar rîse cu toată inima.

«Dar, — zise ea, — ea e primită 'n toate casele, și ori-și-unde s'ar duce, poate s'o 'ntâlnească. Fata, biata de ea, nu e vinovată, dacă a avut nenorocirea de a da mereu peste bărbați, cu care n'a putut să trăiască».

«De geaba i-o spui, — întîmpină d-na Talpă. — Eu sunt cu câțiva ani mai în vîrstă decât dînsa, și asculta mai nainte de mine. Acum ea ar voi, ca și aici să fie toate ca 'n Germania ei».

«Altă țară, alți oameni, alte obiceiuri! — exclamă d-na Grădeanu. — Lasă că nici Germanii n'o fi tocmai cum i se par ei. Le fac și ei — dar mai cu perdea».

«Ii spun și eu! — stărui d-na Talpă. — Noi suntem oameni de o fire mai deschisă, ceea ce nu e de altminteri un păcat. Nu unul pare mai și mai decum în adevăr este — Dar i-a mai găsit și alta. — Ii fi auzit vorbindu-se despre Philippart, marele

financiar belgian, pe care prințul Nicolae Bibescu l-a adus în țară, ca să organizeze o societate pentru exploatarea zăcămintelor dela Baia de Aramă. Eu nu mă pricep la asemenea lucruri, dar bărbații spun că e vorba de o întreprindere cu mare viitor. De altminteri oamenii ca Philippart nici nu se pun în fruntea unei întreprinderi riscate. Ei, bine! Philippart acesta a întâlnit-o pe Zoe chiar în saloanele prințului, care nu e ori și cine, și se zice, că-i face curte. Minune nu-i, căci Zoe nu e numai frumoasă, ci are și toate calitățile unei dame din lumea mare. Elena nu vrea să știe de așa ceva. După părerea ei purtarea Zoei e scandaloasă, o rușine pentru familie. Prea se afișează! — Adevărul e că-și teme băiatul: nenorocitul acela nu poate să facă un singur pas în lume fără ca mama lui să cadă în pandalii».

D-na Grădeanu rîse de a treia oară cu toată inima.

«De ce nu-l însoară, ca să scape odată de grijile acestea!?» — grăi dînsa.

«Ai nimerit-o! — strigă d-na Talpă. — Aceasta e cea mai nouă fază. De ani de zile aiurează mereu, că sănătatea și fericirea omenească numai la țară se poate și că Iorgu al ei la țară are să-și petreacă viața. Acum deodată a cuprins-o temerea, ca nu cumva, trăind la țară, Iorgu să se încurce cu cine știe cine».

D-na Grădeanu rîse de a patra oară cu încă mai multă poftă.

«Dar de aceasta nici un bărbat nu scapă!» — zise ear.

«Ea crede că da, — întimpină d-na Talpă, — dacă-l însoară mai nainte de a se fi stabilit la țară. Eată-l pe Iorgu candidat de însurătoare, și iată-ne pe noi puse pe drumuri ca pețitoare».

«Grea sarcină, — o încredință d-na Grădeanu. — Mult o să alergați până-ce veți fi găsit o fată de seama lui, care se 'mpacă cu gândul, că are să-și petreacă toată viața la țară».

«Să vezi acum, — urmă d-na Talpă. — După ce l-a făcut pe Iorgu să se ducă la proprietăreasa casei ce închiriaseră și să ceară rezilierea contractului, aleargă prin tot orașul să-și găsească altă locuință mai încăpătoare, în care ar fi loc și pentru însurăței — dacă ar fi să fie».

«Acum, pe la sfârșitul lunei Maiu!? — grăi d-na Grădeanu. — Mare minune ar fi, dacă nu în zadar ar alerga».

«Așa zic și eu, dar dînsa vrea și lui Iorgu nu-i rămâne decât să alerge».

«Lucru de toată frumuseța ar fi, — zise d-na Grădeanu, — dacă în cele din urmă nu li-ar rămânea decât ca tot la văduva cu fată frumoasă să se mute».

«Așa crede și Iorgu, răspunse d-na Talpă».

D-na Grădeanu stete puțin pe gânduri.

«Adecă tot ar fi cu puțință, — grăi dînsa. — Cu schimbările aceste politice, acum, după închiderea sesiunii, unul pleacă prefect, altul președinte de tribunal, iar altul consilier la vre una din curțile de apel. Rămân locuințe: vorba e numai să le știi. Uite, și aici tot Zoe poate să le vie într'ajutor. Ea e cronică viețuitoare a Bucureștilor: îi cunoaște pe toți și le află toate. Am să i-o fac Elenei, — urmă rîzînd ear, — am s'o poftesc într'una din zile la ceaiu când o să fie și Zoe aici, și Zoe e destul de 'ndemânată pentru ca să-i răsucească și ei capul».

«Idea e minunată! — exclamă d-na Talpă. — Nici pețitoare mai bună decât ea nu poate găsi».

II.

«Mama ta are, la urma urmelor, dreptate, — grăi d-l senator Iancu Talpă: — ce caută Valea Boului pe pereții din casele văduvei din București, și ce caută fata văduvei în Valea Boului?»

«Îți spusei, că nu mai e nici Valea Boului pe perete, nici fata cu găștile în Valea Boului, — răspunse, Iorgu. — Păcat, mare păcat, dar nu mai e».

«Atunci nu mai umblați cu mofturi, — întimpină d-l Talpă. — Samsarul, pe care vi l-am recomandat, e om vrednic de toată încrederea: dacă spune el, că nu se află în București de 'nchiriat casă cum doriți voi, zadarnic cutrierați orașul. El știe, ce zice: aceasta îi este meseria, și are totdeauna lista caselor de închiriat. Nu vă rămâne decât să dați peretelui cu pricina o vopsea mai întunecată și să vă mutați deocamdată acolo».

«Aceasta o vrea, pare-mi-se, și mama, — a zis Iorgu cam supărat. Mie îmi este însă nesuferit gândul acesta. Ori-și-ce vopsea i-am da peretelui aceluia, eu nu pot să văd, când mă uit acolo, decât ceea ce a fost pe el, valea cu găștele și cu păstorița, toate atât de bine lucrate, și văzându-le 'n gândul meu, îmi aduc aminte de rușinea ce am pățit — și la propietăreasă, și în fața tînărului aceluia».

«Vorbești alandala! — strigă d-l Talpă. — Aceasta se dă uitării. N'ai decât să te duci să-i spui văduvei, că tot vă mutați și ai să vezi, cât de mult se va bucura că scapă de o grijă. Ear tînărul acela: — Cine este? Ce-ți pasă de el!»

«Uite, mie-mi pasă,» — grăi Iorgu, în gândul căruia tînărul pictor era cine-va.

«Dar, — urmă d-l Talpă, — pe mine capul n'are să mă doară ori și ce veți fi făcând. Noi plecăm azi mâne și-o să ne pară bine, dacă 'n lipsa noastră stați aici și ne păziți casa».

«Despre aceasta nu poate să fie vorba, — întimpină Iorgu. — Mama ține să iasă cât mai curând la moșie, ca să vadă ear secerători, să stee la arie și să se uite la cei ce umplu sacii de grâu ca în timpul copilăriei sale. Cele trei încăperi, pe care le-am ales pentru dînsa, sunt, așa cred, acum gata. Ear eu trebuie neapărat să mă apuc cât mai curînd de lucrările, care 'n timpul secerișului nu se mai pot face, și să fac pregătirile pentru cele de toamnă».

D-l Iancu Talpă, om scurt, prea bine hrănit și cu obrazii îmbujorați, se uită cuprins de mirare la el.

«Care va să zică — tu tot te mai încăpăținezi! — îi zise. — Te arde să te uiți mereu la cer: ba că ploile nu mai încetează și buruiana-ți încalcă sămănăturile, ba că seceta e prea 'ndelungată și toate le usucă arșița, ba că se ivesc nori de grindină pe cer și vântul îți culcă lanurile, ba că bruma-ți strică viia și livezile, ba că gerul aspru a găsit câmpul neacoperit de zăpadă. Băete! aceste nu sunt pentru oameni ca noi, care putem să le avem toate de a gata — lăsînd pe alții să-și bată capul. Dar o să te sature și tu cum atâți alții s'au săturat. Vorba e însă, c'o iei prea repede, căci împrumutul n'o să-l poți face nici la toamnă, nici anul viitor, iar câștiul din arendă, pe care l-ai luat de Sf. Gheorghe, și se duce ca suflat din palmă».

«Toate aceste le știu foarte bine, — îi răspunse Iorgu. — Mi le-a spus chiar Mitică Sturdza, la care am fost, precum știi, zilele aceste. Mai ales după

îndemnurile primite de la dînsul stăruî în hotărîrea mea».

«Aşa sunteţi voi cei ieşiţi din şcoala germană, când vă intră ceva 'n cap, nu e chip să vă desmeticiţi, — îi zise d-l Talpă. — Mi-l închipuiesc pe coconul Mitică: nu mai puteai să scapi de el».

«Aşa-i, nene, — stăruî Iorgu. — M'a primit par'că i-aşi fi nepot, pe care l-a purtat în braţe, şi nu găsia cuvinte, ca să-mi laude hotărîrea».

D-l Talpă dete rîzînd din cap.

«Dar el însuşi nu face ca tine,» — îi zise, — ci-şi dă moşiile în arendă, ca să poată sta la Bucureşti».

«Tocmai aceasta e ceea-ce-l face bun sfătuitor, — stăruî iar Iorgu. — Nimeni mai bine decît el nu poate să ştie, ce pierde proprietarul, dacă-şi dă moşia pe mîna altuia, şi cât ar câştiga ţara, dacă proprietarii şi-ar gospodări ei înşişi avutul. Creditul funciar a fost, zice el, anume înfiinţat pentru ca să li se dea proprietarilor puţinţa de a-şi face cuvenitele instalaţiuni agricole».

«Vorbă şi asta! — exclamă d-l Talpă. — Cei mai mulţi se împrumută ca să-şi poată petrece iarna la Paris, la Nizza ori chiar la Monacco».

«Cu alte cuvinte, — replică Iorgu, — avea coconul Mitică dreptate când se bucura, că eu nu tot aşa vreau să fac».

«Dar bani tot nu-ţi dă! — grăi d-l Talpă rîzînd.

«Ba-mi dă, să vezi că-mi dă! — urmă Iorgu. — Ai, te rog, puţintică răbdare. Mai întăiu şi mai întăiu — mi-a dat chiar acolo un inginer, care-mi face hotărnicia cu preţurile stabilite de direcţiunea creditului şi, cum se zice, pe aşteptare, ca să fie achitat după-ce se va fi realizat împrumutul. Acesta e un

lucru, la care nu m'ași fi așteptat, — pe care îl credeam chiar peste putință. După ce i-am arătat apoi, că vreau să dreg drumurile, să fac poduri, să întregesc plantațiunile și să zidesc grajduri, șoproane și magazii, el a înțeles numai decât graba, pe care o pun să încep lucrările. A făcut socoteala pagubelor, pe care o suferă moșia, dacă un pom ori o viță se plantează cu un an mai târziu. Și-a dat seamă despre pierderile împreunate în transportul pe drumuri proaste și prin lipsa de instalațiuni. M'a sfătuit deci să fac un împrumut provizoriu — cu procente mai mari, se înțelege, — dar care se rentează prin foloasele lucrărilor ce am de gând să fac. Mai mult, Nene! Știi, că creditul funciar e instalat deocamdată în casele bancherului Zerlendi. A intervenit deci ca Zerlendi să-mi deschidă un cont curent cu zece la sută, până la suma de o sută de mii de lei. Te 'ntreb acum, Nene Iancule: mi-a făcut ori nu mi-a făcut rost de bani?»

D-l senator Iancu Talpă se uită sperios la el, apoi începù să se plimbe cu pași mari prin casă.

Ii era par'că și-a pierdut nepotul, l-a pierdut pentru totdeauna.

«Uite, vezi, așa, — zise apoi ca vorbind cu sine însu-și, — așa prind ei oamenii și-i trag în partea lor, ca să-i aibă legați-ferecați. — Și tu, — urmă oprindu-se în fața lui Iorgu, — tu crezi că de dragul tău a făcut-o!»

«Ba n'o cred de loc aceasta, — răspunse Iorgu. — Ce-i sunt eu și ce-mi este el mie!? A făcut-o pentru că așa e bine. Valea Boului e o părțică din țara aceasta, și țării îi faci un bine ajutând pe cel ce vrea să dreagă cea mai mică parte din ea».

«Mofturi de ale lui Rosettache, — strigă d-l Talpă, apoi se întoarce spre ușa de la dreapta, pe unde intră din întâmplare cocoana Elena.

«Inchipuiește-ți, cocoană, — urmă el, — omul acesta i s'a dat legat de mâni și de picioare».

Cocoana Elena, femeie înaltă și bine făcută, care, deși cu fața lipsită de sânge, nu părea de loc cum ți-ai fi închipuit-o după vorbele cocoanei Anichii, se uită nedumirită când la unul, când la altul.

«Cui adecă i s'a dat atât de rău legat?» — întrebă dînsa foarte liniștită.

«Cui? — Lui Mitică Sturdza, pe care-l știi, că e om zăcaș», — răspunse d-l Talpă.

«Și cum i s'a dat legat?» — întrebă iar cocoana Elena.

«Cum? — răspunse ear d-l Talpă mai aprins. — Așa cum i s'a dat. E ușor să te împrumuți azi cu o mie, mâne cu două mii de galbeni și te bucuri când pui mâna pe ei. Vin înse termene de plată, și ear te bucuri că nu-ți vine și somațiunea. Dar peste câțva timp sunt alegeri ori roșiii țin o mare întrunire la cirul din piața Sf. Constantin. Acum te pomenești cu somațiunea și nu-ți rămâne decât să-ți dai votul ori să mergi la întrunire, ca să te păsuiească. Le știm noi acestea, căci ne-am ars nu odată».

«Bine» — întimpină Iorgu zîmbind. — Boala aceasta are leac, Nene Iancule: n'ai decât să plătești când îți vine terminul și nu-ți mai vine nici o somație».

«Să plătești!? — strigă coconul Iancu. — Prostie! — Plătești, dacă poți? Ce faci însă, dacă nu-ți dă mâna?»

«Mă iartă, — întimpină Iorgu. — Cel ce nu știe, dacă va putea ori nu să plătească, nu se împrumută, sau cel ce se împrumută știe foarte bine, când are

termen de plată și face socoteala așa, ca să poată plăti.

«Toate acestea vor fi adevărate când e vorba de neguțător, — grăi coconul Iancu; — noi cei-lalți avem cheltuieli neprevăzute, care ne încurcă socotelile».

«Nu are nimeni să cheltuiască ceea ce nu are, — îi replică Iorgu, — și nici cel mai mare boier nu are ceace e dator a le da altora».

«Palavre nemțești!» — zise coconul Iancu cam scos din răbdare.

«Nici palavre, nici nemțești, — răspuse Iorgu. — Dacă e vorba...

«Lasă, — interveni cocoana Elena, — că la aceasta o să-i răspund eu, care cu boieria fără de măsură mi-am mistuit viața».

Ea și luă un scaun și se așeză.

«Cu de aceste vă prăpădiți voi, — urmă apoi întorcându-se spre d-l senator Iancu Talpă. — Vă întreceți în cheltuieli fără de rost năzuind care de care să pară mai mult decât ceea-ce în adevăr este. Azi mobilă de Paris ori cel puțin de Viena, mâne armăsari rușești și trăsuri scumpe, poimâne covoare persiene, gobelinuri, tablouri, vase și fel de fel de bibelouri, ear pe deasupra slugi și iar slugi îmbrăcate ca la Paris și ținute 'n belșug. După-ce vi le-ați făcut toate, lume poftită la mese, la serate și la baluri, ca să le vadă toate și să le admire, joc de cărți, cancanuri și aventuri galante. Unde mai ajungeți să faceți socoteli. Dintre zece e unul, care pune ceva la o parte, sunt doi, care cheltuiesc cât au, ear cei-lalți șapte se 'nglodează în datorii ori fac fel de fel de mișelii, ca să poată arunca nisip în ochii lumii. Le știu toate, că le-am pățit și-am suferit atât pe urma lor».

Coconul Iancu stătea în fața ei și se uita cu ochii lui cei mărunți la ea răsucindu-și din când în când mustața cea groasă.

«Mai ai multe?» — întreabă el în cele din urmă.

«Eu cred, că pot să-ți fie destule și acestea», — răspunse ea.

«Mai ales fiind toate adevărate», — adăugă Iorgu cam cu jumătate de gură.

«Multe, puține, adevărate, neadevărate, — grăi coconul Iancu, — eu răspund cu o singură vorbă la ele: cine în lume trăiește cu lumea se potrivește. M'ai înțeles, cocoană? — Băiatul tău, uite, Iorgu acesta, tot așa o să facă, dacă ține să nu rămâie om răsleț, pe care toți îl arată cu degetul.

Iorgu clătină din cap.

«Dac'ași crede-o aceasta, m'ași căi că nu i-am recucit gâtul când îl hrăniam la sîn, — îl încredință cocoana Elena. Arătați — voi cu degetul pe Iorgu Cantacuzino, Nababul, și ziceți că e sgârcit și mojić pentru-că nu risipește cu doauē mâni ceea-ce adună cu una, rîdeți de Gună Vernescu pentru-că șade într'o casă modestă și nu are trăsură cu fecior galant pe capră, vă uitați peste umăr la Iancu Marghiloman, care aleargă pe jos în treburile lui, vă bateți joc de Vodă Carol și ziceți că-și întoarce chipiurile pe dos pentru-că-și ține punga strînsă, dar anii trec unul după altul, și are să vie și timpul, când ei și copiii lor se vor uita cuprinși de milă la voi. — Nu! Iorgu nu se sperie de gândul, că oamenii fără de rost îl vor arătā cu degetul pentru-că el nu vrea să fie ca dînșii».

Grăindu-le aceste, ea se uită la Iorgu.

«Eu nu judec pe nimeni, — grăi acesta: — poate că au dreptate cei-ce văd lcrurile ca Nenea Iancu.

Societatea cu exigențele ei e în adevăr cea mai neîndurată stăpânire. Mie mi se pare înse nesuferită viața în mijlocul unor oameni, care le fac toate 'n goana mare, Tot mai plăcut e să stai răsleț la o parte».

«Ha, ha, ha! — rîse coconul Iancu. — Te va fi iertând firea, dar vorba e, dacă te lasă și lumea. — Tu faci ca jucătorul de cărți, care pune miză mare fără-ca să fi văzut cărțile. Voi ați venit la București oare-cum pe sfîrșitul târgului, când toată lumea se pregătește de plecare. O să vedeți voi Bucureștii la toamnă, după-ce se va fi început sesiunea parlamentară. Ici mese, colo serate, dincolo ceaiuri, din când în când câte un bal, apoi conferențe, consfătuiri. E viață la București în timpul iernii, încât nu știi cum, unde și când te perzi în ea».

«Viață!? — oftă cocoana Elena cu un gest disprețuitor. — Cu adevărat viață, în care te perzi! Mese, serate, ceaiuri, baluri, unde dai peste Zoe și peste altele ca dînsa, împregiurul cărora se adună lumea. — Mai bine lipsă!»

D-l senator Iancu Talpă își răsucì iar mustața și luă o pozițiune par'c'ar fi voit să rostească un discurs de la tribună, — ceeace la Senat nu prea făcea.

«Vorbiși și tu, ca fiiul tău, pe nevăzute! — grăi dînsul. — Zoe este în adevăr o adevărată podoabă a saloanelor noastre. Ar fi și dac'ar fi mai puțin frumoasă. Tocmai de aceea se pun atâte 'n socoteala ei. Lasă că știe să se 'mbrace și să poarte haina, pe care a 'mbrăcat-o, ori să expună giuvaericalele, cu care se gătește. Lasă că ținuta, umbletul, gesturile, întreaga ei înfățișare sunt de o rară distincțiune, dar e deșteaptă, dragă, încât e o mare plăcere să stai de vorbă cu ea. Nu cunoaște nimeni Bu-

cureștii ca dînsa; îl ia pe fiecare potrivit cu felul lui, îți simte slăbiciunile și-ți ghicește gândurile, și nu e lucru, asupra căruia nu e dumirită».

«O adevărată artistă». — Grăi Iorgu în ton ironic.

«Da! — stăruî coconul Iancu, — artistă, căci dacă artă e să reprezenți în scenă pe alții, încă mai mare artă e să te prezenți tu însu-ți pe tine așa, ca toți să te admire».

Cocoana Elena își pierdu răbdarea.

«Auzi lume, care e încântată de o asemenea artistă!» — exclamă ea. — Imi spunea cine-va mai de unăzi, că n'are la București nimeni saloane, iatac, biurou și sufragerie ca dînsa. Mobila ei e o adevărată bogăție. Nimeni nu se întreabă înse, de unde ies toate».

«Minciuni! — protestă d-l senator. — Nu e scumpețea lucrurilor, ci dispozițiunea făcută cu mult gust ceea ce-i pune pe toți în mirare. E pizma și reutatea celor ce-ar voi și nu sunt în stare să facă tot ca dînsa, rivalitatea e ceea ce le scornește toate».

«Care va să zică și aici tot pe 'ntrecute se petrec toate», — grăi Iorgu.

«Băiete! — îl muștră d-l senator. — O iai prea repede. Vrei să le știi toate mai bine decât noi cei ce ni-am petrecut viața 'n țară și cunoaștem toate lucrurile din obârșia lor. Fără de rivalitate nu e progres. Eu știu ce a fost în timpul tinerețelor mele și văd ce e azi. Au trecut timpurile, când boierul își poftia vecinii la masă mare și le servia ciorbă de potroace, caracudă 'n saramură, pui fript la frigare, tăiței cu brânză și sarailie. Altă lume e azi, și n'o să-ți rămâie nici ție decât să te potrivești cu ea, — îți place ori nu-ți place. — Tu te duci la moșie, ca

să dai cu capul de toate zidurile, eară eu plec să-mi caut de sănătate; o să vedem, care-o să se simtă la toamnă mai bine în pelea lui».

«Sănătatea ta», — grăi cocoana Elena cu reutate. — N'ai avea decât să ieși și tu la moșie, să 'ncaleci și să alergi de la secerători la arie și de la arie la cei ce încarcă snopii cu spicul greu, să mănânci mai multă ciorbă de potroace și mai puțin stacoji, să bei mai puțină șampanie și mai multă apă proaspătă, să nu te culci, ci să te scoli în revărsatul zorilor de zi, și-ai fi tot atât de sănătos tun cum erau părinții noștri».

«Vorbă de babă ursuză!» — îi răspuse d-l senator Iancu Talpă.

III

«Mă mir, mult mă mir, — grăi d-na Ionescu, care ședea la fereastra salonașului și cârpia la un ciorap întins pe ciupercă. — Azi e ziua a cincea, și tot n'a venit să ne dea răspuns».

Alina, care-și prepara tema de matematică la masa din mijlocul salonașului, întoarse fața spre mama ei.

«Mă mir și eu, — îi zise, — dar nu că el n'a venit, ci că d-ta 'l mai aștepți. Boierii mari ca dînsul nu-și bat ei înși-și capul cu asemenea nimicuri. O să-ți trimită răspuns prin vre-un servitor ori, cel mult, prin avocatul lui».

Minția fata mamei. Dacă ar fi crezut ceace spunea, n'ar fi venit să-și prepare tema în salonaș, ci ar fi făcut-o aceasta, ca alte dăți, în sufragerie, unde-și avea și raftul cu cărți. Mai mult de trei zile acum ea punea mereu în salonaș lucrurile 'n rânduială

și ștergea mereu pravul, ca toate să fie așezate cu gust și în cea mai desevărsită curățenie. Credea deci că are să vie, și-l aștepta cu oarecare nerăbdare — ca pe un om, cu care vrea să reguleze socoteli chiar mai interesante decât cele din teama ce prepara.

Nu! Ele nu se aflau numai așa — din întâmplare în salon: mama ședea la fereastră, ca să-l vadă când vine, iar fata trăgea mereu cu urechea, ca să audă «cioc-cioc» la ușă.

«Mie, — răspunse dar mama, — nu mi s'a părut de loc om, care pune pe alții să facă ceea-ce are să facă el însu-și. Mi se pare, că la mijloc e cu totul alt-ceva: nu-i dă mâna să iee o hotărîre mai nainte de a fi găsit altă locuință, și mult m'ași mira, dacă și-ar găsi. Te pomenești, că tot aici o să fie nevoit a rămânea».

Alina începù să tremure: gândul, că el ar putea să rămăie, o înspăimânta — ea singură nu știa de ce.

«Și d-ta te-ai bucura, se vede, dacă el ar rămânea!?» — grăi dînsa.

«Fără îndoială, — răspunse mama. — Lasă că un asemenea chiriaș păstrează 'n stare bună casa, dar și chiria se urcă de la sine când poți zice «Aici a stat mai nainte Iorgu Armașu cu mama sa».

Alinei iar îi venià să plângă. Nu doar că ținea și dînsa la foloasele, de care vorbea mama ei, dar se căia de a fi fost prea îndrăsneață față cu dînsul, care 'n cele din urmă tot se putea să le fie chiriaș. Cum i se mai uita dînsa în ochi după-ce-i zisese: «nu-ți închipui, că ținem atît de mult să te avem chiriaș!?» — Ce va fi zicând el despre dînsa!?

«O, Doamne! — grăi cu toate aceste. — Un om ca toți oamenii! Nu știu ce vei fi găvind d-ta atît de deosebit în el. Eu, drept să-ți spun, nu cred că m'ași

bucura, dacă ar trebui să dau în fie-care zi ochi cu el și cu cocoana aceea».

«Ear începi! — o mustră mama ei. — El e om cu mult mai serios decât ca să ție seamă de niște toane copilărești, ear mama lui nici nu pe tine s'a supărat, ci pe zugravul acela, care credea că poate s'o prostească».

Alina sări în picioare cu obrajii aprinși.

«Nu, mamă, nu! — strigă. — Dacă mă iubești câtu-și de puțin, să nu o mai zici aceasta. Vinovată sunt eu, numai eu. El de dragul meu le-a făcut toate. Nu poți tu să-ți închipuiești, ce inimă bună și curată are el».

D-na Ionescu se uită supărată la fiica ei.

«Știi că-mi placi!? — îi zise. — După abia câte-va lecțiuni de desemn ai ajuns să fii gata de a sări 'n foc pentru el».

Alina nu-i dete răspuns, căci intră Mița, servitoarea, să spună c'a venit d-l acela și întreabă, dacă poate ori nu să vorbească cu cocoana.

D-na Ionescu sări 'n picioare și se răpezi spre ușă, ca să-i iasă 'n cale și să-l poștească în salonaș, ear Alina se uita împregiur, ca să vadă, dacă toate sunt în bună rânduială, își mută scaunul la locul lui, apoi se uită 'n oglindă și-și potrivea părul pe frunte.

Iorgu, intrat înainte de stăpâna casei, se opri în fața copilei și se plecă puțin și cu oarecare sfială.

«E un semn bun, norocoasa 'ntemplantare de a vă fi găsit și pe d-voastră acasă, — grăi dînsul zîmbind. — Am venit să ne 'mpăcăm».

«N'avem de ce să ne împăcăm, — răspunse ea adunându-și toate puterile, — căci nu ne-am certat».

«Sunteți foarte amabilă, — întimpină el. — Nu ne-am certat, dar m'am certat eu însu-mi cu mine».

El se 'ntoarse apoi spre stăpâna casei, care intră și ea.

«Eram tocmai să-i spun domnișoarei, — urmă el, — că dacă forma, în care vi-am făcut împărțășire despre hotărîrea noastră de a renunța la contract, n'ar fi fost pripită și lipsită de tact, d-sa n'ar fi fost nevoită să mă pună la locul meu».

«Vă rog să nu dați lucrului nici o importanță, — grăi d-na Ionescu strîmătorată și-i oferî un scaun, apoi se așeză dînsa pe canapea. Copiii sunt copii».

Alina, foarte supărată, se așeză și ea cu oare-care îndărătnicie.

«Eram contrariat, — urmă dînsul — adresându-se mai mult copilei decât mumei, — căci trebuia să fac un lucru, pe care numai călcându-mi pe inimă puteam să-l fac».

«Mi se pare, că vinovat de toate e numai zugravul acela», — zise d-na Ionescu.

«Nu-i zice, mamă, zugrav, că nu e zugrav», — stăruia iar Alina.

«Așa e, domnișoară! — Aveți multă dreptate! — grăi dînsul. — E un pictor de mare talent și pe deasupra un om, cum numai puțini sunt».

Alina se uită cu ochi rîzători la el. Ar fi voit să-iee mâna și s'o strîngă, dar nu 'ndrăznia. Ii era acum prieten bun omul acesta, — nu pentru-că vorbea bine despre Emil, ci pentru-că era de aceeași părere ca dînsa.

«Puțini, — repetă ea, — foarte puțini, — așa i-am spus și eu mamei, care nu-l cunoaște mai de aproape».

Iorgu se uită cu coada ochiului la ea.

«D-voastră, — urmă el, — care-l cunoaște-ți, veți înțelege, cât de greu îmi era să-l jignesc. Cu atât mai greu îmi era să vă jignesc pe d-voastră, — urmă ear întorcându-se spre d-na Ionescu. Lucrurile au venit înse așa, că trebuia neapărat s'o fac aceasta. Vorba era adecă să ne stabilim la moșia, pe care n'o mai dăm în arendă, și locuința de aici să ne fie numai un fel de conac, la care tragem când venim pe câte o zi doaue la București. M'am încredințat înse, că nu ne putem stabili la moșie. Sunt acolo atâte de făcut și de dres, încât abia vara viitoare ori poate chiar toamna vor fi toate gata. Am luat deci — cu multă părere de rău — hotărîrea de a închiria o casă mai încăpătoare».

«Vă rog, — îl întrerupse d-na Ionescu, — atîrnă de la buna d-voastre chibzuință, dacă vă convine ori nu locuința. Explicațiuni n'am căderea de a vă cere».

«Vi le-am dat, d-nă, ca să vă cer iertare și să mă ierte și domnișoara, — întimpină el zîbind. — Adecă ear mi-am schimbat hotărîrea: de oare-ce silințele noastre de a găsi altă locuință au rămas zadarnice, vă rugăm să ne primiți în bună prietenie».

D-na Ionescu era foarte mulțumită nu numai pentru-că scăpa de o grijă, ci și pentru-că se 'mpliniau prevederile ei, ear Alina stetea zăpăcită și fără ca să-și poată da seama, dacă e ori nu și ea mulțumită».

Ei rămaseră toți trei câte-va clipe 'n tăcere cum rămâne ori-și-cine când nu-i dă mâna să-și mărturisească adevăratul gând.

«De altminteri, — urmă el în glumă, — noi puțină supărare o să vă facem».

«Nici o supărare! — grăbi d-na Ionescu să-l încredințeze.

«Din contra!» — o scăpă pe Alina gura.

«Voiam să zic, — urmă el, — că noi vom pleca cât mai curând la moșie, unde mama dorește să-și petreacă vara și nu ne vom întoarce decât toamna târziu».

«Care va să zică tot vă stabiliți la moșie», — grăi Alina — curioasă ca toate fetele.

«Nu, domnișoară, — răspunse el. — De Sf. Dumitru iau moșia în primire, dar deocamdată văd de ea mai mult din București. Am acolo administrator pe un fost primar, om priceput, care a administrat moșia și ca om de încredere al arêndașului, deci cunoaște bine și moșia, și oamenii, și obiceiurile locului. Rămân deocamdată bucureștean cu gândul dus mereu la țară».

Grăindu-le aceste, el se ridică gata de plecare.

«Ai, mamă, dreptate, — grăi Alina după-ce se întoarce d-na Ionescu, care-l însoțise până la capul scării. — E om în adevăr distins».

«Și primejdios,» — adăugă d-na Ionescu 'n gândul ei.

IV.

«Bine că te gălesc! — Mi-ai ieșit ca chemat în cale!» — strigă dr. Teodor Nica, directorul ministerului de culte și instrucțiune, care-l zări pe Caragiali 'n strada Colții, la ieșirea din strada Doamnei, unde se zidia palatul creditului fonciar.

«Pe giovinele Ioan Luca Caragiali îl găsești pretutindeni, unde n'are ce să caute», — răspunse tânărul totdeauna vesel. — La dispozițiunea d-tale, d-le doctor.

«Grăbești?» — întreabă dr. Nica.

«Eu nu grăbesc nici o dată, căci n'am nici o treabă, — întimpină Caragiali. — Sunt cel mai liber dintre oamenii din România liberă, alias Belgia Orientului».

«Bun! — grai dr. Nica. — Atunci să stăm puțin de vorbă».

«Să stăm, — îi zise Caragiali. — Imi crește reputațiunea și lumea crede, că sunt și eu cine-va, când mă vede umăr la umăr cu directorul ministerului, din care se revarsă luminile asupra fericitei noastre țări. Uite, la trei pași de aci, în fața poștei centrale, lângă casa Zerlendi, e cafeneaua Labes, locul de întrunire al tuturor celebrităților din Orient: intrăm, dacă nu-ți derogă, ne așezăm la o masă mai retrasă, ne comandăm câte un șvarț și punem lumea la cale. Te poftesc eu și tot d-tale îți las onoarea de a plăti, dacă vrei, și câte un cognac».

«Caragiali tot Caragiali, — grai d-l director, și executară planul improvisat de acesta.

«Eacă de ce e vorba, — urmă acum. — Te-am văzut mai de mult acum, în mai multe rânduri plimbându-te cu un tînăr, nu-mi aduc aminte numele lui. Făcea caricaturi pentru «Scrânciobul» și le subscria «Emil».

«Îl știu, — grăbi Caragiali. — Bun băiat! — mi-a fost coleg la liceul din Ploiești. Un adevărat giuvaier. Ce-i cu el? Nu-l mai văd pe aici. Se vede c'a plecat».

«I-a fost recomandat lui Maiorescu de către un oare-care Iorgu Armaș», — urmă ear dr. Nica.

«Să am pardon! — protestă Caragiali. — Nu un oarecare. Bravo ție Iorgu Armaș! — Li șade bine! Să știi adecă un lucru: Emil a avut un conflict cu Iorgu Armaș. Mi-a spus-o el însu-și. De ce? Aceasta

nu mi-a spus-o. E, pare-mi-se, o femeie la mijloc, și despre femeia, care te bagă 'n încurcături, nu se vorbește».

«Ei, bine! — grăi dr. Nica. — Aceste sunt lucruri, care nu mă privesc. Pe mine nici o femeie n'are nici-o dată să mă încurce. Am slăbiciune, ce-i drept, pentru cele cu păr roșu, dar nici de aceste nu mă sperii. Vorba e, că ministrul meu se interesează de tînărul acela...»

«Bravo ție, Titule! — strigă iar Caragiali. — Uite asemenea oameni au să fie încurajați! — Maiorescu e om cu mare viitor!»

«Fără îndoială! — îl încredință d-l director. — Are nu numai multă bunăvoință, ci și o rară pricepere. E om în toate privințele superior».

«Și știe să-și aleagă oamenii, — adause Caragiali ridicându-se puțin, ca să se închine în fața d-lui director.

«Nu fi răutăcios, omule, — îi zise acesta. — Vorbim serios».

«Greu lucru când e unul ca mine la mijloc,» — replică giovinele.

«Știi că Maiorescu vrea să restaureze biserica de la Curtea de Argeș, — urmă cel-lalt fără ca să ție seamă de întrerupere.

«Și foarte bine face!»

«A și venit aici Leconte de Nouy, însărcinatul lui Viollet le Duc!»

«Încă o dovadă, că știe să-și aleagă oamenii. Cine-o fi, de altminteri, Leconte acela — nu știu».

«Biserica, are se n'ștelege, să fie restaurată în adevăratul înțeles, deci refăcută, pe cât se poate, așa cum a fost dintru început. Zugrăveala are să fie

făcută și ea din nou, dar tot așa cum a fost mai înainte. Au deci să se facă pe hârtie copii exacte de pe sfinții din biserică pentru-ca în urmă aceste copii să fie reproduse fiecare la locul ei pe pereți».

«Am înțeles! — grați Caragiali. — Emil are să fie utilizat pentru facerea acestor copii. Bun! Dar de unde, dracul, să-l iau? — Stai, că-i dau de urmă. Are o soră măritată la Ploiești: ea va fi știind, unde se află».

«Până — ce-i scrii și până — ce-ți vine, da că-ți vine, răspunsul, trece vreme, — întâmpină Dr. Nica. — Mă gândiam să-l întreb pe Iorgu Armaș, poate că știe dînsul, că i-a 'ntors vizita la Iancu Talpă, senatorul, care venise să i-l presente. Am fost pe acolo, dar Iancu Talpă e plecat de vre-o două luni și slugile n'au putut să-mi spună, unde s'a mutat nepotul lui».

Caragiali iar se ridică și făcù un compliment.

«Mă recomand, — zise, Iancu Caragiali, informator neautorizat de primărie, dar foarte conștiincios și exact. Ce nu știe Caragiali!? — Chelner! — Bravo cognacuri: așa, d-l director plătește. — Eu știu unde stă d-l Iorgu Armaș, — dar, — urmă așezându-se ear — ce folos, dacă e dus la moșie!?»

El plesni de câte-va ori din degete, gustă puțin din cognacul adus de chelner, apoi făcù par'că-și resucește mustața abia mijită.

«Ne-am dumirit, — urmă. — Eu am un fel de mătușă, tața Cleopatra Poenaru, soția colonelului Poenaru, adevă în adevăr Cleopatra Leca, deoarece-ce e divorțată, ori în divorț, sora lui Costică Leca, dacă-l știți, fiica pictorului Leca. Stăi, domnule! Ce vorbești! Prietena lui Maiorescu. Au copilărit la Craiova împreună. Pe ea s'o 'ntrebe, că e prietena d-nei Ionescu,

în casele căreia stă Iorgu Armaș cu mama sa. Tot de la dînsa știu și eu ceea-ce știu. Vezi d-ta, cum vin lucrurile. Mă întâlnești pe mine într'un colț de stradă, venim împreună la Labes, ne bem cafelele și tocmai când ajungem la cognac ne pomenim că nu cu mine, ci cu țața Cleopatra ar fi trebuit să te 'ntâlnești».

Dr. Nica se uita cu un fel de uimire la el. Era 'n vervă Caragiali de i-ar fi plăcut și celui mai ursuz om să-l asculte și să-i urmărească gesturile vioaie.

El se mai apropie de Dr. Nica pentru ca să-i poată vorbi mai pe șoptite. — «E un roman — începù, — nu! o idilă e! — Cunoști, d-ta, care ești neamț, trebuie să cunoști jalnica întâmplare a lui Eduard cu Kunigunda. Eduard este el, Iorgu, urmașul azi în viață al întru fericire pomeniților Armași, iar Kunigunda este ea, fiica d-nei Ionescu, văduva încă tînără, și prietena țaței Cleopatra, de la care am avut eu cântecul. Sunt povești, pe care și le spun vecinele când se adună să-și bea ceaiul fierbinte — mai rar cu lapte și mai des cu rom și cu lămâie: eu nu răspund decât de floricelele, pe care le pun pe ici, pe colo din slăbiciune pentru artă. Ascultă dar. Eduard se află la moșie, — nu știu cum îi zic, — cu mama sa, una din cele mai vigilente matroane, un fel de Corneliu numărul doi. Kunigunda, elevă la școala centrală, se află la București, sub purtarea de grijă a mamei sale, și se bucură de binefacerile vacanței de vară. El, avînd oarecare treburi la București, pleacă în revărsatul zorilor de zi de la moșie pentru ca seara, fie cât de târziu, să se poată întoarce iar la muma lui rămasă singură. Pe drum înse unuia dintre cai îi cade o potcoavă. Cai cu trei potcoave nu pot să

fie înhămați. La potcovar o înghesuială mare. Trece dar ziua fără ca Eduard să poată pleca, eară seara e lună plină, recoare și adiere lină și Kunigunda se bucură că Eduard n'a plecat, iar Eduard e încântat că Kunigunda se bucură. Altă dată plesnește cercul de fer de la una din cele patru roate ale trăsurii. Acum e înghesuială mare la rotar. Kunigunda se bucură din nou, și Eduard e mai virtos încântat. Ear altă dată el nu găsește pe cutare ori cutare, cu care trebuie neapărat să vorbească, și astfel e nevoit să mai rămâie la București chiar și dacă nu mai e lună plină, nici recoare, nici adiere lină. Ce va fi zicând Cornelia, aceasta nu se știe, căci ea se află departe: aici la București e cer senin chiar și când tună și fulgeră și plouă ca vărsat cu găleata. Vine omul, pe care-l cauți, pe la București, vine des, ba e chiar mai mult la București decât la moșie. Nici n'are nevoie să stea mereu acolo, căci e destul să-și ia dispozițiunile și administratorul le face toate cum e mai bine. Nu rămâne dar decât să-i spunem cocoanei Cleopatrei să-i spună d-nei Ionescu ca aceasta să-i spună d-lui Iorgu Armaș, că d-l Maiorescu ți-a spus să spui cuiva, că dorește să-l vadă și-ți spun eu, că nu degeaba ți-ai pierdut timpul bând cu mine o cafeluță și un cognac. Ear povestea cu Eduard și cu Kunigunda mai departe nu ne privește. Să le iasă în bine!»

V

«Bine, Tache, de ce ne-am adunat noi aici? — grăi Ioan Manliu, profesor de limba română la gimnaziul din Giurgiu. Sunt zece ceasuri aproape, și văd că

e lume multă: pe cine mai așteptăm de nu se începe conferența?»

Tache Laurian, profesor de filosofie la liceul Sf. Sava, dete din umeri, apoi se uită împregiurul său. În adevăr salonul destul de mare, biblioteca de lângă el și sufrageria sunt pline. Primul etaj al caselor din fața bisericii Pitar Moșu, unde stetea Titu Maiorescu, era prea strîmt pentru lumea adunată în el. Unii steteau, alții se plimbau, iar alții ocupaseră loc pe scaune și pe canapele și discutau grupuri-grupuri, încât eră un fel de bâjbâială ca 'ntr'un stup, iar Maiorescu umbla de ici până colo și intra 'n vorbă mai cu unii, mai cu alții.

«Mai știi și eu?! — răspunse Laurian. — Se vede, că mai așteaptă în adevăr pe cineva, care te pomenești că n'are să vie».

În clipa aceea trecu, din întâmplare, prin apropiere Nicu Burghilea, directorul bibliotecii centrale și unul dintre intimii ministrului.

«Domnule Burghilea, — urmă el, — ce are să fie aici?»

«Ceea ce vezi, — îi răspunse acesta. — Maiorescu vrea, precum știi, să facă mult așteptata reformă a învățământului și mai nainte de a fi ascultat consiliul permanent și cel general ține să intre în contact cu dascălimea din București pentru ca, stînd de vorbă mai cu unul, mai cu altul, să se dumirească asupra vederilor împărtășite de cei mai mulți»

«Idea e frumoasă», — grăi Manliu.

«Numai dacă se poate realiza», — adaugă Laurian.

«De ce să nu se poată realiza? — întimpină Burghilea. — Nu e ministrul, ci profesorul Maiorescu cel ce face invitațiunile pentru o întîlnire colegială,

la care vine cine se interesează și pleacă fie-care când vrea».

«Văd însă, că sunt aici și persoane, care nu fac parte din corpul didactic», — replică Laurian.

«Sunt oameni, care se interesează de cestiunile de învățământ,» — îi răspunse Burghilea.

«Cine e — abunoară — tînărul înalt, cu care stă Maiorescu lângă bibliotecă de vorbă?» — întrebă Manliu.

Burghilea se întoarse și-și puse ochelarii.

«A! zise! — Acolo e Iorgu Armaș, întors abia de câte-va luni dela studii», — răspunse el.

Pe când acestea se petreceau într'un colț al salonului, Maiorescu își dedea silința să-l convingă pe Iorgu, că cea mai frumoasă dintre toate carierele e în societatea modernă cea de profesor.

«Fără îndoială, — îi zise Iorgu, — numai însă pentru cel ce are pentru ea cuvenitele aptitudini și în acela-și timp și destulă pregătire. Eu sunt, de exemplu, încântat când văd aici atâți oameni distinși adunați la un loc, dar ei mă intimidează, și dacă ei ar tăcea de o dată, ca să mă asculte pe mine, m'ași intimida, încât n'ași mai fi în stare să rostesc o singură vorbă».

Maiorescu rîse cu multă poftă și se uită spre bunul său prieten Teodor Rosetti, care asculta 'n altă parte a bibliotecii glumele lui Iacob Negruzzi.

«Curat Toderița! — grăi dînsul. — Inaugurasem la Iași un șir de conferențe publice. D-l Rosetti Teodor, azi ministrul nostru al lucrărilor publice, fost președinte la curtea de casațiune, o inteligență în adevăr superioară și om cu cultură întinsă, mai ales economist consumat, a anunțat și el o conferență asupra unei cestiuni economice oarecare. Ne bucuram cu

toții de mai nainte prevăzând un mare succes. Când s'a văzut însă pe catedră în fața publicului gata de a-l asculta cu încordată luare aminte, n'a mai fost în stare să rostească o singură vorbă. Azi ține cuvântări strălucite în parlament cu toate că e ascultat cu aceeași încordare. Aceste sunt greutăți trecătoare: cel ce are ce să spună găsește totdeauna și forma pentru ca să-și dea gândirile pe față».

Spuindu-le aceste, el se uita din când în când spre Teodor Rosetti, ceea ce făcea și Iorgu, care asculta cu respectoasă atențiune. Simțind deci, că despre dînsul vorbesc, Teodor Rosetti veni la ei.

«Tinere, — îi zise lui Iorgu, care îi fusese prezentat și lui și pentru care avea simpatii, — fii cu ochii în patru, căci sirena aceasta e ademenitoare. Mă rămășesc că ear te ispitește să iei o profesură la universitate».

Iorgu își făcù complimentul obligat și strînse mâna ce-i fu întinsă.

«Imi spunea, că n'ar fi în stare să rostîască în fața auditorului atent o singură vorbă, — grăi Maiorescu, — și i-am povestit, cum ai pățit-o tu când cu conferența ce aveai să ții».

Teodor Rosetti rîse cu voie bună.

«Mi s'au spus multe exagerări despre societatea noastră, — adăugă Iorgu. — Văd acum, că, din contra, mă simt foarte bine în mijlocul ei și-mi închipuiesc, că încă mai bine m'ași simți în mijlocul profesorilor universitari. Nu mă socotesc însă pe din destul pregătit, ca să le fiu coleg».

«Spoieli! — numai spoieli! — răspunse Teodor Rosetti. — Mai ales la facultatea de drept, unde d-sa ar vrea să te pună, nu avem un singur profesor:

sunt numai avocați sau oameni politici, pentru care titlul de profesor e un decor, o recomandățione. Chiar și cei mai buni dintre dînșii, cum sunt Bozianu ori Vasile Boierescu, fac cursuri interesante, dar improvizate și n'au timp să le facă regulat și una spun de pe catedră, alta la tribunal ori de pe tribuna parlamentului. Facultatea noastră de drept e un așezământ pentru pervertirea tinerimii».

«Tocmai de aceea, — stărui Maiorescu, — avem să ne dăm silința de a câștiga pentru universitatea noastră și oameni, care lucrează cu toată inima și-și fac în deplin datoria, ca să propage cultul științei».

«Li se fac, Titule, celor-lalți urgisiți, — întimpină Teodor Rosetti, — și nu le rămâne în cele din urmă decât ca ori să plece, ori să se dee pe brazdă și să facă și ei ca cei-lalți, ceea ce e și mai comod, și mai cu folos pentru dînșii. O singură carieră într'adevăr frumoasă există 'n țara noastră, cea de judecător, — urmă el cu adâncă convingere. — Mai ales omul cu independență materială e chiar dator să-și aleagă cariera aceasta».

«Fără îndoială! — zise Iorgu încălzindu-se. — Imi dați voie!? — Rostul firesc al Statului e asigurarea dreptății, și ceea ce noaue, Stat de curând înființat, mai nainte de toate ne trebuie, e dreptatea: dac'o avem pe aceasta, cele-lalte încetul cu încetul se fac și ele, ear câtă vreme dreptatea nu e deplin asigurată, Statul Român nu există, ci e numai în formațione».

«Foarte bine zis! — replică Maiorescu, — dar tocmai pentru ca să putem asigura dreptatea, avem nevoie de profesori ca d-ta, care cresc tinerimea în cultul dreptății».

«Altarele pentru cultul dreptății sunt tribunalele și curțile de judecată de tot felul, — grăi Teodor Rosetti. — Eu am fost judecător și-mi pare rău că nu mai sunt. Nu era zi, în care nu aveam mulțumirea de a fi făcut dreptate ori încă mai viua mulțumire de a fi făcut peste putință o nedreptate».

«Și nu te făceai urgisit!» — îi zise Maiorescu 'n glumă.

«Ba mă făceam, — răspunse Rosetti, — dar și respectat. Era destul să se știe, că sunt și eu între cei trei, cei cinci, fie chiar și cei șapte judecători pentru ca atât împricinații, cât și advocații lor să ție seamă de sfințenia forului și să-și pună frâu. Un judecător conștiincios îndrumază spre calea dreptății pe alți zece mai slabi ori cu rele apucături. Ascultă, tinere, — urmă el mai stăruitor: — mai ales d-ta, care ții să-ți porți grijă de moșie, numai ca judecător poți s'o faci și aceasta. Ori-și-ce altă carieră te consumă, dacă ții să-ți faci în deplin datoria, încât nu-ți rămâne timp să te mai ocupi și de moșie.

«Aș'! — strigă Maiorescu. — Profesorii noștri de filozofie au câte șase, numai șase lecțiuni pe săptămână, pe care și le împart pe trei zile, câte două ore pe zi. Patru zile pe săptămână sunt cu desăvârșire liberi. Eu aș fi foarte mulțumit, dacă profesorul universitar ar face și el șase lecțiuni pe săptămână».

«Titule! — nu ești de bună credință, — îi zise Teodor Rosetti tot mai în glumă. — Vorba nu — e câte, ci ce fel de lecțiuni fac profesorii. Profesorii tei sunt numai și profesori, oameni, pentru care profesura e o ocupațiune secundară și care fac lecțiuni de mântuială. Eu am vorbit de oameni, care-și fac

în deplin datoria. Judecătorul își face în deplin datoria în cele câte-va ceasuri, pe care le petrece în ședință și în camera de chibzuire. Sunt rare de tot procesele, pe care e nevoit să le studieze în toate amănunțele lor. Aceasta e treaba, pe care o fac advocații, dacă sunt conștiincioși. Profesorul, dacă ține să-și facă îndeplin datoria, are să studieze zi și noapte pentru-ca să se ție în curent cu știința și să-și poată face cursul cu deplin folos pentru auditoriul său. — Acesta, e tinere, adevărul! — adăugă adresându-se iar la Iorgu.

«Nu mai încape nici o discuțiune, — îi răspunse acesta. — Dă fie-care țării sale ceea ce e în stare să-i dea, ce nu trece peste puterile lui, și e mai ușor să fii un bun judecător decât un slab profesor».

VI.

«Cu lapte ori cu rom!? — întrebă d-na Grădeanu turnând ceaiul în cești.

«Il luăm de obicei cu lapte», — răspunse cocoana Elena.

«Romul e de cea mai bună calitate, un adevărat Jamaica», — stăruie stăpâna casei întorcându-se spre Iorgu.

«Nu mă 'ndoiesc că și laptele e de cea mai bună calitate, — grăie Iorgu zîmbind. — Bucșana noastră dă lapte mai puțin, dar mai bun decât vacile din Alpi».

«Eu n'am prea găsit aici lapte tot atât de bun ca cel din Bavaria», — întimpină cocoana Elena. — Chiar și la Paris laptele e foarte bun».

«Eu am făcut aceea-și constatare, — adăugă d-na Grădeanu. — Nici la București, nici la țară laptele nu e atât de bun ca la Viena, de exemplu, unde cafeaua cu lapte e delicioasă».

«Foarte firește, — zise Iorgu, — pentru-că în străinătate și mai ales la Viena nu vi s'a servit nici o dată lapte adevărat. Lăptarii de acolo păstrează laptele de seară la răcoare și dimineața, mai nainte de a pleca cu el în oraș, îl împart în doaze, chiar și în trei calități. D-voastre cunoașteți numai prima calitate, cel de deasupra. Cel de la fund, care se vinde mai ieftin, e de tot subțire. Vacile noastre, dacă ar fi bine îngrijite și rațional hrănite, ar da lapte de prima calitate».

«Domnul procuror nu-și uită gospodăria, — grăi d-na Grădeanu, — ci-și dă mereu slăbiciunea pe față».

«Mai mult gospodar decât procuror», — întimpină Iorgu.

«Stau și eu pe gânduri, — grăi cocoana Elena, — și mă 'ntreb, dacă bine a făcut de s'a încurcat pe la tribunal, unde are de lucru cu fel de fel de oameni».

«Greșești, iubita mea, — zise d-na Grădeanu; — ori-și-care om trebuie să poarte o sarcină».

«Mai sarcină decât administrarea unei moșii», — replică cocoana Elena.

«Când moșia e a ta, nu e sarcină, — răspunse d-na Grădeanu uitându-se spre ușă, cum te uiți când aștepti pe cine-va și 'ncepi a te teme, că n'o să mai vie. Sarcină e când știi, că ești dator că la o anumită oră să fii neapărat unde-va și să faci ce-va, că porți o răspundere, de care nu poți să scapi cu minciuna. Când e vorba de moșia, pe care o stăpânești

tu însu-ți, și mai faci, și mai lași. Aceasta le frânge boierilor noștri capul. Fiind-că știi, că n'are nimeni să le ceară socoteală despre ceea ce fac ori nu fac, umblă de ici până colo și se pomenesc în cele din urmă unde nici cu gândul nu s'au gândit. Dați-mi voie să mă leg de vorba cu cele trei calități de lapte, — urmă uitându-se iar spre ușă. — La noi e o singură calitate de lapte, o amestecătură din toate trei felurile. Tot așa e și societatea noastră: cei de sus se află fie la fund, fie la mijloc, arare ori deasupra, iar cei ce-ar trebui să rămâie la fund îi găsești pretutindeni, încât nu poți să știi, unde-ți ies în cale, ca să te 'ncurci cu ei. Pleacă moșierul dimineța, ca să se 'ntoarcă seara, dă înse peste unul ori peste una, se 'ncurcă — mai știi cum și nu se 'ntoarce nici mâne, nici poimâne, căci nimeni silă nu poate să-i facă».

Cocoana Elena dete mulțumită din cap, iar Iorgu începù să schimbe fețe.

«Nu-i așa omul, care are o dregătorie, — urmă d-na Grădeanu. — El știe, că nu poate să lipsească fără ca să pată rușine și-și păzește treaba. Ear când vorbesc de dregătorie, cea mai aleasă e cea de judecător».

Ușa se deschise și feciorul aduse pe tavă biletul mult așteptatei.

«Ah! — Zoe!? — exclamă stăpâna casei. — Credeam că nu s'a întors încă la București».

Spunea un neadevăr, căci nu mai departe decât ieri vorbise cu ea.

«Imi dați voie s'o poftesc?» — urmă.

«Mă bucur că a'n s'o văd», — răspunse cocoana Elena înfigându-se oare-cum în scaunul, pe care ședea.

Tot un neadevăr spuneà și dînsa.

Iorgu s'a mărginit să nu spună adevărul. El se bucura, căci, deși cu vre-o trei, aproape patru ani mai mic decât Zoe, în timpul copilăriei sale se jucase cu ea adeseori și foarte bucuros, căci era mai născocitoare decât alți copii.

Singură Zoe spunea adevărul prezentându-se așa, cum era: femee de statură mai mult decât mijlocie, dar nu prea înaltă, mlădioasă ca o șerpoaică, cu talia scurtă și bustul nu prea desvoltat, oacheșă cu pelița obrazilor întinsă, cu părul negru și cu ochii mari, al căror alb ieșia luminos la iveală, ea mai era și îmbrăcată în o rochie cenușie, cam ca gușa porumbului, cu o simplitate măiestrită, încât în ciuda știutelor doae căsnicii, prin care trecuse, părea mai mult fată mare de o rară modestie decât damă, care adună cavalerii împregiurul ei.

Intrată, ea îmbrățișă pe stăpâna casei, care o primi par'că de mult n'ar mai fi văzut-o, apoi înaintă cu pași șovăitori și cu mină sfiicioasă spre cocoana Elena și se plecă cu discrețiune în fața ei fără-ca să rostească vre-un cuvânt.

Era treaba cocoanei Elenei, ca mai bătrână, să înceapă și să dea tonul.

Ce putea cocoana Elena să facă aici, în casă străină?

Aici nu se puteau da, nici cere explicațiuni cu «de ce?» și «pentru-ce?» Ii întinse deci vârful degetelor.

Zoe luă mâna întreagă și i-o sărută.

Cocoana Elena se ridică puțin și-o sărută pe obraz. Zoe îi întinse și celălalt obraz.

«Ce mai faci, Zoe?» — întrebă cocoana Elena după ce-l sărută și pe acesta.

«Ce poate să facă o femeie trecută la vârsta mea prin câte am trecut eu!» — răspuse ea, apoi se duse la Iorgu și-i strânse mâna ca unui prieten din copilărie și rudă ce îi era.

Ar fi trebuit să se și mai sărute, dar n'au făcut-o, căci prea era penibilă situațiunea.

«Mă bucur, — grăi dînsa, — că am ocasiunea să-l felicit pe d-l procuror».

«Să vedem mai nainte, — răspuse el, — dacă sunt de felicitat ori de plîns».

Doamna Grădeanu, femeie trăită în lume, profită de ocasiune, ca să-i scoată din strîmtorarea, în care se aflau.

«Tocmai vorbiam, Zoe, — zise ea, — despre aceasta. D-l Armaș ne spusese, că în străinătate nu ni se servește lapte, ci cremă, ear eu am rîs, că 'n societatea noastră crema e amestecată 'n lapte și numai pe la tribunale și pe la curți se adună ce-va mai curat».

«Comparațiunea se potrivește — numai să fie adevărată», — grăi Iorgu.

Zoe se așeză.

«E adevărată, — îl încredință dînsa zîbind cu răutate. — Vorba e numai, că e cremă mai stătută și acrită vărsată peste lapte proaspăt și dulce».

«Cum s'o înțelegem aceasta!» — întrebă Iorgu.

«Nici că se poate ce-va mai lămurit, — îi răspuse Zoe. — Așa zisa cremă a societății noastre sunt mai ales oameni, care n'au ce să facă și, neavînd ce face, iau încetul cu încetul deprinderea de a face și ceea ce nu trebuie să facă, cremă acrită stînd la căldură».

«Vorba mea! — o întrerupse d-na Grădeanu. — Tocmai spuneam, că fiecare trebuie să poarte o sar-

cină, să știe, că la o anumită oră trebuie neapărat să fie unde-va și să facă ce-va».

«Aș,! — întâmpină Zoe. — Aceasta e pentru cei ce sunt nevoiți să se ducă și să facă. Cei ce nu sunt nevoiți se duc și fac numai când aceasta nu-i supără. Eu vorbesc din pățite! Alfons, al doilea soț al meu, — urmă ea apăsând asupra vorbelor, — era om așezat, în adevăr distins, trecut acum de trei-zeci și șapte de ani și consilier la Curtea de Apel. Mă măritasem după el tocmai pentru-că o pățisem cu Radu, cel dânteiu, care era cu numai doi ani mai în vîrstă decât mine și se lega de toate guvernantele, de toate cusătoresele, ba până chiar și de servitoarele din casa noastră. N'avea omul altă treabă».

«Biata de fată!» — suspină cocoana Elena dându-și slăbiciunea pe față.

«Mai bine n'am nimerit-o nici cu Alfons, — urmă Zoe încurajată. — Să mă credeți că nu exagerez când vă spun, că mi se 'ntêmpla să uit că sunt măritată. Iși petrecea toată viața la club, de unde se întorcea de obicei prin revărsatul zorilor de zi. Juca omul cărți și nu perdea, ba de cele mai multe ori câștiga, dar era mereu buimac și ursuz și eu trăiam singură, — singură mă duceam la teatru, singură la concerte, singură la serate, ba se întêmpla, că eram invitați, îl așteptam ceasuri întregi gătită și 'n cele din urmă tot singură plecam și născociam te miri ce minciună, ca să-l scuz pe el. — Bine! — iubita mea, — urmă întorcându-se spre d-na Grădeanu, — d-ta știi că toate aceste sunt adevărate și că omul acela purta o sarcină, trebuia neapărat să fie la o anumită oră unde-va și să facă ce-va. Când se scula însă pe la un-spre-zece, începea să se scarpine

în cap și să certe feciorul, care nu-i făcea nimic pe plac. Ce treabă mai putea el să facă la Curte, dacă se ducea!? Foarte adese-ori înse nu se mai ducea și aud acum, că s'a și retras, ori a fost nevoit să se retragă. Puțin îi pasă de altminteri, căci arenzile îi curg și taie și cupoane de la bonurile domeniile — cu zece la sută. E ori nu înăcrită cremă!?)

Cocoana Elena nu mai zicea nimic, dar era repusă, înduioșată.

«Acestea sunt excepțiuni regretabile», — grăi Iorgu.

«Regretabile cu atât mai virtos, cu cât excepțiunile sunt regulă, — replică Zoe ajunsă la largul ei. — Cărți nu joacă, ce-i drept, ori-și-care, dar, — nu sunt între noi fete mari, — încurcați cu femeii găsești la tot pasul, încât nu mai știi, care toacă și care e tocat. Pretutindeni, prin biurouri ministeriale, pe la tribunale și pe la curți, pe la cameră și pe la senat, pe la comandamentele militare, mai ales pe acolo, ele intră și ies, și ceea ce ți se pare peste putință se face de dragul unei perechi de ochi frumoși, căci cel mai brutal cavalier e și el galant față cu femeia, care nu-i este soție».

«Unul la zece», — o întrerupse Iorgu.

«Chiar la două-zeci, dacă vrei, — continuă Zoe, — dar acela unu hotărește. Câte afaceri se resolvă, câte procese se câștigă, câți se căpătuesc, câte înaintări se fac, câte mușamale se întind pe urma unor asemenea interveniri!»

«Și câți oameni se ruinează!» — adăugă d-na Grădeanu.

«Câte case se sparg!» — adăugă și cocoana Elena.

«Unu la două-zeci, — am zis. — Una la trei-zeci, zic, fiind vorba de ele. Acea una dă nota societății:

o vezi mereu și pretutindeni și-o auzi vorbind despre toți și despre toate 'n felul ei, căci ea se ține deasupra numai făcând să se creadă, că toate sunt ca dînsa, dacă nu chiar mai și mai, și toți sunt ca cei ce intră 'n voile ei. Reputațiunea e o țesătură de minciuni: ori-și-cât de cum se cade ai fi, simți că lumea te socotește fie deopotrivă cu cei ce sunt, fie prost, fie prea fățarnic și viclean, încât știi să-ți ascunzi păcatele. E destul să te ridici câtu-și de puțin deasupra mulțimii pentru-ca toți și toate să tăbărescă asupra ta și să te grăiască de rău și să te coboare — dacă se poate — chiar mai jos decât dînșii».

Cocoana Elena dete din cap, iar d-na Grădeanu se uită cu drag la favorita ei.

«Nu e, — adăugă Zoe, — nici cremă, nici lapte proaspăt, ci lapte bătut, în care toate sunt amestecate deavalmă».

Iorgu nu putea decât să zîmbească. Ascultase cu multă plăcere cele spuse de fără 'ndoială deșteapta lui prietenă din copilărie, dar, judecând după puținii oameni, cu care venise în atingere după întoarcerea sa în țară, cu totul altfel vedea el lucrurile».

«Atât de tînără și atât de pesimistă! — exclamă el. — Prea le vezi toate negru 'n mai negru».

«Nu, — răspunse ea. — Le văd numai fără de ochelari, ear cât pentru tinereță, o femeie, care a avut doi bărbați unul după altul și e băgată 'n toate cronicile scandaloase fără-ca să știe, cum a ajuns în ele, nu mai poate să fie pusă în rîndul celor prea tinere. De altminteri, — urmă ea după o pauză, — eu nu vi le-am spus nici cu răutate, nici ca să mă plîng, ci numai fiindcă era vorba de cremă și de lapte proaspăt».

«Pare-mi-se c'ai luat drept cremă ceea ce rămâne la fund,» — întimpină Iorgu.

Zoe se uită pe furiș la cocoana Elena, care era învederat de altă părere.

«Nu mă sgândări, Iorgule, că țiș! — grăi dînsa mai îndrăsneață. — Coconul Fânică Belu, unul dintre ginerii lui Barbu Vodă Stirbeiu, e fără doar și poate om din cea mai înaltă elită. Nu știu, dacă îți sunt ori nu cunoscute exemplele, pe care le dă. Destul că Domnița s'a divorțat. Plagino, alt ginere al lui Barbu Vodă Știrbeiu, s'a 'ncurcat cu o guvernantă, cu care trăiește la Marsilia. Divorț! Al treilea ginere, generalul Florescu, s'a divorțat și el, — nu mai cerceta de ce. Domnița Natalia, fiica lui Grigore Vodă Ghica, a fugit cu ofițerul austriac, care a omorît în duel pe bașboierul Balș, soțul ei. Elena Doamna a adoptat doi copii născuți de Obrenovicioaea din adulter. Aceasta nu e cremă? Să-ți mai vorbesc de coconul Mihalache, marele Kogălniceanu, care e divorțat, de Vasile Boerescu, celebrul profesor și om politic, care e și el divorțat, de Gună Vernescu, podoaba baroului, care a despărțit pe soția unui neguțător de bărbatul ei, de Grădișteanca cea frumoasă, de Biseta, fiica marelui Rosettache. — Mai vrei? — Nu-ți sunt destule exemple pentru începători, destule scuze pentru cei mai mărunți!?»

«E în adevăr urît!» — exclamă cocoana Elena mirată de îndemănătăcia, cu care Zoe știa să le înșire.

Iorgu, care nu le știuse aceste, era cuprins de temerea, că dînsa, urmând înainte, are să-i vorbească și despre oamenii, pe care îi pune sus în gândul lui.

«Destul! — zise dar. — Mă dau învins. — Sunt păcatele epocii de tranzițiune».

«Nu știi dacă de la rău spre bine ori spre mai rău, — grăi dînsa. — Una tot am să vă mai spun. De cât-va timp se vorbește cu multă stăruință că Vasilie Alexandri, marele nostru poet, prietenul lui Cuza-Vodă, al Elisabetei Doamnei și al tuturor oamenilor mari din țara aceasta, acum flăcău de șasezeci de ani aproape, are de gând să se 'nsoare ori poate că s'a și însurat. Știți cu cine? Cu o țarancă, cu care a avut un copil, o fată acum trecută, precum se zice, de doi-spre-zece ani».

«Foarte bine face, — grăi Iorgu înviorat. — Tot astfel marele poet german Göthe a luat în căsătorie pe servitoarea sa, care îi născuse un băiat».

Zoe îl luă cum pisica ia șoarecele, pe care-l ține în ghiarele ei cele ascuțite.

«Care e, mă rog, fapta bună? — îl întrebă ea. — A născut ea copilul acela fără ca să fi luat și el parte la acest act firesc? — Răspunde deslușit».

Iorgu stete cât-va timp pe gânduri. Nu erau, ce-i drept, fete mari de față, dar se afla acolo mama lui, pentru el în deosebi mai mult decât fată mare, și-i era greu să vorbească.

«Știi ce vrei să zici, — grăi dînsul măsurându-și vorbele. — E foarte adevărat, că nu-i este iertat bărbatului să aibă copii decât cu soția sa, în cel mai rău cas cu o femeie, pe care e gata s'o ia în căsătorie, iar aceasta are s'o facă mai nainte de a se fi născut copilul lui. Tot mai bine e însă mai târziu decât nici odată!»

«Mai bine, dar tot foarte rău, de tot rău! — zise cocoana Elena apăsând asupra vorbelor. — Göthe al tău a fost un păcătos!»

«Dacă nu i-a fost rușine să se 'ncurce cu servitorea lui, — adăugă Zoe, — era om, care nu se 'njosia luând-o 'n căsătorie. El însu-și a mărturisit-o aceasta. De ce să nu facă ca dînsul și alții, asupra cărora nu sunt îndreptate privirile tuturora!?»

«Eu ți-am spus, că mă dau învins», — grăi Iorgu.

VII.

«Eu sunt atît de proastă, — grăi Alina, — și nu pot să-mi dau seama, ce aveți să faceți timp atît de îndelungat la moșie».

«Sunt noaue zile, numai noaue zile de cînd am plecat», — îi răspunse Iorgu. — Am avut atâtea de făcut, încât mi-e par'că nici n'am stat acolo».

«Tocmai aceasta e, — întimpină dînsa. — Acum, în Noemvrie, sămănăturile de toamnă sunt făcute.

Ce mai era de făcut?»

«Ce nu mai era, domnișoară! — exclamă dînsul. — Chiar și dacă n'ar fi făcute toate sămănăturile, are să le facă administratorul, căci la aceasta se pricepe și el destul de bine; sunt înse altele, la care oamenii de aici nu se pricep și care numai sub conducerea mea se pot face cum se cade. Toată vara am lucrat la împărțirea pămîntului după calitățile lui, la croirea drumurilor și la construirea mulțimii de podiști, de care e pe moșie neapărată nevoie. Acum e timpul pentru plantațiuni și pentru curățirea pomilor de uscături și de ramuri prisositoare, lucruri, la care oamenii nu se pricep de loc».

Alina se uită cuprinsă de nedumirire în ochii lui cei frumoși.

«Se cere și pentru aceasta o pricepere deosebită?» — întreabă dînsa.

«Domnișoară, — grăi dînsul. — Cum vrei mai bucuros să te tai la deget: cu un cuțit bine ascuțit ori cu un ferestrău?»

«Foarte firește — cu cuțitul, căci rana se vindecă mai ușor», — răspunse ea.

«Ei, bine! — urmă el. — Pomul vrea și el să-i tai răni, care se vindecă ușor. Unele crăci au să fie tăiate cu ferestrăul, altele cu toporul, iar altele cu foarfecile, și toate trei aceste unelte au să fie bine ascuțite. Oamenii noștri rup crăcile uscate fiind-că le vine mai la 'ndemână așa, taie cu ferestrăul crăci, unde tăierea se face mai bine cu un topor bine ascuțit ori chiar cu foarfecile, lasă crăci ori ramuri, care se încalecă, și taie crăci ori ramuri, care au destulă lumină ori nu sunt de prisos».

«Am înțeles! — exclamă Alina înviorată. — Toate atîrnă de la pozițiunea crăcilor. Ai să dai pomului o anumită formă, un fel de fizionomie potrivită cu felul lui de a crește. Trebuie să fie foarte interesant. Mi-ar face și mie plăcere să conduc asemenea lucrare. E ceva și pentru femei!»

El se uită cu drag la copilă.

«De sigur, că e interesant. — De sigur că e și pentru femei!» — zise.

«E par'că pomul răsuflă mai ușor și vântul îi scutură ramurile a recunoștință», — adaogă dînsa.

«Foarte adevărat! — șopti el. — Sunt pe moșie sute, sunt mii de asemenea pomi părăgin'ți, meri, peri, gutui, nuci, pruni, care acum toți răsuflă mai ușor și drept recunoștință au să înflorească la primăvară mai frumos și să dea toamna viitoare rod mai îmbelșugat».

«Ce mulțumire! — ce fericire!» — exclamă Alina, care vedea în gândul ei florile primăverii.

«Sunt apoi mulți pomi, care s'au uscat și sunt prea bătrâni, — urmă dînsul. — Aceștia au să fie înlocuiți cu soiuri bune și potrivite cu clima și cu localitatea. Oamenii noștri nu știu nici să aleagă, nici să sape gropile, nici să planteze».

«Imi închipuiesc ce vrei să zici, — grăbi dînsa: — rădăcină bine dezvoltată, trunchiu drept cu coaja groasă și nevătămată, coroană bine începută...».

«Intocmai! — o întrerupse el. — Se vede c'ai învățat botanică».

«Nu e cestiune de botanică, — răspunse ea. — Ce botanică mai învățăm și noi!? — Bunul simț ți-e destul, ca să le știi aceste».

«Ei, bine! — Acest bun simț le lipsește celor mai mulți: plantează pomi, care nu se prind ori tânjesc numai, și nu-și dau seamă, că pierd recolta unui an ori chiar a unui șir de ani. Nu țin apoi seamă de creșterea pomilor și ori îi plantează prea deși, încât după câți-va ani se împedecă unii pe alții în dezvoltare lipsindu-se între dînșii de aer și de lumină, ori îi pun prea rari și nu numai pierd o mulțime de loc, dar mai sunt și prea expuși la vânturi. Gropile și le sapă apoi de obicei prea mici și mai ales prea puțin adânci, încât puietul nu resistă la secetă, cum resistă la groapa adîncă, în al căreia fund se adună o rezervă de umezeală».

«Eacă un lucru, la care nu m'ași fi gândit nici odată! — exclamă dînsa. — Așa e: dacă groapa e adîncă, apa de ploaie adunată în ea nu se evaporază, căci e mult pământ deasupra ei.»

«Ba mai e și alt folos, — adaugă dînsul. — În timp

de secetă rădăcinile însetate de umezeală cresc mai spre fund. De aceea are să fie făcută și pentru grâu arătura mai adâncă decât ar cere-o rădăcinile grâului, care se întind mai la suprafață!»

«Da! e foarte adevărat!»

«Domnișoară, — urmă el încălzindu-se. — Fiindcă nu-și dau seamă despre aceasta, oamenii nu știu să tundă rădăcinile și mai ales așa zisele mustăți ale lor, și plantează prea adânc. Neavând rădăcinile destul aier și destulă lumină. . . .»

«Au ele nevoie de aer și de lumină?» — îl întrepruse ea.

«De sigur că au! — îi răspunse el. — Fără de aier și fără lumină nu e nici un fel de vegetațiune cu puțință. De aceea afânăm pământul, tundem rădăcinile și plantăm la suprafață, ca de la vîrfurile rădăcinilor tunse să se producă așa zise adventive, care se înfig spre fund. Plantând prea adânc, rădăcinile încetul cu încetul putrezesc și pomul se usucă. În cel mai bun caz se ivesc rădăcini noaue mai la suprafață și pomul rămâne oarecum ofticos. Pomul transplantat în mai multe rânduri în mod rațional, din contra, se nobilează, crește mai frumos și dă fructe mai gustoase».

«Ce frumos! — grăi dînsa. E atât de plăcut a sta de vorbă cu d-ta! Eu învăț atât de multe».

«Pentru că ești d-ta cum ești!» — răspunse el și-i luă mîna în amîndoaue mînilor lui. — Le vezi atât de frumoase toate».

«Nu! — D-ta le spui frumos, — replică dînsa, — și mi-e par'că văd cum te bucuri când le faci și cum ai să te bucuri când le vei vedea crescînd și înflorînd. Eu ași alerga toată ziua ca o smintită de ici pînă colo

și nu m'ași mai sătura să fac pe ici pe colo câte ce-va. D-ta ești atât de fericit, că poți să le faci toate», — urmă ea cuprinsă de adâncă întristare.

Intristarea trecu de la ea la el.

Da! Și el s'ar fi bucurat, mult s'ar fi bucurat, dacă ar fi putut s'o poarte de ici până colo, ca să-i le arate toate și s'o vadă bucurându-se cum în gândul lui numai dînsa se știa bucura. Se vedea pe sine însu-și cutrierând cu dînsa țarinile, livezile, dealurile cu vii și pădurea. Ar fi fost o mare nedreptate, ca el să fie nevoit a se lipsi de mulțumirea aceasta.

El își ridică cu îndărătnicie capul.

«Ai să vii, domnișoară, — îi zise cu toată hotărîrea, — la primăvară când toate au să fie 'n floare».

Ea dete din cap și începù să rîdă nervos, de nu mai știai, dacă rîde ori plînge.

«Nu se poate», — îi răspunse.

«Ai să vezi, că se poate!» — o 'ncredință el.

«Da! — grăi dînsa. — Cu el m'ași duce și m'ar lăsa și mama, cu d-ta înse nu!»

Iorgu se uită lung și oare-cum sperios la ea.

«Cu cine — cu el?» — întrebă oprindu-și răsuflarea, și picături de sudori reci se iviră pe fruntea lui nedată și lată.

«Asta-i! — răspunse ear dînsa. — Par'că nu știi și d-ta!? — Nu doară că cine știe ce, dar lumea ce-ar zice, dac'ar afla, că m'am plimbat cu d-ta pe la moșie. Cu el? — asta e cu totul altă ce-va! — El înse de atâta timp n'a mai dat pe la noi. Se vede, că e supărat», — adăugă cu oare-care nepăsare.

«Și-ți pare rău?» — întrebă el iar uitându-se cu ochi scrutători în fața ei.

Alina se uită și ea în fața lui cu o îndrăzneală, care pe dînsul îl punea în uimire.

«Și dac'ași zice eu, că nu, m'ai crede d-ta? — grăi dînsa foarte serioasă. — Ți-ai face d-ta o bună părere despre mine? — D-le Armaș, — urmă schimbând tonul. — Eu nu știu ce-ți vei fi închipuit d-ta. Vorba era să vă mutați de Sf. Dumitru. Nu v'ați mutat. O să vă mutați, poate, de Sf. Gheorghe, ori de Sf. Dumitru viitor, odată neapărat, și atunci o să ne vedem mai rar, dacă ne vom mai fi văzînd. Mi-ar șede mie bine să zic atunci, că nu-mi aduc cu plăcere aminte de oarele, pe care le-am petrecut împreună, și că nu-mi pasă, nu-mi pare rău, că numai rar de tot ne mai vedem?! Fără îndoială că nu!»

El ear luă mîna ei în amîndoaue mînile lui.

«O să ne vedem, domnișoară, căci oarele, pe care le petrecem împreună, îmi sunt mie chiar mai plăcute decât d-tale», — grăi dînsul.

Alina iar rîse de nu mai știa, dacă rîde ori plînge.

«Așa zicea și el, — grăi, — și uite! nu-i așa! — Să nu te superi, — urmă după o mică pauză ear serioasă. — E mare deosebire între d-ta și el. Când el venia, îl aștepta și mama și stătea cu noi, rîdea cu noi, se amesteca în certurile noastre, și li se părea tuturora lucru de sine 'nțeles, dacă el venia ori pleca, ori mă vedea ieșind cu el. Când d-ta vii și stai, toți își fac fel de fel de 'nchipuiri și d-ta știu mai bine decât ori-și-cine, că n'au de ce. — Ce-ar fi, dacă s'ar afla, că fie chiar și însoțită de mama m'ași duce să văd cele făcute de d-ta la Valea Boului!? Suntem, — adăugă. ea, — din doae lumi, care se dușmănesc între ele! Eu, fată proastă, cum sunt, nu-mi fac

inimă rea, și mă bucur de ziua de astăzi, dar mă împac cu gândul, că mâne o să fie altfel».

Iorgu Armaș se ridică în picioare și începù să se plimbe prin casă.

«Nu, domnișoară, — zise, — nu suntem din cele două lumi, care se dușmănesc între ele: suntem o lume pentru sine!»

VIII.

«Să-i iei pe toți unul după altul și să-i bați la spete! — strigă coconul Alecu, bine știutul Maior Catargiu. — De când au simțit, că Austria se apropie de Germania lui Bismarck, toți au intrat în slujba Nemților».

De oare-ce coconul Alecu vorbea totdeauna în gura mare, încât resunau saloanele clubului, mai mulți dintre cei de față porniră spre el.

«De cine e vorba?» — întrebă Costică Boerescu, fratele ministrului.

«De cine să fie!? — îi zise Orescu, profesorul universitar și arhitectul palatului universității. — De Junimiști.

«Toți, — repetă coconul Alecu, — începând de la Petrache Carp, Excelența, cum îi zic ei, și de la Teodor Rosetti, care s'a lepădat de cumnatul său, marele Voivod Cuza, până la Maiorescu și la cel din urmă Pogor».

«Cam așa e, — stăruie Orescu: — mai mult Nemți decât Români!»

«Cosmopoliți li se zice», — adăugă Costică Boerescu.

Coconul Iancu Talpă era supărat. Lasă că Maiorul, rudă apropiată a regelui Milan, era și nepot al lui

Lascar Catargiu și al marelui Barbu Catargiu și lumea ținea seamă de spusesele lui, dar mai erau și cei-lalți doi, unul frate, iar altul om de 'ncredere al unui ministru, semne că guvernul se clatină, ceea ce nu-i venia de loc la socoteală.

«Cocoane Alecule, — grăi dînsul. — Dac'ar fi cum zici, coconul Lascar nu i-ar fi luat în ministeriul său. «Coconul Lascar nu face politică, ci gospodărie, — răspuse Maiorul. — Ce vreți adecă!? — Bosniacii și Herțegovinenii s'au răscolat așa numai de capul lor? A pus Ignatieff fitilul. La primă-vară se pune și Principele Milan în fruntea oștirii sêrbești, iar Nichita din Muntenegru nu se lasă nici el mai prejos. La vară se răscoală Bulgarii, iar Grecii stau demult gata. D-ta știi, cine e cel ce ți le spune aceste! Se deschide, domnule, chestiunea orientală, și n'o să rămânem noi singuri la o parte. M'ai înțeles? — n'o să rămânem pentru-că așa vreau Nemții».

Cei-lalți deteră din cap — ca oameni de aceeași părere.

«Mă iartă, Maiorule, — întimpină coconul Iancu. — Eu nu mă prea pricep la politică mare. Judecând însă cu mintea mea de om cu rost, nu înțeleg, de ce adecă am avea să ne amestecăm și noi în gâlceava aceasta. Ne supără pe noi Turcii? Se amestecă ei în treburile noastre? Mai pot ei să ne facă vre-un rău? Cu totul altfel Rusia, care e puternică. Eu cred că tot au oarecare dreptate cei ce zic — ca «Junimiștii» — că coadă de topor n'avem să ne facem. Dar nici n'avem noi armată, ca să intrăm cu ea în războiu».

«Auzi om, auzi senator, care zice, că n'avem armată!? — strigă Maiorul, și ochii lui se opriră asupra generalului Florescu, președintele Camerei, care

stătea la o parte de vorbă cu câțiva dintre credincioșii sei.

«Generale! — urmă dînsul. — E aici cine-va, care zice, că n'avem armată».

Generalul, spălucit ca totdeauna, cu barba 'n cioc, cu mustața acum cărunță 'n spic și tacticos, se apropie de dînsii.

«Armată? — iubite amice, — grăi dînsul îndreptându-se spre d-l Talpă. — Armată e țara întregă. Eu sunt militar și ca militar îți vorbesc. Amicul meu Vasilie Alexandri, poetul, zice, că Românul e născut poet. Eu zic, că el e născut oștean. Dorobanțul nostru, domnule, e cel mai bun soldat: dă-i căciula în cap și pușca 'n mână și ieși la răsboiu cu el. Dacă n'am avea alte cuvinte de a intra în răsboiul, care după toate semnele e apropiat, trebuie să intrăm pentru-ca lumea să aile, că are să ne respecteze și să ție seamă de noi».

Cel-lalt general, bătrânul Christian Tel, fostul ministru de culte mai nainte de Maiorescu, clătina, ca totdeauna, din cap, par'că ar fi voit să zică «nu și nu!»

«Așa este!» — grăi dar, ca lumea să-i știe gândul.

Coconul Iancu Talpă, simțind c'a intrat fără de veste în tabăra celor ce vor să-i răstoarne pe «Junimiști», de care avea oare-care slăbiciune, se dete învins, ca să curme vorba și să scape așa mai pe nesimțite.

Zărind la capătul salonului de alături pe nepotul său Iorgu stînd de vorbă cu pictorul Verussi, o «Caracudă» junimistă, care se pricepea la toate, o luă cu pași rari spre el.

Verussi îi vorbiă lui Iorgu despre noua biserică cu hramul Sf. Nicolae, de la Buzeu, pe care o zugră-

vește un tânăr cu foarte interesante apucături artistice.

«Se ține strâns de tipicul oriental în ceea-ce privește sfintii, — iconar adevărat, — zise el, — dar așează colorile cu multă armonie și are mult simțământ pentru natură».

Iorgu-și aduse aminte de valea cea frumoasă, de găște, de gânsac și de păstorița cea jertvită.

«Cum îl chiamă?» — întrebă dînsul.

Verussi stete puțin pe gânduri.

«Uite! — Păcatele mele! — zise, — nu-mi aduc în clipa aceasta aminte, — dar știu».

«Ai auzit, Iorgule? — grăi d-l Talpă, — aici se vorbește de războiu apropiat».

Iorgu se 'ntoarse supărat spre el.

«Cine l'a mai pus să vie tocmai acum!?» — își zise, dar nu-i rămase decât să i-l prezente lui Verussi pe unchiul său.

«Manevre politice, — grăi Verussi, — pregătiri pentru răsturnarea «Junimiștilor», care le stau în gât. Teamă mi-e înse că fac jocul Roșiilor, care stau la pândă. Dacă nici acum, în ajun de războiu, nu sunt uniți conservatorii, nu-i rămâne Domnului decât să-i cheme pe Roșii, care sunt mai îndrăzneți și buni pentru ori și ce».

«Care va să zică războiu are să fie?» — întrebă d-l Talpă.

«Aceasta e părerea generală», — răspunse Verussi.

«Aici — cel puțin, pe cât am auzit seara aceasta», — adău gă Iorgu.

«Noi «Junimiștii», — urmă Verussi dându-și importanță cuvenită, — ne vom pune însă toată greutatea, ca România să rămâie neutrală. Dacă Turcia

iese învingătoare, stăm bine cu ea, iar dacă ea iese învinsă, era de prisos intrarea noastră în războiu».

Iorgu, urmașul vitejilor Armași, clătină ca generalul Tel din cap, dar fără-ca să și zică și «Așa este»!

«Și independența!?» — întrebă el.

«O avem, — răspunse Verussi. — Primul act de independență l-am săvârșit încheiând convențiunea comercială cu Austria. Turcia n'a putut să ne împedecă. Vom încheia și altele. Noi toate fără vărsare de sânge le-am câștigat pân' acum: tot fără vărsare de sânge avem să le câștigăm și cele-lalte».

Iorgu, deși avea multe simpatii pentru «Junimiști», venia din Germania, unde spiritul războinic era covârșitor.

«Demnitatea națională cere, ca independența să fie câștigată cu arma în mână!» — zise el.

«Palavre, — grăi d-l Talpă. — Ușile deschise n'au să fie sparte. — Pe armă pui mâna când cine-va-ți stă în drum și nu te lasă să mergi înainte ori când ești jignit în ori și-ce-fel. D-l Verussi are toată dreptatea: pe noi nu ne supără nimeni, ear socoteala, pe care Sârbii, Muntenegrenii și Bulgarii vor fi având-o cu Turcii, nu ne privește. Noi ne căutăm de treburile noastre. Dar așa sunt coconașii aceștia, care n'au să meargă la războiu, — războinici mare minune!»

Verussi era și el de părerea aceasta și nu-și putu stăpâni zîmbetul de satisfacțiune.

Iorgu se simția jignit.

«De unde ai scos-o, că n'am să merg și eu la războiu!» — întâmpină el.

«Poftim! — răspunse d-l Talpă. — Chiar și dacă n'ai fi procuror, iești scutit ca singur fiu al unei văduve».

«Haid' să zicem, că ai dreptate, că scutirea se întinde și asupra celor de seama mea chiar și pentru timpul de războiu, — grăi Iorgu. — Dreptul de a mă duce nu mi-l poate lua nimeni, și viața mea toată mi-ași face muștrări și mi-ar fi rușine de mine însu-mi, dacă m'ași uita cum se duc alții și eu ași rămânea acasă».

«Foarte adevărat, — zise Verussi; — dar tocmai de aceea e lucru neiertat să ne avântăm în războiu fără ca să fim nevoiți».

«Ai tu, — adăugă d-l Talpă, — să lași în părăsire lucrurile, pe care le-ai început pe moșia ta și să părăsești pe mama ta cea plătândă? De ce? — Așa numai de dragul vitejiei?»

«Dacă trebuie!» — strigă Iorgu.

«Dar vorba e tocmai, că nu trebuie, — strigă și Verussi. — Nu avem noi Românii nevoie să cerem unii dela alții asemenea jertve».

«Auzi d-ta vorbă! — strigă și d-l Talpă. — Am să-l văd eu pe nepotul meu Iorgu Armaș plecând cu ranița în spinare peste Dunăre...»

«Asta nu! — îl întrerupse Iorgu. — Eu am calul meu la grajd, cal bun, nene, și n'am decât să intru la călărași pentru-ca după câte-va luni să ies ofițer de rezervă. — Și am s'o și fac aceasta, dacă nu chiar mâne ori poimâne, zilele aceste. Bărbatul adevărat trebuie să fie pe lângă toate cele-lalte și oștean».

IX.

«Poftim! — grăi Zoe intrând furtunatic în salon și puse pe masă un teanc de fotografii, unele mai mari, altele mai mici. O colecțiune întreagă, multe și fru-

moase, tot una și una. Iar comentariile vi le dau — la cerere».

Cocoana Anica, stăpâna casei, și d-na Grădeanu, geloasa ei prietenă, grăbiră la masă doritoare de a vedea fotografiile și de a cere comentarii.

«Zoe tot Zoe! — exclamă d-na Grădeanu.

«Vorba aceea: una-i Zoe!» — îi răspunse Zoe în glumă.

Cocoana Anica se 'ntoarse spre cocoana Elena, care rămăsese șezând în jeț.

«Ție ear nu ți-e bine,» — îi zise îngrijată.

«Sunt obosită, — grăi aceasta. — Tu știi, că de câți-va ani mor mereu în fiecare eamnă, dar primăvara mă înfiripez iar. — Vă fericesc pe voi, care luați lucrurile atât de ușor și aveți bucurii atât de ieftine. Nu-i Iorgu om, pentru care poți alege: își alege el însu-și».

«Nici că e vorba, ca noi să-i alegem, — răspunse ear Zoe ducându-se la ea. — Lucrul e cu mult mai complicat. — Oamenii ca dînsul aleg, de obicei, pe cea dânteii ce le iese 'n cale».

«Se poate. Asta se poate!» — o 'ntrerupse cocoana Elena gândindu-se la fata proprietăresei.

«Dacă vrei să-l scapi de aceasta, îi scoți alta în cale», — urmă Zoe.

Cocoana Elena zîmbi.

«Cel puțin de încercare e bine», — zise ea.

«Dacă nu reușește încercarea, faci alta și ear alta, — stărui Zoe. — Noi alegem aici pe acelea, pe care avem să i-le scoatem în cale: alegerea și-o face el însu-și».

Cocoana Elena se ridică să se ducă la masă, iar Zoe îi duse jețul și-i așeză și un pufuleț la picioare.

«Drumurile de felul acestase fac cu mare încungiuur, — urmă apoi. — Noi alegem aici după 'nfățișare, după vîrstă».

«După educațiune», — adăugă cocoana Anica.

«Și după zestre», — adăugă și d-na Grădeanu.

«Da, da! — urmă Zoe. — După pozițiunea părinților și după legăturile familiare».

«Mai ales după legăturile familiare!» — stărui cocoana Elena.

«Urmează apoi manevrele pe câmpul de luptă, — urmă iar Zoe mai în glumă. — Suntem în sezon. Eu pun pe nesîmțite o întîlnire pe teren neutral, adecă rog pe d-na X să poștească la un ceaiu, la o serată, la un bal pe d-na Z, dimpreună cu fiica ei, iar între invitați e și Iorgu. Altă dată mă aflû la teatru ori la concert. Iorgu, care se află și el acolo, vine pe o clipă în loja mea. Eu îl present în timpul pauzei unei alte doamne, care se află 'n altă lojă cu fiica ei, cu o nepoată ori cu o prietenă. Lăsați-l pe mine, ca să-l port eu pe la toate icoanele, și am ochi buni, ca să văd, unde se oprește mai bucuros. Buna cuviință cere să facă vișite obligate, și mi-e destul să știu, unde merge bucuros pentru ca să stărui și să pun în cele din urmă la cale o întîlnire la un ceaiu dat de mine, — la nevoie și mai multe».

«Mult ești măiestră, în dealdeaceste! — exclamă d-na Grădeanu. — Știi de minune să le potrivești!»

«Nici o măiestrie — replică Zoe. — Lucrurile se potrivesc ele de ele».

«Perzi înse din vedere, că Iorgu a intrat la călărași», intreveni cocoana Anica.

«Inchipuiește-ți, — grăi cocoana Elena. — Mi-o mai face și aceasta. N'am de altminteri ce să-i fac. Așa

era și nenorocitul de tatăl său. E o manie familiară.

Fiindcă se zice Armaș, li s'a înfipt în minte gândul, că trebuie să poarte armă».

«Dar îi și șade bine uniforma», — observă cocoana Anica».

«Lui îi șade bine ori-și-ce! — adaugă d-na Grădeanu. — N'ai ce să-i zici!»

«Mie îmi vine lucrul acesta ca la comandă, — grăi Zoe. — În manevrele, pe care am să le fac eu, uniformă e o armă neprețuită, căci ochii tuturor și mai ales ai fetelor se opresc asupra ei. — Ori-și-unde mă voi ivi alătura cu dînsul, toți o să se întrebe «Cine e militarul, care însoțește pe Zoe».

Cocoana Elena clipi din ochi. O supăra gândul, că lumea o să-l cunoască pe Iorgu al ei ca însoțitor al Zoei, deși își mai schimbase părerile în cecece o privește pe aceasta.

«Uite! — eacă și nepoată-mea Dorica! — exclamă d-na Grădeanu, care se uita la fotografiile de pe masă. — Frumoasă fată și bună.

Ea o trase pe Zoe la o parte, ca să-i spună ceva în toată taina despre frumoasa Dorică.

Cocoana Elena se uită după ele.

«Mie nu-mi place. Ce să-mi fac, dacă nu-mi place!?» — grăi dînsa încet.

«Ce nu-ți place?» — înterbă cocoana Anica.

«Toată comedia aceasta, — răspuse cocoana Elena. — Să mi-l ia pe băiat și să-l poarte de ici până acolo cum își poartă țigani ursul. Mă supără gândul, că lumea o să-l vadă mereu cu dînsa».

«Boala te face mereu nerăbdătoare și nemulțumită, — întîmpină cocoana Anica. — Tu vezi că altfel

nu se poate. — Dacă ții să-l vezi cât mai curând însurat, ca să-l scapi de păcatele tinerilor, care se 'ncurcă mai cu una, mai cu alta, n'ai altă cale. Mai ales acum, după ce i-a intrat milităria 'n cap, îl iau ofițerii, care sunt cei mai ușurateci oameni, și-l duc pe la chefurile lor.

«Inchipuiește-ți, — zise iar cocoana Elena: — mi-o mai face și aceasta».

«Ai multă dreptate, — verișoară. — Cât mai curând însurat. Bărbatul fără femeie e ca și calul fără căpăstru. De ce să te supere gândul, că lumea o să-l vadă mereu cu Zoe? Ii este, la urma urmelor, verișoară, și mai bună călăuză nu-i poți găsi în babilonul acesta de București».

«Prea e plină de toți dracii!» — șopti cocoana Elena.

«Ei, și!? — răspunse cocoana Anica Talpă. — Nu cum-va te temi, c'o să-l scoată din minți? Lasă, că nu prea e cu puțință, — cu totul altele sunt gândurile ei, — vre-unul mai bătrâior și bogat, care-i face toate chefurile și o poartă prin toate capitalele, — dară chiar dacă ar fi...».

Ea se plecă și-i șopti la ureche: «La urma urmelor tot mai bine cu ea decât cu cine știe ce lipitoare din mahala».

Cocoana Elena se uită supărată la verișoara ei mai mare, dar stete puțin pe gânduri, se mai uită și dete din umeri.

«De! — zise rostind vorbele mai în sîlă. — Dacă ar fi să alegi între două rele, pe cel mai mic îl alegi».

Zoe și d-na Grădeanu, dumirite, se întoarseră cu fotografia Dorichii, ca să li-o arate și celorlalte două și să le dumirească și pe ele făcând cuvenitele comparațiuni cu alta și ear cu alta.

Căci prin comparațiuni urma să se facă alegerea mai fericitelor, dintre care rămânea să-și aleagă Iorgu Armaș.

X.

«Ear la cârciumă! — grăi Șoric, băcanul din piață, pe jumătate în glumă, iar pe altă jumătate ca o must-trare. — De câte ori vin să văd, ce mai e cu biserica, tot aici vă găsesc».

«Dacă vii totdeauna când suntem aici, — îi răspunse Emil rîzînd. — Lasă că e după masă, dar aici e mai cald decât în biserică, unde a început să fie cam rece».

«Și vinul ne mai încălzește», — adăugă Volcec, zugravul, pe care Emil și-l adusese de la București, ca să-i fie de ajutor.

«Mai bun decât berea noastră din Boemia», — adăugă și Sikora, tîmplarul și poleitorul, care venise și el să facă după desemnurile lui Emil templa și stră-nile. Luase dela Olbrich un fel de concediu pe câteva săptămâni și trecuseră luni de zile de când își pre-lungia mereu concediul.

«Ba nu e bun de loc, — întimpină Emil. — Il beți voi, care-l băgați în burtă de bere, dar pe mine nu mă vedeți bîndu-l. — Nene Anhele, — urmă întorcîndu-se spre Șoric, — mare păcat ți-ai făcut îndulcindu-mă cu înfundatul d-tale. Am ajuns ca bărbatul legat cu farmece de nevastă-sa: nu se mai poate uita la altă femeie. Tot așa sunt și eu — cu gîndul mereu la înfundatul d-tale».

Anghel Șoric, deși băcan, neguțător cu socoteală și cu punga strînsă, era om cu multe slăbiciuni,

dar cea mai mare dintre slăbiciunile lui erau vinurile lui. Mai ales cu ele-și făcuse averea, și n'aveai decât să i-le lauzi, pentru ca să-l moi, n'aveai decât să-i spui, că nu știe nimeni să gospodărească cu vinurile ca dînsul pentru ca să ți-l faci prieten. — Acum însă el se ținea tare. Se legase omul să zugrăvească biserica de Sf. Nicolae cu cheltuiala lui. Din vorbă în vorbă Emil îl mai înduplecase să facă și strănile, ca să se potrivească cu tâmpla și cu zugrăveala. Preasfinția sa Episcopul îi făgăduise, că o să sfințească el însuși biserica. Ziua de Sf. Nicolae se apropia însă și mai erau multe de făcut.

«Gluma la o parte, — zise el. — Pe mine mă trec răcorile când mă gândesc, că n'o să fie biserica gata de Sf. Nicolae. Rușine ca aceasta n'am mai pățit și-o s'o văd pe fie-iertata mea Niculina toate nopțile 'n vis».

Emil se ridică, se duse la el, îl luă frumușel și-l duse la unul din scaunele dela masă.

«Șezi, omule, ici lângă mine, — îi zise. — De ce adecă să nu tie gata? — Mai avem unsprezece zile până în ajunul sărbătorii: ce nu poate să fie gata în unsprezece zile?»

«Toate pot să nu fie gata, dacă stați mereu la cârciumă», — îi răspunse băcanul.

Emil i se uită drept în față.

«Nu te uita că mă vezi cu părul vâlvoiu, nepeptănat, neras, nespălat, jerpelit, soios și cu tocurile scâlcite, — îi zise. — Aceste au cântecul lor. Așa cum mă vezi, sunt om, care se ține de vorbă. Eu i-am adus pe d-nii aceștia aici pentru că-i știu oameni, care știu să facă lucru bun și frumos. Dacă m'ași teme, că n'o să fie gata la timp, nu m'ai găsi aici și nu i-ași lăsa nici

pe dînşii şă-şi piardă timpul. — Fii liniştit: doae-trei zile mai nainte de Sf. Nicolae ți le dăm toate gata».

D-l Anghel Şoric dete din umeri ca omul, care aude și nu crede.

«Or fi, poate, celelalte, — grăi cam cu jumătate de gură, — dar icoana Maicii Domnului, icoana Sf. Nicolae și Arhanghelul Mihail. . . ».

«Le face d-sa!» — strigă Volcec.

«Știe d-sa când și cum!» — adăugă Sikora.

«Ascultă, — stăruî Emil. — D-ta nu te pricepi numai la vinuri, ci ești om, care înțelege și lucruri mai subțiri. — Cele trei icoane, care te neliniștesc, sunt precum ai văzut, croite gata, după tipic, așa cum scrie la carte. Tata, Dumnezeu să-l ierte, era psalt, dar zugrăvia și icoane, pe care le vindea prin bâlciuri. Știu doar încă din copilăria mea, cum se face o Maică Preacurată, un Sf. Nicolae și un Arhanghel, Nu e în lumea aceasta Archiereu, care să-mi găsească vre-un cusur».

Şikora și Volcec deteră adânc convingși din cap.

«In biserica aceasta însă aceste trei icoane au rostul lor deosebit», — urmă Emil.

«Cum așa? — îl întrerupse băcanul cam îngrijat.

«D-ta zugrăvești biserica întru vecinica pomenire și odihna reposatei», — grăi Emil.

«Da! — așa este! — zise d-l Şoric. — Pentru odihna ei sufletească».

«Ei bine! — urmă Emil, — Sf. Nicolae e nu numai hramul bisericii, ci tot deodată și patronul ei».

«Da! — zise iar d-l Şoric. — Aici venia toate Duminecile să se închine și de sf. Nicolae aveam totdeauna praznic la casă».

«Vei înțelege deci, — stăruie Emil, — că Sf. Nicolae are să fie făcut așa, ca ochii celui ce intră în biserică să se oprească asupra lui».

«Se poate așa ceva?» — întrebă d-l Șoric nedumirit.

«Fără îndoială, că se poate, — îl încredință Emil. — De ce adevărat e pictura pictură? — Dacă la marginea pădurii e un steag alb, ce vezi d-ta, înainte de toate, când te apropii de pădure? Nu steagul cel alb?»

«Așa este!» — strigă băcanul.

«Ii dau icoanei mai multă lumină, mai multă strălucire, mai multă viață, ca să iasă dintre celelalte icoane, — îl dumiri Emil. — Tot așa am să fac și cu Arhanghelul, care e patronul d-tale, și mai ales cu Maica Preacurată, care-și ține copilul în brațe, căci răposata a fost muma copiilor d-tale».

«Da! — grăie d-l Anghel Șoric de tot muiat. — Nici nu fac numai eu singur lucrul acesta. Copiii iau și ei parte. N'am cerut-o dela dînșii, dar au stăruit ei, fiecare după puterile lui, și e și mai frumos așa, căci nu mi-a fost numai mie soție, ci și lor mamă tot atât de bună».

«Vezi d-ta!? — urmă Emil. — Pentru-ca să le pot da acestor trei icoane cuvenita strălucire, trebuie să le am toate cele-lalte gata, să stau în ușa bisericii, să mă uit acolo și să-mi dau seama, unde am să mai pun roșu, unde albastru, unde verde, unde galben ori alb, ca să fur ochii celor ce intră. Senin trebuie să fie împregiurul Maicii Preacurate, încât să rîdă inima celor ce o zăresc din depărtare».

«Dar o să fie toate acestea gata la timp?» — întrebă d-l Șoric.

«E lucru de câteva ceasuri, azi și încă câteva mâne», — răspunse Emil.

«Il face d-l Emil», — grăi Volcec.

«Chiar și mai curând, dacă vrea», — adăugă Sikora.

«Băiete! — strigă d-l Anghel Șoric, întorcându-se spre băietul de serviciu, își scoase carnetul, rupse o foaie din el și scrise pe ea: «Dați doae sticle de 'n-fundat».

«Uite! — îi zise apoi băietului: — Du-te cu aceasta la băcănie și-o dă tiiului meu. Dar iute! — Te-ai dus și te-ai întors».

Băiatul plecă.

«Stăi, băiete! — Stăi! — Adă biletul! — strigă iar băcanul.

Luă apoi biletul de la băiat, mai scrise pe el:

«NB. Din cele mari». — Și sublinie de doae ori.

«Haide!»

Când înse băiatul ajunse la ușă, iar îl chemă înapoi, luă biletul și-l rupse, apoi scoase altă foaie și scrise pe ea citeț: «Dați patru sticle înfundate din cele mari».

«Dar să nu mai întârzii, băiete că te dau în toți dracii! — strigă apoi. — Așa trebuie să vorbești cu aceștia, dacă e vorba să faci treabă», — adăugă întorcându-se spre Emil. — Precum ziseși d-ta, lucrul acesta nu-l fac numai eu, ci iau parte și copiii mei, trei băieți și doae fete, — buni băieți și bune fete».

«N'am zis eu, — replică Emil. — D-ta ai spus-o aceasta».

«Ai zis-o d-ta, am spus-o eu, tot acolo vine: destul, că s'a zis și că-i adevărat. — Să vezi d-ta: eu am început cu puțin, ca să nu zic cu nimic, și am avut noroc».

«Vei mai fi fost și d-ta om harnic, priceput și chivernisitor», — îi zise Emil.

«Bunătaea d-tale! — îi răspunse băcanul uitându-se spre ușă. — Toate sunt bune, dar nu prețuiesc ni-

mic, dacă n'ai noroc. — Ce s'ar fi ales de mine, dacă ași fi avut o nevastă cum sunt cele mai multe!? — Uite, fiul meu, Naie, în seama căruia am lăsat prăvălia, n'a împlinit încă douăzeci și trei de ani și abia acum, după Crăciun, am să-l însor, dar e om, care face ca șapte, încât ai putea să-l pui să 'nvârtă treburi de milioane. Nu-i noroc?»

El iar se uită spre ușă.

«Ticălosul acela de băiat tot nu se mai întoarce!» — urmă el supărat.

«Dar abia a plecat, — zise Emil. — E o bucată de loc de aici până în piață. Mai au apoi să se coboare în pivniță, să caute sticlele...»

«N'au ce să caute, — îl întrerupse băcanul. — Știu ei prea bine, unde sunt sticlele și le găsesc pe necăutate. — Și, cum zisei, — urmă, — cellalt băiet, e preot la Focșani, dar preot, nu popă, cum s'ar zice, și are trei copii, — tot floare adevărată».

El sări în picioare.

«Păcatele mele! — strigă. — Nu mai vine băietul acela! — Zici d-ta de drum și de pivniță, dar graba e grabă și stăm aici atâți oameni fără nici o treabă».

«O să vie și o să bem, și treabă mai bună nici că putem să facem!» — strigă Emil.

«Ear cel mai mare dintre feciorii mei, — urmă Șoric așezându-se iar, — Voicu, are chiar cinci copii și poate să mai aibă — cu voia celui de sus. Poate și să-i ție, că e chereștegiu la Ploiești și are joagăre în valea Teleajenului».

«Aidadee! — strigă Emil. — Șoric chereștegiul! Il știu! Bravo! poți să te fălești cu el. — Are un băiet bun în liceu și o fată măritată după lipscanul Cănilă».

«Ei! — tocmai acela! — se mândri Șoric. — E om!»

«E! — răspunse. — Dar atunci sora lui, soția căpitanului Vinteș, e și ea fiica d-tale».

«Nu mai e căpitan, domnule, ci maior, — replică Șoric. — E fiica mea soția maiorului, — giuvaer de om și el. Nu de geaba l-a făcut maior. — Despre fata mai mică nu-ți vorbesc. E nemăritată și poartă casa în spinarea ei».

«Dac'ăși lăuda-o, ai zice, — vorba românului, — că vreau să scap de ea».

Uitându-se iar spre ușă, îl zări în depărtare pe băietul, care venia cu cele patru sticle, se ridică să-i iasă în cale și scoase din buzunar briceagul cu rac, ca să desfunde cât mai curând una.

«Bravo! — băiete, bravo! — îi zise. — M'am supărat eu, nu-i vorbă, că mă supăr ușor, dar îmi și trece iute; ai grăbit însă cum se grăbește».

Desfundând apoi sticla, o puse pe masă.

«Să beți acum, Nemților, — urmă, — și să ziceți c'ati băut și voi o dată».

«Nu sunt Nemți, ci Boemi!» — îi zise Emil.

«Nemți, boemi, ce-or fi, tot neam străin, — răspunse. — Câte o sticlă pentru fie care, dar le bem în tovărășie. — Băiete! — Patru păhare curate! — Iute ca piperul!»

După ce băietul aduse păharele și le puse pe masă, Șoric mai desfundă o sticlă, turnă în pahare și ridică paharul său, ca să închine, dar deodată se răsândi, puse iar paharul pe masă, băgă mâna în buzunar, scoase un leu, se uită bine la el, apoi i-l dete băietului.

Băietul mulțumi și se întoarse să se ducă.

«Stăi — să-ți mai dau unul, ca să fie doi, — îi zise. — Iacă, — îți mai dau doi, ca să fie trei. — Să zici și tu, că n'ai alergat de geaba».

Ear ridică apoi paharul ceea ce făcură și ceilalți trei.
«In sănătatea familiei Șoric! — închină Emil.

«Să-mi trăiască, mulți ani cu bine, că e frumoasă și bună, — răspunse el și deșertă paharul, apoi se uită la fețele celorlalți, ca să vadă efectul.

«Ei, ce ziceți, Nemților?» — întrebă el.

«Bun vin!» — răspunse Sikora.

«Foarte bun! și bună țară, care-l are!» — adăugă Volcec.

«Bună țară și buni oamenii din ea!» — îi încredință Șoric turnând din nou în păhare.

Emil se uită cuprins de înduioșare la el.

«Sănătate și voie bună, minte limpede, dare de mână, familie frumoasă, nume bun, — zise el mai mult pentru sine: — și oamenii tot se mai plâng, că nu e în lumea aceasta fericirea cu puțință».

«Dacă nu e! — întimpină Șoric. — Toate sunt bune și frumoase, dar nu e și dînsa, răposata, să se bucure dimpreună cu noi de ele».

«Taci, omule, că e mare păcatul, în care cazi, — îl înfruntă Emil gustând și din al doilea pahar. — Te gândești în fiecare zi la ea?»

«Nu 'n fiecare zi, — răspunse Șoric, — ci în fiecare ceas».

«Care va să zică trăiești cu ea! — Noi Românii trăim cu morții noștri. Și ai să te bucuri de Sf. Nicolae când va veni preasfinția sa să sfințească bisERICA?» — stăruie Emil.

Șoric desfundă și sticla a patra.

«Dacă am să mă bucur?! — zise. — Dar eu ca mine: o să se bucure cei-lalți când o să ne vedem cu toții împreună, încât n'o să știu, de ce să mă bucur mai mult, de bucuria mea ori de a lor».

«Cum îți închipuiești atunci, că n'o să se bucure și ea acolo în lumea cea-laltă, unde-o fi? — grăi Emil. — Dacă vă gândiți voi mereu la ea, este și ea mereu cu gândul la voi și se bucură cu voi!»

D-l Anghel Șoric, se uită lung la el.

«Să fie oare în adevăr așa!? — zise el. — Eu așa cred, căci, dacă n'ași crede, n'ași fi făcut ceea ce fac, dar mi-e câte odată par'că-mi vine să stau la îndoială!»

«Să nu stai de loc că pierzi mulțumirea, la care te aștepți, — urmă Emil. — Ține-te de gândul, că împodobești casa Domnului pentru-că ea ți-a cerut-o aceasta și 'n ziua, când va veni Archiereul, ca să cădească 'n fața icoanelor, are să fie și ea la picioarele Maicii Preacurate».

Șoric era răpus.

«Dar să-mi faci icoanele cum ai zis, ca să le vadă, vrea nu vrea, cel ce intră în biserică! — strigă dînsul. — Am eu vin și mai bun decât acesta, care e numai numărul trei. O să bem din el când om sta la masă cu Preasfinția Sa.

«Ei! — Acum să ne deșertăm păharele — și la treabă!» — grăi Emil adresându-se celor doi tovarăși ai sei.

D-l Anghel Șoric ear se uită nedumirit la el.

«De ce atâta grabă!? — zise. — Ziceai că puțin mai aveți. Tot o să fie toate la timp gata. Abia am început să stăm de vorbă».

El scoase iar carnetul, rupse o foaie din el și scrise pe ea:

«Dați trei sticle din No. 2».

Se răsândi însă, șterse pe «trei» și scrise deasupra cu litere mari «doane».

«Să-l gustăm și pe acesta, — urmă apoi. — Băiete! — Haid! — Te-ai întors. — Dar Maica Precista să mi-o faci cum ai zis».

«Are să fie frumoasă!» — îl încredință Sikora.

Volcec rămase cu ochii țintă la pământ ca omul, care se frământă și nu reușește să-și aducă aminte ceva.

«Foarte frumoasă! — își zise peste câțva timp. — Și seamănă cu cine-va. Ochii aceia, care plâng în vreme ce gura râde a fericire, — i-am mai văzut eu ochii aceia și — nu știu când și unde!»

PARTEA A TREIA

JERTVA CREDINȚEI

I.

Jorgu avea un adevărat cult pentru mama sa. Nu mai era în gândul lui altă femeie ca dînsa. El știa, cât a suferit și cât a răbdat ea ca soție a unui om pornit spre năvălnicii, care a risipit o avere mare fără ca să-ți poți da seamă pe ce, câte silințe și-a dat să-l stăpânească și cum nu s'a despărțit de el decât pentru-ca să scape cel puțin o parte din zestrea ei. Încă mai bine o știa ca mamă, care numai pentru el trăește și în toate clipele vieții ei la binele lui se gîndește. Nici o dată el n'a auzit din gura ei o vorbă jignitoare despre răposatul său tată. Pentru el tatăl său era numai un om nenorocit, care nu prin ușurință, nici mai ales prin destrăbălări, ci numai prin prea marea sa bunătate s'a ruinat. Auzind de la unul una, de la altul alta, el încetul cu încetul s'a 'ncredințat, că lucrul acesta nu este adevărat, și tocmai de aceea era uimit de prea marea ei bunătate. «O face și aceasta tot numai din dragoste către mine: nu e nimic ce nu e 'n stare să facă de dragul meu»,

își zicea dînsul. Urmarea firească era, că nu se socotia nici el în stare să facă ceea ce ar fi mîhnit-o pe dînsa.

Silînțele Zoei și ale celorlalte doae cocoane de a-l purta pe nesimțite pe la icoane, — cum zisese Zoe, — erau deci și zadarnice, și de prisos. El știa, că mama lui dorește să-l vadă cât mai curînd căsătorit, era pătruns de gîndul, că așa e bine, și voia cu tot dinadinsul, ca să și facă ceea ce doria mama lui.

«Nu mai umbra, Zo», cu apucături piezișe, — zise dar într'una din zile. — Am să-ți pun portretul la loc de frunte, dacă reușești să scapi pe mama de cea mai mare dintre grijile ei de astăzi ajutîndu-mă să găsesc una, cu care ne 'mpăcăm amîndoi».

Zoe se uită la el cu ochii scrutători ai cunoscătorului. Era peste putință, ca ea să nu știe ceea ce știau cocoanele, care jucau maus cu Țața Cleopatra și cu d-na Ionescu. Știa chiar mai mult: că el și Alina se 'ntîlniau cînd cocoana Elena nu era, din întîmplare, acasă, iar d-na Ionescu era mereu dusă la maus, marea ei slăbiciune de văduvă fără casă grea.

«Amîndoi? — grăi dar. — Lucru de tot greu. O să alergăm cam mult. — Cât pentru dînsa, ea se împacă, dar... nu te superi, dacă-ți zic «tu!»

«Ai fi fățarnică, dacă mi-ai zice altfel, — răspunse el. — Greșești! Dacă mama ar avea să aleagă, ar alege pe placul meu, aleg dar și eu pe placul ei. Cât pentru mine, mie-mi plac toate, — urmă el zîmbind. — Uite, Dorica, de care tu ești atît de încântată, îmi place și mie, dar nici odată n'o să-i placă ei».

«Te înșeli! — întîmpină Zoe. — Chiar ea ți-a ales-o».

Iorgu rămase cât-va timp nedumirit.

«Se poate, — grăi apoi, — după împregiurările familiare, după cele spuse de d-na Grădeanu, mătușa ei, și de cocoana Anica, mătușa mea, după vre-o fotografie, dar n'o cunoaște, n'a auzit-o vorbind, nu i-a văzut mișcările, nu s'a uitat în ochii ei. Mama e femeie, care le vede, le scrutează și le cântărește toate. De aceea te rog să pui la cale o 'ntâlnire fie la d-na Grădeanu, fie la tine, ca să văd, ce zice mama».

«Nimic mai ușor, — răspunse Zoe. — Are să se facă, și sunt încredințată, că ea va zice «da».

«Nu mă 'ndoiesc nici eu, că de dragul meu o va face aceasta, — grăi Iorgu, — dară s'ar putea, ca mai târziu să-i pară rău de a o fi făcut. — Eu vreau să văd — nu ce zice, ci ce gândește ea, cum zice «da» și ce spun ochii ei — Zoe dragă, — urmă el cu toată serioșitatea, — soția mea are să fie fiica mamei mele, și eu țin să nu-i dau acesteia o fiică, pe care n'o voiește cu toată inima».

Zoe nu prea era obicinuită să intre în asemenea discuțiuni subtile și, aducându-și a minte de copilul poetului Göthe, își stăpâni râsul.

«Dac'o să le cântărești toate așa, până 'n cele mai mici amănunte, — zise ea, — o s'ajungi, ca Vasilie Alexandri, flăcău bătrân, și n cele din urmă tot o să i dai mamei tale nu numai o fiică, ci totodată și o nepoată, pe care n'a voit-o».

«Eu nu!» — strigă Iorgu.

«Tocmai tu! — îi răspunse ea. — De geaba te ții drept. Ești om de o fire impulsivă, care-și ia hotărârile cu 'ndărătnicie. ca să arate, că-i dă mâna să le ia».

Iorgu se uită uimit la ea.

«Așa zice și mama, — grăi dînsul, — și, ca să mă desvinovățească, spune c'am moștenit-o aceasta de la tata, că e un păcat al neamului Armașilor. N'are însă dreptate».

«De sigur, că nu are! — stărui Zoe. — Păcatul nu e al neamului, ci al clasei sociale. Așa sunt cei mai mulți dintre voi, oamenii cu averi mari și cu legături întinse. Deprinși din copilărie cu gândul, că vă dă mâna să faceți tot ceea-ce voțiți și că voaue toate vi se iartă, voi faceți din îndărătnicie, ca să arătați că puteți, chiar și ceea-ce de altminteri nu voțiți. Dac'ai ști, că Dorica face nazuri, ai alerga după ea; dac'ai ști, că părinții ei stau pe gânduri, ai stărui pe lângă mama ta, pe lângă mătușă-ta, pe lângă d-na Grădeanu, pe lângă mine, pe lângă toată lumea să-i înduplece. De oare-ce nu dai înse de nici o greutate, născocoști greutateți — mai că mama ta zice cu gura «da», dar cu ochii «nu», mai că mai târziu ar putea să-i pară rău de a fi zis ceea ce a zis, mai că nu o poți sili să aibă fiică pe cine nu vrea cu toată inima. Te faci de rîs, Iorgule, închipuindu-ți, că eu nu te 'nteleg. Sunt femei trecută prin multe, — urmă ea, — și vă cunosc firea și cele mai ascunse gânduri. Ai vrea să mai prelungești idila cu vecinica și...»

Iorgu a ascultat-o când cu plăcere, când cu răbdare, ici dând din umeri, colo clătînând din cap, făcând acum un gest de nerăbdare și pornit apoi să-i taie vorba, dar o asculta. Când a rostit însă — cu oarecare răutate — vorbele despre idilă, el se ridică în picioare.

«Știu, ce vrei să zici, — o 'nterupte earăși foarte serios. — Idila, dacă așa dorești să-i zicem, se prelungește și așa, și așa. Cred că e și pentru tine, dar

știu că pentru mine este o plăcere să stăm de vorbă — așa despre toate și despre nimic. Prin contractul de căsătorie nu renunț la dreptul de a-mi face din când în când parte de plăcerea aceasta».

Zoe zâmbi cu viclenie.

«Aceasta e cu totul altă ce-va, — îi zise ea tot serioasă. — Pierzi din vedere cu cine vorbești. Încă odată: eu sunt femei trecută prin multe. Una e să stai de vorbă cu mine ori cu Dorica și alta să petreci ceasuri întregi închis în casă cu fiica proprietăresei, care e dusă — ea știe unde».

«Te rog, — replică Iorgu — tot serios și liniștit, — zic și eu: una e să stai de vorbă — cum se zice, — între patru ochi și alta să mai fie de față cineva, de care ești nevoit să ții seamă, încât nu poți să spui tot ceea-ce gândești. Nici noi, tu și eu, n'am vorbi cum vorbim, dac'ar mai fi de față cine-va».

«Aceasta o știu eu mai bine decât tine, — îi răspunse ea, — și de aceea nu stau de vorbă cu ori-și-cine — între patru ochi, cum zici tu. Lumea e un bălaur cu multe capete și cu încă mai mulți ochi, care le văd toate, eară oamenii, când nu pot să știe adevărul, își fac închipuiri potrivit cu felul lor de a fi. Iorgule, — urmă ea apăsând asupra vorbelor, — ție nu-ți va fi păsând, ce zice lumea, dar trebuie să te gândești, că compromiți fata. M'ai înțeles? — Iată de ce ține Tant' Elen să-ți iei cât mai curând hotărîrea, ca să nu se mai prelungescă idila».

Iorgu rămase buimăcit. Antea oară în viața lui era cuprins de simțământul, că omul e rob al societății, în mijlocul căreia trăiește. Avea verișoara lui dreptate: putea el să spună, că puțin îi pasă de ceea ce zice lumea, dar era mișel, dac'o zicea aceasta.

«Eu nu! — grăi ridicându-și cu 'ndărătnicie capul. — N'am s'o compromit, și chiar dac' ar fi, sunt în stare s'o reabilitez!»

«Eată omul impulsivilor momentane! — strigă Zoe, apoi se duse la el și-l apucă de amândoi umerii — ca să-l sguđuie. — Bine, omule, — urmă, — dar tocmai de aceasta e vorba să scapi. Un Armaș are să se gândească în toate clipele vieții lui la neamul său. Da ori nu!?»

Iorgu era atins unde îl durea mai rău.

El nu răspunse la întrebare.

Și-o zisese și el nu odată aceasta, și mereu îl bătea gândul de a se desface încetul cu încetul, oare-cum pe nesimțite, de Alina. Mai ales când se ducea la moșie, își făcea de lucru, ca să stee cu câte-va zile mai mult. Cutriera țarinile, ca să vadă, cum răsar sămănăturile de toamnă, umbla pe la plantațiuni, deși n'avea încă ce să vadă la ele, umbla după inginerul, care 'ncepuse lucrările de măsurătoare, deși n'avea nici o treabă acolo. Vorba era să mai stee. Ear după ce era nevoit să se 'ntoarcă, îi părea rău, că a primit sarcina de procuror și, drept un fel de despăgubire, se punea să răsfoiască prin dosare pentru ca să-și poată zice, că are mult de lucru și nu-i rămâne timp pentru flecărit. In cele din urmă tot își găsia însă timp chiar și pe nevrute.

La urma urmelor: de ce să se canonească el lipsindu-se de o plăcere nevinovată!?

Acum înse, când Zoe îi puse 'ntrebarea, el se simția ca prins într'o cursă pusă de el însu-și.

«Da, — îi zise deci, — da! Tocmai de aceea însă are să reabiliteze pe femea, pe care a compromis-o».

Zoe îi rîse în față și-i atinse obrazul cu mîna ei cea moale și mică.

«Tot vorba cu Göthe al tău, — îi zise. — Bine a făcut el, că și-a legitimat copilul, dar încă mai bine ar fi făcut, dacă n'avea copilul acela. Tot astfel și d-l Iorgu Armaș face mai bine, dacă nu compromite pe nimeni, ca să nu fie nevoit a reabilita pe nimeni. Ascultă, Iorgule, — urmă: — plăceri găsești pe la teatre, pe la concerte, prin saloane, prin cluburi, chiar la tribunal — fără ca să te temi, că vei fi nevoit a reabilita pe cine-va, și cea mai mare plăcere o găsești acasă la tine, dacă știi să alegi bine».

Deși grăite mai mult în glumă, vorbele aceste erau pentru Iorgu un semn învederat, că verișoară-sa Zoe e femeie foarte cuminte și cum se cade, care știe să dea îndrumări înțelepte.

Se poate că nu chiar în urma acestor îndrumări, dar fără 'ndoială și ajutat de ele Iorgu s'a avîntat în toiul vieții bucureștene și s'a 'ncredințat din ce în ce mai mult, că au Bucureștii farmece, dacă îi cunoști bine. Ce mai vrei? Azi la teatru, printre acte, mai prin fumător, de vorbă ici cu unul, colo cu altul, mai prin loje ori în dosul culiselor ici cu una, colo cu alta, iar după reprezentațiune doae-trei sferturi, de ceas la Capșa. Mîne la o serată, la un bal, la un concert ori chiar în fața prefecturii de poliție la I. D. Ionescu, care-l făcea atît de bine pe Barbu Lăutarul și mai era ajutat și de către franțuzoaice ca vestita Fanelli, și iar doae sferturi la Capșa ori cel puțin la Broft. Nu era, ce-i drept, încântată cocoana Elena când îl auzia pe la doae ori pe la trei după miezul nopții furișându-se 'n iatacul lui, nici când îl vedea sculându-se pe la zece, un-spre-zece: cocoana

Anica, Zoe și alte cocoane mai cu experiență o 'ncredințau însă, că așa e la București în timpul sezonului, că altfel nu se poate să i-se împlinească gândul, și ea se 'mpăca cu toate. Se bucura apoi când el pleca la tribunal și nu se mai întoarcea decât de timpul mesei. Adevărul era însă, că dînsul stetea la tribunal pînă pe la trei-patru, apoi își comanda un muscal și ieșia însoțit de vreunul dintre bunii lui prieteni la Șosele, ca să vadă și să fie văzut, să salute și să fie salutat.

Pe la moșie nu se mai ducea Iorgu. N'avea ce să caute acolo. Se gândia înse câte o dată, așa mai din depărtare, la ea, își aducea aminte de vorba coconului Iancu Talpă și rămânea cel puțin odată la două săptămâni seara acasă pentru ca să-și facă socotelile gospodăriei după regulile învățate la înalta academie de studii agronomice. Scria omul ici — cât a luat cel din urmă câștiu din arendă, colo cât a luat din contul curent de la Zerlendi, punea apoi pe foia cea-laltă punct cu punct cecece a cheltuit cu moșia și cât cu altele, — multe și mărunte. Nu-i ieșia de loc pe plac socoteala. In zadar, — un om cu pozițiunea lui și 'n împrejurările, în care se afla el, avea cheltueli neapărate, care nu se puteau prevedea. Nu-i rămânea decât să treacă ceva din ele și asupra anului viitor. Își făcea deci și socoteala veniturilor probabile ale anului viitor, scădea din acele venituri ceea-ce trebuia să mai cheltuiască cu moșia, precum și ceea-ce urma să plătească la Zerlendi. Nu-i mai rămânea mult pentru cele-lalte. Fiindcă aceasta-l supăra, se mîngâia cu gândul, că veniturile vor fi fără îndoială mai mari decât cele prevăzute de dînsul și că, realizând împrumutul la creditul fonciar, va scăpa de Zerlendi și va plăti anuități mai mici.

Apoi — apoi mai era și un factor deocamdată necunoscut, pe care nu-l băgase 'n socoteli: veniturile zestre, pe care și le închipuia din ce în ce mai potrivite cu exigențele sociale.

Nu! — Nu era el, Iorgu Armaș, nevoit să se căli-cească. Ajuns ofițer în escadronul de călărași, el și-a mai cumpărat și un al doilea cal, o frumuseță de armăsar, rassă curată, pentru care n'a plătit, de ocaziune, decât cinci mii de lei. Toți prietenii îi spuneau, că-i șade foarte bine călare pe el. Mai fiind apoi în grajdii loc pentru încă doi cai, a 'nceput să-și caute, tot de ocaziune, mai pe la Wagner din strada primăverii, mai pe la Jean Caretașul din Podul Mogoșoaiei și un docar. Era la urma urmelor un câștig, căci nu mai avea nevoie să mai cheltuiască cu muscalii. Ii și ședea apoi mai bine pe capră mânând caii sei decât tolănit ca ori-și-ce brutar în fundul birjii.

Avea multă dreptate Zoe: e plină viața bucureșteană de plăceri mari, care te fac să uiți ușor micile plăceri idilice.

Se mai opria el, ce-i drept, din când în când, oarecum printre picături, la vecinica, cum îi zisese Zoe, dar nu mai era ceea ce a fost mai nainte. Nu doară că s'ar fi schimbat dînsa, dar nu se mai mulțumia el cu cele ce odinioară îi erau atît de plăcute. I-se părea căte odată lucru sarbăd să-și petreacă timpul vorbind — așa despre toate și despre nimic și, văzându-se singur cu dînsa, voia, par'că, ce-va mai mult.

Avea Zoe dreptate: nu poți să știi, unde ajung lucrurile când un om tînăr și o femeie tîneră stau numai ei amândoi de vorbă.

Tocmai de aceea Zoe, care le știa toate atît de bine, potrivea lucrurile totdeauna așa, ca să mai fie cineva

de față când ea sta de vorbă cu vărul ei Iorgu. Mai ales acasă la ea îl lăsa să aștepte în vreme-ce ea se gătia și 'n cel mai rău cas îi dedia femeii de casă de lucru, ca să nu se depărteze în vreme ce el se afla cu dînsa. Aceasta-l supăra pe Iorgu, care avea să-i spună ori s'o 'ntrebe și câte ceva ce numai între patru ochi se putea.

Mai era apoi la mijloc și-un lucru, despre care el nu-și dedia seamă.

Una din slăbiciunile omului e să-și dea pe față gândurile și simțămintele, și drag îi este ori-și-cui cel ce-l ascultă cu luare a minți, îl înțelege și-i împărtășește vederile. I-se părea lui Iorgu lucru sarbăd să-și petreacă timpul vorbind cu vecinica despre toate și despre nimic pentru că el nu-i mai vorbea, ca odinioară, despre lucruri, de care ea se interesa și pe care ea le 'nțelegea. Ei nu se mai potriveau deci în gând și în simțire, și el își aducea cu durere aminte de oarele petrecute stînd de vorbă cu dînsa. Cu atît mai doritor era să stea de vorbă cu Zoe, căreia avea să-i spună atît de multe despre lumea, în care-și petrecea acum viața și pe care dînsa o cunoștea chiar mai bine decît el.

Nu trecea zi fără ca să afle ori să 'nvețe ce-va nou, fără ca să facă o cunoștință, fără ca să rămâie 'n nedumirie în ceea ce privește pe d-l cutare, d-na cutare ori — mai ales — domnișoara cutare. Și nimeni nu-i era atît de apropiat ca Zoe, nimeni nu era 'n stare să-i dea deslușiri mai lămurite decît dînsa.

Întîlnirea, pe care o ceruse el cu Dorica, s'a făcut încă înainte de Crăciun. Au trecut înse sfintele sărbători și încă vre-o două săptămâni fără-ca să fi pus cine-va vre-o întrebare în ceea ce privește hotărîrile

luate de dînsul. Cea mai de aproape chemată, ca să o facă aceasta, era Zoe, eară dînsa nu numai tăcea, dar și fugia oare-cum de dînsul.

«Zoe, — îi zise el în cele din urmă, — n'ai tu să-mi spui nimic?»

«Eu!? — răspunse ea ca mirată. — Nu știu ce ași fi putând să am a-ți spune fără ca să-ți fi spus».

«N'ai nimic să mă 'ntrebi?» — întrebă iar dînsul. Ea dete din umeri.

«Nimic!» răspunse ear.

«Nu simți nevoia de a vorbi cu mine despre lucruri, despre care numai între patru ochi se poate vorbi?» — stărui dînsul mai deslușit.

Zoe se uită lung la el.

«De ce s'o simt!? — grăi. — Mi-e destul să te văd pentru ca să știu ce doresc a ști. Dacă te-ar arde, ai fi alergat de mult după mine. Fiindcă n'ai alergat, știu, că nu te arde, și atât mi-e destul, și nu știu ce am mai putea să vorbim între patru ochi. Dacă vei fi având tu ceva, n'ai decât să mi-o spui. Mie mi-ar șede rău să ți-o dau fără ca să o fi cerut tu».

El aruncă o căutătură spre femea din casă, care ștergea cu o pele de căprioară niște bibelouri și le așeza apoi pe fiecare la locul, de unde o luase.

«Prea ești ceremonioasă,» — îi zise el.

«Sunt forme, care vor să fie păstrate, — îi răspunse ea. — Linico, — urmă apoi întorcându-se spre servitoare, — du-te și-mi adă din dulapul de la stînga broboada cea vișinie. E cam rece aici».

«Vă cunosc atât de bine, — urmă după-ce Linica se depărtă: — sunteți ca copilul, pe care-l duci la Moși și-l pui să-și aleagă o jucărea din magazie. Pune mâna pe una, apoi pe alta și pe ear alta. Ii este

greu să se despartă de asta, apoi de cealaltă. Ar vrea, la urma urmelor, să le aibă pe toate și nu e 'n stare să aleagă».

«Comparațiunea e interesantă, deși nu tocmai potrivită», — îi zise el.

«Ba foarte potrivită. — Il încredință dînsa. — Îți place azi una, mâne alta, toate-ți plac, dacă e vorba, dar de nici una nu te legi. Așa o să meargă aceasta pînă ce nu vei fi dat peste aceea, care știe să se lege ea de tine».

«Mai am timp!» — grăi dînsul — când Linica se întoarse cu broboada.

II.

Sesonul început în toamna anului 1875 s'a desfășurat furtunatic, și Iorgu, om nou în viața bucu-reșteană, era purtat ca frunza întrată 'n vârtej, încât el adeseori se opria, se uita buimăcit împregiurul său și nu mai era 'n stare să-și dea seamă, cum a ajuns unde se află.

Luat la început de curentul junimist, el era cuprins de simțămîntul, că se pregătesc lucruri mari în viața țării, și se bucura, că e băgat în seamă când se ducea la club, la consfătuiri ori la așa zise ceaiuri parlamentare. Așa, cum vedea el lucrurile și oamenii, viața politică îi părea adimenitoare. Incetul cu încetul s'a 'ncredințat însă, că 'n dosul aparențelor frumoase se petrec pe ici pe colo și lucruri urîte, ceea ce-l mâhnia, ce-i drept, dar îl făcea cu atît mai doritor de a se uni cu cei ce după părerea lui își dedeau silința să pună capăt relelor apucături. Dorința aceasta n'a slăbit în el decît în fața mișcării

pornite 'n partidul guvernamental contra Junimiștilor. N'avea decât să țină seamă de cele ce i-se spuneau pentru-ca să fie 'ncredințat, că ei nu vor putea să se susțină, și era cuprins de un fel de frică: «Ce cauți tu, — își zicea, — în viața politică, în care oameni ca Teodor Rosetti, Petre Carp, Titu Maiorescu nu se pot susține!»

După câteva serate de 'ntâlnire cu dascălimea din București, ministrul T. Maiorescu și-a alcătuit proiectul de lege pentru reforma învățământului.

El constatase, că din cele vre-o două mii cinci sute de școli, care se aflau trecute în registrele ministeriului, o foarte însemnată parte, sute și iar sute, nu exista în adevăr. Local pentru școală ori nu era de loc, ori era o casă 'nchiriată de tot scump, în care nu se puteau aduna copiii, iar leafa de 'nvățător o lua vre-o slugă, vre-un protejat ori vre-o femeie, care n'a făcut nici odată, și nici nu era în stare să facă lecțiuni. Ministrul a declarat deci asemenea școli ca neexistente și a trecut în budget numai învățători, care în adevăr funcționează.

În urma acestei măsuri foarte firești s'a stîrnit o furtună îndreptată contra ministrului, care desființează sute și iar sute de școli, în care se răspândesc luminile 'n popor.

Mai grea furtună s'a stîrnit când vorba era de școlile secundare.

La 1864, când a fost organizat învățământul secundar, nu erau destui oameni, care aveau cuvenita pregătire pentru sarcina de profesor secundar. Condițiunile de admitere în corpul didactic au fost deci stabilite potrivit cu nevoile timpului de atunci, și unii dintre profesori n'aveau destulă pregătire, alții

aveau și alte ocupațiuni, încât considerau catedra ca lucru secundar și numai puțini își făceau cursurile regulat. Ministrul voia să pună capăt acestei stări de lucruri. Profesorii secundari erau însă mulți, aveau legături, își câștigaseră trecere și o lume întreagă striga, că el vrea să împedecă propagarea culturii în țară.

Cu desăvârșire grea era apoi pozițiunea ministrului față cu profesorii universitari, care erau unii deputați, alții senatori, iar alții foști ori chiar actuali miniștri, toți oameni cu mare trecere.

Era o 'ntreagă lume, care avea cuvinte de a stăruî, ca lucrurile să rămâie cum sunt și lupta se urma cu înțețire din ce în ce mai mare. Iorgu era însă nevoit să stea la o parte, căci lumea se mai frământa și 'n vederea din ce în ce mai apropiatului răsboiu. Ori-și-cât de mult ar fi ținut adecă la frunțașii «Junimii», el nu se putea împăca cu politica lor neutralistă. Mai ales ajuns ofițer de călărași, inima de Armaș adevărat îl trăgea spre generalul Florescu, iar în privința aceasta-l îmbărbăta și mamă-sa, care, deși la început supărată, se uita cu drag la el când îl vedea îmbrăcat în uniformă și călare pe armăsarul lui sforăitor. Nici cu generalul nu putea însă Iorgu să meargă. Mai rășboinici decât acesta erau adecă «roșiii», care ear începuseră să se miște. Mereu își aducea Iorgu aminte de vorba lui Verussi, că Vodă va fi nevoit să-i cheme la putere pe aceștia, dacă «albi» se vor desbina. La roșii însă Iorgu numai cuprins de spaimă se putea gândi. Âncă din timpul copilăriei sale i se înfipsese 'n minte gândul, că roșiii lucrează din rășputeri să ruineze boierimea, s'o desființeze și să scoată din ciocoime o altă clasă

stăpânitoare, alcătuită din oameni noi și fără tradițiuni familiare. Se porniseră agitațiunile prin mahalale, se formaseră «căprăriile», Rosettache cel cu ochii bulbucați, frații Bratianu și alții ca aceștia, întorși din străinătate, se 'ntâlneau în fiecare zi la Frascati, în fața Teatrului național, ca lumea să-i vadă, și pe Iorgu-l treceau răcorile când se gândia, că albiu se ceartă între dînșii.

Și aceasta, ba poate-că mai ales această, l'a făcut pe Iorgu să se arunce 'n toiul vieții bucureștene.

La început, un timp oarecare, se simțise bine la tribunal, unde era foarte zelos. În curând s'a 'ncredințat însă, că silințele îi sunt în mare parte zadarnice. Unul dintre judecători nu ținea de loc să se dumi-rească, de ce adecă e vorba în procesul, în care avea să judece. Altul își dedea părerea după îndemnurile primite de la avocat ori chiar și de la împricinat. Ear altul era prea slab pentru ca să reziste în fața stăruințelor puse de cei îndrăzneți. Femei, advocați, samsari și 'mpricinați intrau și ieșiau mereu din camera de chibzuire și hatâruri, mușamalisări, părtiniri de tot felul erau lucruri oarecum de sine înțelese. Mulțumirea, de care îi vorbise Teodor Rosetti, n'o găsia Iorgu 'n mijlocul judecătorilor: tot mai bine trecea timpul la teatru și la Capșa, la seratele de tot felul și 'n plimbări pe la Șosele, — mai scump, dar și mai bine.

Pe la sfîrșitul sesiunii Titu Maiorescu și-a prezentat proiectul de lege și l-a susținut cu strălucitul lui talent oratoric, dar în fața puternicei opozițiuni a fost nevoit să se retragă.

Aceasta a fost o grea lovitură pentru Iorgu. Lascar Catargiu și-a remaniat însă ministeriul și 'n locul lui

T. Maiorescu a intrat Petre Carp, care a declarat, că el e continuatorul prietenului său T. Maiorescu. Acum lupta, care mai înainte fusese îndreptată numai contra lui T. Maiorescu, s'a pornit contra tuturor «Juni-miștilor»

Intorsătura aceasta l-a făcut pe Iorgu să-și aducă aminte de favoritul lui poet latin, care zice: «*Fericit cel ce departe de treburile publice ară cu boii săi țarinile părintești*». Se căia de a fi intrat în ceata judecătorilor și de a nu se fi stabilit la țară, cum zisese P. Carp.

Mai adia apoi și vânt de primăvară. Zăpada se topise chiar și pe la locurile mai adăpostite. Mâțișorii de salcie și cei de răchită, de arin ori de plopi se clătinau în bătaia vântului. Copacii erau înmuguriți. Unii dintre pomi începuseră să 'nflorască. Iarba încolțise, și pe ici pe colo ieșiă din ea câte o florică, mai o prăpădie galbenă, mai un fir de viorea, mai câte o micșunea. Albinile se porniseră, și pe ici pe colo se ivia câte un fluture neastâmpărat. Chiar și dacă n'ar mai fi fost și celelalte, trebuia să iasă 'n Iorgu iarăși la iveală vechiul om cu slăbiciuni pentru natura ce vecinic se premenește.

Deodată, pe nepregătite, ca la o poruncă, dela care nici o abatere nu se iartă, el a pus caii la docarul cel frumos și a plecat pe drumuri pline de hopuri și de băltoace la Valea Boului.

Erau acolo atât de multe de făcut ori de pus la cale. Trebuia să-și vadă semănăturile de toamnă și plantațiunile, să-i dea administratorului îndrumări pentru arăturile de primăvară, să zorească lucrările de măsurătoare, să se dumirească în ceea ce privește reparațiunile și zidirile din nou la curtea boierească, să se încredințeze, dacă s'au făcut ori nu cele poruncite

de dînsul pentru curtea de păsări. Era plin Iorgu de gânduri și de îndemnuri, care-l zoriau, încât nu mai ținea seamă, că i-se 'nspumează caii nedepriși cu drumuri lungi și grele și i-se umple de noroiu docarul făcut pentru plimbări la Sosele.

Nici că i-a fost însă în deșert graba.

Nicăiri în tot drumul cel lung n'a trecut pe lângă lanuri atît de frumoase ca cele de pe Valea Boului. Grâul, care toamna răsărise perie, înfrățise 'n arătura adîncă de se făcuse lan încheiat — tot fire cu frunza lată și de un verde închis. Putea să-i zică administratorul «Unde ai pus, coconașule, mîna, a pus și Dumnezeu mila». Nu mai puțin frumoase erau livezile curățite toamna trecută și mai ales plantațiunile făcute sub ochii lui: tot coajă îmbibată de suc, muguri grași, boboc peste boboc, semne de 'mbeșugată rodire. Și abia aici se 'ntindea 'n fața ochilor lui iarba verde și deasă, din care ieșiau la iveală flori peste flori, abia aici i-se arătau toate în lumina plină a soarelui, abia aici bâzâiau albinile, sburau fluturi și mai cântau și păsărelele din crîng.

«Da! — își zise. — Cu adevărat fericit cel ce ară cu boii sei țarinile părintești. — Fericit!» — zicea iar cuprins de întristare.

Se bucura de toate, dar se bucura singur. Neasemănat mai viuă și mai deplină i-ar fi fost bucuria, dacă împreună cu dînsul le-ar fi văzut și mama lui, care avea atîta slăbiciune pentru amănuntele vieții de la țară, — mama lui cea dulce și neasemănat de bună.

Dar mai era cine-va, care s'ar fi bucurat văzându-le.

Gîndindu-se la aceasta, el o vedea, par'că, pe Alina 'n fața sa, o vedea ca 'n aievea și abia acum își

dedeă seamă, că ea are ochi, care plâng în vreme-ce gura ei rîde.

«Ar rîde și ochii aceia, — își zise el, — dacă s'ar desfășura toate aceste 'n fața lor».

I-o făgăduise aceasta într'o clipă de slăbiciune, — de impulsivitate, — ar fi zis Zoe, iar acum îi părea rău — nu c'a făgăduit-o, ci că nu e 'n stare să-și ție cuvântul.

Da! — Zoe vedea bine lucrurile: societatea e bălaur cu multe capete și cu încă mai mulți ochi. Înțelegea acum toată nevinovăția cuprinsă 'n vorbele «*Cu el da, dar cu D-ta nu!*» Atunci se simția jignit, iar acum, cu totul alt om, era uimit de înțelepciunea copilei. Lumea, care l-a văzut mai prin lojele de la teatru, mai prin dosul culiselor, mai pe la Broft ori pe la Capșa, mai pe la serate și baluri, mai plimbându-se pe la Șosele și pe la grădina de la Herestrău, — ce-ar zice lumea aceea, dac'ar află, că se plimbă cu dînsa pe la Valea Boului. — Nu era cu puțință! — I-se va fi părut lui atunci, că ea și el sunt o lume pentru sine; acum erau învederat din doauă lumi învrăjbite.

Și totuși...

Îi era nesuferit afară din cale gândul, că dînsa așteaptă, ca el să se ție de vorbă, și are 'n cele din urmă să-i aducă aminte, cum c'a zis atunci, că nu se poate.

Intors iar la București, el s'a frămîntat zile 'ntregi de a rîndul, ca să afle o ieșire din strîmtorarea, în care intrase. N'ar fi fost nimic mai ușor decît să se facă c'a uitat, dar aceasta era împotriva firii lui. Trebuia neapărat să-i spună, că n'a uitat, ba chiar s'o și poftescă, dar așa, ca ea să nu primească. Și aceasta era 'mpotriva firii lui. — Dar dacă pleca pe un timp oare care de la București, — abunăoară la

Târgoviște să facă exerciții de călărie!? — Ar fi fost o adevărată lașitate! —

În zadar îi erau toate svârcolirile: tot numai mama lui cea bună putea să-l scape.

«Mamă dragă, — îi zise el în cele din urmă: — am făcut o prostie și te rog să-mi vii într'ajutor, ca să ies din încurcătură».

Ea se uită clătinând din cap la el.

«Ear vre una din impulsunile tale momentane, — îi zise. — Iorgule, Iorgule! Tu ești de altminteri atât de cuminte. De ce nu-ți păstrezi bunul cumpăt? De ce e vorba?»

«E un lucru de nimic, — răspunse el, — care mi-e însă foarte supărător. Am făgăduit domnișoarei Ionescu, fiica proprietăresei, încă astă toamnă, că am s'o poftesc la o plimbare pe Valea Boului».

Cocoana Elena tresări. Superstițioasă, ca toți oamenii bolnăvicioși, ea-și înfățișa făgăduința aceasta a piază rea! Vedea, par'că 'n fața ei zugrăvită Valea Boului cu găștele, cu gânsacul și cu păstorita frumoasă.

«Rău ai făcut, foarte rău, — îl muștră dînsa pe șoptite. — «Și ce vrei acum?»

«Te rog, mamă! Tu ești atât de bună, — stărui dînsul; — invit-o tu pe doamna Ionescu».

«Se poate!? — îi răspunse ea ridicându-se cu anevoa din jețul ei și începând să se plimbe prin casă. — Eu o singură dată am vorbit cu doamna aceea».

«Dar ea nu va primi!» — întimpină Iorgu.

Cocoana Elena se opri și se 'ntoarse spre el.

«Eu să invit pe cine-va, care nu primește ori poate chiar s'o invite așa, ca să nu primească!? — îl înfruntă dînsa. — Iorgule, nu te mai cunosc!»

«Invită-o așa ca să primească și eu n'am să mă duc cu voi, — replică dînsul. — Am să fiu nevoit a pleca în ziua aceea unde-va.»

«Și asta!? — exclamă dînsa. — Nu 'nțelegi că nu se poate!?» — adăugă și trecu 'n altă cameră.

Era foarte supărată, dar era mamă și ziua următoare s'a dus la d-na Ionescu — nu c'a s'o poftescă la Valea Boului, ci ca s'o 'ntrebe, ce mai face și să-și exprime dorința de a o vedea mai des. Doamna Ionescu, încântată de chiriașa ei, i-a întors apoi vizita și a fost poftită dimpreună cu fică-sa la un ceaiu — fie cu, fie fără lapte.

Nu bucuros le făcea aceste, dar trebuia neapărat să le facă și în cele din urmă îi părea bine, că le face.

Tocmai fiind superstițioasă, ea era cuprinsă de simțământul, că toate vin după rânduiala firească.

I-se 'ntâmplă ori-și-căruia dintre noi, că pate câte-odată ce-va și, când pate, i-se pare c'a mai pătit oare-cum acela-și lucru. A visat, se vede, și abia 'n clipa, când cele visate se 'mplinesc, își aduce aminte de visul său. Așa i-se părea și ei, că trebuia să meargă Alina la Valea Boului, unde-o văzuse zugrăvită păs-când găștele. Aceasta era ceea ce se 'mplinia.

Cu totul altfel i s ar fi părut ei lucrurile mai nainte. Acum însă, după ce-l știa pe Iorgu intrat în toiul vieții Bucureștene, ea numai așa putea să vadă lucrurile.

Aceasta cu atât mai virtos după ce a văzut-o pe Alina mai de aproape.

Viind la ceaiu, Alina și-a făcut complimentul croit de domnișoara Eliza Săvescu, care, deși mititică, se bucura de mare autoritate, dar mai departe era de o stângăcie, care pentru Zoe era «adorabilă»,

dar pentru cocoana Elena nu putea să fie decât jignitoare. Temându-se, ca nu cumva să pară sficioasă, cum în adevăr era, ea-și dedea silința să fie îndrăzneată și nu reușia decât să fie țănoșă în vorbe și 'n mișcări, par'c'ar fi voit să zică «ce-mi pasă de voi!?» «Sunt și eu — eu, dacă voi sunteți voi!» D-na Ionescu iar nu-și mai cunoștea fata, iar cocoana Elena se uita din când în când cu un fel de mirare la Iorgu, care se simția 'n mare strîmtorare.

Lipsa de tact a copilei nu putea însă s'o scoată pe cocoana Elena din ale ei, ci o făcea cu atât mai stăruitoare în formele de amabilitate convențională.

«D sa, — grăi dînsa în cele din urmă aretând spre Iorgu, — a poftit-o pe domnișoara, mai de mult acum, la Valea Boului, moșia noastră. Vă rog acum și eu, doamna mea, — urmă adresându-se la d-na Ionescu, — și te rog și pe d-ta, drăguță, — îi zise Alinei, — să ne faceți plăcerea de a petrece acolo o ziună împreună cu noi».

Alina tresări și se uita speriată la Iorgu. Era pusă acum pe plîns și gura cea mereu rizătoare. Se 'mpăcase fata cu gândul, că el a uitat ceea ce făgăduise, ba chiar că nu mai vrea să știe c'a făgăduit, și stetea acum în fața lui rușinată și gata de a-i cere iertare. Ea își ieși deci ca prin farmec din rol, și firea ei cea sficioasă și plină de duioșie iar se dete pe față.

Doamna Ionescu nu se așteptase de loc la așa ce-va.

«Sunteți foarte amabilă, doamnă, — grăi dînsa, — și-ar fi fără îndoială pentru noi amîndoaue mare plăcerea, dar nu știu, dacă va fi cu putință.

«Trebue să fie! — stărui cocoana Elena. — Alegeți d-voastre ziua, care vă convine. N'avem să fim

numai noi singuri. O să vie și verișoara mea, d-na Anica Talpă, dacă se poate, și d-l senator Talpă, precum și nepoata mea Zoe, poate și alții. Vom fi o 'ntreagă societate. Nu aveți decât să ne spuneți cu doae-trei zile mai nainte, ca să vestim și pe ceilalți și să ne facem pregătirile. Ne faceți, doamnă, plăcerea? Să stărui, drăguță, — adăugă întorcându-se spre Alina, — că pe d-ta te fac vinovată, dacă ar fi, ceea ce nu cred, să nu reușesc».

Alina se ridică și-și făcu iar bine știutul compliment.

«Da, cocoană mare!» — răspunse ea.

III.

Trecuseră cinci zile de când se afla 'n București și tot n'a ajuns să treacă pe la dînsa, deși 'n fiecare seară-și zicea: «Măne mă duc!» și 'n fiecare dimineață se spală cu săpun pe mâni și pe obraz, își pieptena părul lung și barba și-și peria hainele pentru ca nu cum-va s'o jignească prin înfățișarea sa.

Venise adecă 'n treburi.

Când cu praznicul, la care d-l Anghel Șoric a turnat în păhare până chiar și din buteliile Nr. unu, Preasfinția Sa Părintele Episcop al Buzăului a 'nchinat paharul binecuvântând frumoasa și vrednica familie a ctitorului, apoi în urmă, mai pe la sfîrșitul mesei, încântat de vin și de icoane, i-a urat viață lungă și toate cele bune și iconarului, care a dat bisericii atâta podoabă.

Atât era de plin Archiereul de Arhanghel, de Sf. Nicolae și de Maica Domnului, încât, întâlnindu-l

la Senat pe ministru, i-a vorbit despre tînărul iconar, ba l-a învitat să se oprească odată la Buzău, ca să vadă biserica Sf. Nicolae, căci o să aibă mare mulțumire.

«Acela trebuie să fie tînărul, despre care mi s'a mai vorbit, — îi zise ministrul. — Îți mulțumesc, Preasfinte, de invitațiune. Am să profit de cea mai apropiată ocaziune. Deocamdată te rog să mi-l trimiți».

A însărcinat apoi Preasfinția Sa pe diaconul Ilarie să-l caute pe iconar. Acesta era însă întors la Ploiești. D-l Șoric a trimis deci vorbă fiului său, Cherestegiul, să-l caute și să-i spună, că ministrul vrea să-l vadă, — vorba Preasfinției Sale.

Era tocmai după Bobotează când vorba a ajuns la Emil.

Invederat, că ministrul voia să-i dea vre-o lucrare. Alt om, ba chiar și el în alte timpuri ar fi sărit de bucurie și ar fi grăbit la București. Acum nu!

Nu știa, dar nici nu-și bătea capul să afle, de ce anume e vorba. Ori-și-ce ar fi fost, el trebuia să dea ascultare Episcopului când acesta-i trimite vorbă în numele unui ministru. Ii era înse greu să meargă la București, și săptămâni de zile de a rîndul a trebuit să stăruie mereu soră-sa pentru-ca să-l poată vedea în cele din urmă plecat.

Sosit la București, a tras la Sikora, vechea sa gazdă. Nu mai era acum ca un an în urmă, când nu era în stare să-și plătească chiria, și ar fi putut să tragă la «Dacia»; nu-l ierta înse firea să plătească la hotel când știa, că Madama are să se bucure, dacă-l va găzdui. S'a și bucurat și i-a făcut culcuș împărătesc pe divanul din salonaș.

Ziua 'ntâiu a petrecut-o apoi umblând de ici până colo, ca să-și cumpere haine, căci așa cum venise, nu se putea prezenta nici la ministru, nici mai ales la ea. Pentru altul ar fi fost o treabă de câte-va ceasuri. El era însă anevoios la alegere. Ici nu-i plăcea pânura. Colo nu îi plăcea croiala. Din colo nu i-se potriviau hainele pe trup: unele îi erau prea strâmte, altele prea largi, iar altele prea scurte ori prea lungi. Pe 'nserate a luat apoi pe nimerite, s a 'mbrăcat în ele, a lăsat pachetul cu cele vechi la magazie și s'a dus la Iordache să mănânce o fleică și-un trandafir, căci alergând mereu de ici până colo n'ajunsesese să mănânce și era rău de tot flămând.

După-ce și-a potolit apoi foamea, a trecut la Labes, ca să-și ia cafeaua obicinuită, adecă în adevăr cafelele. Slăbiciunea lui era să examineze mutrele celor ce intră, ies ori stau pe la mese și cu o singură cafea n'o poți duce până târziu după miezul nopții, când nu mai avea pe cine să examineze, și s'a 'ntors la gazda lui bucuroasă de oaspeți, tocmai departe 'n Podul de pământ, mai jos de biserica Sf. Constantin.

Trecând din Podul Mogoșoaiei în bulevard, a luat-o pe lângă biserica Sărindar la vale. La dreapta și la stânga, prin maidanele pline de gunoiu, era și în timpul zilei o cânărie 'nspăimântătoare, încât viteaz în putere trebuia să fii, ca să treci spre Cișmegiu. Acum, în toiul nopții, câniile se hârjoniau și se 'ncăierau lătrându-se între ei, încât el, care uitase să-și cumpere și ciomag la hainele cele noave, a fost nevoit să se 'ntoarcă și să ocolească pe la librăria Socec spre Podul de pământ. Aici se revărsase cu câte-va zile 'n urmă Dâmbovița și acum ici rămăseseră băltoace, colo era podmol de nu mai știai unde să

calci și când credeai, că scapi de una, cădeai în alta. Acum își dote el seamă, că trebuie să-și cumpere și ghetete, și-i părea bine, că nu și le-a cumpărat, căci curată batjocură și-ar fi făcut de ele.

Sosit la gazdă, el s'a furișat tiptil la culcușul lui, și-a mai făcut o țigară, a stat pe gânduri și-a 'ncercat apoi să se desculțe. Greu de tot, căci erau uzi și ciorapii.

«Da! — își zise, — mâne mă duc! — Imi cumpăr ghetetele, sfârșesc cu ministrul, apoi mă duc».

Deocamdată l'a furat somnul, a căzut așa 'mbrăcat pe pat și nu s'a deșteptat decât ziua a doua pe la amează-zi.

S'a desbrăcat acum, ca să-și curățe hainele cele noave și ajunse în o stare de te cuprindea jalea când te uitai la ele.

Era după prânz, după prânz pentru alții, când le-a îmbrăcat din nou și, flămând ear, a plecat pe cel mai scurt drum la Iordache. în Covaci, ca să ia o preche de mititei. Așteptându-și mititeii, a luat o țuică de Văleni. Ce prostie!? — Doi mititei. — Prea puțin! «Voicule, pune și o vrăbioară, ear până ce se face vrăbioara, adă-mi o varză cu carne!» — Varza cere vin. «Voicule, dă-mi și o 'nfundată». — De 'ncheiere apoi — o cafeluță cu caimac, — tot aici!

Era pe 'nserate când a plecat să-și cumpere ghetetele. Le-a și cumpărat în grabă. Erau cam strîmte, dar umblând pe Podul de pământ li-se mai întindea pelea.

La magazia de 'ncălțăminte a dat peste afișul teatrului național. Juca trupa lui Pascali «*Cele doave orfeline*» cu frumoasa Anicuță. S'ar fi putut să nu profite de ocaziune? — A alergat deci, pe cât îl iertau

ghetele cele noaue, la teatru să-și ia bilet pentru ca nu cumva să rămâie pe dinafară.

Până la începerea reprezentațiunii a stat apoi la Fialkovski, unde a luat două prăjituri, iar mai târziu un ceaiu cu rom, cu lămâie și cu limbi de pisică.

A urmat reprezentațiunea, în timpul căreia s'a întâlnit cu bunul său prieten Valentineanu, liberal înfocat, care după reprezentațiune l-a dus la Frascati.

Ear era târziu după miezul nopții când s'a întors prin Cișmegiu și de acolo de a lungul străzii Sf. Constantin, — mai puține băltoace, dar destul noroiu.

De astă dată s'a desculțat, căci îl ardeau ghetete rău de tot și s'a și desbrăcat tot zicându-și «Mâne neapărat am să mă duc!»

Ziua a treia s'a sculat mai de vreme. La un-spre-zece era spălat, peptenat, cu hainele periate, încălțat în ghete șterse cu cârpa, gata să place. — Haid la ministeriu, — ca să nu fie prea târziu.

Ministeriul de culte și instrucțiune publică se afla în strada Colții, colț cu strada Batiște, în care se aflau casele d-nei Ionescu. Școala centrală se afla și ea tot cam pe acolo, în strada Pensionatului, încât Alina, întorcându-se de la școală, trecea prin fața ministeriului. Era din întâmplare așa, dar lui i-se părea, că așa trebuia să fie, pentru-ca el s'o poată vedea pe dînsa întorcându-se acasă. Nu știa, dacă nu cumva s'a întors la un-spre-zece, dar era cu putință, ca ea să nu se fi întors, și el s'a plimbat până pe la două-spre-zece, ba și o bună bucată de timp și după două-spre-zece — spre palatul universității și înapoi. — Deși flămând acum — ear rău de tot, s'a dus la portarul ministeriului, ca să-i spună, că vrea să-l vadă pe ministru. — Acesta s'a uitat lung la el, l-a măsurat

de sus până jos și i-a spus să vie după trei, pe la patru, fie chiar și pe la cinci și să 'ntrebe de d-l Blehan.

«Cine-i Blehan?» — întrebă dînsul.

«Cine să fie!? — i-a răspuns portarul. — Întrebă pe ori-și-care ușier, că te duce la el și-o să vezi cine-i. El a mai rămas în ministeriu».

Eacă o vorbă, pe care Emil nu era 'n stare s'o înțeleagă. Cum a rămas numai Blehan acela în întregul ministeriu?

«Ei, o s'o văd și pe aceasta pe la trei, pe la patru, — își zise; — deocamdată să 'mbuc ce-va».

La Iordache era prea departe. — El o luă la dreaptă, coti spre palat, apoi se 'ntoarse 'n strada Academiei la stînga și intră la Ianache, care-și avea grătarul în dosul ministeriului de lucrări publice, tot mititei și trandafiri, fleici, vrăbioare și muschi la frigare și aici. Timp avea destul până pe la trei-patru.

Era după patru când s'a 'ntors la ministeriu și din ușier în ușier a ajuns în biuroul lui Blehan.

Blehan acesta era un om înalt, slab, cam bătrîn acum și foarte blajin și potolit, cum sunt cei mai mulți dintre șefii de contabilitate.

«Pe care ministru vrei să-l vezi?» — întrebă el când Emil îi spuse, că vrea să-l vadă pe ministru.

«Pe ministrul de Culte», — răspunse acesta mirat de asemenea întrebare.

«Pe care dintre miniștrii de Culte?» — întrebă iar Blehan.

Mirarea lui Emil crescuse. El un singur ministru stia aici.

«Să ne 'nțelegem, — urmă Blehan: — a fost T.

Maiorescu, a urmat Petre Carp, iar acum, de când cu guvernul Florescu, e Orescu ministru».

«Mie îmi este tot una, — grăi Emil. — Pe mine m'a trimis Preasfinția Sa Părintele Episcop al Buzăului la ministeriu».

Blehan era unul dintre oamenii de încredere, pe care ministrul Maiorescu-l însărcinase să caute pe pictorul recomandat de Iorgu și 'n urmă pe iconarul recomandat de Preasfințitul de la Buzău.

«Aha! — zise 'nviorat. — D-ta ești iconar?»

«Și iconar, dacă vreți», — îi răspunse Emil.

«Să vii cu mine», — urmă Blehan și-l duse la Ghidionescu, directorul ministeriului, căruia i-l prezentă drept iconar recomandat pentru copiarea icoanelor de la Curtea de Argeș.

Emil rămase zăpăcit.

«Care va să zică — de aceasta e vorba!?» — își zise el.

Ghidionescu, și dealtminteri om posomorît, subscrisesse toate decretele, prin care ministrul său curățise ministeriul de creaturile junimiste, și știa, că nici una dintre lucrările începute de Junimiști n'are să mai fie continuată.

«Imi pare rău, — grăi deci, — dar lucrările de la Curtea de Argeș nu se mai urmează».

«Ei, comedia dracului! — își zise Emil. — Pentru asta am venit eu de la Ploiești și mi-am cumpărat haine noaue, ca să le port prin băltoacele și prin noroaiele Bucureștilor!?»

Era atât de scârbit, încât ar fi plecat cu cel mai apropiat tren la Ploiești, dac'ar fi fost adevărat, că numai pentru asta și-a cumpărat hainele cele noaue și ghetele, care-l strângeau și acum, deși le purtase prin noroiu.

Nu doară că era mâhnit de a nu fi fost însărcinat să copieze icoane. Era republican dela Ploiești, crescuse 'n apele roșii la «Scrânciobul» și la «Reforma», și nu-i ședea de loc bine să se căciulească pe la miniștri albilor, care se mănâncă între dînșii. Ceea ce-l cătrănia era că, luându-se după vorba popii, s'a căciulit și a pățit o rușine.

Înțelegea acum, de ce a zis portarul, că numai Blehan a rămas în ministeriu.

«Eu nu sunt Blehan, — își zise, — și dacă unul mă cheamă, cel-lalt mă ia la goană. Tot mai bine 'n slujba lui Anghel Șoric!»

Nu-i mai era nici foame, nici sete, nici frig, nici cald și umbla în neștire fără ca să-și dea seamă, pe unde, și fumând țigară după țigară.

În curând după noaue s'a pomenit spre marea mirare a Madamei la culcușul lui, s'a desbrăcat ca ori-și-ce om cuminte și s'a culcat cu gândul, că mâne se duce, apoi pleacă cu trenul de seară.

Deși peste puțin l'a luat somnul și a durmit toată noaptea bine, ziua a patra s'a sculat tot târziu. Nu mai avea nici o treabă, iar pe dînsa tot numai după prânz putea s'o găsească acasă, — fie până la doaue, fie pe la cinci, după ce se 'ntoarce de la școală.

«Adecă de ce să mă și duc!? — se 'ntrebă el deodată — oare-cum spre marea lui surprindere... A trecut atâta timp de atunci. Mă vor fi și uitat. Le făcusem o mare supărare: au uitat-o pe aceasta? O să mă întrebe, ce caut la București. Ce-o să le răspund? — În starea sufletească, în care mă aflu, n'am ce să caut la ele. Am pățit o rușine: vreau să pat și alta — mai mare?»

Tot el era însă și omul, care ardea de dorul de a o

vedea, de a se uita în ochii aceia, care plâng, de a vorbi cu ea, — de a se mai arde odată. Nici nu cerea, nici nu se aștepta la nimic dela dînsa, dar ea nu perdea nimic și el își îndulcea viața, dacă se 'ntâlneau, cel mai cuminte lucru, ca din întâmplare, cum voise el, când ea se duce la școală ori se 'ntoarce acasă.

Stăpănit de gândul acesta, el începu să se 'mbrace 'n grabă mare, dar deodată se opri.

Cămașa lui? — Ii era rușine, că s'a prezentat în asemenea cămașă la ministeriu.

Haid'! — Iute până 'n Lipscănie să-și mai cumpere și o cămașă noauă, și iute înapoi, ca s'o 'mbrace. Era pe la unu când a ajuns în strada Colții și a 'nceput să se plimbe iar în sus și în jos, ca s'o vadă când vine pe la doaua la școală. Fumat-a țigări peste țigări și acum, dar fumul lor s'a pierdut în vânt, căci ea apucase prin Scaune și intrase de acolo 'n strada Pensionatului. Deși mai flămând decât ori-și-când, deși-l supărau ghetele, el a mai stat gata de a rămânea până la patru, când ea se 'ntoarce acasă, fie chiar până la cinci, — ca să se sfîrșească o dată.

În curând, după trei însă el își pierdù deodată răbdarea.

«Ce dracul, — își zise. — Umblu ca un prost, și te pomenești că ea nici nu mai umblă la școală. Ori te duci ca ori-și-ce om cu rost acasă la ele, ori îți cauți de drum!»

Fie supărarea, fie foamea, fie ghetele, dacă nu toate trei împreună-l făcură să se ducă la cel mai apropiat birt, iar acesta se afla tot în strada Academiei, colț cu strada Doamnei, lângă vestitul franzelar Gagel, unde Duro aveà pe lângă celelalte și mastică de Chio

și un vin de Cipru, pe care chiar și Anghel Șoric l-ar fi băut cu plăcere.

Făcându-și datoria de consumator cu poftă bună, care știe să aleagă, el se 'ntreba mereu: plec ori nu plec cu trenul de seară? — mă duc ori nu mă duc?

După-cum se desfășurau lucrurile la cârciuma lui Duro, nu mai putea să fie vorba să plece chiar azi. După ce va fi mâncat în toată tigna, avea să-și ia pachetul cu hainele vechi și să se ducă la gazdă, să-și adune lucrurile și să ia ziua dela Madama... Trenul era plecat când sosia el la gară.

Iară mâne?

El sosise la București Duminecă seara, se afla deci de patru zile aici. Ziua a cincea era Vineri, zi fără noroc, în care nici un om cuminte nu pleacă la drum. Încă mai puțin se putea el gândi, ca 'n ziua aceasta să caute fie 'ntr'un fel, fie 'ntr'altul o 'ntâlnire cu dînsa.

«Păcatele mele! — isbucni în cele din urmă îmbărbătat și de cipriotelul lui Duro. — Nu cumva am venit eu la București numai ca să mânânc — ici la Iordache, colo la Ianache și 'n cele din urmă la Duro!? Altă treabă n'am făcut pân' acum: — Am să mă duc! — strigă. — O să se 'ntrebe doamna Ionescu, văduva de profesor și proprietara de casă: «De ce vine omul acesta să ne vadă? — Ce vrea? — ce caută? — care îi sunt gândurile?» Puțin îmi pasă — chiar și dacă-mi va fi arătând ușa! Eu vreau, ear Alinei o să-i pară bine».

El stete puțin pe gânduri, mai umplu odată păharul și-l deșertă pe gustate.

«O să-i ori n'o să-i pară bine?» — se 'ntrebă apoi mai muiat.

Prin amurgul serii, când a plecat să-și ia pachetul cu haine, era mereu ispitit să se ducă fără de întârziere în strada Batiștei și se opria din când în când ca omul, care nu știe, dacă la dreapta ori la stânga are s'o apuce.

S'a dus să-și ia pachetul și, întorcându-se cu el la gazdă, a fost cuprins de adâncă întristare.

La urma urmelor tot cel mai cuminte lucru era să se 'ntoarcă acasă și s'o ducă înainte cum a dus-o timp de un an. Viața lui așa și așa nu mai avea nici un rost, și singura parte bună a ei era aceea, pe care putea s'o petreacă dormind

Intâmplarea neașteptată însă nu numai în romane și 'n drame ei și 'n viața petrecută în aievea hotărâște faptele omenești — ce-i drept, nu totdeauna, dar câteodată

Vineri era zi, care nu numără și 'n care n'ai să începi, nici să sfârșești nimic, dacă e vorba să-ți iasă toate 'n bine. — Emil, deși deșteptat din somn mai curând decât alte dăți, a mai stat în culcușul lui împărătesc dându-și silința să adoarmă ear, ca să nu se mai gândească nici la cei trei miniștri, nici la celelalte supărări ale sale. Tot foamea, ear foamea, l'a silit în cele din urmă să se scoale, să se spele, să-și perie hainele, să-și șteargă 'ncălțăminte și să se îmbrace și să plece — nu înse la Iordache, nici la Ienache, nici mai ales la Duro, ci aci mai aproape, la Grădina cu Cai, lângă Dâmbovița, care era acum intrată 'n matca ei.

Era frumos acolo 'n grădina aceea. Deasupra porții de intrare se afla firma, pe care era zugrăvit un cal legat la iesle, iar sub el stetea scris cu litere mari: *«Aici este antica și renumita grădină cu cai, unde paște calul banului mărăcină Dumitru Teodor»*.

În lăuntru se aflau mese la umbra sălciilor acum umbroase, grătar nu mai prejos de cel de la Iordache și de la Ianache, țuică de Dâmbovița și un pelin sor ca cipriotelul lui Duro.

Tot să stai — să nu mai pleci.

A stat Emil până pe la trei. Deși hotărât, ca ziua aceasta să nu facă nimic, cuprins de 'nduioșare, a plecat să-și omoare timpul plimbându-se prin Cișmegiu, unde era umbra chiar mai deasă decât la calul banului Mărăcină — Dumitru Teodor.

Mai era însă mult până seara, și așa-l trăgea spre partea de la deal a orașului, unde Alina umbla cu mama ei din prăvălie în prăvălie, ca să-și cumpere mai una, mai alta, o pălărie de paie, o panglicuță, un vâl de obraz, o pereche de mănuși, o umbreluță, lucruri, de care are nevoie o domnișoară, care pleacă pe o zi-doauă la țară.

După-ce și-au ales și cumpărat cele mai de seamă, d-na Ionescu, femeie practică, a intrat la Martinovici, în Hanul Șerban-Vodă, colț cu strada Germană, cea mai de frunte din băcăniile din București. Tot trebuia să ia birjă: de ce să nu-și facă și provisiuni de băcănie, ca să și-le ducă și acelea acasă.

«Tu, fată, — îi zise Alinei, — du-te coala în hanul Zlătari, la «Degetarul» și-ți cumpără mărunțișurile în vreme-ce eu îmi fac treaba aici, unde am să te aștept».

Așa vin întâmplările.

Emil ieșise din Cișmegiu cu gândul de a se duce la cofetăria Marinescu din strada Franceză, unde se serviau cozonacii cei vestiți, urcase printre câinii de pe Bulevard și o luase pe Podul Mogoșoaiei spre cirul din piața Sf. Constantin.

Când Alina era să intre la «Degetar», el trecea despre palatul societății de asigurare «Dacia» spre Zlătari.

«Vai de mine!» — strigă dînsa oprindu-se speriată la ușa prăvăliei.

Deși cu barbă, cu părul în plete ajunse la umeri, cu o pălărie lată și mult purtată 'n cap și îmbrăcat în haine prea lungi și prea largi pentru dînsul, el pășia și-și ținea trupul tot ca mai nainte.

«El e! — E chiar el! — își zise ea și o luă fuga 'n urma lui, ca nu cumva să-l piardă în mijlocul trecătorilor acolo numeroși.

Ajungându-l la maidanul de lângă circ, ea-l prinse de mână și-l ținu, ca nu cum-va să-l scape.

«Proasta de mine! — grăi răsufînd din greu. — Mă temeam, că te pierd».

El rămase zăpăcit în fața ei.

«Vezi d-ta comedie! — exclamă peste puțin. — Se poate una ca asta!? Cum ne pomenim așa deodată aici!?»

Ea nu mai era 'n stare să dea vre-un răspuns.

Se uita pierdută la el. Era tot el, dar nu tot ca mai nainte. Iși cumpăraseră haine noaue și ghete noaue și cămașă noauă, dar nu se gândise să treacă și pe la bărbier și pletele lui cele lungi, ori și cât de mult le-ar fi peptenat în timpul celor din urmă câte-va zile, erau tot căltoase și-i dedeau înfățișarea de om prăpădit.

«D-ta ce mai faci?» — grăi dînsa cuprinsă de jale și tot ținindu-l de mână.

«Ce să fac? — răspunse el. — Mă mir și nu mă pot desmetici. De patru zile umblu mereu și nu știu cum să te găsesc, și iată-ne acum, când nici cu gândul nu gândiam...».

Cum vor fi vorbit ei și cum se vor fi uitat unul la altul, destul că mai unul, mai altul dintre trecători se oprise 'n apropierea lor, ca să vadă, ce urmează mai departe. E apoi destul să se oprească trei — pentru ca din ce în ce mai mulți să se 'ntrebe: Ce-i aici? — ce s'a 'ntâmpat?

Ea nici nu vedea, nici n'auzia cele de din pregiurul ei; el însă se 'ntoarse înapoi și coti cu ea spre biserica Stavropoleos.

«Și eu tot așa, — grăi dînsa. — Mama a rămas la Martinovici, unde mă așteaptă. Mă duceam la «Degetar», că să mai cumpăr unele mărunțișuri. O clipă dac' ași fi venit mai târziu ori mai curând, nu te mai zăriam, și dac' ai fi venit pe la noi, nu ne mai găsieai, căci mâne plecăm la Valea Boului».

Emil scoase pe nesimțite mâna sa din a ei — cum luntrașul își aruncă vâsla 'n voia valurilor.

«La Valea Boului?» — șopti el.

«Și mie mi-e greu să mă duc!» — urmă ea.

«Atunci nu te duce!» — o sfătui dînsul.

«Nu se poate, — întimpină dînsa: — Cocoana Mare ne-a poftit pe mama și pe mine, și trebuie ne-apărat să ne ducem».

Emil tresări — par' că 'n mijlocul unei nopți întunecate un fulger i le-ar fi luminat toate.

«Da! — zise. — Dacă ea v'a poftit, trebuie să vă duceți».

«Dar ea e atât de 'nțepată».

«Nu mai e, dacă v'a poftit! — stărui dînsul. — E mama lui și el e om, scumpa mea, om adevărat!»

Le-a zis aceste, și mai mult nu putea să zică. Iși aducea aminte, cum atunci fusese luat ca o păpușă umplută cu paie și coborît de pe schelă și se simția

om de tot slab în fața unui în toate privințele tare.

Ea stetea nedumirită.

«Acum du-te, — urmă el; — n'o face pe mama ta să te aștepte.

Ea-l prinse ear de mână.

«Când ne mai vedem?» — întrebă.

«Când vrei, — răspuse el. — N'ai decât să-mi trimiți trei vorbe la sora mea, Aurora Leapcă, la Ploiești, biserica Maica Precesta. Ea știe totdeauna, unde mă aflu. Ori-și-unde ași fi, las ori-și-ce treabă și vin».

«Mai vino cu mine până la colțul Lipscanilor», — îl rugă dînsa ducându-l de mână.

S'au și dus pân' acolo, dar n'au mai grăit nici ea, nici el o singură vorbă, căci ceea-ce ar fi avut să-și spună nu se poate spune răsbind prin mulțimea trecătorilor, care văd și aud.

După-ce s'au despărțit ca doi oameni, care peste vre-un ceas ear au să se 'ntâlnească, el a rămas în chibzuri. Nu-și mai aducea aminte, că plecase la cozonacii cei buni ai doamnei Dimitrie Marinescu și nu știa unde să se ducă și ce să mai facă.

De odată au dat năvală asupra lui trei prieteni, toți trei frați de dincolo, unul Nerone Pop, pe care-l știa dela «*Trompeta Carpaților*», organul lui Cezar Boliac, altul Scipione Badescu dela «*Buciumul*», iar al treilea totdeauna galantul Bogdan, avocat la căile ferate și admirator al lui Anghel Șoric dela Buzău.

Mare bucurie. Plecaseră oamenii la Zdrăfcu, tocmai dincolo de Grădina cu cai, în dreptul bisericii Sf. Elefterie.

«Nu! — le zise Emil. — Haid în Dealul Spirii, lângă casarma Cuza, la Niță Stere, care e Anghel

Șoric de la București. — Veniți, băieți: voi alegeți și beți, eară eu fac chef și plătesc!»

IV.

Zicea Cicoana Mare, că de câți-va ani moare 'n fie-care iarnă, dar primăvara ear învie și prinde puteri. Acum înse primăvara era 'n toiul ei, rândunelele-și făceau ear cuiburile, pomii erau acoperiți de flori și pădurea înverzise fără ca dînsa să se mai înfiripeze.

Bolnavă n'ar ti putut zice că era, dar tângia sleită de puteri. Noptile o treceau din când în când nădușelile, nu putea să doarmă și, întorcându-se mereu de pe o parte pe alta, se desvălia, răcea și o apuca tusea. Ziua și-o petrecea mai mult culcată, ca să odihnească. Poftă de mîncare nu avea, deși îi veniau mereu sfîrșeli.

Era pentru dînsa grea de tot jertfa, pe care o aducea ca băiatul ei să iasă cu fața curată din încurcătura, în care se băgase în clipă de năvălnicie, dar tot se bucura, că poate s'o aducă. Pentru-ca d-na Ionescu și fiica ei nu cum-va să se simtă străine, a poftit și oameni mai de seama lor, pe subprefectul Călin și soția sa, femeie măritată de abia vre-o doi ani, pe revizorul Popescu-Baltă cu soția și fiica sa, fată de vârsta Alinei, ba chiar și pe soția administratorului, fostul primar. Știa prea bine, că va trebui să stea ziua 'ntregă cu încordată luare aminte pentru-ca nimeni să nu se poată plînge c'a fost neglijat, dar tocmai aceasta o făcea să-și adune toate puterile și să se simtă, după ce a sosit la Valea Boului, mai înviorată și mai mulțumită de sine însa-și.

O vor fi simțit ori nu alții aceasta, a simțit-o Alina, care plecase de acasă cu inima grea și cu ochi nu numai plângători, ci și plânși, căci ântêia oară se simția vinovată de o faptă, pe care n'o putea mărturisi mamei sale. Il vedea mereu în fața sa pe omul cu părul câlțos, cu pălăria soioasă, nedormit și nemâncat, mai jerpelit decum în adevăr era și-i venia să alege după el — ea singură nu știa de ce.

Indată-ce a ieșit înse din oraș în largile zări bătute de soarele primăverii, ea le-a uitat toate cele ce ar fi putut să-i întunece viața. Nu mai era aici nici cald, nici rece, ci numai adiere, aier și lumină, pretutindeni lumină, în care toate ies în deplina lor frumuseță la iveală.

Ici un cocostîrc stetea 'ntr'un picior la cuibul de pe un coșar de la marginea satului și toca din ciocul lui puternic. Colo o cioară cârâia pe furca unui puț cu cumpănă. Dincolo o găscă-și purta boboceii la iarbă verde. Mai departe o ciocârlie se ridica 'n văzduh cântând în sborul ei, o pupăză se opria 'n mijlocul drumului, își desfășura creasta și ear sbura mai departe. La fie-care pas ce-va nou, la fie-care cotitură altă priveliște și pretutindeni cer senin deasupra pământului acoperit de verdeață fragedă. Mai era cu puțință, ca inima ei să nu se 'nvezelească.

Intrată înse 'n valea plină de țarini și de livezi și mărginită de dealuri acoperite de păduri, ea a căzut ear pe gânduri. Soarele n'ajunsese încă să risipească ceața ce acoperia munții din fundul văii și era ce-va posomorît în larga și bogata priveliște ce se desfășura în fața ochilor ei. Toate erau oare-cum potrivite cu Cocoana Mare, care era și ea posomorită și neiertătoare de-ți era greu să te bucuri și 'n apropierea ei

de viață, și inima copilei se strîngea atînsă de gîndul, că o zi întregă avea să stea sub ochii bătrînei.

Erau în trăsură numai ea și mama ei, care se gîndia la partidele de maus, ce jertvia de dragul fiicei sale, și la prietenul, care veneia s'o însoțească pan' la D-na Cleopatra, Mamă era și ea și aducea bucuros jertva aceasta, dar nici ochi pentru privesți, nici chef de vorbă nu prea avea, și ele-și urmau mai mult pe tăcute drumul.

«Mi-e par'că mă trec răcorile cînd mă gîndesc, că peste puțin o să ne aflăm în fața Cocoanei, — grăi cu toate aceste Alina. — E mai și mai decît domnișoara Săvescu, care te examinează pînă 'n cele mai mici amănunte, — cum stai, cum pășești, cum te așezi, cum deschizi și închizi ușa, cum rostești vorbele, cum ți-ai peptenat părul, cum ești îmbrăcată, cum ți-ai făcut funda de panglicuță... Nu mai știi ce să faci, ca să-i fii pe plac».

«Asta-i!» — răspunse mama. — N'ai decît să fii cum ești, că ești foarte bine. Știu și eu, cum are să fie o fată la vîrsta ta și la starea noastră».

Cu atît numai nu putea Alina să scape.

A scăpat înse în clipa, cînd s'a dat jos din trăsură și a sărutat mîna Cocoanei Mari, care a sărutat-o și ea pe frunte.

Era cu totul alta: îmbătrînită, dar nu bătrîna, cocoană, adevărată cocoană, dar nu Cocoană Mare.

Cînd se 'ntîlnesc oameni, care nu se cunosc, se produce de obicei oare-care zăpăceală.

Se aflau acolo, afară de Iorgu, d-l și d-na Talpă, revizorul școlar cu fiica și cu soția sa, soția fostului primar și Zoe. Alina, și dealtminteri de o firească stîngăcie, nu știa care cine este, la cine să se uite

mai nainte, de cine să se apropie, cum să se poarte și ce să zică.

S'ar fi așteptat, ca Iorgu să vină la ea și s'o primească, — cum se zice, — cu brațele deschise. El înse, înalt, voinic și îmbrăcat într'un frumos costum de catifea, stetea cu pălăria 'n mână și aștepta să-i vie rândul după-ce mama lui își va fi făcut prezentarea oaspeților.

În vreme-ce cocoana Elena prezenta d-nei Ionescu pe ceilalți, ochii Alinei se opriră cu uimire asupra Zoei. Frumuseța, găteala, ținuta, întreaga ei ființă i-se păreau ca din povești și se uita la ea, încât Zoe mișca din cap cu un încântător zîmbet de mulțumire, ear cocoana Elena se 'ntoarse și ea spre Zoe și i-o prezentă — mai nainte decum s'ar fi convenit.

«Sunt încântată!» — grăi Zoe și de astădată ea spunea adevărul.

N'a și rămas înse încântată, căci Alina își făcù în fața ei bine știutul compliment, pe care în zăpăceala ei uitase a-l face Cocoanei Mari, și îl făcù atât de ceremonios, încât domnișoara Săvescu ar fi fost încântată de el, Zoe înse stetea pe gânduri, dacă nu cum-va în zeflema i-l face, iar cocoana Anicuța zîmbi.

Simțind efectul acesta, Alina era 'n stare să-și repete complimentul în fața tuturor.

«Eu sunt atât de proastă! — grăi dînsa după învețul luat la școală. — Dar e aici atâta lume și atât de frumos și de bine, încât nu mai știu cum să mă bucur de toate».

Acum era încântată Cocoana Mare. Era în această mărturisire a copilei atât adevăr și atâta inimă deschisă, încât femea 'nbătrânită înainte de vreme în mijlocul unei societății, care le 'mbracă toate 'n

forme convenționale, era pornită s'o 'mbrățișeze și s'o sărute.

«Ne bucurăm și noi văzându-vă bucuria tineretelor, — zise. — Intorcându-se apoi spre d-na Ionescu, care făcea fețe, mai adăugă: — Și era p'aci-p'aci să mă lipsești de mulțumirea aceasta».

Ear de aici înainte toate s'au desfășurat după cum le rânduise stăpâna casei.

Masă în adevăratul înțeles n'avea să fie. Lasă că n'aveau acolo la moșie ceea ce ar fi trebuit să aibă, pentru ca să poată 'ntinde o masă, dar nici nu veniseră oamenii, ca să se ospăteze, ci ca să se plimbe. Cumpărase Iorgu de la băcănia lui Ovesa, concurentul lui Martinovici, și de la Capșa, cum știa el, fel de fel de bunătați, tartine peste tartine, salam, șuncă, pulpă de vițel, pateuri, sardele, «omar» pentru coconul Iancu, torte de mai multe feluri, băuturi după plac și ceaiu de cea mai superioară calitate. La fața locului n'aveau să se mai gătească decât ceaiul, cafeluțele și puii la frigare, ce-i drept, cam mici, dar trufanda, și doi miei, — tot trufanda.

Deocamdată, era pe la noaue, o mică gustare, în timpul căreia oamenii aveau să se cunoască mai de aproape și să ia înțelegere, unde au să se ducă înainte de toate.

Coconul Iancu ținea să meargă la pădurea acum înverzită, ce-i drept, nu de dragul frumuseței, ci ca să vadă, dacă sunt ori nu adevărate cele scrise de Iorgu. Cocoana Anica și Zoe s'ar fi coborât mai bucuros la livezile din vale, care erau în plină floare. D-na Ionescu, soția subprefectului și soția revizorului se dedeau în partea coconului Iancu, ba, par'că ar fi dorit, ca tot la marginea unui luminiș din pădure,

pe iarbă verde, să se ia și prânzul. — Foc mare cu mult jeratec viu, la care să se frigă puii și mieii.

Alinei îi era tot una, căci pe ea toate o adimeniau. Nu se mai săturau ochii ei, care rîdeau acum și ei.

Ceața din fundul văii se risipise, și munții cei înalți se vedeau în zarea albăstrie a depărtării.

«Cocoană Mare, Cocoană Mare!» — exclamă dînsa. — Ce măreți sunt munții și ce frumuseță e poienița luminată de soare. Ce vedere se va fi deschizând de acolo la vale și la deal!»

Cui i-le spunea aceste? — Femeii, care aici și-a petrecut copilăria și anii tinerețelor și atât de adese-ori a alergat prin poienița aceea.

«Se poate merge cu trăsură până acolo?» — îl întrebă pe Iorgu.

«Nu încă», — răspunse acesta.

«Dar putem, dacă doriți, cocoană, să vă ducem în jeț, — grăi administratorul, care-i înțelese gândul. — E lucru ușor pentru doi oameni, și am făcut-o 'n mai multe rînduri».

«Sunt și acolo vre-o cinci-zeci de peri pădureți, din rodul cărora tata făcea pentru casă oțet, care îi plăcea foarte mult, — grăi dînsa. — Ei trebuie să fie acum în floare, dar e greu pentru cei-lalți, și cum să ducem merindea?»

«E drum de car, cocoană», — stăruia administratorul.

«Se fac toate!» — adăugă Iorgu.

«Dacă nu merge altfel, ne urcăm în car», — zise cocòana Anica.

«Eată-ne și la pădure, și la livede, și la luminiș!» — exclamă coconul Iancu.

Zoe ear era 'ncântată: putea să vorbească după

întorcerea ei la București despre plimbare făcută 'n car cu boi.

Haid la poieniță!

În vreme-ce se făceau pregătirile de plecare, Alina, fată harnică, se 'nvârtia pe ici pe colo făcându-și treabă, ca să-i dea ajutor Coccoanei Mari, care ședea în jeț și dedia porunci, cum au să fie luate toate 'n bună rânduială și așezate 'n coșuri.

Când veni rândul la pui, copila se 'nduioșă.

«Sărăcuții de ei! — zise. — Erau atât de mici! Cum au putut să le taie gâtul!? — Bobocei nu sunt aici? — Am văzut pe drum atâția!»

Cocoana Elena se 'nduioșă și ea. Avuse 'n tinerețele ei, ba avea chiar și acum multă slăbiciune pentru pușori, pentru bobocei, pentru purceluși, pentru tot ce-i mic și drăguț.

«Cum nu? — răspunse ea. — Avem de toate. A înființat fiiiul meu curte de păsări sistematică, tot soiuri alese de el».

Alina începù să scapere din picioare.

«Am voie să mă duc să văd!?» — întrebă dînsa nerăbdătoare.

Cocoana Elena stete puțin pe gânduri, apoi se ridică. Era peste puțină s'o lase singură. Grabă mare nu era, căci mai aveau să treacă două, fie chiar și trei ceasuri până la prânz. Se bucurase 'n tinerețele ei atât de adeseori umblând de la cloșcă la cloșcă și de la coteț la coteț și voia să se bucure și acum — de bucuria copilei.

A și avut parte de bucurie chiar mai multă decât se așteptase.

Ceilalți au plecat voioși pe jos, în urma lor carul cu boi, în care Iorgu și administratorul făcuseră loc

de săzut pentru cei oboșiți, dacă ar fi fost să fie nevoie de aceasta. Din deal se auziau glasurile și rîsetele lor de la depărtări din ce în ce mai mari, dar cocoana Elena, — grabă mare nu era! — își purta vecinica de la boboeci la pușori și apoi la porumbei. Alina alerga pe săltate de ici până colo și ear nu i se mai săturau ochii, iar nu mai găsia vorbe, ca să-și dea dragostea pe față.

«Să-i vezi ciugulindu-și hrana, — grăi cocoana Elena, care cunoștea atât de bine mulțumirile vieții de la țară. — Ilie! — urmă apoi întorcându-se spre argatul curții. — Adă-le păsat! — Dacă nu mai ai, toacă în pripă știr și urzici, amestecă și opărește».

Ilie alergă la bucătărie. Până una-alta cocoana Elena o duse pe fată la purceluși și la vițelașii, pe care nu era chip să nu-i săruți în botișorul curat.

Când ceilalți au sosit în poieniță, Alina ședea pe un buștean și le presăra — ici pușorilor sprinteni, colo boboecilor cu talpă lată păsatul și țipa de bucurie când ei, din ce în ce mai îndrăzneți, luau hrana și din palma ei cea mică.

Ear bătrâna 'ntinerită ar fi stat până seară, dac' ar mai fi putut zice, că nu e mare graba.

Era sus de tot soarele când le-au aruncat în pripă una peste alta 'n car, cocoana Elena s'a așezat în jețul înțepenit pe o targă și au plecat la deal. — Alina mergea ici înaintea carului cu merinde, colo 'n urma lui, când la dreapta tîrgii cu jețul, când la stînga ei, oprindu-se mereu, ca să examineze mai o floare, mai un fluture, mai un gândăcel și luând-o ear la fugă, ca să nu rămâie 'n urmă, și întrebând la tot pasul pe oamenii dela targă: Ce-i asta? — Cum îi ziceți?

Cocoana Elena, înțepenită 'n jeț, se simția nemângăiată, că nu poate să-i fie mereu aproape, își purta capul uitându-se mereu după dînsa.

Carul cu merinde apucase departe înainte, ear nu mai era înse mare grabă, căci Alina era perdută 'n admirarea naturii. Dacă găsia 'n calea ei o florică, nu se mulțumia s'o miroase, nici să-i vadă colorile, ci-i examina calicele și corola, îi număra petalele, îi scruta staminele, îi căuta ovarul. Dacă prindea un fluture, își dedia seamă despre desemnul de pe aripile lui. Dacă dedia peste un gândăcel, îi examina mandibulele, tentaculele, toracele, aripile și picioarele. Mereu era cuprinsă de uimire și încântată. Puteau să mai aștepte cei din poieniță.

«Cocoană Mare! — Cocoană Mare! — strigă ea deodată alergând spre targă cu pumnul încleștat. — Să vezi o minune, — o adevărată minune! De trei ori câte trei și cu toate aceste numai șapte! — Ce e aceasta? — adăugă deschizând pumnul și arătând în palma ei un gândăcel rotund.

«Gârgăriță e», — răspunse cocoana Elena pusă pe gânduri.

«Da, gârgăriță», — zise unul dintre purtătorii târgii.

«Gârgăriță ca toate gârgărițele, gânğanie afurisită!» — zise și cel-lalt.

«Va să zică așa e gârgărița, care mănâncă rodul? — grăi atunci Alina. — Să vezi, Cocoană Mare: uite, aripile sunt roșii. Sus la încheietura celor doae aripi e un punct negru, jumătate pe una și altă jumăta e pe cea-laltă. La mijlocul aripii de la dreapta e alt punct de aceea-și mărime. Ear alt punct negru tot atât de mare e la mijlocul aripii de la stînga. Fac trei puncte de aceea-și mărime la egale depărtări. Așa-i ori nu-i așa?»

«Aşa-i», — răspunse cocoana Elena, care văzuse 'n viața ei mii de gărgărițe fără ca să fi numărat vre-odată punctele de pe aripile lor.

«Mai sunt acum câte un punct mai mic la fie-care dintre capetele celor două aripi, — urmă Alina. — Uite: punctul mare de la mijloc și cele două mai mici ear fac trei; — trei pe aripa dela dreapta și ear trei pe cea de la stânga. De trei ori trei și cu toate aceste numai șapte. Mai mult: fiind-că negru pe roșu nu iese bine la iveală, mai are pe botișor și o pată albă».

Cocoana Elena se uită când la gănganie, când la fată.

«E în adevăr așa și mă mir c'ai băgat-o de seamă, — grăi dînsa, — dar eu cred, că e o întâmplare».

Alina clătină din cap.

«Nu se poate, — o 'ncredință. — Așa e gărgărița, ori-și-care gărgăriță. Sunt fel de fel de fluturi, dar fluturii de acela-și fel sunt toți unul ca altul, cum florile de acela-și fel sunt una ca alta».

«Aș'! — strigă cocoana Elena. — Dar găinile, rațele, porumbeii? dar trandafirii și garoafele?»

Alina rămase 'ncurcată.

«Apoi da! — zise ea. — Sub purtarea de grijă a omului multe se prefac, ori se dreg, ori se pocesc. Gărgărița înse...».

Cocoana Elena se ridică din jeț par' c'ar fi fost fată mare.

«Să mai prindem o gărgăriță, — grăi dînsa. — Niculae, Voicule, haid. — O gărgăriță!»

Gărgărițele sunt însă găngăanii afurisite, cum zisese Voicu: țara-i plină de ele, și când cauți, nu găsești nici una.

Sus în poieniță merindea era descărcată, focul ardea pe pâlpaite; jăratecul era grămadă mare, puii

și mieii steteau înțepenți în frigări, mișcarea și aerul cel bun își cereau drepturile, ear stăpâna casei căuta pe aci prin apropiere o gărgăriță, cel puțin una.

Cocoana Anica și Zoe, care o știau pe aceasta cu deosebire stăruitoare asupra formelor de bună cuviință, erau puse 'n cele din urmă pe gânduri. Una se temeà ca nu cumva să-i fi venit rău verișoarei sale prea obosite, ear cealaltă dedeà cu socoteală, că d-șoara din pension a făcut vre-o prostie, în urma căreia mătușa ei era nevoită să 'ntârzie.

Iorgu, neliniștit atât de una, cât și de alta, și-a cerut voie să plece în cele din urmă la vale și-a găsit pe mama lui sprintenă cum de mult n'o mai văzuse.

Necăjită, că nici până la vârsta ei n'a ajuns să știe, cum sunt petele de pe aripile gărgăriței, necăjită, că nici cei doi săteni nu știau, necăjită, că nu mai găsia nici o gărgăriță, ea umbla de ici până colo plecată spre pajiștea dela marginea pădurii.

«Ce este? — ce ați pierdut? ce căutați?» — întrebă Iorgu.

«Lasă-mă 'n pace! — răspunse ea. — Ia' — căutăm și nu găsim. — Să spui tu: câte pete sunt pe aripile gărgăriței?»

Iorgu abia-și mai putu stăpâni râsul.

«Știu eu!? — răspunse el. — Cine-și mai bate capul cu asemenea amănunte?»

«Uite, fata asta», — grăi mama lui.

Alina se simția în mare strîmtorare.

«Eu am găsit un gândăcel, care avea pe aripi de trei ori câte trei pete, — zise ea. — Cocoana Mare zice, că e gărgăriță, dar crede, că nu toate sunt așa».

«N'aveți să mai căutați, — grăi dînsul, — căci vă încredințez, că toate sunt la fel. Dealtminteri mă mir,

că ai găsit aici una, căci gărgărițele n'au ce să caute aici. Locul lor e 'n vale, unde sunt florile, în care-și pun oauele. Căutați zadarnic — și, — adăugă, — sus ne așteaptă ceilalți. — Ia-ți, mamă, locul în jeț.»

«Nu! — răspunse cocoana Elena plecând la deal. — Pot eu să merg și așa.»

De geaba-i spusese el, că nu sunt pe acolo gărgărițe, căci ea ardea de dorință de a se 'ncredința cât mai curând, dacă are ori nu are Alina dreptate.

Sosită deci în poieniță, ea întrebă mai pe unul, mai pe altul, dacă știe ori nu câte pete are gărgărița pe aripi și cum sunt ele așezate. Era un amănunt fără de 'nsemnătate, chiar lucru de rîs, dar nici coconul Iancu, nici administratorul, nici revizorul școlar, nici subprefectul nu erau în stare să-i dea răspuns.

«O, Doamne! — Ce te miri, Cocoană Mare!? — îi șopti Alina. — Sunt atâți oameni, care văd în fiecare zi găini și mănâncă pui de găină și tot nu sunt în stare să spună, câte degete are găina. Ca să știi, trebuie să te uiți bine și să-ți dai seamă despre ceea ce vezi.»

«Așa e! — zise cocoana Elena în gândul ei. — Nu vede nimeni atât de bine ca fata aceasta.»

Așa zicea și Iorgu aducându-și aminte de oarele plăcute, pe care le-a petrecut vorbindu-i despre sămănături, despre plantațiuni și despre tunderea pomilor.

E lucru știut, cum calul scos din serviciul oștirii, auzind goarna, își ia zăbalele 'n dinți și aleargă să intre 'n front. Cam așa era și Iorgu când îl covârșiau slăbiciunile de gospodar. El nu se mai putea despărți de copila, care nu numai vedea atât de bine, dar și asculta cu încordată luare aminte, înțelegea bine și avea inimă pentru toate.

Părul pădureț, crescut în lărgime, are trunchiu drept și coroană bine rotunjită și deasă, frunziș luciu și floare multă ca numai puținii dintre pomi. Alina, ieșită 'n poieniță, o părăsi pe Cocoana Mare, de care se ținuse pân' acum, și alergă la perii acoperiți de flori.

Iorgu, fără ca să se gândească, se luă cu pași larg călcați după ea. Sosind-o apoi, el începù să spună, cum e lemnul de păr, la ce poate să fie întrebuințat, cum perele pădurețe sunt bune nu numai pentru oțet, ci și poame uscate, ba păstrate 'n fân și un fruct cu gust plăcut, cum perii altoiți în puieti de pădureți sunt mai trainici decât alții.

«Ce frumos! — zise dînsa și acum — supărată că o slugă îi pofti la mîncare.

În timpul prînzului Zoe era 'n foarte bună dispozițiune, căci eră supărată. Nu era încă dumirită în ceeace privește complimentul ce-i făcuse Alina când a început să se simtă jignită de lipsa de sfială, cu care aceasta se ținea după stăpâna casei. Încă mai jignită s'a simțit când cocoana Elena, par'că numai de dragul Alinei a pus la cale servirea prînzului în poieniță și au rămas timp atît de îndelungat împreună. A rîs apoi când a venit vorba despre petele de pe aripile gărgăriței. Ce prostie! — S'a pus înse pe gânduri când l'a văzut pe Iorgu luându-se cu pași larg călcați după vecinica lui și vorbindu-i cu multă vioiciune despre ceva, numai ei știau despre-ce.

Intorși deci la mîncare, el și ea, nu mai erau pentru Zoe tot cei de mai nainte, și dama de societate, care vedea și ea bine când era vorba de cele ce-o interesau, a 'nceput să examineze pe Alina ca aceasta petele de pe aripile gărgăriței.

«Are ceva fleacul acesta de fată! — își zicea. — Înaltă, subțirică, mlădioasă, încă nu pe deplin desvoltată, plină de duioșie... și ce ochi, ce guriță!!»

Femea trăită în lume și plină de vlagă, examinătoarea își ascundea supărarea într'un fel de răsfățare, încât ochii tuturor erau îndreptați asupra ei, toți erau înveseliți de glumele ei bine potrivite.

Sănătoasă poftă de mâncare, mâncări multe, felurite și una mai gustoasă decât ceaa-laltă, băuturi bine alese și pe deasupra și veselia aproape sburdalnică: prânzul se prelungia și ea se prelungia.

«Ce păcat!? — își zise Alina în cele din urmă. — Am venit noi aici numai ca să mâncăm!?»

Perzându-și în cele din urmă răbdarea, ea se apropie de Iorgu și arătă asupra unui arbore dela marginea pădurii.

«Ce pom e acela?» — întrebă dînsa.

«Nu e pom, domnișoară, ci copac,» — răspunse el tot pe glumite.

«Așa e! — întâmpină dînsa. — Eu sunt atât de proastă! Pomi sunt numai aceia, care rodesc poame. Se zice: «Nici salcia pom, nici mojiul om.» Ce fel de copac e?»

«E stejar, domnișoară, — răspunse el, — copacul care dă cel mai prețios lemn, și tare, și trainic».

«Dar, uite, nu are frunzele ca alți stejari,» — grăi dînsa.

Iorgu rămase cuprins de uimire oarecum respectuoasă. El știa foarte bine, că stejarii sunt de mai multe feluri și că fiecare fel are frunza lui particulară, dar deosebiriile sunt atât de ne'nsemnate, încât e foarte greu să-ți dai seamă despre ele.

«A, domnișoară, — zise, — stejarii sunt de mai multe feluri: e tufan, e cer, e gârniță...»

Zoe zîmbi cu răutate: aceasta era culmea!

«Domnilor, doamnelor, domnișoarelor, — sunt aici și doae domnișoare foarte gentile, — strigă dînsa. — După ce ne vom fi făcut datoria către stomacurile noastre înfometate, să ne facem datoria și către creerii noștri însetați de știință și să rugăm pe stăpînul acestei încântătoare poienițe, — nu pot să zic al casei, să ne ție o conferență asupra arborilor, copacilor și pomilor ce ne 'ncungiură!»

Strigăte, hohote, veselie. Rîdea până chiar și Alina, care nu simția înțepătura, ba rîdea și Iorgu, care o simția.

Nu s'a mai vorbit apoi nici despre gîrgărițe, nici despre peri pădureți, nici despre soiurile de stejar.

Abia pe 'nserate, după ce s'au coborît cu toții din poieniță și se făceau pregătiri pentru cină, a venit ear vorba la slăbiciunile gospodărești.

Coconul Iancu dăduse o raită prin pădure și se încredințase, că ea e foarte frumoasă. — Pădure fără de uscături nu se poate. — Era deci hotărît să plece, căci avea treabă la București și era lună plină, deci cel mai plăcut drum. Cocoana Anica nu voia însă cu nici un preț să plece. Doae drumuri în aceeași zi erau pentru dînsa o prea mare oboseală. Voia femeea să-și facă somnul în toată regula, și ziua de Luni eră destul de lungă pentru ca să se poată întoarce. Subprefectul și revizorul școlar, care n'aveau până acasă decât cale de vre-un ceas și jumătate, mai puteau să stea. Zoe, venită cu Iorgu, tot cu el era vorba să se și 'ntoarcă, dar nu-i trecuse încă supărarea și era încântată de idea unei călătorii pe lună.

«Te iau eu!» — strigă coconul Iancu — încântat și el, — mai mult, se 'nțelege, de tovarășie decât de lună.

D-na Ionescu, în sfârșit, venise cu gândul de a pleca Luni dimineața, dar se bucura că toată lumea e pornită să facă pe lună drumul pân' acasă și nu ținea să petreacă o noapte 'n casa fostului primar, unde erau pregătite toate pentru ea și pentru fiica ei.

Se dedea deci zor cu cina, ca oamenii nici să nu întârzie, nici să nu plece nemâncați.

«Iar mâncare! — îi zise Alina lui Iorgu. — Oamenii n'au aici altă treabă decât să mănânce. Se pierde tot timpul cu mâncarea când sunt atâtea de văzut».

«Așa e, domnișoară, — răspunse el. — Pleci fără ca să fi văzut plantațiunile. Sunt foarte frumoase».

«Dacă dumniata n'ai timp!» — întâmpină dînsa.

«Eu? timp? — grăi dînsul atins. — D-ta ai dorit să mergem în poieniță».

«Nu! — zise ea cuprinsă de mâhnire. — Am zis numai, că e frumos acolo, — și e frumos. — Coccoana Mare a dorit».

«Ce e? — ce s'a întâmplat? — întrebă cocoana Elena, care îi văzuse uitându-se par'că supărați la ea.

«Nimic, mamă, — îi răspunse el. — Îi vorbisem domnișoarei despre plantațiunile noastre și sunt mâhnit că pleacă fără ca să i-le fi arătat».

Coccoana Elena îi aruncă o căutătură muștrătoare.

«Ear — Iorgule!? — îi zise. — Pare-mi-se că domnișoara e mâhnită, — și are toate dreptatea. — Dacă ai zis, băiete, trebuia să și faci. — N'ai să pleci, draguță! — adăugă întorcându-se spre Alina.

Ea se duse apoi la d-na Ionescu, care stetea de vorbă cu cocoana Anica, și-o rugă să mai rămâie, ca să plece împreună cu aceasta.

«N'o să ne lași singure, nu-i așa?» — încheie dînsa.

«Mamă dragă, — stărui și Alina, — era vorba să

plecăm încă Sâmbătă, și am pierdut jumătate de zi. Să câștigăm mâine, Luni, jumătatea aceasta».

În gândul d-nei Ionescu jumătatea de Sâmbătă era câștigată și cea de Luni avea să fie perdută. — Ce nu face însă mama pentru fata ei? — Nu-i rămâne decât să mai aducă și jertva aceasta.

V.

Grea cumpănă.

Seara, după ce a rămas singur, Iorgu se plimba neliniștit prin casă.

Zoe, stăpână pe vorbele și pe purtările ei, plecase veselă, amabilă, chiar afectuoasă, spuind mereu, cât de mult îi este coconului Iancu recunoscătoare pentru plăcerea de a face pe lună drumul până la București. Mai nainte de a se fi urcat în trăsură a 'mbrățișat cu multă căldură pe d-na Ionescu și pe Alina zicându-le cu toată stăruința «*La revedere 'n București!*»

Față cu Iorgu ea a rămas rece, din adins înțepată.

Aceasta eră ceeace-l neliniștia.

Ea eră femeie, în fața căreia numai de tot puțini dintre bărbați ar fi putut să rămâie reci. Mai era apoi și călăuza lui în societatea bucureșteană și se deprinsese cu ea, încât adese-ori se simția jignit, că dînsa-l ține la oarecare depărtare. Știind-o acum supărată, eră chiar mâhnit și-și făcea sie însu-și mărturisirea, că are slăbiciune pentru ea.

Slăbiciune avea el și pentru cea-laltă, dar cu totul altfel de slăbiciune. Erau două slăbiciuni, care puteau foarte bine să stea una lângă alta în același suflet.

De una se și temea, iar de cea-laltă nu.

Zoe nu era numai deșteaptă, vicleană și îndemânică, ci și pătimasă: supărarea ei era mânie, ear mânia ei nu rămâneă stearpă.

O vedea 'n fața lui vorbind acolo sus în poieniță despre «stomacul înfometat» și despre «creerul însetat» și-i eră învederat, că nu pe el, ci pe cea-laltă e în adevăr supărată.

«Eu sunt vinovat, — își zise, — dar, jignită 'n amorul ei propriu, pe copila aceea nevinovată n'are s'o ierte. — Rău, foarte rău a făcut mama, că nu le-a lăsat să plece!»

Ii mai vorbise Zoe despre vecinica, și acum i se făcea negru în fața ochilor când își aducea aminte de ceea ce dînsa-i spusese fiind vorba de femea, pe care o compromiți.

Temându-se de aceasta, — își dedea el silința să se ducă din ce în ce mai rar la Alina. Zisese el, ce-i drept, în o clipă de năvălnicie: «Noi suntem o lume pentru sine», dar mai ales acum, după ce se perduse oare-cum în viața bucureșteană, nu mai era în stare să zică tot așa. Ii sângera câte-odată inima gândindu-se, că el și ea sunt din doae lumi, care se dușmănesc, dar așa era: unii l-ar fi urgisit, ear alții ar fi rîs de el, dacă n'ar fi ținut seamă de aceasta. Urită lume, dar în ea avea să-și petreacă viața!

Ii era frică de Zoe, se temea de gura ei cea rea, încât îl treceau din când în când nădușelile, și toată noaptea s'a sbătut în culcușul lui gândindu-se, cum are s'o îmbuneze.

Ce nu e 'n stare să năSCOcească o femeie ca dînsa când e stăpânită de mânie!?

Dimineața s'a sculat cu toate aceste cu noaptea 'n cap, căci cocoana Anica ținea să ia o mică gustare și

să plece înainte de amiază-zi. Vorba era deci să-și facă plimbarea prin livezi mai înainte de a se fi sculat dînsa. Cocoana Elena nu putea să-i lase singuri, și era de sine înțeleș, că d-na Ionescu trebuia să-i însoțească și ea. Caii erau deci înhămați, și trăsura aștepta la scară.

Alina, încă de mult în picioare, se plimba posomorîtă prin curte. Ori-și-cât de frumos ar fi fost revărsatul zorilor de zi, ea era supărată, că nu poate să facă plimbarea pe jos.

Iorgu, buget la față, cu ochii umflați și cu gândul mereu la Zoe, ar fi dorit să n'o facă nici pe jos, nici în trăsura și nu era nici el în voie bună.

Cocoana Elena, care durmise neobicinuit de bine și nu avuse de mult mulțumirile zorilor de zi, era înviorată, dar peste puțin, văzând fețele posomorîte ale tinerilor, își mai încreți și ea sprâncenele.

Singura voioasă era d-na Ionescu, care pe lângă toate celelalte se gândia și la partidele de maus, care-o așteptau după amiază-zi. S'a supărat însă și ea când Alina, care nu știa încă să-și ascundă gândurile, a spus oare-cum pe miorlăite, că ea ar face plimbarea mai bucuros pe jos.

«Grabă mare nu-i, — zise ear cocoana Elena, — ca să nu rămâie capra și să rămâie varza, mergeți voi tinerii pe jos, iar noi babele venim încetul cu încetul după voi».

Așa a și rămas, dar tocmai aceasta i-a băgat în rea încurcătură.

Ieșită abia între țarini, Alina l-a rugat pe Iorgu să-i arăte, cum înfrățește grâul. El, tot posomorît, a început să caute la dreapta și la stînga un fir de mai multe ori înfrățit, iar, după ce l-a găsit, l-a smuls

cu rădăcină cu tot, i-a arătat rădăcinile, a numărat frații.

«Știi că e bine! — îl întrerupse ea. — Eu credeam, că fie-care bob semănat dă câte un spic».

«Dă, domnișoară, și câte zece, ba chiar și câte două-zece», — o 'ncredință el.

«Se poate!? — exclamă dînsa. — Dar, uite, nu e tot grâul înfrățit».

Obrajii lui Iorgu iar se rumeniră și ochii lui își luară obicinuita strălucire.

«A! — grăi dînsul. — Aceasta atîrnă de o mulțime de 'mpregiurări. Mai întăiu bobul de semăntă trebuie să fie sănătos și bine desvoltat. Apoi pămîntul are să fie adânc arat și fărămițat».

«Știu, — îl întrerupse ea. — Pentru-ca apa de ploaie să rămâie sub rădăcini și rădăcinile să se poată întinde mai ușor».

El se uită mirat la ea. Își aducea aminte, că i-a mai spus-o aceasta, și era uimit, că dînsa n'a uitat-o.

«Da! — urmă. — Mai rămâne ca pămîntul să conțină sărurile, de care grâul are nevoie, căci gunoiul nu numai hrănește, ci îi și dă pămîntului căldură. Grâul numai acolo înfrățeste, unde sunt date aceste condițiuni. Altfel lanul sunt firicele rare, subțirele, cu spicul mic, ba atins adeseori de fel de fel de boli».

«E atît de frumoasă plugăria, — exclamă iar Alina. — De-ce nu le fac oamenii toate aceste?»

«Pentru-că sunt unii proști, alții nepăsători, iar alții leneși ori deprinși a se lăsa 'n voia lui Dumnezeu», — îi răspunse el.

Trăsura apucase departe înainte. Cocoana Elena a oprit-o 'n cele din urmă și se uita înapoi. Ii vedea vorbind cu vioiciune și-ar fi dorit să știe ce-și spun.

«Iorgule! — strigă dînsa. — Ce faceți acolo?»

«Venim! — Iată venim!» — răspunse Alina și porni în săltate după trăsură.

După câțiva pași însă ea intră iar în lan și smulse o buruiiană spinoasă, care ieșia deasupra grâului.

«Ce e aceasta?» — îl întrebă pe Iorgu.

«E pălămidă, domnișoară, — răspunse el, — una din cele mai rele buruieni. — D-ta vezi, că giur-împregiur de ea grâul e rar și slab. Vrea mizerabila să crească repede, să se facă mare și ia toată hrana din pământ. Un adevărat hoț în mijlocul lanului».

«Dar e multă! — strigă dînsa. — Uite colo și colo și colo. De ce n'o stîrlesc oamenii!»

«Nu se poate! — grăi dînsul. — O plivește cine-o plivește, nu-i vorba, dar stîrpirea ei e lucru de tot greu. Are, pe lângă toate celelalte, și semințe înaripate, pe care vântul le ia și le duce de ici pînă colo. În zadar plivesc eu, căci îmi vine semînța de la cei ce nu plivesc».

«E foarte rău! — zise ea cuprinsă de indignațiune. — Trebuie să plivească toți».

«De trebuit ar trebui, — răspunse el rîzînd din toată inima, — dar numai puțini o și fac».

«Iorgule, veniți voi?» — strigă ear cocoana Elena.

«Venim!» — strigă și Alina pornind iar fuga spre trăsură.

Și astă-dată se opri însă și se plecă să ridice.

«Bravo! — bravo! — strigă alergînd din nou. — Iat-o! Am găsit-o! Cocoană Mare! Gârgărița! — Tot trei câte trei!»

Sosită la trăsură, ea-i arătă cocoanei Elenei gân-gania cea minunată.

«Da, — zise aceasta. — Aşa este! — Trei-trei-trei... depărtările par'că măsurate pe fir».

«Dar aceasta nici nu e gărgăriţă», — grăi Iorgu sosit şi el la trăsură.

«Gărgăriţă, ori nu, — întimpină cocoana Elena, — fata are dreptate, — a văzut bine, a numărat bine, uite! — Trei mari, patru mici şi cu toate aceste de trei ori câte trei».

«Ori-şi-cum i-am zice, — adăugă Alina, — e o dovadă, că el are dreptate când zice, că natura nu stropşeşte, nu mângăleşte, cî le aşează toate cu măsură potrivită, simetric şi armonios, ca să 'ncante vederea. — Uite! Se poate artă mai desăvîrşită decât în aceste şapte pete şi pata albă deasupra lor. — Puţin îmi pasă dacă e ori nu gărgăriţă».

Iorgu se uită lung în ochii copilei. Vorbele «el are dreptate», îi sbârnâiau în ureche. Înţelegea atât de multe din ele şi ştia acum de ce a zis ea, că cu el ar fi făcut bucurios o plimbare la Valea Boului. — Era înse acolo şi muma sa, care n'a 'ntrebat — «cine — el?»

«Adecă e un fel de gărgăriţă, — grăi dînsul turburat. — Gărgăriţele sunt de multe feluri. E gărgăriţă, care mănâncă mazărea, gărgăriţă, care mănâncă lîntea, chiar grâul e mîncat de un fel de gărgăriţe».

«Atunci sunt mari stricăciunile făcute de ele!» — exclamă Alina.

«Foarte mari, — o 'ncredinţa el. — Se 'ntâmplă adeseori dintr'o sută de kilograme de mazăre mîncate de gărgăriţe nu mai rămân decât doauzezeci. Opt-zeci la sută sunt pierdute».

«Să le stîrpească!» — strigă dînsa mîniată.

«Nu 'nţeleg nici eu, de ce nu se iau măsuri». — adăuga cocoana Elena.

«E foarte greu, mamă, ca să nu zic peste putință, — răspunse el. — Ii vorbiam tocmai, când steteam colo, domnișoarei despre stricăciunile făcute de pălămidă.

«Da! — îl întrerupse Alina. — E foarte frumos, adecă foarte urît. — Sunt atât de proastă eu! — Foarte urît e. Are semințe înaripate, pe care vântul le ia și le duce unde nu trebuie!»

«Ei bine! — domnișoară, — urmă el, — mizerabila aceasta sboară primăvara din floare 'n floare și-și așează oauele în ovarul florii.

«Ai spus-o aceasta ieri, colo sus în apropierea poienitei», îl întrerupse iar Alina.

«Da, domnișoară, — urmă el ear. — Deacolo, din ovarul plantei putere omenească nu e 'n stare să-l scoată».

«Eară gărgăriță de la voi vine la noi ca pălămida». — adăugă Alina.

«Care va să zică cu aceste vă petreceați voi timpul și ne țineți pe noi în loc», — grăi cocoana Elena.

«Da, Cocoană Mare! — o 'ncredință Alina. — Nu poți să-ți închipuești, ce frumoasă e plugăria. E ce-va și pentru femei. Eu, dac' ași avea pământ...».

Cocoana Elena se coborî din trăsură.

«Să mergem, copii, — zise, — așa încet, că merg și eu cu voi. Soarele se ridică, și Anica o să se supere, dacă nu mă găsește 'ntoarsă când se scoală».

Iorgu era înse intrat în rîvna lui și peste puțin intră în lan și smulse ear o buruiiană, apoi se 'ntoarse cu ea la Alina.

«Uite, — îi zise, — ce floare frumoasă. Aceasta e una din cele mai spurcate buruieni, vestita neghină. Lasă că săcătuește și ea pământul — ca pălămida, dar semânța ei n'o mănâncă nici păsările, nici porcii

fiind-că e într'nsa o otravă de tot rea. Mâncând pâne de grâu cu neghină, oamenii se 'mbolnăvesc, au spasmuri, ba pot chiar să moară».

«Ear un lucru, pe care nu-l știam! — grăi cocoana Elena. — De aceea se zice că omul rău e ca neghina 'n grâu».

«Are și ea semințe înaripate?» — întrebă Alina.

«Nu, — răspunse el. — Vântul scoate înse buruiana din rădăcini și-o poartă de ici până colo scuturându-i semințele».

«Să mergem, copii, că d-na Ionescu se plictisește așa singură 'n trăsură», — stăruie din nou cocoana Elena.

Iși mai iuțiră dar pașii.

«Care va să zică vântul e și el dușman al omului, — zise Alina peste puțin. — Noi oamenii avem atât de mulți dușmani. Ici pălămidă, colo fel de fel de gâr-gărițe, din colo neghină, — câte mai și câte altele — tot dușmani răi».

«Asta n'am putea s'o zicem, — îi răspunse Iorgu oprindu-se ear. — Ar trebui să zicem, că dușman a toate este omul, care mănâncă tot ceea-ce-i priiește și stripește tot ceea-ce nu poate să-i fie de nici un folos. Trăiesc toate fiecare potrivit cu firea sa și 'n felul său. Dușman, când zici, la om te gândești, căci dușman omului numai alt om poate să-i fie, ba se 'ntâmplă, că cel mai aprig dușman să-și fie omul el însu-și sie».

Alina se uită nedumirită la el. Era pentru dînsa prea adâncă filozofia aceasta. Nu 'nțelegea, cum poate omul să-și fie sie însu-și dușman.

«Așa e, draguță, — o 'ncredință bătrâna, care o știa chiar mai bine decât fiiul său — aceasta. — Slăbi-ciunile te fac pe tine însu-ți dușman al tău. Dar să mergem, căci începe să fie cald».

Ei își iuțiră ear pasul. Alina tot nu era însă dumirită. Ea avea o mulțime de slăbiciuni și toate aceste dedeau farmec vieții sale.

De o dată se opri și iar îi venia să zică: «Eu sunt atât de proastă!»

«Domnule Armaș! — strigă acum. — Știu! Dușmani își sunt sie-și oamenii proști, leneși, nepăsători. Ei, bine! Dacă eu ași fi Stat, ași lua tot pământul în stăpânirea mea și nu le-ași da din el decât acelora, care ară adânc și gunoiesc unde e nevoie, aleg numai semânță bună, stîrlesc și buruieni, și gărgărițe — și să vezi c'ar fi bine și foarte frumos. — E păcat să li-se lase pământ celor ce nu poartă grijă de el».

Iorgu se uită ca omul, care-și vede gândurile, ear cocoana Elena era pornită s'o mbrățișeze și să-i sărute ochii amândoi.

Acesta era gândul, de care a fost stăpânită ea toată viața ei, dar n'a știut să și-l dea atât de deslușit pe față. Da! — E atât de mare mulțumirea de a osteni, ca să le vezi toate crescând și dând rod îmbelșugat. Nu e vrednic să stăpânească cel ce nu ține să aibă mulțumirea aceasta.

«Să grăbim, copii, că iată livedea e aci, — stărui dînsa iar, — și mult să nu stăm, căci Anica se va fi sculat».

Grăbia Iorgu, căci o vedea 'n gândul lui pe cocoana Anica plimbându-se busumflată și ceea-ce încă mai mult îl zoria, o vedea spuindu-i Zoei, cum a trebuit să aștepte în vreme-ce el se plimba cu Alina pe cine știe unde. Ori-și-cât de mult ar fi grăbit înse, erau acolo multe de văzut, ea ardea de dorința de a fi dumirită despre toate, eară el era covîrșit de slăbiciunea dea i-le arăta și a i-le lămuri până 'n cele mai mici amănunte.

Aici era un măr și colo un păr. Ea se uita la frunze și constata deosebiriile dintre ele. El îi arăta coaja de pe trunchiu și de pe crăci, felul de a se desfășura al coroanei, al rămurelelor, al mugurilor, ba se cobora 'n pământ și-o 'ncredința, că nici rădăcinile nu se 'ntind la fel, nici nu acelea-și săruri le priesc și de aceea se deosebesc și 'n ceea-ce privește lemnul și rodul.

Ea constata, că nici la peri nu sunt frunzele la fel. El se 'ntețea și-i vorbia despre soiurile de peri, despre nobilitarea prin transplantare, despre felurile de altoire, despre prepararea solului.

Au urmat apoi prunii, cireșii, nucii, persecii, caișii de tot felul: putea soarele să se ridice, putea cocoana Anica să se plimbe, căci ei erau perduți amândoi ca bețivul, care zice mereu «Plec, iată plec!» — dar bea înainte.

Ceea-ce era mai rău, cocoana Elena nu-i zoria nici ea, căci mare îi era plăcerea, cu care-i vedea umblând de la pom la pom și bucurându-se de toate.

«Mult e drăguță fata dumnitale, — îi zise 'n cele din urmă d-nei Ionescu. — Așa eram și eu în tineretele mele: toate-mi furau ochii și mă 'ncântau.

«E bună fată, — răspunse d-na Ionescu. — Seamănă cu răposatul ei tată. Așa mă plictisia și el cu toate nimicurile, dar altfel era suflet de om».

«Eu n'am avut parte, — grăi cocoana Elena. — Nu ne potriveam de loc la slăbiciuni. El cu totul alte mulțumiri căuta. — Copii! — strigă apoi călcându-și pe inimă. — O să fie destul pentru astăzi».

Alina se 'ntoarse la ea ca copilul muștrat.

«Știi că-ți pare rău. Imi pare și mie, dar uite, soarele a trecut de mează-zi și 'ncepe să scapete», — îi zise și-o sărută pe amândoi obrajii curați și rumeni.

Iorgu, înalt, voinic și 'mbrăcat într'un frumos costum de catifea, stetea ca cioplit din piatră la o parte.

«Să ne ierți, mamă, — zise peste puțin, — dar am uitat, că mătușa Anica așteaptă».

«Și e atât de frumos și de bine aici», — adăugă Alina.

«Frumoase le vezi tu în ochii tăi!» — zise cocoana Elena.

«Frumoase, frumoase! — Dar ce zice cocoana Anica și ce va fi zicând Zoe!?» — își zise și Iorgu, și iar îi sbârâneau în ureche vorbele «stomac înfometat» și «creeri însetați».

Auzind vorba «ochi», Alina tresări.

«Ah! — exclamă cuprinsă de un fel de extaz. Știu acum! Înțeleg! — Nu e gărgăriță: e ochiul lui Dumnezeu! Ce minunat! — Cele trei câte trei pete sunt triunghiul ce se află deasupra sfintei treimi, în mijlocul căruia stă ochiul, care le vede toate».

Iorgu, cocoana Elena, până chiar și d-na Ionescu se uitară cu un fel de spaimă la ea. Nu se puteau desmetici, cum a ajuns așa ca din senin să se 'ntoarcă la gărgăriță.

«Așa e, fată, — grăi 'n cele din urmă d-na Ionescu; — poporul ochiul lui Dumnezeu îi zice».

«Da! — grăi și cocoana Elena. — Acum îmi aduc aminte, că așa-i zic țăranii, dar nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte, de ce anume îi zic așa»

Nu-i mai sbârâneau acum nici lui Iorgu 'n ureche vorbele rostite de Zoe.

«In adevăr admirabilă numire!» — zise el pe șoptite.

«Draga mamei!» — șopti și d-na Ionescu și-și sărută și ea fata.

Sbuciumări și iar sbuciumări.

Se sbuciuma Zoe, se sbuciuma Iorgu, chiar și Alina se sbuciuma.

Plecând la București, cocoana Anica n'a voit cu nici un preț să ia locul de la dreapta 'n fundul trăsurii, căci era mai de casă și locul de la dreapta i-se cuvenia d-nei Ionescu, oaspele familiei.

Alina ținea și ea cu orice preț să se urce pe capră, de unde vedea mai bine, — altă supărare pentru mama ei.

«Urcă-te, drăguță, urcă-te! — Aș faceam și eu la vârsta ta chiar și când era și pentru mine loc în fundul trăsurii».

Bine nu era înse s'o facă.

Știe adecă ori-și-cine, care a călătorit în trăsură, că nimic nu-l face pe om atât de gânditor ca mișcarea mereu legănată. Cu cât mai repede înaintează trăsura, cu atât mai viuă e desfășurarea gândurilor. Dacă ar fi rămas pe scăuneș, ar fi fost nevoită să bage de seamă la tot ceea ce face, să asculte ceea ce vorbesc cele doae cocoane, să dea câte o dată răspuns ori să facă vre-o 'ntrebare. Acolo sus pe capră, lângă muscalul acela spân, era numai ea singură și-o luau gândurile de nu mai putea să știe, unde au s'o ducă.

Era obosită. Luând ziua bună de la Cocoana Mare și de la Iorgu, s'a mai și 'nduioșat. După plecare s'a uitat înapoi spre munții din fundul văii, spre poieniță, spre lanuri și spre livezi și s'a 'ntristat — gândindu-se, că n'are, poate, să le mai vadă nici o dată, nici o dată. Acum, abia acum înțelegea, că sunt în adevăr slăbi-ciuni, care-l fac pe om dușman șie-și, și nu mai vedea

*De la Ion
Cocoana*

nici ciocârliile ce se 'nalță cântând în văzduh, nici cocostârcii ce se plimbau cu pași chibzuiți prin lanuri vânnând hrană pentru puișorii lor, nici mieluseii drăgălași ce alergau sburdând după mumele lor. Ochii ei, care alte dăți le vedeau toate atât de frumoase, acum erau, par'că, lipsiți de lumină. Lume era pentru ea numai ceea ce i se petrecea 'n suflet. Știusese mai nainte, ear acum și simția, că sunt doae lumi, care se dușmănesc, și se căia de a fi făcut plimbarea la Valea Boului, își făcea muștrări din ce în ce mai aspre pentru purtările ei ușuratece, în adevăr copirălești.

Era sfîrșită copilăria ei!

O desvinovățire tot găsia: îi zisese și el, că nu poate să nu se ducă, dacă Cocoana Mare, chiar ea, le-a pofțit pe dînsa și pe mama ei.

Săracul de el! Pus alătura cu cel-lalt, îl vedea atât de prăpădit, încât îi venia să fugă când de el, când după el.

În zadar! — Femea era și dînsa, și poruncile firii sunt neînduplecate.

«Ce mai faci tu, fată?» — o 'ntrebă d-na Ionescu într'un târziu.

«E aici bine și frumos, mamă dragă!» — răspunse ea cu glas tânguios.

Tot așa ar fi răspuns și Iorgu, dacă mumă-sa i-ar fi pus aceeași întrebare.

Cocoana Elena însă nu-l întreba pe el, ci pe sine însă și se scruta, ce mai face.

Trăise doae zile de 'nviorare, pe care nu le-ar fi crezut mai nainte cu puțință, și se simția acum, după toate ostănelile, atât de bine, încât ar fi vrut să 'mbrățișeze pe toată lumea.

«A fost bine și frumos!» — zise ea după ce ei rămaseră amândoi.

«Bunătaea ta neasemănată le-a făcut așa», — răspunse Iorgu sărutându-i mâna.

«Ai fost cu minte tu, — întimpină dînsa sărutându-l pe frunte. — Tot așa să fi!»

«Mă tem înse, ca nu cumva să te fi obosit prea mult», — grăi dînsul.

«De loc! — îl încredință ea. — Asta e ceea ce mă miră și mă bucură. — De mult, foarte de mult nu m'am simțit atît de bine ca acum. Mi s'au desmorțit toate, și par'că lumea întreagă îmi rîde 'nveselită. — Ei! — urmă peste pușin. — Ai văzut-o pe Zoe?»

«Da, — răspunse Iorgu, — par'că era cam supărată la plecare».

«Și!? — grăi bătrîna. — Ea se supără și tot ea se și 'mpacă! — E alta. — După felul, în care i-a zis d-nei Ionescu «*La revedere 'n București*» mi se pare, că se așteaptă, ca aceasta să-i facă vizita de rigoare. Nu se poate, Iorgule! D-na Ionescu e mai în vîrstă și femea cu rost. Vizita are s'o facă Zoe. O să i-o spun aceasta d-nei Ionescu îndată ce mă întorc. Dacă-i face Zoe vizita, are s'o întoarcă, dar fata n'are să și-o ia cu dînsa. N'are ce să caute aceasta acolo. Iar dacă Zoe așteaptă, — basta! — cu atît mai bine!»

Pe Iorgu îl trecură recoriile.

Aceasta nu putea decît s'o întetească pe Zoe.

Trebuia neapărat să grăbească la București, ca s'o vadă mai nainte de a-se fi întîlnit ea cu cocoana Anica.

A și plecat apoi după vre-un ceas — tot singur — ca Alina pe capră — mînîndu-și caii, care mergeau

de capul lor, căci capul lui, plin de altele, era pierdut pentru ei.

Un simțământ de răspundere grea îl apăsa. Ii era par'că săvîrșise o faptă nelegiuită, pentru care altul fusese osândit, și alerga la judecători, ca să-și mărturisească vinovăția și să se dea legat — mai nainte de a fi prea târziu.

Nu făcuse Zoe nimic, dar el știa ce poate ea și ce e 'n stare a face când se îndârjește, și dacă 'n locul ei ar fi fost un bărbat, i-ar fi căutat pricină, ca să-l provoace și să-i sboare creerii. Ea era însă femeie, și nu rămânea decît să facă tot ceea ce omeneste e cu putință, ca să-i potolească mânia.

Se umilia, dar își făcea datoria de apărător al nevinovăției.

Dacă de o rudă apropiată, de sora, de logodnica, dacă chiar de soția sa ar fi fost vorba, el nu s'ar fi simțit mai mult îndemnat a-și face datoria aceasta.

Sosit acasă, primul drum i-a fost la d-na Ionescu să afle cum au făcut călătoria, și să-i spună, că mama sa se va întoarce peste două-trei zile și dorește să-i vorbească.

A găsit pe Alina, ca de obicei, singură, dar cu totul schimbată.

«Mama a plecat de acasă. Sunt singură, — îi zise ea într'un ton rece — par'că ar fi voit să mai adauge — «și te rog să pleci».

Nu era nevoie de adausul acesta, căci el știa chiar mai bine decît dînsa, că așa trebuie să facă.

«Vă rog să spuneți d-nei Ionescu sărutări de mîni din partea mea și multe complimente din partea mamei, care o roagă s'o aștepte Mercuri, cel mai

târziu Joi, căci dorește să-i vorbească», — grăi dînsul într'un ton ceremonios.

«Da, domnule Armaș», răspunse ea.

El stete puțin pe gânduri.

«Eu, domnișoară, — zise apoi, — am să vă mulțumesc pentru zilele bune, pe care i le-ați făcut mamei. De mult, foarte de mult acum n'am mai văzut-o atât de înviorată ca acum».

«O, Doamne! — răspunse ea. — Dar ce-am făcut eu?!»

«Nimic din adins! — întimpină el, — nimic și tocmai de aceea i-ai deschis inima și-ai înveselit-o. Încă odată mulțumirile mele!» repetă, apoi se'nchină de plecare, îi întinse mâna, luă, ca alte dăți, mâna ei în amândoaue ale sale, dar acum o și ridică spre sine, ca să pună pe ea o sărutare.

Alina tresări și-și retrase mâna ca din apă ferbinte.

«Ce-am ajuns eu, Doamne!» — se tângui apoi, după-ce rămase iar singură.

Iar el, ieși în stradă, își răsuci de câte-va ori mustața și o luă spre Zoe.

Sunând, a ieșit feciorul să-i spună, că coconița nu-i acasă.

Iorgu ear își răsuci mustața, își dete biletul de vizită și se uită în fața feciorului. Nu se mai îndoia, că el nu spune adevărul, că dînsa nu vrea să-l primească, și-i venia să intre dând năvală. Se stăpâni înse. Mai era și un alt-fel de năvală.

«Să spui, — zise, — coconiței, că am să viu mâne înaintea de amiază-zi».

«Să mai aibă acum îndrăsneala de a-mi trimite vorba, că nu se află acasă!» — își zise plecând — el singur nu știa unde, — așa ca să nu stea într'un loc.

Unde a fost ea după ce s'a întors acasă? cu cine s'a întâlnit? ce a spus despre ziua petrecută la Valea Boului? — Aceste erau întrebările, care-l frământau, încât se feria ca nu cum-va să-i iasă în cale vre-unul dintre prietenii săi, care l-ar fi întrebat, ce mai face, iar acasă îi era silă să se ducă și astfel umbla prin străzile mai dosnice fără de nici un țel.

Dar dacă ea nici nu se gândia să facă de ce el se temea atât de mult?

De câte-ori era ispitit să-și pună și întrebarea aceasta, îi sbârnâiau vorbele ei în ureche și-o vedea înțepată la plecarea ei dela Valea Boului. Nu mai rămâneà decât să-i mai spună și cocoana Anica, cum a așteptat și-a tot așteptat în vreme ce ei se plimbau — așa singuri — pe cine știe unde.

Trebuia neapărat s'o vadă pe Zoe mai nainte de a se fi 'ntâlnit ea cu cocoana Anica, — și grea i-a fost noaptea, nu mai puțin grea dimineața zilei de Marți.

Pe la zece el a sunat la ușa Zoei.

Acum n'a mai ieșit feciorul, ci fata din casă și i-a spus, că coconița nu s'a sculat încă.

Pe Iorgu îl trecură ear răcorile.

«Am să aștept,— zise răsucindu-și mustața și intră, își scoase pardesiul, trecu în salon și se așeză ca înfipt pe cel mai apropiat dintre scaune.

Acolo a rămas apoi din ce în ce mai îndârjit și uitându-se din ce în ce mai des la ceasornic. S'au făcut zece și jumătate, un-spre-zece fără un sfert, un-spre-zece în cap. El răsufă câte odată din greu, își răsucia mustața, rostia printre dinți vorbele: «Du mein lieber Gott!» — dar ședea înfipt pe scaun.

Pe la un-spre-zece și jumătate, în sfârșit, Linica a

venit să-i spună, că coconița s'a sculat, dar se gătește.

«Aoleu!» — zise Iorgu în gândul lui. Mai așteptase el, ca ea să se gătească, și știa cât o să aștepte.

«Dar, — adăugă Linica, — dacă sunteți cum-va grăbit, coconița m'a însărcinat să vă spun, că vă așteaptă în camera de toaletă».

Iorgu se saltă în picioare par'c'ar fi fost așezat pe arcuri.

Zoe era îmbrăcată, foarte bine îmbrăcată, s'ar putea zice chiar gătită, nu înse pentru salon, ci pentru acolo, unde se afla, și-i ședea bine găteala, — poate chiar mai bine decât cea de salon.

Indeosebi Iorgu așa n'o mai văzuse și, ajuns în fața ei, nu mai știa de ce a venit.

Știa însă ea nu numai ce gândește, ci și ce are să-i spună.

«Mă iartă, — zise întinzându-i mâna ei bine îngrijită, — că te-am făcut să aștepti atât de mult».

«Nu înse în zadar; ești prea bună,» — răspunse el și-i sărută mâna.

Ea nici nu tresări, nici nu și-o retrase. Era încă de mult obicinuită cu așa ceva.

«M'am culcat aseară târziu, — urmă dînsa, — iar proasta asta de Linica n'a îndrăsnit să-mi spună, că aștepti. — Șezi, Iorgule, — adăugă așezându-se pe canapea și poftindu-l pe scaunul din apropierea ei. — Vei fi aflat, poate, de prin gazete, că bunul nostru prieten Philippart pleacă peste câte-va săptămâni, ca să angajeze și capitaluri franceze pentru marea întreprindere de la Baia de Aramă. Prințul a dat o masă de adio în onoarea lui și am fost poftită și eu — ca acționară. Era lume multă, animațiune mare și

am stat până după miezul nopții! — Dar tu vei fi având ceva grabnic. . . ».

«Nu! — răspuse el. — Doriam numai să văd, cum te-ai întors și cum te simți după ziua de alaltă ieri».

«Îți mulțumesc, — întimpină dînsa. — Foarte bine. A fost o zi de tot plăcută. Păcat că n'a fost mai lungă. Tant' Elen o fi cam obosită. Teamă mi-e să nu fie prea multă osteneala ce și-a dat cu noi».

«De loc! — grăi Iorgu înveselit, că poate să spună ceea ce doria. — Ieri dimineață a mai făcut cu noi și cu d-na Ionescu o plimbare pe la țarini și prin livezi, și-am lăsat-o la plecarea mea în foarte bună dispozițiune».

«Ah! — exclamă Zoe. — E plimbarea, pe care doriam s'o fac eu. Noi femeile, cele mai multe, ba așa putea să zic toate, avem o slăbiciune firească pentru toate cele ce se petrec în natură. Indeosebi la mine slăbiciunea aceasta e un fel de manie. Sunt în stare să alerg ziua întreagă pe câmp și prin păduri și nu-mi închipuiesc viața mai fericită decât cea petrecută la țară. — Indeosebi semănăturile și plantațiunile tale trebuie să fie foarte frumoase».

«N'ai decât să vrei și ne vei face mamei și mie o mare bucurie venind să le vezi», — o încredință Iorgu.

«Am să profit! — răspuse ea. — Chiar în curând. — Să nu uiți ce-ai zis acum».

«Pentru mine, — grăi dînsul, — nu poate să fie mulțumire mai mare decât să arăt ceea ce am făcut și să spun ceea ce mai am de gând să fac».

«Aceasta am văzut-o și-o înțeleg, — zise ea. — Stăruința, cu care îi dedeai domnișoarei Ionescu explicațiuni, e dovadă, că-ți face plăcere ori-și-cine, care-ți cere lămuriri».

Lui Iorgu îi trecu un fel de junghiu prin inimă când ea aduse vorba de Alina, și el se uită în fața ei cu oare-care frică — dacă nu cum-va se oglindește în ea vre-o trăsătură de ironie.

«Așa e! — zise apoi. — Păcatul tuturor celor ce fac ori știi câte ce-va».

«E gentilă domnișoara Ionescu, — adăugă Zoe. — Plină de viață și de interes pentru toate, — încă copil la vârsta ei. Mi-o închipuisem cu totul altfel».

«Nu uita, că e elevă, încă elevă», — stăruie Iorgu.

«Aș! — întimpină Zoe. — Nu toate elevele sunt ca ea. Cele mai multe sunt drăcoalice. — Dînsa e fiica d-nei Ionescu, — o damă foarte bine, așezată, totdeauna la locul ei, — societate cu deosebire plăcută».

Iorgu, zăpăcit, nu se putea desmetici.

Erau numai ei amândoi, și ar fi voit să-i sărute ear mâna și să-i ceară iertare pentru gândurile rele ce-și făcuse despre dînsa. Ar fi și făcut-o, dacă nu și-ar fi adus aminte de cele spuse de mamă-sa în ceea ce privește vizitele.

Nu avea mama lui dreptate, dar ea era mama lui, și nici cu gândul nu putea el să se abată de la cele voite de ea.

Atât era de pătruns de înțelepciunea Zoei și de multa ei bunătate de inimă, încât era nemângâiat, că nu poate să-i zică: «Și mama e de părerea ta în ceea ce privește pe d-na Ionescu și de aceea nu aștepta să vie dînsa la tine, ci du-te tu la ea».

«Da! — își zise, — în acest trup cu forme atât de desăvârșite numai asemenea suflet poate să sălășluiască!»

Înțelegea acum și admirațiunea, pe care o aveau atât de mulți pentru dînsa.

Deși toate acestea s'au desfășurat în puține clipe în sufletul lui, dintr'o singură căutătură, și, mulțumită de sine însa-și, ea schimbă vorba.

«Tant' Elen când se 'ntoarce?» — întrebă.

«Mâne mă duc s'o iau, — răspunse el, — și dacă nu vine chiar mâne, o să ne întoarcem poimâne».

«Ce păcat! — oftă dînsa. — Ar fi fost atît de frumos să mă duci iar cu tine».

«Vino!» — exclamă el înveselit.

«Nu se poate! — răspunse ea. — O zi, doae, poate chiar trei trebuie neapărat să mai rămân la București».

«De ce, mă rog?»

Ea dete din umeri și stete puțin pe gânduri.

«Tot pentru cuvântul, pentru care am fost nevoită să plec de la Valea Boului mai nainte de a fi dorit și cam supărată», — grăi dînsa.

Iorgu ear se turbură.

«Nu pot să-mi dau seama», — zise.

Ea rămase ear gânditoare.

«Pot să mă razem pe discrețiunea ta», — grăi apoi.

«Ești femeie și eu sunt bărbat: mă superi stînd la îndoială».

«Sezi ici lângă mine, — îi zise ea vorbind mai încet și arătându-i loc pe canapea. — Iți spusei, — urmă apoi, — că Philippart pleacă. Trebuie neapărat să am mai nainte de a fi plecat o 'ntîlnire cu el».

Iorgu, foarte neplăcut atins, ar fi voit să se scoale și să se așeze iar pe scaun. Auzise prea adese-ori vorbindu-se despre legăturile ei cu Philippart, și îi era oare-cum silă să mai asculte și explicațiunile ei — fără îndoială mărturisiri indiscrete. Era înse osândit să le asculte.

«Philippart, străin, nu are legături în țară, — urmă ea rostind vorbele răspicat. — Prințul a trăit mai mult în străinătate și are puține legături. Având eu multe legături în societatea bucureșteană, am luat înțelegere cu dînsii, și cele mai multe din acțiunile întreprinderii au fost plasate de mine. — Ți-o spun aceasta ție, vărul și bunul meu prieten, — urmă ea, — pe deplin încredințată, că de la tine n'o să afle nimeni, chiar nici Tant' Elen».

El se uită iar cuprins de admirațiune la ea și-i întinse mîna gata de a i se lega cu jurămînt.

Ea-i luă mîna și i-o strînse cu toată căldura și ră-mase țiind-o.

«Dacă m'ași fi îndoit câtu-și de puțin, nu ți-ași fi spus-o cum n'am mai spus-o nimănui, deși ași fi avut multe și puternice cuvinte de a o spune, — urmă ea. — Țineam însă, ca tu, mai ales tu să știi de ce trebuie neapărat să-i vorbesc mai nainte de a fi plecat».

«Îți mulțumesc pentru încredere. — grăi dînsul și iar îi sărută mîna, — odată și încă odată. — Ești un adevărat bărbat!»

«Ba sunt femei, femei slabă, — răspunse ea cuprinsă de înduioșare, — o biată femeie, care nu știe ce să facă cu sine însa-și».

Iorgu era om în carne și în oase, iar carnea străbătută 'n lung și 'n lat de sânge cald e isvor de ispite și de rele îndemnuri.

Nu! mama lui nu avea dreptate, dar el era fiul ei și trebuia să țină seamă de slăbiciunile ei și era timpul să plece.

«Cînd mai vii, Iorgule?» — întrebă dînsa oftînd.

«Indată după întoarcerea mea», — răspunse el.

Peste puțin apoi, când feciorul ieșit ear la iveală îi ținea pardesiul, dînsa își deschise ear ușa, scoase capul ei cel frumos prin crăpătura ușii și strigă: «Iorgule, spune d-nei Ionescu multe complimente din partea mea. Și domnișoarei, — Iorgule!» — adaugă peste puțin.

VII.

Omul nu cu ochii, ci cu mintea vede, și ori-și-cât de bine ar fi deschiși ochii, dacă mintea nu e limpede, toate pătrund alandala și pocite 'n suflet. Tot astfel nu numai ea însa-și prin sine aude urechea. I s'a părut lui Iorgu, că era oare-care ironie în vorbele rostite de Zoe cu căpșorul scos prin crăpătura ușii, dar i s'a părut numai, chiar și aceasta pe o clipă. În clipa următoare el era pătruns de datoria de a face serviciul de postalion ducându-i d-nei Ionescu multele complimente.

Deocamdată trebuia să treacă pe la tribunal, ca să vadă ce mai e pe acolo și să-și facă rosturile pentru ziua de mâne, când urma să plece la moșie, ca s'o aducă pe mumă-sa, ba — poate — și pentru cea de poimâne.

Scăpând de la tribunal, s'a dus la antreprenorul, cu care luase înțelegere pentru reparaturile de la casele boierești și pentru zidirile din nou, pentru care planurile erau gata și rămânea să se aleagă locul bine potrivit. Iorgu ar fi dorit, ca alegerea aceasta să se facă fie ziua următoare, fie Joi, iar antreprenorul nu putea să iasă la Valea Boului decât Duminecă.

Vorba era de grajduri pentru cai, pentru boi de jug, pentru vaci, pentru viței și de cotețe pentru porcii de îngrășat și pentru cei de prăsilă, de șoproane și de un

grânar, — toate cum un adevărat agronom știe să și le chibzuiască.

Gospodar cu rost, Iorgu luase hotărîrea de a-și arde cărămida chiar în apropierea curții, și'n timpul iernii lucraseră oamenii la curățirea pădurii tăind copacii însemnați de el. Lemne pentru arderea cărămizii erau deci destule, și rămânea numai să se hotărască locul, unde are să se facă cuptoarele de cărămidă pentru ca să fie cărate lemnele acolo. Luase înțelegere cu niște Bulgari, ca să-i facă ei cărămida. S'a dus și pe la ei, ca să vie deodată cu antreprenorul.

Mai avea apoi, cea mai grea parte a treburilor, să treacă și pe la Zerlendi.

Inginerul hotarnic lucrase cu multe întreruperi, dar zicea, că e — chip — gata cu măsurătorile, mai rămânea numai să se facă adunarea la fața locului a vecinilor pentru-ca să se poată face autentificarea planului. Lucru foarte greu. Odată lipsiau unii, altă dată alții. Se amâna deci realizarea împrumutului la Creditul fonciar, ear până la seceriș mai era mult și contul curent la Zerlendi era pe sfârșite.

Unde îi mai rămânea lui Iorgu cap și pentru servicii de poștalion!?

Mai erau apoi și altele.

Sârbii și Muntenegrenii porniseră, precum zisese maiorul Catargiu, războiul și prin țară treceau zi și noapte ofițeri și voluntari din Rusia în haine civile, ca să le vie într'ajutor și să le ducă arme și munițiuni. În țară agitațiunile erau din ce în ce mai înteteite, Petre Grădișteanu cutriera mahalalele și ciomăgașii lui Popa Tache steteau în toate colțurile la pândă, ca să se'n-caiere cu cetele roșiilor. Acesta e timpul, când bine știutul Orășanu la Iordache, în centrul acțiunii, a făcut

din țuică «*idee*», din vin «*pricină*», din mititei «*plebei*», din trandafiri «*patricieni*», din fleică «*inocentă*» și tot așa înainte, ca albi să nu mai știe cum să-și comandeze «*porția*», nici cum să-și închee «*protocolul*».

Coconul Mitică de la Creditul fonciar, fiind și om politic, nu mai avea dar timp pentru mijlociri binevoitoare. L'a căutat Iorgu în trei rânduri și n'a putut să-l prindă, ear Zerlendi stetea pe gânduri.

Lucrările începute trebuiau cu toate acestea să fie scoase la capăt, căci amânarea lor era împreună cu perderi mari.

Iorgu s'a ntors dar cam ploat la Valea Boului, unde Duminecă nu putea să se ntoarcă cu mâna goală. Ii era par'că toate i se pun înprotivă, dar își făcea din când în când și câte o muștrare, căci «*sezonul*», care acum era pe sfârșite, îi încurcase socotelile, încât mereu își aducea aminte de deosebirea, pe care coconul Iancu Talpă o făcuse între socoteala negoțătorească și cea boierească.

Intors la Valea Boului, el ear era 'n voie bună. A găsit-o pe cocoana Elena tot veselă; ba, după-ce i-a spus, că el Duminecă ear trebuie să vie, dînsa s'a răsgândit și-a zis că are să mai stee pân'atunci la moșie, unde se simția atât de bine. Avea Iorgu cuvinte de a nu se bucura de aceasta, dar ea îi era mamă și nu putea s'o mîhnească.

Cu atât mai grăbit era să se ntoarcă la București pentru-ca să-și facă rost de bani pentru Duminecă.

«Iorgule,— îi zise cocoana Elena la plecare.— Eu mai stau pînă Duminecă. Luni mă'ntorc și abia Marți o s'o pot vedea pe d-na Ionescu. Te pomenești, că pînă atunci ea se duce la Zoe. Du-te dar chiar azi și-i spune, c'o rog să nu se ducă mai nainte de a ne fi văzut».

Pe Iorgu-l cuprinse un fel de ameteală.

«Da! mamă», — zise și le dete biciu cailor.

Nu era el acum numai ploat, ci și uluit în puterea cuvântului.

Să se ducă să spună multe complimente din partea Zoei și tot atunci să mai spună și că n'are să-i facă vizită aceleia-și Zoe.

Nu-i erau lui destule cele-lalte: trebuia să mai cadă și asta pe capul lui!?

Era peste putință, ca el să le facă amândouă: ori una, ori alta!

Nu! Alegere nu-i rămânea.

Mama lui ear n'avea dreptate. Vorba nu era numai de vîrstă, ci și de stare, de rang, de pozițiune socială. Cine era Zoe și cine doamna Ionescu. Trebuia cu toate aceste să facă ceea ce i-a zis muma sa.

Cum se uita atunci în ochii Zoei!?

Era un lucru de nimic, încât îți venia să rîzi, ear lui îi venia să plece de la București pentru ca să scape din strîmtorarea, în care era pus.

Intîia oară în viața lui era ispitit să fie de rea credință, să umble cu minciuna, să se fățărească, să se înjosească pe sine însu-și în gândul său.

«Ce prostie!? — își zise în cele din urmă. — Eu mă sbucium ca vai de mine, și te pomenești, că'n timpul acesta fie una, fie alta dintre ele a și făcut visita ori e hotărîtă s'o facă.

Aceasta ar fi fost scăparea lui.

Sosit deci acasă, el nu s'a dus la d-na Ionescu. Zicea că e prea târziu.

Joi dimineața ear nu s'a dus. Era prea de dimineață, și avea să alerge'n alte treburi — mai urgente.

Cu atât mai puțin putea să se ducă pe la Zoe, care-l credea încă la Valea Boului.

După amiază-zi a umblat pe la Zerlendi, pe la Credit, ear pe la Credit, a stat cu inginerul hotarnic, și ear era prea târziu ca să se ducă la d-na Ionescu.

În adâncimile sufletului său răsvrătit se pornia din ce în ce mai stăruitor un glas, care-i zicea «Omule, tu minți, vrei să te'nșeli pe tine însu-ți, ești de rea credință față cu mama ta. Nu ți-e rușine!? Cum ai să te uiți în ochii ei și ce ai să-i răspunzi când ea te va întreba, de ce nu te-ai dus nici ieri, nici azi unde te-a trimis ea?»

În zadar! Nu s'a dus Joi seara și nu era nici Vineri dimineața în stare să se ducă. S'a dus înse pe la un-sprezece la Zoe, ca să afle oare-cum pe nesimțite, dacă nu cum-va vizita s'a făcut, și'n cazul, că nu s'a făcut, să stăruie, ca s'o facă dînsa mai nainte de a se fi'ntors mama lui la București.

Își potrivise lucrurile foarte bine'n capul lui.

«Am s'o'ntreb, — își zicea, — dacă nu cum-va a văzut pe d-na Ionescu. Dacă-mi răspunde «da», am să-i spun mamei, că era prea târziu când am ajuns să văd pe d-na Ionescu, pe care am căutat-o în mai multe rënduri.—Ear dacă-mi răspunde «nu», găsesc cuvinte de a o îndupleca fără ca ea să simtă, că e un capriciu al mamei la mijloc».

«Tot minciuni! — striga acel glas din adâncimi.—Tot rea credință față cu mama ta! O pornești, omule, pentru un lucru de nimic pe un povârniș primejdios și cazi, cazi, nu poți să știi până unde».

S'a dus cu toate aceste și abia ajuns în fața Zoei a fost covârșit de simțământul, că nu poate, că e prea

slab, că nu-l iartă firea să facă acest prim pas ori-și-cât de mic ar fi el.

A dus-o cum a dus-o pân'aci, dar mai departe nu, și atât era de muiat, încât Zoe a rămas cuprinsă de viuă îngrijorare 'n fața lui.

«Ce este, Iorgule!? — îl întrebă. — S'a 'ntâmpat ceva? Nu cumva tant' Elen în urma ostănelilor...».

«Nu! — o întrerupse el. — E bine! Are să se'ntoarcă Luni.»

«De ce nu s'a 'ntors ieri, cum era vorba? — stărui dînsa. Tot e ce-va la mijloc.»

«Nu! — o întrerupse ear dînsul. — Tocmai simțindu-se bine acolo a ținut să mai rămâie câte-va zile.»

«Tu ai ce-va, Iorgule, — grăi dînsa. — Mie, mai ales mie, n'ai să-mi ascunzi adevărul.»

Tocmai aceasta era ceea ce el era nevoit a face, și, ca să scape, trebuia să-i spună ce-va.

«Sunt cu totul altele, — zise el, — lucruri, pentru care voi femeile nu prea aveți interes... Mizeriile zilnice ale daraverilor.»

Zoe rîse cu hohote.

«Aidadee! — exclamă. — Se vede, că ești începător și Neamț, care le mesoară toate cu milimetrul și le cântărește cu dramul, încât se sperie și de cea mai neînsemnată încurcătură în socoteli. Șezi ici lângă mine. Ia spune, de ce e vorba. Tu cunoști acum secretele mele: destăinuește-mi-le pe ale tale.»

Iorgu se simția fericit, că poate să scape spuind adevărul, numai adevărul, dar tot îl rodea cugetul, că minte și spuind adevărul, căci nu pentru aceasta venise la ea.

Îi vorbi despre planurile sale, despre cărămidari și antreprenori, despre inginerul hotarnic și despre

creditul fonciar, despre Zerlendi și despre nepotrivirea socotelilor sale, dar gândul lui se 'ntorcea mereu la întrebarea, dacă poate ori să-i spună și de ce a venit.

Zoe asculta și le 'nțelegea toate, dar se uita'n fața lui și era cuprinsă de simțimântul, că mai e ce-va ce el nu spune.

«Și pentru atâta lucru ești tu atât de îngrijat!? — îi zise ea. — O mică strîmtorare momentană».

«Nu e mică», — o'nterupse el.

«Ți se va fi părînd ție mare fiind-că nu ești obicinuit cu asemenea greutăți, — urmă dînsa. — Ori mai e și ce-va ce nu-ți dă mâna să-mi spui. Vorbește deschis. Nu cumva ai avut vre-o pierdere'n cărți?».

«Nu, — grăi dînsul neplăcut atins. — Cărți n'am ajuns încă să joc».

Zoe iar rîse cu hohote. Acel «încă» îi părea de tot hazul.

«Cărți se joacă pretutindeni, și e chestiune de tact social să nu zici, că tu nu joci cînd toată lumea joacă, iar accidentele neplăcute sunt lucru de sine înțeles la jocul de cărți, — grăi dînsa. Vorbia din experiență. Nu doară c'a suferit și ea vreo-dată pe urma unor accidente, dar știa pe alții, care au suferit.

«Dar dacă zici că nu, — urmă, — atunci nu mă'n-doiesc, că așa și este. Nu te superi însă, dacă-ți voi spune, că ești un copil. Greutățile, de care-mi vorbești, pentru un om cu averea ta sunt înlăturate în timp de câte-va ceasuri».

El clătină din cap.

«Știi ce vrei să zici, — urmă iar dînsa. — Crezi c'ar fi un act de rea credință și ți-ai perde creditul, dacă te-ai împrumuta și de la alt cine-va și Zerlendi ar afla c'ai făcut-o aceasta».

«Fără'ndoială», — zise el.

Ea ridică degetul.

«Eu sunt numai femeie, — grăi dînsa, — dar la de aceste mă pricep mai bine decît mulți oameni de afaceri, în tot cazul mai bine, precum se vede, decît tine».

Era foarte adevărat ceea-ce spunea.

Deși cheltuitoare, ea nu era ușuratecă. Cheltuia numai cînd putea s'o facă aceasta fără de scădere pentru avutul ei. Jucă și cărți, dar numai cu oameni, care se bucurau cînd ea câștiga. O adimenea risipa și'mbuibarea, dar pentru ale ei era foarte cruțătoare. Trecuse prin două divorțuri, dar a știut să-și aleagă advocați iscusiți, care au reușit să-i scape zestrea chiar cu oarecare spor.

Se pricepea la'nvârteli, încât avea cuvinte de a se bucura, că-l găsește pe Iorgu în o mică «strîmtorare momentană», din care nu-i era greu să-l scape.

«Care e suma, de care ai avea nevoie pînă la seceriș, ca să răsufli mai ușor?» — îl întrebă dînsa în tonul omului de afaceri.

«Vre-o douăzeci, trei-zeci de mii de lei», — răspunse el cam în silă.

«Să zicem douăzeci și cinci de mii, — urmă ea. Suma aceasta o ai încă azi — ca împrumut amical, discret, despre care nimeni afară de tine și de mine nu are să știe nimic».

El se uită mirat la ea.

«Il cunoști pe bătrînul Cohen?» — întrebă dînsa.

«Nu i-am auzit nici odată numele,» — răspunse el.

«E un Evreu spaniol, — grăi dînsa, — un om original, care umblă și azi îmbrăcat în caftan, încins cu brâu ve de, — tradiționala «burtă verde» și poartă

vechea șapcă cu cozoroc. Are bani și-i dă cu multă discrețiune».

«Nu mă'ncurc!» — strigă Iorgu.

«N'ai să te'ncurci, — îl încredință Zoe. — Am eu credit la bătrânul acela și mă'mprumut tot cu procentele, pe care i le plătești lui Zerlendi. O facem și-o știm numai noi amândoi».

Iorgu rămase cuprins de zăpăceală. Nu. Așa ce-va nu i-ar fi trecut nici o dată prin gând.

«Nu, Zoe dragă, — grăi dînsul. — Nu se poate! Ar fi prea mult».

Cum!? El vine la ea cu rea credință și nu'ndrăznește să-i spună, de ce a venit, eară ea îi sare'n felul acesta într'ajutor.

Și ce-ar zice mama lui, dac'ar afla, că el a și primit ajutorul acesta!?

«Să le lăsăm aceste, Zoe, — urmă el. — Am să mă descurc eu într'un fel oare-care».

Adevărul era, că Zoe își avea micile economii depuse la bătrânul Cohen și ținea să-l ajute pe vărul ei, ca să-l aibă mai bine legat.

«Iorgule! — zise ea ridicându-se. — Iți dai seamă că mă jignești adânc prin purtarea ta. Te văd în strîmtoare, vreau să-ți dau un mic ajutor, și nu primești. De ce nu!? Eu am încredere oarbă'n tine și nu cer nimic dela mîna ta, — nu-ți dau, ci mijlocesc, ear tu zici «nu!». De ce nu!? Bagă de seamă, că Duminecă ai să pleci, ear mîne e Sâmbătă și Evreul acela nu mai stă de vorbă cu nimeni. Dacă n'o facem azi înainte de șase, el aprinde lumînările și s'a mântuit».

Iorgu tot numai «nu!» putea să zică, nu însă cu aceeași hotărîre ca mai nainte.

La urma urmelor — ce era!? Un împrumut pe trei

luni de zile, până la seceriș. Nu era oare tot una, dacă-l face la Cohen ori la Zerlendi? Greutatea era numai, ce zice mama lui. Ea nu-i cerea, ce-i drept, nici odată socoteală, dar nici n'avea nevoie, căci îi spunea totdeauna, din propriul lui îndemn, ce-a făcut și ce are de gând să mai facă. Aceasta nu putea să i-o spună și, prin urmare, nici s'o facă.

El scoase ceasornicul și se uită la el.

«Nu sunt încă douăsprezece, — zise — mai mult ca să scape. — Mai avem șase ceasuri. Să vedem. Am să mai alerg și pe la patru, cel mai târziu pe la cinci ear sunt aici, ca să-ți spun, dac'am reușit ori nu».

Gândul lui era să-i vină prea târziu, — tot o minciună.

«Foarte bine! — răspunse ea. — Ca să vezi, că sunt sinceră, îndată ce mă voi fi'mbrăcat, am să mă duc la Cohen, ca să iau banii. Ii ai la dispozițiunea ta până Duminecă dimineața. Dacă reușești fie azi, fie mâne să scapi altfel din încurcătură, îi dau Evreului banii înapoi».

Iorgu îi mulțumi eară și earăși și plecă uitându-se ear la ceasornic.

Era cel mai potrivit timp, ca să se ducă la d-na Ionescu și să facă cecece ar fi trebuit să'ndeplinească îndată după'ntoarcerea sa dela moșie.

Ântâia oară în viața lui se vedea intrat în conflict cu mama sa. Ea o năpăstuia pe Zoe, dar numai pentru că după spusele altora își făcuse o idee cu desăvîrșire greșită despre dînsa. Datoria lui era să aibă, cum a avut mai nainte, inima deschisă față cu dînsa și s'o dumirească, s'o'ncredințeze despre înțelepciunea Zoei și despre bunătatea ei sufletească. Il strivia cugetul vinovăției de a nu o fi făcut aceasta când mama lui l-a

însărcinat să se ducă la d-na Ionescu și de a fi lăsat să treacă atâta timp fără-ca să se ducă.

Și totuși...

S'a dus, ce-i drept la d-na Ionescu, i-a spus multe complimente din partea mamei sale, i-a spus, că aceasta abia Luni se va întoarce, dar când era să-i spună și cele-lalte, a lunecat pe căi piezișe.

«Ați mai văzut pe verișoara mea Zoe decând v'ați întors la București?» a'ntrebat d'nsul.

Eră un fel de minciună în dosul acestei întrebări, căci el venia dela verișoara Zoe și aceasta n'ar fi lipsit să-i spună, dacă ar mai fi văzut pe d-na Ionescu, care nu putea nici ea să dea alt răspuns decât că «nu».

«Pare-mi-se, că mama dorește să mergeți împreună, ca s'o vedeți, — grăi d'nsul. — Nu mi-a spus-o aceasta, dar așa mi s'a părut».

Zicând-o aceasta, el a împlinit dorința mamei sale, dar tot numai mințind a'mplinit-o!

Astfel, începând cu lucruri de puțină însemnătate, ia omul deprinderea de a umbla pe căi piezișe, de a spune una când gândește alta, de a se amăgi pe sine amăgind pe alții și de a nu-și mai face muștrări când e de rea credință.

Plecând de la d-na Ionescu, el răsufală mai ușor ca ori-și-ce om, care a scăpat de o sarcină neplăcută, și se bucura, că Alina nu se'ntorsese încă de la școală, căci ea, îndrăzneată, cum știe câte odată să fie, ar fi putut să zică, cum i-a zis și lui odată: «Dar nu ținem să ne vedem cu coconița aceea!».

Scăpat de grija aceasta, îi rămânea să mai scape și de cele-lalte.

Ca să răsbești în asemenea împregiurări, se cere oarecare hotărîre, oare-care stăruință, chiar oarecare în-

drăzneală, ear aceste ți-le dau strîmtorările, care te'm-pintenează. E greu să bați la ușa altora, ca să ceri, și n'o faci aceasta decât fiind nevoit a o face. Mai avea să iee dela Zerlendi peste doae-zeci și trei de mii de lei. Bancherul era însă de părere, că e cestiune de prudentă să-și rezerve suma aceasta pentru seceriș, când va avea nevoie neapărată de bani. El și-ar fi schimbat, poate, părerea aceasta, dacă coconul Mitiță ar fi pus iar o vorbă bună. Se putea însă, ca coconul Mitiță să fie și el de aceeași părere.

Era greu să se mai ducă pe la Zerlendi, dar ușor nu era nici să-l caute pe coconul Mitiță.

Și de ce — când Zoe era și ea gata să-i pună banii pe masă?

Vineri seara era gata să pună caii și să plece ear la Valea Boului, ca să i le spună mamei sale toate din fir în păr și s'o'nduplece.

S'a răsghândit însă.

Făcuse'n timpul iernii și cheltuieli, pe care ar fi putut să nu le facă. Acum era vorba de lucruri de mare folos, pe care nu mai putea să le amâne. Aceasta o știa și mama lui. Era dorința ei fierbinte, ca să fie restaurate casele boierești, în care-și petrecuse copilăria și tinerețele, și fața ei se lumina când îi vorbea despre grajduri, șoproane și grâнар sistematic.

«Ce mi-e dacă-i spun mai nainte ori în urmă!? — își zise el. — Tot una e. — Vorba e, că am să-i spun și am să-i dau toate lămuririle îndată ce voi fi sosit ear la Valea Boului».

Sâmbătă dimineața, când se'mbracă să se ducă la Zoe, i s'a mai pus și întrebarea, dacă are ori nu să-i spună acesteia, că are să-i facă mumei sale împărțășire despre împrumutul de doae-zeci și cinci de mii de lei.

«O facem și-o știm numai noi amândoi,» — zisese Zoe.

Ar fi fost de rea credință, dacă nu i-ar fi spus, că mai are să fie și a treia, care știe.

Ear o întemplantare neașteptată însă.

Când ieșia, ca să se ducă la Zoe, s'a pomenit față'n față cu Alina, care se'ntorcea dela școală.

I-a zis frumos «bună dimineța» și-a întrebat-o în franțuzește «*Comment ça va-t-il?*».

Dînsa i-a zis un «*Grand merci!*».

«Și mă bucur, că, din întemplantare, te'ntâlnesc, ca să te rog să-i spui Cicoanei Mari sărutări de mână din partea mea. Mama și eu îi mulțumim, dar n'am avut și nu avem de gând să profităm de bunăvoința ei».

«De ce domnișoară?» — întrebă dînsul.

«Pentru că noave nu ne place doamna aceea», -- răspunse Alina cu inima deschisă.

Iorgu rămase par'că i-ar fi tras cine-va în piața teatrului o palmă.

Locul, unde se aflau, nu era potrivit ca să-i dea cuvenitele lămuriri; s'a mărginit deci să-i zică «Vă'nșelați, domnișoară!».

«Poate!» i-a zis Alina și și-a căutat de drum.

El ear nu mai știa ce să facă.

Mari picături de sudoare rece i se iviau pe frunte când se gândia, ce-și vor fi zicând mama lui, doamna Ionescu și copila cea'ndrăzneată când se vor întâlni.

Dar el nu mai putea să se'ntoarcă.

«Ei, bine! — n'am să-i spun!», — își zise plecând mai departe.

N'ar fi putut în clipa aceea să-și dea seamă, dacă Zoei, mamei sale, ori nici uneia din amândoaue n'are

să-i spună: știa numai, că bărbatul trebuie să fie discret și n'are să se amestece în gâlcevile femești.

A găsit-o pe Zoe mai veselă și mai plină de farmec decât ori-și-când, în adevăr fericită, că poate să-i facă neînsemnatul serviciu amical. Dacă el ar fi dat și ea ar fi primit, mulțumirea ei n'ar fi fost atât de mare și de sinceră.

Nu mai știa — biata de femei — ce să-i facă, unde să-l așeze și cum să-l încânte.

El însă, bărbat în putere, a rămas statornic și nu i-a spus nici dacă-i face ori nu mamei sale împărtășire despre cele ce a făcut, nici mai ales dacă i-a spus ori nu d-nei Ionescu și Alinei multele complimente — și celelalte.

Nu doară că... dar un om ca dînsul trebuia să fie discret.

După plecarea lui — Zoe, mai răsfățată decât de obicei, ear a scos căpșorul prin crepătura ușii.

«Am uitat, Iorgule, să te'ntreb: ce mai face Gâr-gărița? — strigă dînsa.

El se'ntoarse și se uită cu ochi mari și cam blejit înapoi. Nu putea să se dumirească, cum a ajuns ea așa deodată să-i vorbească despre gâr-găriță.

«Nu e gâr-găriță, Zoe, — răspunse cu cea mai deplină seninătate: — e ochiul lui Dumnezeu!».

Zoe își mușcă buzele, își retrase căpșorul și închise ușa.

VIII.

«Doi pepeni într'o mână nu poți să ții», — așa zice Românul.

Putea Iorgu să fie gospodar la Valea Boului și procuror la București. Câtă vreme coconul Iancu Talpă

își avea scaunul în Senat, nu-i prea cerea nimeni socoteală, dacă lipsia câte o zi, chiar și câte două de la tribunal. Era însă el om deprins a le face toate cu toată inima, și când se afla la București, gândul îi era dus la Valea Boului, iar când se afla la Valea Boului, își făcea muștrări pentru-că lipsește de la tribunal.

Duminecă a umblat cu cărămidarii și cu antreprenorul, n'a găsit dar timp să spună mamei sale ceea ce ar fi avut de spus. Luni a grăbit acasă pentru-ca să nu lipsească de la tribunal. Pe drum nu putea să-i vorbească în toată tigna, cum se cuvine. Rămânea să-i vorbească seara. El s'a întors însă cam supărat acasă.

Mai era adecă și un al treilea pepene, pe care avea să-l ia în mână.

Generalul Florescu, ajuns în fruntea guvernului, ținea să arate, că Românul e în adevăr născut oștean și a nceput să-i adune pe ici pe colo pe voinici, să le pună pușca în mână, căciula cu pană de curcan în cap și să-i deprindă cu «dreapta-stânga!» — «una, două, trei!» și așa mai departe — după cum cere «reglementul».

Iorgu, ofițer de călărași, trebuia să meargă și el pe câte-va săptămâni — tocmai acum, la cel mai nepotrivit timp.

«Ei, vezi, Iorgule!?! — îi zise cocoana Elena chiar mai mâhnită decât el. — Tu însu-ți ți-ai făcut-o».

«Datoria față cu țara sa trebuie să și-o faci ori și cine!» — răspunse el.

Ea n'a zis «nu!», dar împăcată cu gândul acesta nu era și iar a petrecut noaptea în nedormire, ziua următoare ear s'a sculat târziu și iar se ridica cu anevoia din jețul ei, ear îi venia din când în când un fel de sfirșeală.

«Dacă tu pleci, — și trebuie să pleci, — îi zise ea pe înserate, — mă duci iar la moșie. Ce fac eu aici așa singură în timpul cât lipsești tu?».

«Singură ai fi și acolo, — răspunse el. — Aici tot ai pe Tant' Anica, ai pe Zoe, ai chiar aci aproape pe d-na Ionescu și pe fiica ei, care îți este, dacă judec bine, foarte simpatică».

«N'am pe nimeni, — întîmpină dînsa. — Coccoanele acelea nu sunt de seama mea. Nu doar că m'ași fi uitând la stare ori la neam. Văd numai omul. Nu ne potrivim însă eu și ele nici la fire, nici la gând. Ear fata aceea, — adăugă peste puțin, — e foarte drăguță, dar și ea, pare-mi-se, tot numai acolo la țară — mai ales umblând cu tine de la una la alta. Aici, cu o bătrână neputincioasă ca mine, în curând i s'ar urî de mi-ar fi milă de ea. La țară e cu totul altfel, — urmă ear. — Acolo sunt inimi închise cu zăvorul, pe care le deschizi, dacă știi să găsești cheia zăvorului».

Iorgu asculta cu gândul dus, încât abia își mai da seamă despre înțelesul vorbelor ce auzia.

Acum era cea mai potrivită ocaziune, ca s'o dumi-rească în ceea ce privește pe Zoe.

«Eu cred, — zise, — că pui prea mult temei pe cele ce ți s'au spus despre Zoe, cunoscând-o mai de aproape...».

Cocoana Elena îi aruncă o căutătură aspră.

«O cunosc, — îl întrerupse: — e fățarnică, vicleană și plină de răutate».

«Eu cred că...»

«Nu crede nimic!» — îl întrerupse iar dînsa cu nervositatea omului bolnăvicios, care nu mai e 'n stare să sufără nici o contrazicere.

El tăcù cuprins de simțământul, că nu e potrivită nici ocaziunea aceasta.

«Acum, în timpul celor câte-va zile, pe care le-am petrecut la moșie, — urmă dînsa, — m'am încredințat, că tot mai trăiesc oameni, care mă știu din timpul copilăriei mele, și e mare mîngâierea de a-i vedea cum se bucură când văd, că-mi aduc aminte de dînșii, vie e mulțumirea de a sta de vorbă cu dînșii despre cele de mult trecute. Aici ce găsesc? Încă odată: n'am pe nimeni. Sarcină sunt pentru toți», — adăugă întristată.

Lui îi era cu toate aceste greu să și-o gîndească acolo departe în vreme-ce el își face rîndul în oștire.

«Dar vorbim și noi, —grăi dînsul.— Eu n'am primit încă ordinul de chemare, și-o să mai treacă timp până ce-mi va veni rîndul. Pân' atunci se pot întîmpla multe și ni se vor fi schimbat, poate, și părerile».

N'au mai stăruit nici el, nici ea, dar gîndul lui era dus la cele grăite de dînsa și Alina îi era încă mai dragă.

Își deduse, ce-i drept, de gol răutatea femeiască prin îndrăzneala, cu care i-a spus, că nu-i place coana aceea, dar mama lui era și ea de aceea-și părere.

«Da! — își zise.— E în adevăr oare care fățarnicie în întregul fel de a fi al Zoei. Nici că e cu puțință să nu fie. Prin mijlocul lumii pline de oameni fățarnici, neșățioși, pizmătareți, plini de rele îndemnuri nu poți răsbi dîndu-ți pe față gîndurile și simțemintele. Mai ales pentru o femeie cu strălucitele ei însușiri, fățarnicia e neapărată armă de apărare, iar fățarnicia și vicleșugul sunt cam acela-și lucru. Societatea, în mijlocul căreia trăiește, a făcut-o cum i se pare mami, dar fondul ei sufletesc e bun, în adevăr bun».

El cu toate acestea iar se temea de Zoe. Ear îi sbâr-
năiau în ureche vorbele rostite de dînsa acolo sus în
poienuța cea frumoasă, ear o vedea înțepată la plecarea
ei dela Valea Boului, ear era pornit să sară în apărarea
nevinovăției. Ii era par'că ochiul ei ager pătrunde în
adâncimea sufletelor, și ea simte, ce gândesc alții
despre dînsa, știe ce-a zis Alina.

El avea dreptate.

Zoe era cu mult mai deșteaptă decît ca să nu fie
isbită de apropierea sufletească dintre el și Alina.
Chiar și dacă n'ar mai fi fost și cele-lalte, ea a fost cu-
prinsă de o mînie ne'nfrînată cînd el a rostit vorbele
«nu e gîrgăriță, ci ochiul lui Dumnezeu».

El a zis-o aceasta în toată nevinovăția, crezînd că e
vorba de gîngania, despre care ea vorbise 'n zeflema.
Nu putea să-i treacă prin gînd, că ea îi zice Alinei
«Gîrgăriță». Ea înse nu putea să ia vorbele lui decît
drept răspuns îndrăzneț la 'ntrebarea ei.

Mergînd deci iar pe la dînsa, el a găsit-o cu totul
schimbată.

Nu doară că l-a primit rece și înțepată ca la plecarea
ei de la Valea Boului. Nu! Tot gătită — nu ca pentru
salon, tot zicîndu-i: «Șezi ici lângă mine!», tot des-
fășurîndu-și farmecele, mai afectuoasă decît ori-și-
cînd, tot plină de cel mai viu interes pentru toate cele
ce el a făcut ori are să facă.

«E fățarnică, — zise el în gîndul lui, — dar fățăr-
nicia ei e plăcută și plină de bunătate».

«Se poate!?» — exclamă dînsa cînd el îi vorbi des-
pre greutățile ivite în urma nevoii de a lua parte la
concentrare. Atît ar mai trebui. De dragul unui fleac
de concentrare n'ai tu s'o lași pe Tant' Elena singură.
La urma urmelor tu, singurul fiiu al unei văduve, chi-

vernisorul unei averi mari, ba chiar și magistrat, nici nu trebuia să intri în oștire».

El se ridică 'n picioare.

«Asemenea lucruri nu se discută, — îi zise: — sunt odată soldat și am să-mi fac datoria ca ori-și-care altul».

«Mofturi! — răspunse ea. — Înțeleg să fii chemat la războiu. Da! atunci ai să te duci. Dar la o concentrare!?. E destul o vorbă pusă de coconul Iancu pentru-ca să nu-ți vie ordinul de chemare și toată lumea o să găsească, să fii încredințat, că lucrul e foarte firesc».

«Și tu crezi, Zoe, că eu sunt în stare să fac așa ceva!?» — o'nfruntă el.

«Ei, bine! — șopti dînsa. — O să fac eu chiar și fără de voia ta».

«Mă însulți, Zoe!» — strigă el cu obrajii aprinși.

Simțind c'a ajuns la limita, peste care nu poate să treacă, ea se ridică, îl cuprinse cu brațul și-l trase iar lângă sine pe canapea.

«Potolește-te, — îi zise cu multă dulceață. — Ai dreptate. Așa trebuie să vorbească un bărbat și mai ales un Armaș. Dacă zici tu «nu»! — «nu»!. Slăbiciunile femești n'au să te scoată din sărite. Eu mă gândiam la neliniștea, de care atât tu, cât și Tant' Elen aveți să fiți chinuiți în timpul petrecut de tine la concentrări. E o jertvă, Iorgule».

Carnea străbătută 'n lung și 'n lat de sânge cald fiind în adevăr isvor de ispitiri, Iorgu se simția sub brațul ei în mare strîmtorare și făcù o mișcare par'că ar fi vrut să iasă de sub el.

Zoe ear rîse cu hohote, apoi i se uită 'n față.

«E de tot hazul, — șopti printre dinți. — Ce-ar zice

ea, dacă ne-ar vedea șezând așa unul lângă altul aici pe canapeaua aceasta!?».

El rămase nșepenit ca și când un junghiu ascuțit i-ar fi atins pieptul de asupra inimii. Prima pornire îi erà să pună mâna pe junghiu și să-l înfigă'n pieptul ei. Se știa însă legat la amândoaue mânilé.

«Nu pot să-mi dau nici eu seamă, — îi răspunse stăpânindu-și firea și dându-și silința de a rîde și el. — Cred înse, că n'ar zice nimic. Ar găsi că e un lucru foarte firesc, ca un văr și o verișoară să se lepede de fățărnicile convenționale, să-și spună unul altuia toate gândurile și să șadă cum ședem noi aici».

«Ar fi prea cuminte, dac'ar zice așa», — întâmpină Zoe.

«Dacă nu e, cu atât mai rău pentru dînsa, — grăi dînsul. — Mie, — adăugă după o clipă de răsghândire, — la urma urmelor, puțin îmi pasă!».

Zoe nu mai stăruí. Era mulțumită cu atât. Treaba ei era să vie și cele-lalte.

Iorgu era mahnit de a fi zis ceea ce a zis, dar muștrări nu putea să-și facă. Iar sîmștia, că e și răutate în inima Zoei și că mânia ei s'ar fi revărsat asupra nevinovatei, dacă el și-ar fi dat adevăratul ghând pe față. În fața violenței numai prin fățărnicie te poți apăra.

După-ce el a plecat, dînsa ear și-a scos căpșorul prin crăpătura ușii, dar de astă-dată ca să strige:

«La revedere în curând, Iorgule. Ai auzit? În curând!».

«Da! — a răspuns el. — În tot cazul înainte de plecare».

Era timpul, ca să se ducă la tribunal. Intârziase puțin și altădată ar fi oprit o birjă și s'ar fi aruncat în ea! Invățul are și desvăt, și, posom orît, cum era, el și-a urmat drumul a'ndelete.

«Adecă de ce să-mi fac eu inimă rea!? — își zise urmând șirul gândurilor, cu care plecase de la Zoe. — E cu desăvârșire adevărat, că n'o privește ceea ce eu fac ori nu fac fie la Zoe, fie ori — și unde aiurea — fără-ca s'o ating pe ea, ba chiar ca s'o feresc de răutățile așa zicând firești ale altora. Da! — Nu-mi pasă și n'are să-mi pese!».

Impăcat astfel cu sine însu-și, el își iuți pasul, peste puțin opri o birjă și se aruncă 'n ea.

Doaue zile 'n urmă a primit ordinul de chemare, și iar s'au schimbat toate.

Avea să meargă cu escadronul său la Târgoviște, unde se făceau exercițiile regimentului, și cocoana Elena stăruia și acum s'o ducă la moșie.

Nu-i rămânea decât s'o facă aceasta.

Seara, în ajunul plecării, cocoana Elena ținea, o formă deșertă, să treacă pe la d-na Ionescu să-i spună că pleacă și să ia ziua bună de la dânsa.

Iorgu a 'nsoțit-o nu numai bucuros, ci chiar cu un gând ascuns.

Au găsit-o, se 'nțelege, și pe Alina acasă.

Aflând că Iorgu pleacă, iar cocoana Mare nu rămâne acasă, ci se 'ntoarce la Valea Boului, ea a rămas năucită.

«De ce? cocoană Mare», — a 'ntrebat.

«Ce să fac aici așa singură?» — răspunse aceasta.

«Cum singură? Nu suntem aici și noi, — mama și eu?» — stăruia Alina.

«Da, doamnă, — stăruia și d-na Ionescu. — Suntem sub acela-și acoperiș. O singură ușă închisă ne desparte și n'avem decât s'o descuiem și pe aceasta».

Iorgu se bucura.

«Așa am zis și eu, — grăi dânsul. — Ași fi mai liniștit

știind-o aici. Ajutați-mă și d-voastre» — adăugă uitându-se la Alina.

«Sunteți foarte drăguțe, — răspunse bătrâna, — dar gândul meu e rupt. Eu sunt o sarcină grea și câte odată urită, cer multe și mă supăr ușor. Aici, între pereții strâmți, mi se 'ntunecă viața. Acolo am deasupra mea cerul și 'mpregiurul meu lumea cea largă și plină de toate, iar oamenii de acolo sunt deprinși cu greutățile și cu supărarea, încât li-se pare puțin ceea ce eu cer de la dînșii».

«Eu nu 'ndrăznesc să zic, că nu aveți dreptate. — zise d-na Ionescu. — Aici e în adevăr plicticoasă viața».

Nu îndrăznia nici Alina, dar se uita când la Iorgu, când la mama lui și 'n cele din urmă buza ei de din jos se puse și ea pe plâns ca cei doi ochi.

«Cocoană Mare, ia-mă și pe mine!» — grăi dînsa cu voce tânguioasă.

D-na Ionescu se uită mirată la dînsa. Ear nu-și mai cunoștea fata, — dar nu o ierta buna cuvîntă să o și spună aceasta.

Ear Iorgu se cutremură. O vedea par'că pe Zoe într'un colț și-i auzia hohotele. El trebuia cu ori-ce preț să 'mpedece lucrul acesta.

«La ce vă gândiți, domnișoară!? — exclamă dînsul. Nu se poate! Cum ai putea să lipsești de la școală acum la sfârșitul anului?».

«Am trecut materia la toate obiectele, — îl incredință ea, — sunt bine preparată, mă prezent la examen și ies, ca totdeauna, între cele dânteii».

«Da! — grăi d-na Ionescu cu mândrie părintească — totdeauna între cele dânteii, nici odată mai mult decât a treia».

«Dar absența cum îi vei scuza-o?» — stărui dînsul.

«Lucru de puțină însemnătate!—răspunse ea.—Dacă mama îmi dă voie, va găsi și o motivare oare-care».

«E prea mult, domnișoară! Dă-ți seamă...».

«Lasă, omule, fata 'n pace! — strigă cocoana Elena. Cine ce pierde când i se face plăcerea aceasta!? Te iau, drăguță, dacă-ți dă mama ta voie.

D-na Ionescu nu putea zice că nu-i dă voie, iar Iorgu, deși uluit, nu mai îndrăznia să stăruie.

«Aici e una, ear acolo alta, — urmă bătrâna întorcându-se spre Iorgu.—Să-ți pară bine, că-i fac fetei o plăcere, care și pentru mine tot plăcere e».

«Dar bine îmi pare, — răspunse el; — zic că e chiar prea mult!».

Au plecat apoi dimineța toți trei la Valea Boului, el pe capră mânându-și caii tăcut și 'ncruntat, ear ele în fundul trăsorii voioase și vorbind despre câte toate.

Intors ear la București, el trebuia să se ducă, precum a făgăduit, la Zoe, căci ziua următoare pleca la Târgoviște.

Cum avea să-i spună, că mama lui a plecat la Valea Boului însoțită de Alina?

Trebuia să-i spună?

Ce zicea dînsa, dacă-i spunea?

Ce zicea, dacă nu-i spunea și afla mai târziu?

«Ei, nu mă duc!» — zise el îndârjit.

Dar ce zicea dînsa, dacă el nu se ducea?

«Puțin îmi pasă! — își zise și mai îndârjit. — Nu mă duc!».

Nici nu s'a dus.

La Târgoviște tinerețe, sănătate, veselie, toate cele bune; gândul lui era înse mereu dus — mai mult la București decât la Valea Boului. Multe putea să zică

și mai ales să facă Zoe, și presimțiri urâte îl făceau posomorît și răsleț.

După câte-va zile zarvă mare: a venit de la București știrea, că Generalul Florescu s'a retras și Vodă a 'n-sărcinat pe Ion C. Brătianu să formeze guvernul. Unii chiuiiau, alții erau plouați, ear alții, porniți spre răs-vrătire, înjurau în gura mare.

Iorgu era desnădăjduit.

În starea sufletească, în care se afla, el le vedea toate în negru. După vederile, cu care se 'ntorsese din străi-nătate, și după cele ce aflate în cercurile politice, cu care venise 'n atingere de când se afla în țară, el îi socotia pe roșii ajunși la putere drept oameni, care s'au lepădat și de legea strămoșească, și de moravurile pă-rinților, și de tradițiunile naționale și se folosesc de toate mijloacele, de minciună, de adimeniri, de siluiri, ca să dărâme tot ceea ce a mai rămas din trecut și să înființeze o lume nouă, în care nu cei mai vrednici, ci cei mai vicleni, mai stăruitori și mai lipsiți de scrupule au să stăpânească prigonind fără de milă pe continua-torii lucrării pornite de părinții lor. Vinovați îi făcea înse nu pe aceștia, ci pe boierii, care se ceartă între dînșii și dintre care cei mai mulți își petrece viața alergând după plăceri ușurateci ori dându-se chiar la îmbuibări și la desfrâu.

«Nu mai e mântuire. Zadarnice sunt toate silințele! — își zicea. — Se destramă societatea noastră. Drojdia se face spumă, și cei de jos se ridică deasupra: mergem încetul cu încetul spre comuna dela Paris!».

Aceasta îi eră starea sufletească 'n ziua, când a primit o telegramă scurtă:

«Vino fără de 'ntârziere. Tant'Elen moartă. Plecacolo».

Zoe.

În urechile altuia vorbele acestea ar fi sunat par'că ar fi zis «*Ura! S'a mântuit!*». El le-a cetit în mai multe rânduri. Înțelegea, știa, era încredințat, că mama lui a murit, dar nu o simțea moartă, nu era încă pătruns de gândul, că de aici înainte a rămas singur în lume.

Mai aveau să treacă vre-o șapte ceasuri până la plecarea dela Titu a trenului ce venia de la Craiova spre București. — Fără ca să mai spună cuiva ce-va, el se duse în grajd, își puse șeaua pe armăsar, strînse chinga și 'ncălecă. Peste puțin înse își opri calul. Prea ar fi fost nevoit să aștepte la Titu.

«Nu! — zise. — La Valea Boului!».

Vedea'n gândul lui lungul drum, pe care trebuia să-l facă pân'acolo, dar tot sosia mai curând decât ducându-se la București, ca să plece de acolo. El și armăsarul lui știa să scurteze drumurile.

Plecat odată, el gonia năucit de-un singur gând: că mama lui nu mai trăiește. Chiar și acum îi fulgera însă din când în când prin minte întrebarea: «Ce va zice Zoe când o va găsi pe ea plângând la picioarele moartei!?».

Tot n'o cunoștea încă pe Zoe, care în asemenea împrejurări nu putea decât să 'mbrățișeze, să sărute, să acopără de laude.

La Valea Boului se adunase lume multă, care-și făcuse socoteala, când poate să ajungă la București, să plece de acolo și să sosească, și nu-l aștepta încă. Au alergat deci toți când el a intrat în curte călare pe calul înspumat, plin de praf și de noroiu și obosit frânt.

Alina îi alergă cea dânteii în cale și se opri la capul scării cu ochii secătuiți de multul plâns și cu capul plecat în fața lui.

«A fost bine, tot bine, — grăi dînsa cu vocea limpede.—Seara ședea în jeț. Eu îi spuneam nimicuri și ea rîdea cu toată inima. Deodată i-a venit sfârșeala, a leșinat și a murit. Eu ce mai puteam să fac când nu știam, că așa se moare!?».

Abia acum era Iorgu răpus de simțămîntul, că e moartă mama lui, și lacrămile-l năpădiră.

«Făcuta-i prea mult! I-ai îndulcit cele din urmă zile ale vieții!» — zise și fără ca să mai ție seamă de cei de dimpregiurul lui o 'mbrățișă și-i sărută ochii amîndoi.

IX.

După 'nmormîntare Zoe, nemîngăiată, cu ochii plânși, albă la față, în doliu mare, care-i ședea foarte bine, a ținut s' o ducă ea pe Alina acasă și să-i mulțumească, în numele familiei, atît ei, cît și d-nei Ionescu.

A fost, așa-i zisese și lui Iorgu, o inspirațiune în-adevăr fericită, ca răposata să se ducă la moșie însoțită de copila atît de'nțeleaptă și dulce la fire.

Eară Iorgu ear a 'ncălecat și-a grăbit la Têrgoviște pe acela-și drum lung.

La Têrgoviște a găsit inim i simțitoare. Oameni suntem cu toții, și durerea ori-și-căruia e durerea tuturor. La «reglement» nu se prevede însă, că oșteanul poate să plece la 'nmormîntarea mumei sale fără-ca să fi cerut mai nainte voie dela mai marii săi, și el căzuse în vina grea de a o fi făcut aceasta, ear noul guvern era alcătuit din oameni, care țin, ca de la legi și de la reglemente nici o abatere să nu se facă.

Erau trecute timpurile, când o vorbă pusă'n asemenea împregiurări de coconul Iancu le netezia

toate. Noul guvern luase, precum se zicea, mătura cea mare și curăția mai și mai decât Orescu la ministerul de Culte și Instrucțiune publică după căderea «Junimii». Se mai porniseră și pregătirile electorale, și fie-care om era cântărit și trecut după valoarea lui electorală la catastif, eară Iorgu era dintre nu tocmai numeroșii, care-și spun fără de'ncungjur părerile. Chiar și dacă cei dela Târgoviște ar fi voit să tragă cu buretele, erau cei dela București, care țineau să profite de ocaziune spre a frânge cerbicia unui boier înfumurat.

În Iorgu se răsvrătia simțământul de om, dar se sbătea zadarnic, căci nu-i rămânea decât să se supună pedepsei în gândul lui umilitoare.

La un lucru nu se putea gândi: dacă vorba coconului Iancu nu mai prețuia nimic, mai era la București cine-va, care știa să-și deschidă și acum toate ușile. Era Zoe, care le afla toate și era încredințată, că oamenii politici, fie ei albi, roșii, chiar negri, toți sunt cavaleri galanți și deschid când o femeie prezentabilă le bate la ușă, ascultă cu plăcere și fac bucuros ceea ce li-se cere — mai ales când vorba e, ca'n cazul acesta, de un lucru echitabil.

Când inima îi era deci mai grea, Iorgu a primit ear o telegramă scurtă:

«Fii liniștit. Toate sunt în regulă».

ZOE

Nu! El nu trebuia să se simtă rămas singur în lume. Mai era cine-va, care se gândia în toată clipa la el.

«O fi ea fățarnică, vicleană și plină de răutate, dar nu și față cu mine!» — își zise cuprins de'nduioșare.

El nu se'nșela.

Ea în adevăr se gândia în toată clipa la dînsul și

multe, foarte multe era 'n stare să facă de dragul lui. Tocmai pentru-că el nu erà ca cei mai mulți, ea îl iubia și se simțià umilită, că el n'ò simte ori nu vrea s'ò știe aceasta. Mai alès după-ce l'a văzut îmbrățișând pe Alina, ea era strivită de simțemântul, că-i sunt zadar-nice toate silințele și aștepta chinuită de'ndoele un scurt răspuns de mulțumire de la dînsul.

Au trecut însă câte-va zile fără ca să-l fi primit.

Venise adecă la Târgoviște vestea, că noul guvern a luat dispozițiuni pentru trimiterea la vatră a celor concentrați, ba, drept luare'n bătaie de joc, scosese'n vînzare căciulile ce găsise prin magazii pentru do-robanți. Iorgu se aștepta deci în toată clipa să se întoarcă la București, ca să-i mulțumească prin graiu viu.

La București a găsit o lume noauă, pretutindeni, pe stradă, prin biurouri, la Șosele, prin localuri publice, la tribunal, mutre lui necunoscute. Noul ministru de justiție, Eugen Stătescu, un om șubred și poate că de aceea zăcaș, destituise ori mutase pe cei mai mulți dintre judecători, ca să facă loc pentru oamenii săi ori pentru cei recomandați de alegătorii cu trecere. Până chiar nici ușierii nu mai erau cei de mai nainte, încât Iorgu, un fel de Blehan, era scârbit și a luat ho-tărîrea de a-și da demisiunea.

Chiar mai schimbat decât lumea era însă el însu-și.

Deprins a se răzema pe înțeleapta lui mamă și a ținea în toate împregiurările seamă de vederile și de simțămintele ei, ca nici măcar în gând să n'ò jignească, el, rămas de capul lui, se uita cuprins de temeri împregiurul său și nu mai știa ce să facă și de ce să se ferească. În acela-și timp, scârbit de cele ce se petreceau împregiurul lui, el nu mai stăruia în vederile sale de mai nainte, nu se mai încălzia pentru nimic, nu mai ținea

seamă de părerile altora și era mereu pornit să zică «Ce-mi pasă!?!». Nu se mai socotia parte din societatea, în mijlocul căreia trăia, și, dacă n'ar fi fost la mijloc lucrările începute, pe moșie, ar fi plecat departe, cât mai departe.

Primul drum, pe care trebuia să-l facă după sosirea lui la București, era cel mai scurt, la d-na Ionescu.

Acesta însă era și cel mai greu.

Nu doară că se căia de a fi făcut ceea-ce a făcut îmbrățișând-o, ca pe o soră, pe Alina în fața tuturor. Așa trebuia să facă. Mama lui ar fi înviat, ca să-l mustre cu toată asprimea, căci un laș nevrednic de a fi pus în rândul oamenilor ar fi fost, dacă n'ar fi făcut-o.

Dragă i-a fost copila chiar din clipa când a văzut-o zugrăvită pe perete, dar nu îi era iertat s'o mărturisească aceasta. Ori-și-cât de dureros ar fi fost atins când ea a făcut mărturisirea, că cu cel-lalt ar face bucurios plimbarea la Valea Boului, el a înțeles-o și s'a stăpânit. A scăpat, ce-i drept, vorba, că el și ea sunt o lume pentru sine, dar, intrat în toiul vieții bucureștene, în curând a fost cuprins de simțământul, că'n mijlocul societății, din care el face și trebuie neapărat să facă parte, viața li-ar fi nesuferită. Un Armaș nu putea să se însoțească decât cu o femeie de seama lui. El trebuia să se jertfească, și grija lui cea mai mare era să se depărteze încetul cu încetul de dînsa, ca să n'o compromită.

Cu totul altfel vedeà acum lucrurile.

Oarele petrecute cu dînsa'n poeniță, printre țarini și printre livezi îi erau neuitate. Neuitată îi era slăbiciunea, pe care o prinsese mama lui pentru copilă. Neuitate îi erau vorbele «nu mă mai uit la stare, nici

la neam!». Pătrunsu-s'a cu dese-vîrşire de gândul, că nu e'n viaţa omenească nimic mai frumos decât ca soţ şi soţie să se potrivească la fire, să aibă acelea-şi slăbi-ciuni, să caute acelea-şi mulţumiri.

Tocmai de aceea însă Zoe, care-i pătrundea 'n inimă şi'n gând, l-a 'ncredinţat, că ori-şi-care femeie, care iubeşte, se potriveşte întru toate cu iubitul ei. N'avea decât să se uite bine împregiurul său pentru-ca să găsească şi între cele de seama lui una, care-i dă chiar mai mult decât ceea-ce găsisese la Alina.

Nu voia, dar se socotia dator să caute.

Acum era slăbită 'n sufletul lui conştiinţa acestei datorii.

Covîrşit de simţământul, că boierime nu mai este, că numai pe ici pe colo a mai rămas câte un boier adevărat, care însă nu mai însemnează nimic în viaţa ţării, el mai era şi adimenit de credinţa, că mama lui a rânduie oare-cum cu limbă de moarte să aibă sub ocrotirea sa pe copila, care i-a 'ndulcit cele din urmă zile ale vieţii şi i-a închis ochii.

Da! Era deslegat de datoria cea grea, putea să asculte numai de pornirea inimii sale.

Ii era însă iertat s'o mărturisească aceasta? Ştia el, ce gândeşte şi ce simte dînsa? Se aflau în primele zile ale anului de doliu: câte şi câte se mai puteau întâmpla în timpul acestui an!? Se cutremura gândindu-se, că ar putea să se 'ntoarcă cel-lalt. Ar fi vrut s'o poată lua, ca s'o ducă unde-va şi s'o ascundă, dai nimănui în lumea aceasta şi mai ales ei nu-i era iertat să i-o spună aceasta.

«Să nu dai fata pe gura lumii!» — îi striga mama lui din mormânt.

Ear el era singur şi nu ştia ce să facă.

O singură ieșire găsea: să-și dea demisiunea și să se stabilească la moșie.

Eră cel mai apropiat gând și totodată și cel mai potrivit cu firea lui. Deprins cu toate acestea a nu face nimic de capul său, el nu era 'n stare să iee o hotărîre fără ca să fi cerut și sfatul altora.

Al cui?

Mai nainte de toate al Zoei, care eră chiar mai bine decăt el însu-și dumirită asupra celor ce se petrec în sufletul lui.

La ea s'a dus mai nainte de a fi făcut drumul cel scurt.

Zoe nu numai îl aștepta, ci era totodată și pregătită să-l primească.

Chiar în ziua, când s'a făcut schimbarea de guvern, ea a fost neliniștită de temerea, că mai ales acum, după moartea mamei sale, el, fiind înlocuit ori nevoit a-și da demisiunea, se va stabili la moșie, ceea ce l-ar fi depărtat pentru totdeauna de dînsa. A umblat deci pe căile bine știute de ea, și când i-a telegrafiat, că toate sunt în regulă, regulată era și aceasta.

Greu nu i-a fost. Cunoscând slăbiciunea lui Vodă pentru oamenii cu tradițiuni familiare, liberalii își dedeau silința să tragă 'n partea lor asemenea oameni, ca prin ei să dea partidului lor un fel de lustru. Ea nu avea deci, pe lângă toate cele-lalte, decăt să mai pună 'n perspectivă și trecerea la guvern a lui Iorgu, pentru-ca toți cei mari să-i între 'n voie.

Când el i-a vorbit dar despre intențiunea sa de a-și da demisiunea, dînsa și-a ridicat cu mândrie capul.

«Ce-ți trece prin minte!? — exclamă. — E cestiune de demnitate să stai neclîntit la locul tău».

«Nu mă expun să fiu înlocuit», — răspunse el.

«Nu vor îndrăzni s'o facă aceasta, — îl încredință dînsa. — Numele tău e cheazăsie îndestulătoare, că numai înainte poți să mergi».

Iorgu se sîmția măgulit.

«Și, dacă e vorba, — urmă ea trăgănând vorbele, — ei și știu să prețuiască pe oamenii ca tine mai bine decât conservatorii, cărora numai de slugi supuse le place să fie încungiurați».

«E și aceasta una din greșelile partidului nostru, — grăi Iorgu, care nu-și dadea seamă, unde bat vorbele ei. — Indată ce se ivește 'n mijlocul lui vre-un om cu vederi mai largi, dau toți din toate părțile năvală asupra lui. Rânduri strînse n'au boierii noștri».

«Boierii! — exclamă dînsa zîmbind. — Par'că Prințul Nicolae Bibescu nu e și el boier? Fratele său, Gheorghe, nu e boier? Boier de viță e C. A. Rosetti. Boieri de frunte sunt frații Golescu. Boieri sunt Mihalache Kogălniceanu, Ioan Ghica, Dimitrie Sturdza. Toți aceștia și mulți alții sunt liberali, ba sunt încredințată, că mâne-poimîne o să-i vezi și pe «Junimiști» trecuți la liberali. Nu! Partidul vostru nu e al boierilor: boieri de frunte sunt și dincoace, și dincolo. Dar, — urmă, — eu nu mă pricep la politică și nici nu vreau să mă amestec în cele politice, ci numai să-ți arăt, că dându-ți demisiunea ai face impresiunea unui om, care fuge de frică cu toate că nu are de cine să se teamă».

«Să vedem, — zise el. — Poate că ai dreptate. O să mă mai gândesc».

Zoe ear se mulțumi deocamdată cu atât și trecu la altele, la timpul petrecut de dînsul în concentrare, la amănuntele înmormântării, la durerea, de care erau cuprinși amîndoi, la tot ceea ce-l privia de aproape.

«Aşa-i! — exclamă ear în cele din urmă. — Eram să uit! Cum rămâne cu locuința? De sigur că nu mai rămâi în locuința de acum».

El se uită mirat la ea.

«Nu-mi dau seamă, de ce adecă ași fi având s'o părăsesc», — grăi dînsul.

«Așa numai tu singur să stai în casele d-nei Ionescu?» îi răspunse ea.

Iorgu se cutremura de câte-ori dînsa începea să vorbească fie chiar și numai pe departe despre Alina.

«Nu te superi, dacă-ți vorbesc cu inima deschisă, cum mi-se și cuvine, — urmă dînsa cu dulceața unei surori mai mari. — Eu știu mai bine decît tine, ce sunt fetele dintr'un pension și sunt încredințată, că fac glume proaste în socoteala Alinei. Îți închipuiește, ce-ar face ele, dac'ar ști, că stai așa singur sub același acoperiș cu dînsa cînd mai știu și că mama ei e mereu dusă de acasă».

Iorgu era 'nduplecat. La strîmtorare însă chiar și cel mai de bună credință dintre oameni e 'mpins spre viclenie.

«Îți mulțumesc! — zise el. — Atît de puțin mă interesează copila aceea, încât, preocupat de altele, nu m'am gândit la aceasta. Ai dreptate. Văd acum și eu, că tot cel mai potrivit lucru ar fi să mă stabilesc la moșie».

«Aș'! — întimpină dînsa. — Corect e să stai în oraș și să n'o mai expui ducându-te pe la d-na Ionescu».

«O să mă mai gândesc,» — zise el.

Zoe eară-și era mulțumită deocamdată și cu atît.

Ea și putea să fie mulțumită, căci, fiind la mijloc Alina, vorba ei eră pentru Iorgu cea mai aspră poruncă. Toate era gata să le facă pentru ca ea să creadă,

că el a spus adevărul când a zis, că puțin îl interesează copila aceea.

Acum îi era însă încă mai greu să facă drumul cel scurt.

Da! Trebuia neapărat să se mute din locuința, unde a stat cu mumă-sa. Chiar și dacă n'ar fi fost adevărat ceea ce a zis Zoe, era destul că ea a zis, căci de gura ei se temea. Cum s'o facă însă? Cum s'o spună d-nei Ionescu fără ca s'o jignească? Cum s'o facă pe Alina să simtă, că numai de dragul ei se siluiește el însuși pe sine.

Se plimba 'n neștire pe Podul Mogoșoaii când deodată s'a oprit ca lovit de trăznet în loc.

Hotărîse ministrul Orescu, că lucrările începute de «Junimiști» să nu se mai urmeze, dar mai era în țară și Carol Vodă, care ținea, ca biserica dela Curtea de Argeș să fie neapărat restaurată. Noul guvern a luat deci măsuri pentru continuarea lucrărilor. Aflând-o aceasta, Emil a alergat deci la București, unde acum, «ai noștri» erau la putere. Venise prea târziu ori, poate, chiar în zadar, căci se găsisse altul mai apropiat, și pleca posomorît de la minister când Iorgu trecea din strada Colții în strada Batiștei.

Acesta se uită lung în urma lui, apoi își urmă drumul iuțindu-și pașii.

Știa acum ce are să facă, — adecă tocmai acum nu mai știa.

Prea mândru, el se simția jignit de gândul, că omul acela ar putea să-i fie rival. Nu! Pozițiunea lui, averea lui, întreaga lui personalitate o făceau aceasta peste putință, și el ar fi disprețuit-o pe Alina, dacă dînsa ar fi stat fie măcar numai o clipă pe gânduri.

Dar dacă slăbiciunea ar fi fost mai mare decât dis-

prețul!? Nenorocire! N'ar fi iertat-o nici o dată! Viața lui întreagă i-ar fi stat ca un ghimpe otrăvit în inimă îndoiala.

Sosit acasă, el tot n'a făcut drumul cel scurt.

Mai nainte de a-l face, ar fi dorit să se'ncredințeze, dacă omul acela, venit iar la București, a trecut ori nu pe la d-na Ionescu, dacă are ori nu să treacă, dacă nu cum-va și rămâne la București.

Cum însă? Cum să se'ncredințeze despre toate acestea?

El sări deodată 'n picioare.

Deprins acum încetul cu încetul și el a face una când alta gândește, s'a'nstrunat și s'a dus, în sfârșit, la d-na Ionescu, ca să-i mulțumească pentru-că i-a dat Alinei voie de a însoți pe răposata la Valea Boului și s'o încredințeze pe aceasta, că nu va uita nici odată mângâierea, de care i-a făcut mumei sale parte în cele din urmă zile ale vieții ei.

Ele ce-ar fi putut să-i răspundă? Plângeau încredințându-l, că iau cu toată inima parte la durerea lui.

«E greu — zise el profitând de aceasta. — Mie nu mi-a fost numai mamă, ci și povățuitoare neadormită, sufletește cea mai apropiată ființă, încât nu mă mai pot găsi pe mine însu-mi lipsit de dînsa. Toate mi-o reamintesc, — urmă după o mică pauză, — și mă veți înțelege, doamnă și domnișoară, dacă vă mărturisesc, că mă cutremur când trec pragul casei, în care am trăit până acum împreună».

«Da, — grăi d-na Ionescu. — Așa eram și eu după moartea răposatului, care era mare bunătate de om. Imi venia să părăsesc casa».

«Și mie mi-e foarte greu când trec prin fața intrării, unde o vedeam adese-ori când plecam la școală ori

mă 'ntorceam acasă», — adaugă Alina ștergându-și ear lacrămile».

«Veți găsi deci, că e firească hotărîrea mea de a nu mai sta în locuința, în care ne simțiam atât de bine» — urmă el.

«E fără'ndoială bine să stați un timp oarecare la moșie», — întâmpină d-na Ionescu.

«Nu se poate, — grăi dînsul. — Datoriile mă țin aici la București. Ar trebui să-mi iau un concediu, ceea-ce nu-mi vine să cer dela noul guvern. M'am gândit deci să vă cer învoirea, ca să dau în socoteala mea cu chirie locuința».

D-na Ionescu n'o făcea bucuros aceasta, dar în împregiurările, în care se afla, nu putea decât să-și dea învoirea.

Alina ținea însă să-și dea și de astădată părerea.

Găsia și dînsa, că locuința, în care stătuse cu mama lui, era acum prea mare și prea scumpă numai pentru el singur. Erau mai multe încăperi de prisos, nu mai gătia în casă, putea să se lipsească de slugi. Toate acestea-l priviau însă numai pe el.

«Rămîind, se 'nțelege — grăi dînsa — ca chiriașul să ne convie și noue.

«Fără 'ndoială, — grăbi el s'o 'ncredințeze. — Nu puteți să primiți pe ori-și-cine sub același acoperiș cu d-voastre».

D-na Ionescu, obicinuită acum cu accesele de îndrăzneală ale fiicei sale, nu mai era mirată, ar fi vrut însă să-i facă un semn, ca să tacă, dar Alina nu se uita la ea, ci 'n fața lui Iorgu, în care vedea, par'că, oglindită un fel de falșitate.

«Dar cu mobila ce faceți? — urmă ea. — Aveți mobilă atât de frumoasă și fără îndoială scumpă».

Ear un lucru, la care el, în zăpăceala lui, nu se gândise.

«Dau, se'nțelege, — răspunse el cam turburat, — locuința mobilată».

«Nu se poate, — grăi dînsa. — Jețul, în care ședea de obicei Cocoana Mare, patul, în care dormia dînsa, cele mai apropiate lucruri ale ei nu puteți să le puneți ori-și-cui la dispoziție».

Iorgu era acum nu numai turburat, ci și rușinat.

«Acestea, da! — fără 'ndoială — am să le duc la moșie și să le păstrez acolo», — zise el.

«Alino dragă! — grăi d-na Ionescu pierzându-și răbdarea. — Acestea sunt lucruri, care nu ne privesc».

«Mă iartă, mamă, — îi răspunse Alina. — Ne privește tot ceea ce-l privește pe d-sa, care a fost totdeauna atât de 'ndatoritor față cu noi. Răposata ni-a fost apoi nu nu mai chiriașă, ci ni-a mai și 'mbrățișat cu atâta bună-tate, încât mă gândesc în toată clipa la ea și ași fi foarte mahnită, dacă....».

Iorgu nu mai era rușinat, ci cuprins de 'nduioșare.

«Da! — domnișoară, — o 'nterupse. — Aveți multă dreptate, și vă sunt recunoscător».

«D-ta ai apoi o bibliotecă atât de frumoasă, — urmă ea din ce în ce mai zeloasă, — cărți multe, bine alese, legate 'n piele, biuroș sculptat, scrin, statuete, tablouri și o mulțime de nimicuri prețioase. Așa-i, că nu te superi, dacă-ți spun, că mi-se pare peste puțină să le lași în seama ori-și-cui?».

Iorgu nu se supăra de loc. I-se părea și lui peste puțină să plece așa de-o-dată din casa, în care se afla, și-ar fi rămas în ea, dacă n'ar fi fost la mijloc Zoe, ba chiar și omul acela, pe care l-a văzut ieșind dela mini-steriu.

Răpus de simțământul acesta, el nu-și mai dedea seamă despre înțelesul celor din urmă dintre vorbele grăite de dînsa și, în loc de a-i da răspuns, el se 'ntoarse la gândul, cu care a plecat de acasă.

«Da, domnișoară, — zise, — adecă nu! Da, nu mă supăr! Mă iertați! Ca să nu uit: mi s'a părut, că l-am văzut azi pe pictorul, care....».

«Pe Emil!? — îl întrerupse Alina înviorată. — Unde? Când?».

Iorgu era acum încredințat, că ea nu l-a văzut și c'ar vrea să-l vadă, și ear nu răspunse la întrebările ei.

Un neadevăr grăise spuind că i s'a părut numai, că l-a văzut. Urmă acum alt neadevăr.

«Imi aduc acum aminte, — zise ear, — că m'a 'nsărcinat ministrul Maiorescu să i-l trimit. L-am și căutat, dar nu l-am găsit. El vine fără 'ndoială pe la d-voastre. Vă rog...».

Alina ear îl întrerupse.

«Eu cred că nu vine», — răspunse ea. — Săracul. Nu, n'are să vie!».

El nu se mai stăpâni.

«Mă mir de aceasta, — grăi dînsul întorcându-se spre d-na Ionescu, — căci domnișoara ține mult la el».

«O, da! — îl încredință Alina. — Și nu mă 'ndoiesc, c'ai ținea și d-ta, dacă l-ai cunoaște destul de bine».

D-na Ionescu era foarte supărată.

«Așa sunt fetele de pension, — zise. — Au un fel de cult pentru profesoarele și pentru profesorii lor. I-a dat câte-va lecțiuni de desemn, și nu mai e acum om ca dînsul».

«Nu, mamă! — protestă fata. — Nu ca profesor, nici ca pictor, ci ca om trebuie neapărat să le fie sîmpatic tuturor celor ce văd și judecă bine ca d-l Armaș».

Iorgu ear nu mai știa ce să facă și ce să-i spună.

«Să văd, — să mă mai gândesc,» — își zise ear ca în atâtea rânduri, apoi se ridică de plecare.

O, dac'ar fi trăit mama lui, ar fi întrebat-o pe dînsa. Singur însă, de capul lui, nu îndrăznea să-i iee asupra sa răspunderea unei hotărîri.

După-ce mulțumi din nou pentru toate câte, el plecă, dar peste puțin, mai nainte de a trece pragul, ear se opri.

«O să țin seamă, domnișoară, — zise el, — de toate cele ce mi-ați spus, și dac'ar fi să plec, noi așa cred vom rămânea tot atît de aproape, cum am fost până acum, poate chiar mai aproape».

«Să treacă anul de doliu!» — îi mai venia să zică, dar nu îndrăznea, căci nu știa, câte și mai câte se vor fi putând întâmpla în curgerea aceluï an.

«Ce vrea omul acesta cu mine!?» — se'ntrebă dînsa după ce el ieși însoțit de muma ei.

X.

Emil a zărit și el pe Iorgu și era p'aci p'aci să se oprească din drum, ca să-i zică «bună ziua». S'a resgândit înse.

Încă de mult și 'n multe rînduri își pusese tare de gând, că are să le dea uitării cele trecute și în adevăr și din ce în ce mai rar își aducea aminte de ele. Răpus de simțămîntul, că nu este în stare să țină piept cu un om ca Iorgu Armaș, el se socotia umilit și s'ar fi făcut în gândul lui de risul lumii, dacă s'ar fi 'ncumetat să între 'n luptă cu el. De aceea și-a și pus de gând să n'o mai vadă pe Alina decât dacă ea îl va fi chemat, ceea ce

dînsa n'a făcut, un semn învederat, că ține și ea să fie date uitării cele trecute. Acum înse, posomorît cum era, cu viața oare-cum înăcrită, el simți că-l junghie prin inimă, încât tremură'n tot timpul, și iar fu cuprins de pornirea de a se arunca asupra lui — iasă cum o ieși. Să mă ferească Dumnezeu, ca nu cum-va să-și bată joc de ea, — își zicea și i se făcea negru 'n fața ochilor.

În zadar. Sunt în viața omenească clipe, în care slăbiciunile sunt mai tari decât pornirile cele mai bine chibzuite. El se făcù, ce-i drept, că nu-l cunoaște pe Iorgu, că nu-și aduce aminte că l-a mai văzut în viața lui, dar nu mai era 'n stare să plece de la București fără ca să se fi dumirrit asupra celor ce se petrec la casa d-nei Ionescu.

Ii era rușine să stea, dar stetea la pîndă și a văzut cu ochii lui, cum Iorgu Armaș s'a mutat din casele d-nei Ionescu. Nu știa, de ce, dar nici nu ținea să afle: lucrul de căpetenie era pentru dînsul să se încredințeze, dacă el mai vine ori nu pe la fosta lui locuință.

Mult mai trebuia să aștepte, dacă era vorba să se dumirească și despre aceasta.

Prin Vlașca și Teleorman adecă, prin Romanți și Dolj, pretutindeni prin apropierea Dunării se 'ncepuse secerișul. Grâul era puțin și nu de bună calitate, dar prețurile se urcau, căci Sêrbia, Muntenegrul și Turcia erau sleite de răsboiu, în Bulgaria fierberea era din ce în ce mai mare, temerea ca nu cum-va Rusia și Austro-Ungaria să fie nevoite și ele a intra'n răsboiu era din ce în ce mai generală, iar în România se sporiau cei ce stăruiau, ca țara să nu rămâie neutrală. Iorgu avea cuvinte de a se bucura de toate aceste, căci mai spre poala munților și mai ales la Valea Boului, unde

semănăturile se făcuseră bine, lanurile erau frumoase.

Îmbărbătat de aceasta, el se 'ntindea și iar se 'ntindea, păcatul celor mai mulți dintre oamenii ce-au început să zidească. Adaugi aici una, colo alta, mai ca să 'ntregești, mai ca să 'mbunătățești, mai de dragul frumuseții, și te miri unde ieși.

El nu uita înse nici împrumutul «mijlocit» de Zoe și nici nu trebuia să-l uite, căci nu-l uita nici dînsa. Dar pe cînd el era neliniștit, că i se sporesc cheltuelile, ea-l îmbărbăta mereu spuindu-i că ceea ce face durează pentru vecie și ast-fel n'are să ție seamă, dacă-l costă ce-va mai mult.

«Împrumutul de la Cohen să nu te supere, — a adăugat apoi.—Acesta mă privește. Poți, la nevoie, chiar și să-l sporești. Păcat ar fi să-ți vinzi recolta acum, cînd știi că prețurile vor fi la toamnă mai urcate.

Iorgu se simția ușurat și-i era din nou recunoscător.

Profitînd de aceasta, ea îi aduse aminte făgăduința de a face împreună o plimbare la Valea Boului.

«Ce frumos ar fi acum, în timpul secerișului!» — exclamă dînsa.

«Minunat! — răspunse el. — Plecăm Duminecă în zori de zi.

«Aș'! — întîmpină dînsa.—Plecăm Luni, ca să-i găsesc pe secerători risipiți prin lanuri. Aceasta e cea mai frumoasă dintre priveliștile dela țară».

Iorgu era de aceeași părere, dar nu-i dădea mîna să lipsească de la tribunal.

«Tu-l știi pe Eugen Stătescu, ministrul meu, — îi zise. — Nu mă expun».

Ea rîse 'n felul ei.

«E cel mai blajin om când știi să-i suni în strună, — îl încredință. — Te iau pe răspunderea mea».

«Să mă mai gândesc», — zise el.

«Să nu te mai gândești de loc — răspunse ea. — Astă seară vorbesc cu Prințul, ear mâne dimineată te aștept gata de plecare».

Au și plecat Luni — așa numai ei amândoi, — drum plăcut până la Valea Boului, iar acolo o zi scurtă, prea de tot scurtă pentru ea, dar nu și pentru el.

Ori-și-cât de vie ar fi mulțumirea de a călători timp de patru ceasuri aproape cu o femeie înzestrată cu atât de multe mijloace de 'ncântare ca Zoe și pe ici pe colo și îndrăzneată, sosit la Valea Boului, Iorgu se gândia cu un fel de mâhnire la plăcerile ce gustase pe drum.

Din cele trei încăperi reparate dintru început el păstrase adecă doae pentru sine: într'una din aceste se aflau patul răposatei sale mame, jețul ei, canapeaua din iatacul ei, dulapul ei de haine și încă câte-va lucruri neînsemnate, de care ea se folosise, ear în cealaltă el își instalase biuroul și biblioteca. Tot aici și dormia când se 'ntêmpla să rămâie peste noapte la moșie.

Intrând acum aici dimpreună cu Zoe, era peste puțină să nu-și aducă aminte, cum au venit lucrurile de el și-a adus biblioteca și biuroul la Valea Boului și-i era par'că Alina stetea 'n pragul ușii și zicea «Frumos»! Vă șed bine glumele fără perdea ce faceți în răsfățarea voastră pe drum! Dar aici ce veți fi făcând!?

Au plecat apoi să vadă secerătorii risipiți prin lanurile dese și cu spicul plecat spre pământ. Cerul era senin, dar o răcoroasă adiere despre munte astêmpera arșița soarelui. Pe ici, pe colo se ivia câte un nor răslet

și umbra lui trecea peste brazdele culcate de coase la pământ. Cântau fetele ce adunau mănunchi și flăcâii ce legau snopii, cântau și ciocârliile ridicate 'n văzduh, pe ici pe colo răsuna bătaia prepeliței, eară Zoe avea și ea ochi pentru toate și vorbiă, mereu vorbiă neistovită.

Ei nu erau înse numai amândoi. Una zicea Zoe și la alta îi era lui gândul. Când ea zicea «Uite!», el se uita, ce-i drept, dar nu vedea. Iși aducea aminte ce-a zis și ce-a făcut mai ici, mai colo cea-laltă și-și închipuia, ce-ar zice și ce-ar face, dac'ar fi acum aici.

Omul n'are înse numai suflet, ci și trup, care'n viața petrecută în aievea nu arare-ori se ridică deasupra. Prin romane eroii trăiesc câte-odată, ce-i drept, numai cu sufletul, se'nalță și rămân mereu înălțați. Iorgu era înse — întocmai ca Zoe — om în toată firea și astfel se sbătea mereu gonit de sine însu-și.

Greu canon de pocăință. I-ar fi fost milă și lui Emil de el.

Zoe cea trăită 'n lume, simțind că el e dus cu gândul, se 'nteția ca și când ar fi avut să țină treaz pe unul ce-i gata'n fiecare clipă să adoarmă și era din ce în ce mai vie, câte-odată chiar năvalnică. Tocmai prin aceasta i se făcea înse și mai supărătoare.

După-ce soarele a trecut de mează-zi, el a început să se uite la ceasornic.

«Pare-mise, că eu te plictisesc,» — îi zise ea.

«Vai de mine!? — exclamă dînsul.—Cum îți vine asemenea gând!? Mă gândiam înse, că ar fi timpul să ne 'ntoarcem la curte, ca să luăm și noi o mică gustare».

«Asta da!» — grăi dînsa, care în adevăr se simția mai bine la umbră și la răcoare tolănită pe o canapea decât umblând printre lanurile bătute de soare.

Mica gustare s'a lungit apoi, căci era mare coșul, pe care-l umpluse Iorgu, după bunul lui obicei, cu fel de fel de bunătăți, mai icre moi, mai ficat de găscă împănat cu trufe, ici ce-va dulce, colo ce-va mai iute și pe deasupra beuturi bine alese, cum se cuvine când ai drept oaspe pe cine-va, care știe să prețuiască. Chiar și 'n Sfânta Scriptură ni se spune apoi, că vinul înve-selește inima omului, și peste puțin ei iar erau numai amândoi.

«Ce zăduf! — grăi dînsa ridicându-se.—Nu te su-peri, — adăugă — îi întoarse spatele, își desfăcù bluza de mătase verde și-și scoase corsetul și după aceea și tunelul. Lasă c'o supărau, dar nici sus, nici mai jos n'avea nevoie de așa ce-va. La forme atât de bine ro-tunjite ca ale ei asemenea adaosuri sunt cel puțin de prisos, și Iorgu nu s'ar fi supărat nici dacă ea și-ar mai fi scos și bluza.

Dac'ar fi fost și acum lună plină, ei n'ar fi plecat decât pe 'nseratele. Luna era înse abia în primul pă-trar, și Iorgu ear începù să se uite la ceasornic.

«Aidadee! — grăi dînsa.—Nu cum-va te gândești de pe acum la plecare!? Nu te adimenesc farmecele dru-mului făcut în timp de noapte!?».

Adimenit, Iorgu mai scoase ceva din coș și mai des-fundă o sticlă.

Când ziua se 'nvelia în noapte, Zoe se uită lung la el.

«O idee minunată, Iorgule! — exclamă dînsa.— Eu vreau să petrec noaptea aici».

Iorgu rămase'ncremenit.

Ii era parcă i-a turnat cine-va în cap o găleată de apă rece, de tot rece, și-i curg șiroaiele sloiu de-a-lun-gul spinării.

Nu doară că mai lipsia încă o zi de la tribunal: cu

aceasta se deprinsese; o fi una, or fi doae, o privia pe dînsa. Iar se ivi înse ceea-laltă în pragul uşii.

«E peste putință, Zoe!» — îi zise cuprins de un fel de frică.

«Auzi vorbă! — răspunse ea. — Ia şezi ici lângă mine, ca să ne 'nţelegem ca doi oameni cu minte. De ce e peste putință? — urmă după-ce el se supuse. — Ce-o să zică zidarii şi dulgherii, care lucrează la binale? Ce-o să zică oamenii din curte? Ce-o să zică lumea 'ntreagă, care ne ştie veniţi aici, şi ce-o să creadă când vor vedea, că rămânem şi peste noapte împreună? Asta te neli-nişteşte? Bine, dragul meu: la lucrul acesta trebuiă să te gândeşti când ai plecat de la Bucureşti. Eu am fost pân'acum în doae rînduri măritată, şi fată mare nu eşti nici tu. Ori-cât ai tăgădui tu, nu te crede nimeni, că n'ai pe undeva prin mahalale o femeie, care te primeşte cu braţele deschise».

Iorgu se uită cuprins de groază spre pragul uşii.

«Aflând deci c'ai plecat cu mine la Valea Boului, — urmă dînsa — cei de la Bucureşti îşi vor face fel de fel de închipuiri — întocmai ca cei de aici, ba se vor deda şi la glume proaste în socoteala noastră. Mie nu-mi pasă înse şi n'are să-ţi pese nici ţie. De aceasta o femeie ca mine şi un bărbat ca tine nu poate să scape. Noi ştim, care este adevărul, şi suntem amândoi, așa cred, destul de cuminte pentru ca să nu facem ceea ce ei cred că vom fi făcând».

El asculta şi 'nţelega tot ceea ce dînsa îi spunea, dar stăruia neclintit în hotărîrea lui. După cele din urmă vorbe ale ei înse faţa lui se lumină.

«Ei, bine! — zise. — Rămâi tu aici, iar eu trec peste noapte la fostul primar, unde am mai stat».

Zoe rîse iar cu obișnuitele ei hohote.

«Și-o să publici în toate gazetele din București notițe, în care vestești lumea, că n'am stat peste noapte împreună, — îi zise ea. — Te faci de rîs, Iorgule. Ești în stare să mă lași singură în casa aceasta pustie!? Eu nu mă tem, c'o să mă seduci tu: te temi tu, c'o să te seduc eu!? Bine, Iorgule, — eu sunt veselă, îmi place să fac glume — poate și cam proaste, — dar femei ușuratică nu sunt și-ași vrea să văd, cine'ndrăznește să se apropie prea mult de mine. Ar păți mare rușine!».

«Nu e vorba de aceasta, — se scuză el, — dar sunt anumite forme convenționale, care au să fie păstrate în toate împregiurările».

«Aș'! Mofturi! — strigă dînsa. — Peste formele acestea am trecut de mult, încă din clipa, în care ai intrat în camera mea de toaletă. Nu mai pierdem vorba: tu dormi aici, iar eu trec în camera de alături, și — adăugă — pentru mai mare siguranță, — încui ușa și-ți pui cheia sub căpătâiu».

Iorgu se cutremură, și fața i-se făcù albă ca varul. Să se culce ea în patul mamei lui!?

Ceea-laltă stetea 'n pragul ușii cu amîndoaue brațele ridicate și striga, par'că: «Departa pângăriturilor! Pe aici nu se trece!».

«Nu! — grăi dînsul cu toată hotărîrea. — Să nu te superi, Zoe, dar tu ești femeie și eu sunt bărbat, iar bărbatul e dator să apere pe femeia ce și-a pus încrederea în el chiar și de aparențele lipsei de corectitate».

Zoe se simția adânc jignită. Ea se ridică, își luă corsetul, își desfăcù bluza fără-ca să-i mai întoarcă lui Iorgu spatele, puse corsetul la locul ce i-se cuvine, își luă sâniile cu amîndoaue mînilor și-i vârî în el și strînse șireturile, apoi ridică fusta și-și puse și turnelul tot la locul ce i-se cuvenia.

El stetea neînduplecat și rece și se uita la ea.

«Ai multă dreptate! — grăi dînsa. — Spune să pună caii. Pe la miezul nopții suntem la București».

Mai avea înse ea și-o armă, care nimeria fără de greș.

«Ce-ar zice vecinica, dac'ar afla, că 'n asemenea împregiurări nu ți-ai făcut datoria de apărător al bunelor moravuri!?» — adăugă rostind vorbele printre dinți.

Iorgu era strivit, nimicit, pierdut.

Cea mai apropiată pornire îi eră s'o ia'n palme.

Nu-i era înse iertat s'o facă aceasta: s'ar fi dat de gol; ar fi fost un adevărat trădător.

Nu în palme, ci'n brațe trebuia s'o ia și a și luat-o acum el pe ea și-a poftit-o lângă sine pe canapea și i-a spus și i-a făcut tot ceea ce mintea lui putea să născocască pentru ca s'o 'ncredințeze, că lui nu-i pasă, în adevăr nu-i pasă, ce crede, ce gândește, ce zice ori nu zice fata aceea.

Acum înse Zoe era neînduplecată și rece. Nu dedea, ce-i drept, cu cotul și se lăsa să fie mângâiată, dar era neclintită 'n hotărîrea ei de-a pleca.

Ființă șubredă și neajutorată e omul!

Iorgu se căia acum de a nu fi intrat în voile ei și nu mai înțelegea, de ce adecă s'a pus în pizmă cu ea: o singură vorbă din partea ei ar fi fost acum destul pentru ca el să se dea învins, dar ea își schimbase deodată gândul, în adevăr și-l schimbase și nu mai voia cu nici un preț să rămâie.

«Voiam să rămân, — îi zise ea, — pentru-că nu-mi închipuiam, că tu poți să ai gând rău. Văd acum, că-l ai, și-ți dau dreptate: cel mai cuminte lucru e să plecăm».

«Să mă mai gândesc» — ar fi voit Iorgu să zică — dar ea nu i-a dat răgaz.

Drumul nu era scurt, dar plăcut: răcoarea nopții de vară, adierea din când în când cam aspră, la început un crâmpeiu de lună, apoi cer înstelat, unde-va, departe înaintea lor, fulgerări din ce în ce mai dese, pe ici pe colo câte un liliac flutura țîțâind prin văzduh, ori câte un gândac de noapte sbura bondărind mai la dreapta, mai la stînga. El mâna caii, ea ședea la stînga lui, iar vizitiul se clătina mereu cucăind în dosul lor.

Impăcați nu erau când au plecat, și se zice, că supărat la drum n'ai să pleci. Ei înse au plecat împreună și puteau să se împace pe drum, ear la împăcare oamenii numai certându-se pot să ajungă. S'au certat deci tot drumul, se 'nțelege, nu ca Mitocanii, nu ca la Obor, ci boierește, ca prin saloane, spuindu-și câte un adevăr mai crud. Ea îi spunea, că bărbații sunt năvalnici și slabi și nu sunt în stare să-și stăpânească firea, mereu la rele se gândesc și, când pot, le și fac. El îi spunea ei că femeile sunt proclețe și 'ncăpăținate, tonatice și schimbăcioase, încât nici odată nu știi ce vreau și ce nu vreau. Ea, scoasă din răbdare, zicea că bărbatul trăiește mai mult cu trupul, iar femeia mai mult cu sufletul. El zicea «Mofturi! Filosofie de șorț!». Nu-i dedia mâna să spună, că, «nu», iar dacă ar fi zis «da», i-ar fi dat dreptate.

Era pe la miezul nopții când au sosit la București. La «*Grand Hotel de Boulevard*», unde se mutase el, ferestrele erau luminate, iar la Rașca muzica cânta un potpouri din Zampa. Grădina era încă plină, dar lumina începuse să plece și Hrșțca stetea la intrare, făcea plecăciuni și-și zicea obișnuitul «*S'avem norocire!*».

«O idee! — zise Iorgu după ce vizitiul descărcă
coșul acum aproape deșert și-l duse la portar. — Să ne
oprim la Rașca și să luăm un ceai».

«Aș'! — răspunse ea. — Trimite trăsura la grajd, și noi
mergem pe jos până la mine, ca să-ți dau revanșă». N'o
să fie ca la Valea Boului, dar tot mai e câte o rămășiță
în bufetul meu. Să nu te temi că te compromit, —
adăugă 'n glumă — : am cheia de la intrare, ca totdeauna,
la mine și nu te vede nimeni nici când intri, nici când
ieși».

Ar fi fost o bătărănie neiertată, dacă el ar mai fi
stăruit pentru Rașca, iar bătăran nu era Iorgu.

Tot îi mai sunau în ureche vorbele: «Ce-ar zice ea,
dac'ar afla, că nu ți-ai făcut datoria de apărător al bu-
nelor moravuri!».

El trebuia neapărat să primească «revanșa», ca să fie,
în sfârșit, deplină 'npăcarea.

În revărsatul zorilor de zi, când se 'ntorcea la hotel,
era cam rece și el își ridică gulerul hainei și-l strînse
împregiurul gâtului.

«Comedia dracului! — zise. — Mi-am uitat cravata.
Te pomenești c'o găsește Linica!»

XI.

Dac'ai petrecut o zi, ba până chiar și o noapte um-
blând pe drumuri, plimbându-te printre lanuri, luând
mici gustări cu o damă din cea mai bună societate și
primind «revanșe» de la ea, e chestiune de bună cuviință
să te duci cât mai curând s'o vezi și să te interesezi,
cum a suportat ostenelele de tot felul și cum se simte
după ce și-a luat răgaz de odihnă, — iar Iorgu ținea
mult la buna cuviință.

Bucurându-se că n'a perdut decât o singură zi dela tribunal, el, deși se culcase de tot târziu, a fost între cei dânte la postul lui și a plecat cel din urmă, nu însă acasă la hotel, ci drept la Zoe.

Aici le-a găsit toate claipe peste grămadă. În salon mobila era adunată toată la mijloc și acoperită cu un mare polog, ca să n'o umplă pravul. În sufragerie fel de fel de vase și tacâmuri erau puse 'n lăzi. În antreu lăzi, cufere, gente, în care Linica și feciorul așezau lucrurile după cum le poruncia Zoe, care, palidă, prăpădită și îmbrăcată într'un capot plin de dantele, ședea la o parte pe un scaun.

Iorgu se uită zăpăcit împregiurul său.

«Ce-i!? Ce s'a 'ntâmplat?» — întrebă el.

«Nimic! — îi răspunse ea. Precum vezi, împachetăm. Plec!» — adăugă făcându-le servitorilor semn să iasă.

«Plecî? — întimpină Iorgu. Unde? De ce așa de o dată?».

Zoe se uită 'n urma servitorilor și, după ce se 'ncredință, că e 'nchisă ușa, pe care au ieșit, se ridică obosită și cuprinsă de adâncă mâhnire.

«Trebuie să plec! Nu-mi rămâne decât să plec! — grăi dînsa. Inchipuieste-ți: Linica a găsit cravata, pe care ai uitat-o în iatacul meu».

«Nu! — zise el zăpăcit. Eu în sufragerie mi-am scos gulerul și cravata. Îți aduci a minte, că-mi era cald și...»

«Se vede c'am luat-o eu cu ztrențele mele, — îl întrupse ea. Îți aduci aminte, că iar îmi scosesem corsetul și turnelul. Destul că 'n iatac a găsit-o și, prinzând bănuială, a zâmbit cu răutate, ba a avut și nerușinarea de a face gluma, că 'n iatac miroase a bărbat».

«Și nu i-ai tras o pereche de palme!?. N'ai dat-o pe scară!?» — strigă el răsvrătit în întreaga lui ființă.

«Dar îmi miroșia și mie, Iorgule! — răspuse ea. Atât mi-ar fi trebuit! Intr'un ceas ar fi aflat toată casa, ear în trei zile ar fi mers vestea în întregul oraș. Slugile sunt viclene: când simt așa ce-va, și se fac tirani nemiloși și li te supui orbește ca să le astupi gura. Nu-i las răgaz să vorbească cu cei-lalți, îi dau din când în când câte o bomboană, apoi plec și-o iau cu mine, ca să uite și mirosul, și cravata».

Iorgu era încă mai răsvrătit.

«Se poate!? — exclamă dînsul. — Să pleci de frica unei slugi!».

«A! nu de frica ei, ci de frica ta! — grăi Zoe. — Dacă plec, sunt o femeie fără noroc, dar dacă rămân, sunt o femeie pierdută. Să vorbim deschis, Iorgule, — urmă ea cu 'nduioșare. Dacă rămân, tu vii și mâne, și poi-mâne, iar eu nu mă mai simt în stare să zic «nu» când tu zici «da». Plec fără de 'ntârziere, chiar cu trenul de seară!».

Iorgu nu mai era nici el în stare să zică fie «da» fie «nu».

E în adevăr prea șubredă ființa omenească: era prea slab, ca să zică «pleacă», și se speria de răspunderea, pe care ar lua-o asupra sa dac'ar zice «rămâi».

«De! — cum crezi tu, — îi zise dând din umeri. — Eu silă nu pot să-ți fac».

«Eu îți spusei, cum cred, — replică dînsa, — și ori-și ce-ai face am să plec».

«Unde?» — întrebă el cu oarecare sfială.

«Nu știi. — răspuse ea. — Deocamdată la Brașov. Acolo voi vedea, unde am să mă duc, la Elöpatac, la Zizin, la Tușnad, unde-va, nu știi nici eu unde».

Iorgu stetea umilit, rușinat, strivit de simțămîntul, că 'n urma propriei sale fapte rămâne cu desăvârșire

singur, în adevăr singur. Chiar și dac'ar fi vrut s'o oprească, acum, după-ce ea făcuse pregătirile de plecare, era prea târziu.

«Dacă vrei și vrei, eu nu te pot opri, — grăi dînsul. Nu pot înse să-ți dau vre-un ajutor, să-ți fac cu ocaziunea aceasta vre-un serviciu?»

Ea se uită lung la el.

«Unul singur, — grăi dînsa: — să pleci cât mai curând de aici și să te apropii cât mai rar de mine. Servitorii au ochii ageri, și Linica ar putea să dea cu socoteală, că tu ești acela, care și-a uitat cravata în iatacul meu, — și ai fi compromis și tu».

El strînse pumnii și-și mișcă fălcile pe scrâșnite, dar se închină de plecare.

«Sunt vinovat, Zoe, dar tot ești prea aspră față de mine», — zise întinzându-i mâna.

Ea suspină.

«Nu! Iorgule, nu aspră, ci cuminte, — răspunse strîngându-i mâna. Aspră, nemiloasă sunt față cu mine însa-mi!».

El plecă cu capul din adins ridicat par'c'ar fi voit să zică: «Eu tot eu rămân!». Adevărul era înse, că voia să se mintă pe sine însu-și.

Nu e în viața aceasta stare sufletească mai urîtă decât aceea, în care tu, om, te afli când îți dai seamă despre propria ta nemernicie, despre marile și multele neajunsuri ale firii tale. În starea aceasta cade ori-și-care dintre noi când se simte pornit a face și cu atât mai vîrtos după-ce a și făcut ceea-ce foarte bine știe că nu trebuie să facă.

Iși ridică Iorgu capul, nu înse pentru-că era tot el însu-și, ci pentru-că voia să fie iar cum a fost mai nainte. Scârbă îi era, scârbă de sine însu-și gândindu-se c'a

făcut ceea-ce nu trebuia să facă și o admira pe Zoe, care avea și 'nțelepciunea, și hotărîrea de a pleca pentru-ca să scape scăpându-l și pe dînsul.

Cu toate acestea eară și eară-și se ivia 'n sufletul lui năvalnica pornire de a alerga după ea, fie ca s'o cheme, fie ca s'o 'nsoțească. Încă de mult acum apucase pe povîrniș, se desbrăcase oare cum pe nesimțite de firea lui și se potrivise din ce în ce mai mult cu lumea, în mijlocul căreia trăia, încât nu mai avea în el însu-și destul razăm, ca să se oprească, dar decum să se urce ear de unde alunecase.

De acolo, din mormântul de la Valea Boului, răsuna din când în când un glas, care îi zicea: «E fățarnică și vicleană!» și-l făcea să se 'ntrebe, dacă nu cum-va ea a plecat anume pentru-ca să plece și el după ea. În loc de a-l înspăimînta înse, aceasta-l făcea să creadă, că ea îl dorește cu nesațiu și-l adimenia.

«Nu! nu! nu!» — zicea dînsul ridicându-și cu 'ndărătnicie capul. — Hotărîrea, pe care a avut-o dînsa, trebuia s'o aibă și el, bărbat.

Vin însă în desfășurarea lucrurilor din lumea aceasta și 'mpregiurări, care schimbă hotărîrile omenești.

La Valea Boului se urmau lucrările de zidărie, se urma și secerișul și în curînd avea să se 'nceapă și tree-ratul. El încă de mult își pusese de gînd să profite de vacanțele de vară, ca să petreacă câte-va săptămâni acolo. Intrat înse de curînd în magistratură, el nu era dintre aceia, cărora li se cuveniau vacanțele. «Se face!» — i-a zis Zoe — dar, se 'nțelege, dacă ești om cu minte și nu faci paradă de vederile tale conservatoare. El s'a ținut de sfatul ei, ceea ce nu-i era de loc greu, căci bune nu mai erau de loc părerile lui despre conservatori și despre boieri. A mers așa de departe, încât la alegeri

și-a dat votul pentru Prințul Nicolae Bibescu. Cu ce se alegea înse el, dacă Zoe era dusă? Trei vorbe de la ea le puneau toate la cale. Cum să le aibă?

Dac'ar fi știut unde se află dînsa, i-ar fi scris ori i-ar fi dat o telegramă. Nu știa înse. Ce-i mai rămânea?

Nu doară că — cine știe ce, dar în adevăr nu-i rămânea decât să se ducă s'o caute — mai ânteiu la Brașov, iar acolo îi găsia urma.

Așa pleacă la drum omul, pe care-l trage așa. Fiind-că una gândește și alta spune, una caută și peste alta dă.

La Brașov nu i-a fost greu să-i dea de urmă, căci ea își lăsase, pentru toate eventualitățile, la hotelul Nr. 1, adresa: *Zizin, vila Gherman*.

Acolo a și găsit-o.

Zoe se bucura. Cum să nu se bucure!? Se bucura nu numai că-l vede atît de pe neașteptate, dar și că poate să-i facă un mic serviciu, era înse foarte supărată, căci Linica ar fi putut să prindă bănuială și să bată toba, — urîtul obicei al slugilor. I-a dat deci lui Iorgu pentru Prințul Bibescu o scrisoare, în care îi recomandă pe «bunul nostru amic», unul dintre alegătorii Măriei Tale», — dar a făcut-o aceasta fiind de față și Linica pentru ca ea să vadă, că nu e la mijloc decât un lucru cu desăvîrșire nevinovat.

Iorgu mulțumî, luă scrisoarea și-o trecu în cel mai ascuns dintre busunările sale, apoi rămase cu ochii țintă la pămînt ca omul, care ar mai avea să zică ceva, dar nu-i dă mâna să vorbească.

Il mai supărase pe el Linica. Se vede că Zoe avea obiceiul de a se pune sub epitropia slugii sale, un lucru în toate împregiurările jignitor. Acum înse nu era ca atunci, și Iorgu ar fi fost în stare s'o ia pe Linica și s'o isbească de perete, ca terciu să se facă.

«Când pleci? De sigur că ai grabă mare?» — îi zise Zoe.

«Da! Adecă nu! — răspunse el.— Trebuie să aștept până ce nu-și odihnește birjarul caili».

«Imi dai voie să te 'nsoțesc pân' acolo — mergând așa încetul cu încetul?» — zise iar Zoe.

Asta le 'ntrecea toate: era par'că i-ar fi zis din nou: «Pleacă cât mai curând».

După-ce-a făcut atâta drum, nu putea să schimbe nici trei vorbe 'n toată tigna cu ea.

Nu-i rămânea înse decât s'o 'ncredințeze, că e 'n-cântat de gentileța ei și să-și ia bețicașul și pălăria.

«Linico, dă-mi umbreluța. Mă 'ntorc în curând!» — îi zise ea servitoarei.

El răsufle mai înviorat. Scăpa în sfârșit.

«Bine, Zoe, — grai după-ce ieșiră din curtea vilei, — Linica aceasta e o adevărată pacoste».

«Ce să-mi fac? — îi răspunse Zoe. O damă de companie nu-mi dă mâna să-mi țin, — e prea scumpă și are prea mari pretențiuni, — ear singură nu poate să trăiască o femeie ca mine. E curățică, o îmbrac bine, lumea mă vede pretutindeni cu ea, și-mi face aceea-și treabă ca ori-și-care damă de companie».

Aceste le știa Iorgu foarte bine.

«Da», — zise, — dar...»

«E foarte bine așa, — urmă ea. Drept vorbind, ea îmi face reputațiunea. Dacă n'ai grabă prea mare, să mergem puțin la deal».

«Vila Gherman» erau casele de zestre ale fiicei Părintelui Gherman, acela-și Ieromonach Gherman, pe care Metropolitul Andreiu îl rânduise să-i facă prohodul.

«O, din contra, îmi face mare plăcere! — o 'ncredință dînsul. E foarte frumos aici».

«Frumos, liniștit și plăcut, — urmă dînsa. — Isoarele minerale, instalațiunile, cele câte-va vile sunt aici pe țărnul stîng al rîulețului. Uite! ce limpede e apa. Satul cu gălăgia, cu ulițele pline de prav și cu droaia de copii e dincolo, pe țărnul cel-lalt. Muzica cântă de doae ori pe zi mai la vale, unde sunt plantațiunile de brad. Pe rîu la deal sunt plimbări minunate. Vezi dealul de la dreapta: într'un ceas, un ceas și jumătate urci în culmile lui, la o poiană încungiurată de brădet, de unde se deschid vederi încântătoare spre țara Bârsei, spre munții Cumpătului și mai ales spre rîpele prăpăstioase ale Bucegilor. Cum ași putea să fac eu plimbările acestea, dacă n'ași avea-o pe Linica cu mine?».

«Ear afurisita aceea de Linica!» — își zise Iorgu.

«Tu știi, că eu n'am venit aici să mă folosesc de apele minerale, nici să caut distracțiuni, — urmă Zoe, care avea multă poftă de vorbă.— Dac'am venit înse, profit și de ape, și de plimbări. Când am tras în Brașov, la Nr. 1, peste un ceas toată lumea știa, cine e doamna cea tineră și mult interesantă, de unde vine, unde se duce, ce face la ea acasă și cu cine are legături. Tot așa când am sosit aici. Toată lumea mă știe precum mă prezentă ea. Iată acum ai venit tu, — adăugă dînsa:— mîne toată lumea știe, că a venit vărul meu la mine, i-am dat o scrisoare, am făcut împreună o mică plimbare, și el a plecat».

Iorgu își pierdù sărita.

«Tocmai aceasta e! — izbucni el.— Ii dai prea mult nas, și s'a făcut prea îndrăzneată. Se uită la mine par'că...»

«Așa trebuie să fie! — îi zise ea.— Imi este și apărătoare. Dac'ar fi vreunul, care ar voi să se apropie de mine, e destul s'o vadă pe ea pentru-ca să nu mai în-

drăznească. Ah! — suspină dînsa. Ce bine ar fi fost dac' ași fi luat-o cu mine la Valea Boului! Nu s'ar fi întemplat ceea ce nu trebuia să se 'ntemple, n'ași fi fost nevoită să vin aici și azi mi-ași căuta de treburile mele».

Era nemângâiată ca ori-și-care femei, care se știe fără noroc, ear Iorgu ear admira înțelepciunea și hōtărîrea ei și se desprețuia pe sine însu-și. Trebuia să plece cât mai curênd.

«Cred că birjarul își va fi odihnit și hrănit pân'acum cail», — zise și se 'ntoarse la vale.

«Imi pare foarte rău! Ași mai fi stat atât de bucuros de vorbă cu tine», — grăi dînsa și-și urmară cât-va timp tăcuți drumul la vale, spre podul, pe care el urma să treacă dincolo, unde-și lăsase birja.

«Eu văd cu mâhnire, că pe tine te supără Linica, — urmă ea, ca să rupă tăcerea.— Uite, de dragul tău sunt în stare să mă lipsesc de ea. Ce nu fac eu de dragul tău!?»

«Nu, asta nu!» — stăruie dînsul.

«Lasă-mă, că știu eu ce să fac, — stăruie și dînsa. Știind că te supără pe tine, îmi este și mie din ce în ce mai nesuferită. Am s'o dau încolo, dar trebuie să-mi mai las timp, ca să găsesc ocaziune bine potrivită și,— adăugă, — să-i mai iasă din nas mirosul acela».

Iorgu își mai iuți pasul, scoase batista și-și șterse nădușelile reci de pe frunte.

La pod s'au despărțit foarte 'nduioșați.

«Succes bun! La revedere 'n București!» — a strigat apoi dînsa întorcându-se ear la deal.

Succesul deplin a fost ușor, dar în ceea-ce privește revederea vorba nu se potrivea cu gândul ei. El era tare hotărît să se 'nfunde la Valea Boului și să nu mai iasă de acolo.

S'a 'ntêmplat înse, că după opt zile s'a pomenit la hotel cu Linica. Ii aducea o scrisoare de la Zoe. Multe salutări călduroase — și nimic mai departe. Răspuns tot se cuvenia să-i dea.

«Și când te 'ntorci, Linico?» — întrebă dînsul.

«Nu mă mai întorc, coconașule, — răspunse fata. Remân aici să scutur, să șterg praful și să aierisesc».

«Bine, Linico!» — îi zise el și-i dete un bacșiș bun.

Aceasta — așa cam pe la amează-zi.

«Să mă mai gândesc», — își zise el.

De! Dacă Linica nu se mai întorcea, nu putea nici el să-și dea răspunsul printr'însa. Nu era oare cel mai potrivit lucru, ca mai 'nainte de a se duce la Valea Boului să se repeadă la Predeal și de acolo la Zizin, ca să-i mulțumească 'n graiu viiu pentru succesul ușor și deplin, precum și pentru cele-lalte.

Timp de a se gândi mai avea, căci trenul pleca spre Ploiești tocmai pe la cinci, iar de la Ploiești își lua o trăsură cu patru cai.

Ființă șubredă, neajutorată și plină de neajunsuri fiind, omul nu odată-și zice: «Nemernic, ticălos, vrednic de cel mai adânc dispreț ești!» — și tot trece toate punțile ca să facă ceea ce nu-i este iertat a face.

S'a dus și dus a fost. Secerișul, treeratul, reparaturile și zidirile, ba până chiar și daraverile cu Zerlendi, cu bătrânul Cohen și cu Creditul Fonciar, — toate îi erau nimicuri, care se fac fie și fără de el, fie și mai târziu.

Adecă de ce nu!? Sunt atâția și atâția, care fac așa și tot oameni cum se cade rămân! Omul trăiește, ca să-și facă parte de plăcerile vieții.

Ear Emil!?

El a așteptat cât a așteptat — fără ca să se poată dumiri. Își strîngea câte odată pumnii și-i venia să

scrișnească din dinți, dar peste puțin era cuprins de simțământul, că e un caraghios, care caută ceea ce nu poate găsi, și 'n cele din urmă s'a 'ntors la ale lui.

XII.

Era 'n ziua Sfinților Voivozi Mihail și Gavril. Deputații și Senatorii, sosiți de curând la București, își căutau în lumea bucureșteană «orientarea» fie-care potrivit cu înclinările sale. Stâlpii cafenelelor, ai cluburilor și ai saloanelor nu erau încă în număr. Unii erau așteptați, ear alții nici nu era vorba să se 'ntoarcă deocamdată. Viața bucureșteană se pornia mai cu anevoia decât în timpul celor din urmă câți-va ani, căci de! — cu schimbarea guvernului toate se schimbă.

Iorgu realizase la Creditul Fonciar împrumutul, patru sute de mii de lei, și-și regulase daraverile cu Zerlendi. Recolta îi ieșise destul de bine. Ar fi ieșit, poate, chiar bine, dac'ar fi stat, cum avuse de gând, în timpul treeratului la moșie. Dar, în sfârșit, prețurile erau frumoase și el a vîndut-o și-a luat bani buni. Cu toate acestea pe bătrânul Cohen l-a mai amînat, căci din Rusia bătea vîntul a răsboiu și Zoe era de părerea, că 'n asemenea timpuri e cestiune de prevedere să-și ție omul banii bine închiși. Zidirile de la Valea Boului nu erau apoi terminate decât din roșu, mașini agricole, unelte de tot felul, vite și cai abia de aici înainte avea să-și cumpere și pentru toate acestea trebuia să-și păstreze bani și ear bani.

Era bine. Putea să vină și iarna și sezonul, că-l găsiu pregătit.

Zoe însă ear ședea palidă, prăpădită și 'mbrăcată într'un capot plin de dantele, dar astă dată nu pe un

scaun, ci pe canapea și nu-i mai zicea lui Iorgu, care ședea pe un scaun, «Șezi ici lângă mine!».

Nu mai era acum femei fără noroc, ci femei per-
dută, perdută, perdută.

«Mult m'am temut, mult m'am păzit, mult m'am
ferit! — se tânguî dînsa, — dar de soarta mea n'am
scăpat. Ursita e ursită! Chiar din clipa, în care te-am
revăzut, am fost cuprinsă de sîmțămăntul, că mă aflu
în fața unei mari primejdii și mi-am pus de gînd să nu
rămân nici-o-dată singură cu tine. Când am văzut însă,
că ești mîhnit, am fost prea slabă și te-am primit în
odaia de toaletă».

Iorgu voia să zică ce-va, dar nu 'ndrăzni și ascultă
mai departe cum omul tras la răspundere pentru vină
grea ascultă înșirarea păcatelor sale.

«O! — urmă dînsa, — dacă n'ar fi murit ea, femea
cea înțeleaptă, n'ași fi ajuns unde mă aflu».

Iorgu ear voi să zică ce-va și se mișcă nerăbdător pe
scaun, dar nici astă-dată nu 'ndrăzni.

«M'am gîndit și m'am răsgîndit mai nainte de a
pleca cu tine la Valea Boului, — urmă ear Zoe. M'am
dus pentru-că te știam om, care nu e 'n stare să com-
promită cu gînd rău o femeie, — om care se sîmte
dator a feri pe femea ce are încredere în el chiar și de
aparențele incorectității».

Iorgu se mișcă încă mai nerăbdător, dar tot nu zise
nimic.

«Atâta încredere aveam în tine, încât eram să rămân
peste noapte acolo, — exclamă, — dar mi-am schim-
bat gîndul când am văzut, că te temi și tu însu-ți de
tine și stăruî să plec. Cele-lalte le știi, Iorgule, — urmă
ea vorbind repede. Am plecat de la București: ai venit
după mine. Ai cerut s'o dau în colo pe Linica: am fă-

cut-o de dragul tău și aceasta. Eu, numai eu sunt vinovată. Când ear ai venit la mine, nu trebuia să te mai primesc. Nu ești tu de vină: al meu e păcatul, și nu-mi rămâne decât să-l spășesc».

Iorgu nu se mai mișcă 'n scaun, ci i se uita drept în ochi.

«Te-am ascultat, Zoe, cu toată răbdarea, — îi zise. Dă-mi voie să-ți răspund în toată liniștea. Vorbiși de răposata mea mamă, deși pe morți avem să-i lăsăm în pace. E adevărat, că cele întâmplare ar fi fost peste putință, dacă ea ar mai trăi. Ziseși că numai tu ești vinovată. Eu zic, că vinovat sunt numai eu, căci ea mi-a zis: «Zoe e fățarnică și vicleană», — și n'am ținut seamă de vorbele ei. Abia din cele ce-mi spuseși am ajuns să mă 'ncredințez, că în adevăr le-ai pus toate astfel la cale, ca să mă seduci putând zice, că eu te-am sedus pe tine.

Zoe sări ca făcătorul de rele prins asupra faptei, dar bunul cumpăt nu și-l perdù.

«Te rog să-mi spui, ce interes aveam să fac așa, — îi zise ea. Tu-ți iei pălăria și pleci, îți schimbi pantalonii și rămâi par'că nimic nu s'ar fi întâmplat, ba mai ești și lustruit c'o aventură galantă, de care te poți fâli; eu rămân o femeie perdută, pe care unii n'o mai primesc în casa lor, ear alții o privesc cu dispreț ori cu un zîmbet ironic. Tu umbli mai departe 'n treburile tale, iar eu sunt osândită a-mi lua lumea 'n cap, ca să-mi trăiesc zilele vieții unde-va, unde nimeni nu mă cunoaște și nu-mi știe păcatul. Grozav de vicleană trebuie să fiu pentru-ca să-mi fi făurit asemenea soartă!».

Grăindu-le aceste, ea plecă, dar după ce făcù trei pași se opri.

«Și, — adăugă apăsând asupra vorbelor, — dacă mâne ori poimâne s'ar adevări, că sunt adevărate temerile, de care sunt chinuită în timpul din urmă în ceea ce privește urmările firești ale faptei săvârșite de noi amândoi împreună, am să mă bucur, nu-i așa, de rodul vicleniei mele? Vă salut, domnule Armaș, vrednică odraslă din nobila viță a Armașilor!».

Iorgu, rămas singur, a stat puțin.

Să meargă după ea? Nu! Asta nu putea s'o facă.

A plecat, de astădată înse nu cu capul ridicat, ci umilit de gândul, că e mare nedreptatea, pe care a făcut-o.

«Da! — își zise — cel mai neîndoios adevăr l-a grăit ea când a zis, că la toate acestea el trebuia să se gândească în clipa, când a intrat în iatacul ei.

Temelia întregii lui vieți sufletești era credința, că omul are să răspundă pentru toate faptele sale și are să primească fără de șovăire urmările lor. Cu credința aceasta s'a pomenit om în lume, în credința aceasta l-a crescut mama sa, în credința aceasta l-a întărit lumea, în care și-a petrecut cea mai frumoasă parte a tinerețelor. Multe s'au schimbat în sufletul lui de când s'a întors în țară, dar credința aceasta a rămas neclântită.

Pe ea se răzema acum slăbiciunea lui.

Se deprinsese cu Zoe, se alipise de ea, încât se n'apăimânta de gândul, că ea s'a supărat, și-și făcea amarnice muștrări pentru-că într'o clipă de năvălnicie i-a grăit vorbe prea aspre și-a nedreptățit-o. La urma urmelor ea nu era decât o femeie orbită de patima iubirii, și vinovat de cele petrecute tot el însuși era.

Nu, el nu mai putea să se lepede de ea, și dacă ea pleca, precum a zis, nu mai putea nici el să rămâie.

În loc de a și-o mărturisi aceasta, el stăruia asupra credinței, că ori-și-cine are să răspundă de faptele sale și să primească urmările lor.

Mai erau și temerile, de care dânsa era chinuită în ceea ce privește urmările firești ale faptei săvârșite de ei amândoi împreună.

Nu doară din slăbiciune omenească, ci stăruind în credință, din simțămînt de datorie, ca odraslă din vița Armașilor s'a dus iar la Zoe ca să-i ceară iertare și s'o încredințeze despre toate cele bune.

N'a găsit-o, firește, acasă. Poate nu voia să-l primească. Avea cuvinte destule. Căința lui era cu atât mai deplină.

Ziua următoare s'a dus dar din nou.

Cele mai multe femei, voind să bage 'n draci pe bărbatul, care a prins slăbiciune de ele, se 'nneacă 'n lacrimi, sunt înăbușite de plâns, la nevoie chiar cad leșinate. Zoe nu se folosia de asemenea arme: ea se gătia de plecare și era ne'nduplecată.

Iorgu iar le-a găsit dar toate claie peste grămadă. De astădată vorba era să plece pe timp îndelungat și cu totul departe, cum zisese, unde-va, unde nimeni n'o cunoaște și nu-i știe păcatul.

El știa, că zadarnice i-ar fi silințele de a o face să rămâie.

«Eu nu pot să te opresc,—îi zise deci.—Cum rămâne înse, dac'ar fi, ca să se adeverească temerile, de care îmi spuneai că ești chinuită».

Ea i se uită cu îndrăzneală 'n față.

«Aceasta nu te privește,—îi răspunse.—Eu mă tem, și temerile mele pot să fie întemeiate ori nu. Eu cred și pot să mă înșel. Aceasta nu se știe decât, de obicei, prea târziu. Ei, și!? — urmă dând din umeri. Copil

din flori a fost și Petru Rareș, ba până chiar și Mihaiu Vodă Viteazul; de ce să nu fie și un Armaș copil din flori!? Dacă ar fi să fie! O să faci, poate, și tu ca Goethe al vostru ori ca Alexandri al nostru. Nevoie mare nu-i, căci eu am din ce să-l cresc și sunt destulă femeie, ca să scot din el om — dacă ar fi să fie băiat. Grija tu să n'ai, căci am destulă eu!».

Iorgu se simția par'c'ar fi o otreapă, pe care toți o iau în picioare.

«Rău faci, Zoe, că vorbești în bătaie de joc despre lucruri foarte serioase» — grăi dînsul.

Zoe se simția 'n largul ei.

«Tu despre bătaie de joc să nu vorbești, — îl înfruntă ea, — căci eu vorbesc, iar tu le-ai luat toate 'n bătaie de joc. Să nu-mi mai faci mie paradă de principii morale. Dacă om serios erai, nu te expuneai să fii părintele unui copil din flori. Eu, când am făcut ce-am făcut, am luat-o în gât, mi-am zis: «Ce-o veni să vie!» și înc'atunci m'am hotărît să fac ceea ce mă vezi făcând acum. Tu nu te-ai gândit decât să profiți de slăbiciunea mea. Știai foarte bine, că mama ta murise de curând, știai că ești la începutul anului de doliu; știai, care pot să fie urmările firești ale faptei tale; nu ți-a părut de aceste și ai mers orbiș înainte. Ce vrei să faci acum!? De ce nu mă lași în pace!? Eu plec! — urmă cu toată hotărîrea. Nimic în lumea aceasta nu mă poate îndupleca să rămân aici, unde unii se uită cu dispreț la mine, iar alții rîd de prostia mea. O! te cunosc prea bine și știu, ce fel de gânduri te ispitesc, — adăugă. Iți este nesuferit gândul, că cel mai apropiat Armaș ar putea să fie nelegitim și ai vrea, poate, să-l legitimizezi prin o căsătorie, pe care o desfăci după-ce te vei fi săturat. Nu se poate, Iorgule! — strigă dînsa. Lasă

că copilul nu e sigur decât în clipa, când moaşa-l ia în braţe, dar n'am să mai primesc şi asemenea batjocură. Eată de ce plec!».

Zadarnice au rămas toate stăruinţele lui Iorgu, toate rugămintele, toate asigurările lui. Ea a rămas ne'nduplecată. Tot femeea slabă înse, s'a dat în cele din urmă învinsă şi s'a învoit să plece şi el cu dînsa după ce-şi vor fi regulat, se'nţelege, — fără de sgomot — poziţiunea de bărbat şi femeie, cărora li-se cuvine să călătorească împreună.

N'are hotar lepădarea de sine a femeii, care iubeşte!

Iorgu era însa şi el vrednic de această dovadă de iubire.

Ieromonachul Gherman, cuviosul călugăr, era la îndemână. Atât Zoe, cât şi mai ales Iorgu stătuseră adese-ori de vorbă cu dînsul. După cum veniseră acum lucrurile, el li se părea oare-cum rînduit să binecuvinteze căsnicia lor.

Plecând deci în lunga lor călătorie, ei s'au oprit la Braşov pentru-ca de acolo să treacă la Zizin. Mai înainte de a se duce la Zizin au mers împreună la d-l avocat Godelius, care 'n timpul sezonului stătuse 'n casele din vecinătate. Femeie devotată şi corectă, Zoe ţinea adecă să-şi constituie zestrea şi-şi făcuse inventarul scumpelor ei mobile, al giuvaericalelor, al preţioaselor de tot felul şi al hârtiilor de valoare, între care o sută zece mii bonuri rurale, şapte-zeci de mii scrisuri fonciare şi două sute de mii de lei acţiuni ale marei întreprinderi de la Baia de Aramă. Zestre fără îndoială frumoasă chiar şi fără de moşia, care era dată cu trei-zeci de mii în arîndă.

D-l Godelius, avînd să ticluiască foaia de zestre, era de părere, că n'are să treacă 'n ea şi specificările din

inventar, ci numai moșia și suma globală ce rezultă din inventar.

Iorgu, magistrat, știa foarte bine, care sunt deosebiri între una și alta. Ar fi jignit-o înse pe Zoe, în care avea atâta încredere, dacă ar fi stăruit asupra unei înșirări amănunțite. S'a mărginit deci a cere nu sumă, ci sume globale: mobilier — atât, — veselă atât, — giuvaericele atât, — diferite alte prețioase — atât, — deosebite hârtii de valoare — atât.

«Depozit la bancherul Cohen — atât!» — era să mai adauge Zoe, ca să mai sporească suma totală, — dar se răsgândi și tăcu.

A rămas cum a voit Iorgu și, după ce foaia de zestre a fost făcută potrivit cu toate rânduelile locului, au plecat la Zizin, unde cele-lalte s'au urmat fără de sgomot, cum cereau împregiurările.

Apoi călătorie fericită!

Putea locuința din Batiște să rămâie 'n seama ori-șicui, putea Valea Boului să rămâie cu toate cele încpute pe ea în grija ori-șicui, puteau șoarecii să roadă cărțile bine alese din biblioteca cea frumoasă, puteau să mucezească lucrurile rămase de la scumpa răposată și să crească buruiana pe mormântul ei, puteau cei rămași să zică ori-și-ce: socoteală n'avea nimeni cădere de a cere.

Cine a pornit odată în drumul, pe care apucase Iorgu, merge și mereu merge dus fără ca să se mai întrebe, unde are să ajungă și dacă se va mai opri vreo-dată.

E drumul umblat de atâția și atâția, care nu s'au mai întors nici odată din el!

PARTEA A PATRA

VALURILE TINEREȚELOR

I.

La seratele de la Maiorescu luaseră parte numai unii dintre dascălii ce nu erau angajați în vre-una din partidele atunci în opozițiune. În toamna anului următor s'a pornit deci o mișcare pentru punerea la cale a unor întruniri pe teren neutral, la care să iee parte întreaga dascălime din București. În fruntea acestei mișcări se afla atunci bine cunoscuta și tuturora simpatica treime, prietenii nedespărțiți: Tache Laurianu, Ștefan Mihailescu și Anghel Dimitrescu, ear în dosul lor stăruiau bătrânul Nestor, frații Robescu, Străjanu și Herescu, Ieremie Circa, Ananescu, Marescu, Borănescu, Barbu Constantinescu și mai ales Ioan Manliu, acum revizor școlar al capitalei.

Intrunirile se țineau la universitate, unde 'n timpul lungilor seri de iarnă nici cea mai mare dintre săli nu era destul de încăpătoare pentru mulțimea adunată. Unul dintre profesorii cu oarecare autoritate, urcat la catedră, punea o teză, o lămuria și-o desvolta. Urma apoi sub conducerea lui discuțiunea.

Se discutau chestiuni de metod pentru toate materiile, înse mai ales în ceea ce privește studiul limbii române.

Maiorescu introdusese adecă în programul școlilor secundare și studiul limbii române, pentru care nu existase mai nainte catedră. Mulți erau de părerea, că inovațiunea aceasta era cel puțin de prisos, căci școlarii știau românește și-și desăvârșiau româneasca învățând alte limbi și făcându-și cele-lalte studii în românește. Astfel Eliad Rădulescu și Gheorghe Asachi, Costache Negruzzi și Nicolae Bălcescu, V. Alexandri și Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu și Al. Odobescu scriau foarte bine fără că să fi 'nvățat în tinerețele lor gramatică românească. Alții erau înse de părerea, că aceștia și-au făcut ei înșiși gramatica, și cestiunea era discutată cu multă aprindere nu numai în cercurile dăscălești, ci și prin cele literare.

Un cuibar de asemenea discuțiuni se afla în palatul «Dacia», la redacțiunea ziarului «Timpul», unde colaborau M. Eminescu, I. Caragiale și Haralamb Grindea și discutau zi și noapte atât între dînșii, cât și cu dascăli ca M. Străjanu, Ieremie Circa și I. Manliu.

În aceste discuțiuni s'a stabilit, mai nainte de toate, că scrietorii își fac ei înșiși gramatica și și-o fac bine, dacă cunosc atât limba poporului, cât și scrierile cronicarilor, ale autorilor bisericești și, în genere, ale celor ce au scris mai nainte de dînșii. Școala înse nu scrietori are să ne dea, ci cititori, care sunt în stare să judece, dacă scrietorul, pe care-l citesc, a ales, a întrebuintat și-a așezat ori nu bine vorbele, ear aceasta nu e cu putință, dacă nu au fost deprins în școală să analizeze tot ceea ce citesc. Primind acest fel de a vedea al lui Eminescu, I. Manliu, care atunci își terminase

primul manual de gramatică după model german, a pus în discuțiune la întrunirea de la universitate tema «*Puțină gramatică și multă analiză*», care a fost discutată mai multe seri de a rândul.

Luau parte la întruniri și femei, fie profesoare la atunci singura școală secundară de fete, fie institutoare la vre una dintre încă puținele școli primare. Nelipsită era zeloasa Elisa Săvescu, pe care firea n'o ierta să vie decât însoțită de foste eleve ale ei, acum căpătuite pe la școli de prin mahalale. Cea mai stăruitoare dintre aceste era Alina, care, acum femee cu rost și cu pozițiune asigurată, ședea totdeauna moț în frunte, chiar în prima bancă — precum fusese obicinuită la școală.

Ochii tuturor erau îndreptați asupra ei, nu înse pentru că se afla moț în frunte, nici pentru că era boboc, tînără și frumușică, ci pentru că ochii ei se îndreptau asupra unuia singur, cel ce-și spunea părerea, iar acesta, ori-și-cine ar fi fost el, era par'că mai ales ei îi vorbește.

Dascălul adecă, adevăratul dascăl, spuind ceea ce are de spus, se uită la fețele celor ce-l ascultă și 'n ochii lor, vede dac'a fost ori nu bine'nțeleș și-și potrivește gândurile și vorbele cu cei ce vor cu tot dinadinsul să-l înțeleagă. Ear Alina, venind la întruniri tare încredințată că are să 'nvețe lucruri bune și frumoase, asculta cu încordată luare aminte. Când vre-unul spunea un adevăr, fața ei posomorită se lumina și zîmbetul ei de mulțumire îl vestia pe vorbitor, că se află pe calea cea bună. Când el se 'ncurca de nu mai puteai să-ți dai seamă, ce vrea să zică, ea dedea din umeri, deschidea ochii mari și-și ridica sprâncenele, tot semne că el are să-și dea silința de a fi mai deslușit. Când se 'ntâmpla, ca el să scape câte o prostie mai mică, ea se strîmba

într'un fel, ear când prostia era mare, ea se strîmba rău de tot și pleca fruntea rușinată pentru-ca nu cum-va să-l jighească pe cel ce-a spus-o. Era deci peste puțință să spui acolo câte-va vorbe și să nu ți se oprească ochii asupra ei, iar cei-lalți și cele-lalte se 'ntrebau mereu, ce vei fi având cu ea, și se uitau — unde te uiți tu.

Atât și numai atât: după-ce toți au spus ceea ce aveau de spus, lumea se risipia și dînsa, posomorită ear și de cele mai multe ori cuprinsă de simțămîntul, că puțin s'a folosit, nu se mai uita nici la dreapta, nici la stînga, ci se 'ntorcea acasă.

Vor fi fost fără îndoială între atât de mulți și câți-va, care foarte bucuros ar fi însoțit-o, ba pe ici-pe colo și câte unul, care era ispitit să i se plimbe pe sub fe-reastră, dar dînsa era nu numai posomorită, ci și ne-apropiată.

Era timpul când Eminescu scrisese versurile:

«Pe lângă plopul fără soț
Adesea am trecut.
Mă cunoșteau vecinii toți,
Tu nu m'ai cunoscut.

Cu alte cuvinte:

«De geaba vii, de geaba te duci,
De geaba rupi niște papuci».

Ea nu vedea nici pe cei ce trec pe lângă dînsa, nici pe cei ce se opresc în fața ei. Doi oameni erau, asupra cărora i se opriseră ochii, despre care-și făcuse cele mai frumoase 'nchipuiri, pe care-i pusese de tot sus în gândul ei și de care prinsese slăbiciune, și amîndoi

s'au pocit cum și cele mai frumoase figuri de ceară se pocesc în bătaia soarelui.

Avuse 'ntr'unul o încredere nemărginită de-ar fi fost în stare să plece cu el fără de nici o grijă 'n lume, și în curând l-a văzut prăpădit de-i venia să-i plângă de milă. Il socotise pe cel-lalt împodobit cu cele mai frumoase daruri trupești și sufletești, încât numai cu sfială se apropia de dînsul, iar acum era cuprinsă de jale când și-l reamintia.

Nu știa dînsa și nici nu-și dădea silința să afle, unde s'a dus Emil și ce s'a ales de el. I se revărsa un fel de dulceață în suflet când își aducea aminte de puținele ceasuri petrecute cu dînsul, dar lucrurile s'au desfășurat așa, că în adevăr era mai bine, ca ei să rămâie departe unul de altul. Ce-ar mai putut să fie dînsa pentru el și dînsul pentru ea!?

Nu tot așa se gândia la Iorgu.

«Ce va fi vrînd omul acesta cu mine!?» — se 'ntrebă odată.

Ea se cutremura în întreaga ei ființă când își dedea seamă, că ori-și-ce ar fi voind — poate să facă cu dînsa. De aceea era cuprinsă de jale: era pe deplin încredințată, că el o iubește, și nu înțelegea, de ce nu mai trece el pe la dînsa, și nu se'ndoia, că azi-mîne o să vie. Era deci posomorită, dar nu mîhnită și nu plîngea, nici nu se plîngea, ci aștepta. S'a cutremurat deci cuprinsă de spaimă când a aflat în cele din urmă, că el nu mai e la Valea Boului, ci a plecat din țară fără-ca să fi luat ziua bună de la dînsa. S'a ascuns apoi, ca să plîngă nevăzută de nimeni, când i s'a mai spus și că verișoara lui, Zoe, a plecat și ea. Acum era chiar mai mult decît mîhnită, dar tot nu se plîngea, ci era, din contra, cuprinsă de simțămîntul, c'a scăpat de o

mare primejdie și-i era rușine de gândurile ce-și făcuse.

«Săracul! — își zise. — Ce bine e că nu mai trăiește Cocoana Mare!».

«Săracii! — zise iar.

Dacă până chiar nici aceia doi n'au rămas cum îi știa dînsa, ce trebuia să fie de capul celor-lalți!? Bărbatul prin chiar prisosul lui de puteri și prin firea lui năvalnică e sortit să cadă din păcat în păcat și să se schimbe de azi pe mâne, încât n'ai să te razemi pe el și numai cu mare grijă ai să-l lași să se apropie de tine. Ea nu se uita deci nici la dreapta, nici la stînga și se feria de toți.

➤ Ispita i se ivește însă muritorului la tot pasul în cale.

Mai era la București o școală de fete, ale căreia absolvente ieșiau institutoare, ba unele chiar profesoare: «Azilul Elena Doamna». Inființată de Elena Doamna în urma stăruințelor lui Vasile Alexandri și ale Doctorului Carol Davila, școala aceasta s'a bucurat și de purtarea de grijă a Elisabetei Doamnei și a ajuns sub direcțiunea cu adevărat nobilei Elena Davila în curînd la înflorire. Neobositul Dr. Davila angajase profesori ca Ieremie Circa, Nae Popescu, Barbu Constantinescu, Dr. Grecescu, C. Istrati, M. Minovici, Licherdopolu, pictorul Henția, caligraful V. Ștefănescu și alții, care se puteau fălă cu absolventele pregătite de dînsii. Pentru ca să asigure în deplin viitorul acestora, Dr. Davila obținuse, mulțumită stăruințelor Elisabetei Doamnei, pentru ofițeri dreptul de a lua în căsătorie institutoare ori profesoare și dacă aceste n'aveau zestrea reglementară. Era apoi de sine 'nțeleș, că ofițerii astfel căsătoriți se bucurau și de favorul de a

nu fi despărțiți de soțiile lor prin obișnuitele mutări dintr'o garnisoană într'alta. Venia deci pe la întrunirile dăscălimii, ca un fel de oaspe nepoftit, și câte un ofițeraș fercheș, care ținea să nu fie mutat din București, și Alina, ori și cât de posomorită ar fi fost, eră și ea candidată de ofițereasă.

Nu-i vedea, ce-i drept, nici pe aceștia, dar o vedeau ei pe ea.

Era mai ales unul, d-l locotenent de roșiori Voicu Strună, care făcea tot ceea ce în asemenea împregiurări se iartă, ca și ea să-l vadă pe el.

Om de vre-o trei-zeci de ani, scurt și bine legat, cu sprâncenele dese și îmbinate, cu căutătura sperioasă, cam buzat și cu mustața scurtă și groasă, el mai și vorbea răstit și cu o voce cam răgușită, avea mișcările iuți, călca țeapăn de-i zângăneau pintenii și umbla de ici până colo par'că el ar fi fost stăpânul palatului universitar, ear la Alina se uita din ce în ce mai stăruitor.

Dînsa la început să făcea că nu-l vede, dar îi era frică de el, în urmă-și zicea că el e obraznic și, în sfîrșit, îl lua drept un caraghios, ceea ce el în adevăr nu era.

Cînd cu discuțiunea urmată asupra tezei puse de Manliu unii erau de părerea, că nu numai gramatica, ci și analiza e de prisos. E destul, — ziceau ei, — ca școlarii să citească 'n timpul liber ca să-și formeze gustul. Ieremie Circa, un om mărunț, iute la fire, foarte pedant și autor al uneia din cele mai bune gramatici, sări în picioare cași-cînd ar fi fost atins de pleasna biciului.

«O crimă!», strigă. Cea mai monstruoasă crimă! N'are să citească școlarul decît după ce i s'a dat cuvenita îndrumare, cum are să-și dea seamă despre cele citite».

El începù să vorbească despre analiza etimologică și despre cea sintactică, despre cea logică și cea literară, despre cea stilistică și cea lecsicală, tot lucruri asupra cărora Alina nu era dumirită. Ea se strîmba deci în fel de fel de chipuri, deschidea din când în când ochii mari, ridica sprîncenele și, amețită de cele ce auziă, nu mai ținea seamă, că e de față și cine-va, care se uită mereu la ea, și s'a ridicat în picioare spre vorbitorul, care din întemplantare nu se afla pe catedră, ci într'o bancă din fund.

Unul dintre ceilalți se ridică și începù să-l ia de sus pe pedantul susțitor al nesfîrșitului șir de analize.

«Ai pornit-o, domnule, razna! — îi zise. Școlarii n'au să citească decât scrieri alese de profesorul lor: acesta face analizele de tot felul, asupra cărora d-ta stăruie cu atâta strășnicie».

Alina se strîmbă rău de tot.

«Auzi vorbă! — grăi dînsa așa pentru sine — par'că n'ar mai fi fost și alții în sală.—Dar cum, păcatele mele, s'o fac, dacă nu știi s'o fac, căci n'am fost deprins a o face când mă aflam pe băncile școlii!?».

Un hohot sgomotos însoți aceste vorbe. Nu înse de ceea ce a zis ea rîdea lumea, ci de prostia celui-lalt, și nu i-a mai dat nimănuia mîna să spună, că gramatică și analiză sunt de prisos în școală.

Alina se căia cu toate acestea de a se fi expus scăpând acele vorbe și aștepta cu nerăbdare sfîrșitul întrunirii, ca să poată pleca nebăgată 'n seamă și cât mai iute.

Iute da, dar nebăgată 'n seamă nu.

Când era să se străcoare prin mulțimea pornită spre ieșire, se pomeni deodată față 'n față cu d-l locotenent, care-și luă pozițiune bătînd din pînteni și i se prezentă după toate regulile.

«Să-mi dați, Domnișoară, voie să vă felicit, — îi zise. E în adevăr peste puțină să fac exercițiile cu răcanii, dacă nu cunosc regulamentul și nu-l știu aplica».

Ea-l măsură din creștet până'n călcâie. Nu i se mai părea acum nici caraghios, nici obraznic, ci prea 'nchipuit.

«Vă felicit și eu pentru comparațiune, dar adresa ați greșit-o», — îi zise, — apoi îi întoarse spatele și-și căută de drum.

Cu aceasta incidentul s'ar fi sfârșit, dacă n'ar fi fost la mijloc și altele.

D-na Ionescu, deși avea față cu rost și cu pozițiune asigurată, se măritase chiar mai tinără decum îi era fata și se socotia destul de tinără pentru ca să nu fie 'mpăcată cu gândul de a-și petrece restul vieții tot în văduvie. A adus jertva văduviei câtă vreme fata îi era încă tinără, acum însă dedea zor s'o mărite pentru ca să se mărite și ea însa-și.

Abia acum s'a dumirit Alina, că, deși zidite de reposatul ei tată, casele cele frumoase se aflau pe locul caselor de zestre ale mamei sale, care, măritându-se, îi aducea în ele un tată mașter.

E urît gândul ce 'n mintea ori-și-cui se leagă de vorba «mașter». Alinei îi era înse mult mai urît gândul de măritiș. Lasă că nu vrea și n'avea nevoie să se mărite, dar nu se speria de gândul c'o să aibă tată mașter și nu 'nțelegea, de ce adecă mama ei n'ar fi putut să se mărite și fără ca s'o fi măritat mai nainte pe ea. Nu-i spusese, ce-i drept, nimeni, că mama ei vrea să se mărite, acesta e însă un lucru, care se simte.

Încă de vre-un an și mai bine venia din ce în ce mai des în casa lor avocatul Cesar Lică, însoțitor la maus al d-nei Ionescu, un om «foarte bine» și cu

deosebire binevoitor, care dedea 'n toate împregiu-
rările cele mai bune sfaturi, alerga 'n treburile fami-
liei și se amesteca 'n toate par'c'ar fi la el acasă,
încât Alina încetul cu încetul se deprinsese a-l socoti
mai mult decât o simplă cunoștință făcută la partidele
de maus, — ceea ce în cele din urmă n'o supăra.

Nu s'a supărat nici când mama ei, ba chiar nici
când d-l Lică au început să-i vorbească despre «par-
tide» bune — acoperind de multe laude mai pe unul,
mai pe altul. Acum, în starea sufletească, în care se
afla, nu s'ar fi putut apropia de dînsa nici Emil, ba
chiar nici Iorgu; ea știa înse, că soarta fetelor mari e să
fie neliniștite de pețitori, — ceea ce n'are s'o scoată din
răbdări.

Sângele i s'a ridicat înse 'n obraji când s'a pomenit
că d-l Cesar Lică vine însoțit de d-l locotenent Voicu
Strună.

Asta le 'ntrecea toate.

Prezentat d-nei Ionescu, d-l locotenent luă pozi-
țiune cu obișnuita bătaie din pîteni, apoi sărută mâna.

«Vă mulțumesc, doamnă, — grați dînsul, — de o
miie de ori vă mulțumesc pentru bunăvoința de a-i fi
dat d-lui Lică voie să mă prezente.

D-na Ionescu își presentă fiica.

«Domnișoara mă cunoaște, — zise el rostind vor-
blele respicat ca 'ntr'o cuvântare de mai nainte pre-
gătită, — dar teamă mi-e, că nu prea e bună părerea
ce și-a făcut despre mine».

Alina tresări. Dându-și seamă, că vorba e de o ur-
zeală pusă la cale de d-l Lică, viitorul ei «mașter», ea-și
adună toate puterile — ca și când ministrul el însuși
ar fi venit să-i asiste la lecțiune.

«Nici bună, d-le locotenent, nici rea, — răspunse

ea — despre oameni, cari nu ne privesc, n'avem nici o părere».

«Sunteți foarte gentilă, d-șoară, — întâmpină dînsul. Eu înse ași dori să aveți o bună părere și de aceea am rugat pe d-l Lică, ear d-sa a avut bunăvoința să mă prezente pentru-ca — cu voia doamnei — să vă 'ncredințez, că n'aveți să mă puneți în rînd cu papugiii de București, cum sunt vestitul Isvoranu ori camaradul meu Florescu, care stau în fața teatrului și se leagă de trecătoare».

D-l Lică, cunoscându-și omul, își stăpînia rîsul, iar d-na Ionescu, cunoscându-și fata, stetea ca pe spini și jăratec. Ea se așeză și-l pofti și pe el să șeadă.

«Da, d-șoară,» — stărui dînsul și se așeză.

«Eu nu mă plimb prin fața teatrului și nu m'am gândit niciodată la așa ceva», — îl încredință dînsa așezându-se și ea.

«Sunteți foarte gentilă, domnișoară, — zise el iar. Eu doresc înse să vă gândiți și de aceea țiu să vă spun, că sunt, ce-i drept, bucureștean, dar nu puiu de boier, nici ciocoiu săltat, ci fecior de măcelar și militar adevărat, adecă om, care nu umblă cu mofturi, ci spune verde românește ceea ce vrea».

«Aceasta e o frumoasă însușire!» — grăi d-na Ionescu pentru ca să-i taie vorba fiicei sale, care 'ncepuse a zîmbi.

«Da, doamnă! — stărui dînsul. Nu că mă laud, dar așa este. Camarazii mei îmi zic «Zurbagiul». Să nu credeți, că cine știe de ce. Sunt cel mai bun om: nu supăr pe nimeni; dau fiecăruia ceea ce i se cuvine, dar nici mie să nu-mi calce nimeni pe bătăturei, c'o pate, chiar și dacă general ar fi, — o pate. Tot respectul, dar pîn' aci și mai departe nu! Sunt la noi mulți oameni, care au

obiceiul de a minți, de a se fățări, de a linguși. Eu le zic: Nu ți-e rușine!? Am, domnișoară, ori nu am dreptate?»

«Ai, — răspuse ea zimbînd, — dar dă-mi voie să-ți spun, că au și ei dreptate când îți zic «Zurbagiul».

«Da, domnișoară, de aceea! — urmă dînsul. Dacă vre-unul se leagă de vre-una, eu îi zic: «Nu ți-e rușine să fii obraznic!?»

Alina rîse cu hohote.

«Știu de ce rîzi, domnișoară, — urmă el ear. Vrei să zici, că ți-am făcut-o și eu. Asta e alt-ce-va! O face omul și are s'o facă fără de sfială când intențiunile îi sunt serioase, bune, curate. M'ai înțeles, domnișoară? — serioase, bune, curate!»

Alinei îi venia să se ridice și să-i întoarcă spatele, dar aceasta ar fi fost cochetărie.

«Mi-ai zis atunci, c'am greșit adresa, — stărui dînsul. Foarte deslușit, dar...»

«O zic aceasta și acum», — îl întrerupse ea serios și hotărît.

«Nu, domnișoară, n'am greșit-o! — o 'ncredință el. Te rog să ai răbdare să mă ascuți și vei vedea, că n'am greșit-o».

«Eu răbdare am, — întimpină ea, — dar o să-ți fie zadarnică osteneala».

«O zici pentru-că nu știi încă ce voiesc să-ți spun» — stărui dînsul.

El se întoarse spre d-na Ionescu.

«Imi dați voie, doamnă, — zise, — să vorbesc aci în fața d-voastre cu inima deschisă, cum se cuvine unui militar».

«Vă face onoare și ne onorați și pe noi», — răspuse muma.

«Eu,— începù el, — am la București trei perechi de case, una 'n mahalaua Oborului, unde au stat părinții mei și unde stau acum numai eu singur, și doae 'n piață cu prăvălii și cu apartamente de închiriat. Mai am și doae măcelării, una la Obor și alta 'n piața mare. Am și uscătoare de pastrama. Iarna, vara lucrează 'n socoteala mea cinci-spre-zece până la doae-zece de oameni de 'ncredere, cu care am multă bătaie de cap, căci mai sunt și ofițer, doamnă și domnișoară, și țiu la rangul meu, — să vă spuie d-l Lică, dacă țiu și cât țiu. Ce fac eu, dacă mâne ori poimâne mă înaintează căpitan și mă mută fie chiar și numai la Ploiești ori la Târgoviște!? Cum rămâne gospodăria mea!? Afurisita de deprindere, doamnă și domnișoară. M'am pomenit de copil în mijlocul ei și nu mă mai pot lipsi de ea. Mă 'mbată mirosul de sânge 'nchegat și-mi rîde inima când văd un muschiu frumos ori o pastrama bine uscată. Nu mi-ar rămânea decât să ies din oștire, lucru foarte greu, căci îmi plac caii, mă simt bine 'n uniformă și am slăbiciune de răcanii mei».

Alina începù să se miște cuprinsă de nerăbdare.

«Ai răbdare, domnișoară, că nu e cum vei fi crezând d-ta, — urmă el. Am săltat de bucurie când am aflat de treaba, pe care a făcut-o doctorul Davila. Ai, băiete, să te 'nsori cu o profesoară din București, — mi-am zis, — și nu te mai mută nimeni dela gospodăria ta».

Alina se mișcă cu și mai învederată nerăbdare, ba se și strîmbă puțin.

«Nu te supăra, domnișoară, — stărul dînsul, — că am zis-o aceasta când nu te știam încă pe d-ta. După ce te-am văzut, s'au răsturnat toate 'n sufletul meu: nu mai țiu nici la militarie, nici la măcelărie. «Nu

faci tu pentru ea!» — mi-am zis cuprins de în-
tristare. Aveam ori nu dreptate!? Eară par'că mi zici:
«Lasă-mă, omule, în pace și caută-ți de drum». Așa
e ori nu!?»

Alina, viu mișcată, i se uită cu serioșitate și stăruitor
în ochi, apoi, dând din umeri, aruncă o căutătură spre
mama ei.

«Eu ce să zic!? — răspunse ea plecându-și capul.
Inimă deschisă pentru inimă deschisă: ași fi de rea
credință, dac'ași zice, că nu m'ai înțeles bine. Așa este».

D-l Cesar Lică își mușcă buzele, iar d-na Ionescu,
adânc mâhnită, se 'ntoarse spre locotenent.

«Să nu te jignească răspunsul acesta, — îi zise. Fiica
mea e încă prea tinăra pentru-ca să poată da altul».

«Nu, mamă! — întimpină Alina. Chiar fată bătrână
dac'ași fi, tot așa ar trebui să-i răspund. Propunerea ce
d-sa îmi face mă măgulește și ne onorează, dar d-sa
a venit să se încredințeze despre adevăr și nu-mi este
iertat să-l port cu minciuna. Mai sunt în București
și altele, care...»

«Vor fi fost, domnișoară, dar nu mai sunt, — o în-
trerupse el. Azi nu mai e în lumea aceasta decât una și
singură. Îți spun încă odată: s'au răsturnat în mine
toate, și nu mai țin la nimic decât la aceasta. Mi-e silă
de tot ceea ce mai nainte mă ademenia: gospodăria
mă plictisește; milităria mi-e sarcină grea; îmi plăcea
mai 'nainte să beau câte un păhărel, ear acum nu mai
pot gusta băutura; îmi petreceam din când în când
timpul jucând cărți, iar azi nu mai înțeleg pe cei ce
joacă înainte. Am venit, domnișoară, — adăugă el, —
ca să ți-le spun acestea, — nu șoptindu-ți-le la ureche,
ci aici în fața mamei d-tale, și te rog să nu le dai uitării
și să mă ierți, dacă mai viu din când în când».

Frumos pereche
«O, Doamne! — răspunse ea cuprinsă de mâhnire. — Eu sunt nevinovată. Societatea d-tale are să-mi fie totdeauna plăcută, dar ai să mă ierți și d-ta, dacă o să mă găsești tot ca acum!».

El dete cu un fel de 'ndărătnicie din cap.

«Eu nu-mi pierd nădejdea câtă vreme nu voiu vedea, că altul e mai norocos decât mine».

Cu aceste erau împăcați amândoi.

Nu erau însă împăcați și cei-alți doi, și după plecarea locotenentului, mama și fata rămaseră față 'n față.

«Alino! — grăi mama. — Nu ești în toată firea. Asemenea partidă nu mai găsești. Ori nu cum-va 'ți închipuiești....»

«Nu-mi închipuiesc nimic! — o întrerupse Alina, — Văd înse, că vreți să mă scoateți cu ori-ce preț din casa aceasta. Sunt gata să ies: dacă e vorba, găsesc la Ploiești ori-și-când una, care-și schimbă bucuros catedra cu a mea».

II.

«Frumoasă pereche!» — zicea la Brașov lumea când îl vedea pe Iorgu braț la braț cu Zoe. Tot așa ziceau și cei ce călătoriau cu dînșii spre Viena. Cu atât mai virtos ziceau așa cei din Viena, unde însurăței s'au oprit pe câte-va zile și au rămas câte-va săptămâni.

Era 'n adevăr greu să spui, dacă e mai frumos el ca bărbat ori mai frumoasă ea ca femeie tânără, cu mult mai tânără decum în adevăr era. Ochii tuturor, chiar și ai femeilor, se opriau mai mult asupra ei decât asupra lui, pe care mulți îl fericiau și care se simția și el nu numai măgulit, ci și 'n adevăr fericit. Dacă e vorba, el abia acum cunoștea farmecele mai ascunse

ale tineretelor. Trăind mereu sub privegherea mamei sale, el nu și le-ar fi închipuit nici odată atât de 'mbătătoare, cum i le desfășura Zoe, marea măiestră în ale viețuirii plăcute, care ca numai puține dintre femei știa să 'ndulcească viața bărbatului iubit de dînsa cu patimă nesățioasă.

Adevăr ne'ndoios e înse, că fericirea senină nu e 'n lumea aceasta cu puțință.

Ea se simția chiar mai fericită decât el, dar, când fața îi era luminată de cea mai sburdalnică veselie, un gând urît întuneca sufletul ei. «Până când!?» — se 'ntreba, și inima îi era cuprinsă de temerea, ca nu cum-va el să se desmeticească și ea să-l peardă. Știind, cum l-a amăgit și prin câte apucături viclene a ajuns să-l înduplece, ea îi ghicia gândurile, umbla 'n voile lui și era neseacă 'n născocirea mijloacelor de a și-l ținea legat. În fiecare zi îl ameția prin câte o noauă și neașteptată plăcere pentru-ca să nu-i rămâie timp de a se gândi la cele trecute, de a se căi, de a-și face muștrări și de a se răsvrăti.

Silințele ei erau deocamdată de prisos, căci din drumul, în care pornise el, omul numai cu anevoia se 'ntoarce.

Mustrări el nu-și făcea. Nu! De fapte, pe urma cărorora are parte de plăceri azi mai vii decât ieri, omul însetat de viață nu se căiește. Chiar și fiind ispitit a se muștra, el găsește totdeauna cuvinte de a se 'ncredința pe sine însu-și, că se află pe calea cea bună, că e chiar dator să facă ceea ce face.

Era fără'ndoială neobicinuit felul, în care s'a căsătorit, dar în împregiurările date un om cum se cade nu putea să facă decât ceea ce a făcut el.

Zoe, tot din neamul Armașilor și ea, nu-i era în ade-

văr verișoară, ci nepoată de văr, căci repozatul lui tată și bunicul ei erau veri din doi frați. De aceea îi și era oare-cum nesuferită repozatei sale mame. Chiar și dacă n'ar fi fost la mijloc datoria de a-și legitima copilul, nu se putea pentru dînsul o mai potrivită însoțire, și el s'a căsătorit în grabă mare și prin ascuns numai ca să scape de gura lumii, căreia nu putea să-i spună, de ce nu îi era iertat să aștepte sfîrșitul anului de doliu.

Mai era apoi și nenorocita lui slăbiciune pentru Alina. Ii era și acum scumpă fata aceea, și s'ar fi ascuns cuprins de rușine, dacă i s'ar fi întemplat s'o vadă din depărtare, dar nu putea să depărteze de la sine gîndul, că avea față cu familia sa datoria de a-și călca pe inimă, îi era Zoi recunoscător că l'a ajutat să-și facă datoria aceasta și nu numai nu că nu se căia, ci era mulțumit de sine însu-și, mîndru de fapta ce săvîrșise.

Umbla deci și el în voile Zoi, și gîndul urît, care întuneca sufletul ei, îi amăra și lui din când în când viața. Femea de o fire năvalnică, dînsa era pornită spre desfrâu și-l ispitia și pe el. Nefiind nici-o-dată pe deplin mulțumită cu cele de azi, rîvnia la mai mult pe ziua de mâne și-l ducea mai departe și tot mai departe, și cu cât mai mult se depărtau, cu atît mai vie era în el temerea, că dînsa se va sătura în cele din urmă.

Aceasta cu atît mai vîrtos, cu cât mai era la mijloc și-o altă supărare.

Nu erau adecă dînșii singurii Români, care 'n drumul lor spre Paris se opriau la Viena. Ori-și-unde s'ar fi dus, ei dedeau peste oameni, care-i cunoșteau și se uitau cu un fel de mirare la dînșii, ceea ce-i făcea lui Iorgu acră plăcerea.

«Ce-ți pasă!? — îi zicea Zoe. Nu ți-e destul, că știi tu însu-ți cum stau lucrurile, și peste câte-va luni, după ce se va fi împlinit anul de doliu, o să afle și ei adevărul!».

Nici că se gândia Iorgu la sine însu-și: ceea ce-l supăra era nedreptatea ce i-se făcea Zoei, și de aceea el își dedita mereu silința s'o mângâie.

Subscriind la Brașov foaia de zestre, el spusese un neadevăr. N'a primit nimic. Până chiar și sculele cele scumpe ale Zoei se aflau la Casa de depuneri. Un adevărat Armaș nici nu putea stăruia să i se și predea cele cuprinse în foaia de zestre, ear o femeie ca dînsa nu se putea găti fără de inele, broșe, cercei, brățare, lanțuri. Văzînd deci, că ea se căiește de a nu fi adus cu dînsa măcar o parte din giuvaericalele ei, el se bucură, că poate s'o mângâie cumpărîndu-i azi una, mâne alta, se 'nțelege, tot lucruri potrivite cu rangul lui și cu gustul Zoei, care-i dedita dovezi, că știe să aleagă. Puțin adăugat la puțin face apoi mult. Cu atît mai mult se adună adăugînd mult la mult, și Iorgu a ajuns în curînd să se mire, cît poate să cheltuiască omul în timp scurt, dacă-i dă mâna, eară lui îi dedita mâna, căci abia de curînd realizase împrumutul la Creditul Fonciar și — pe deasupra — mai vînduse și recolta. Mai avea, ce-i drept, oarecare cheltuieli și la Valea Boului, — dar Valea Boului rămăsese departe la poalele Carpaților: cine să se mai gîndească și la ea călătorînd prin văile răcoroase ale Alpilor?

Operă, teatre, concerte, galerii, plimbări, mese nu mai aveau în cele din urmă destul farmec pentru Zoe, dar nici pentru Iorgu. Rîvniau la ce-va mai picant și s'au pomenit pe la «Orfew», pe la «Diana Săle», pe la «Coloseul» din Fünfhaus și prin alte locuri, unde femei

uşurate îşi petrec nopţile în felul lor. Era o lume, pe care n'o cunoşteau nici el, nici ea şi 'n care te cobori pe nesimţite şi mereu te cobori de te pierzi în cele din urmă pe tine însu-ţi.

Se 'ntorceau în zori de zi la hotel, petreceau câte-va ceasuri sbătându-se în culcuş, se sculau asupra prânzului mahmuri de nu le mai priia nimic şi curând au ajuns să fie cu totul alţi oameni, sătui amândoi de cele de pân'acum şi doritori de altele.

Zoe era dusă cu gândul la tainele nesecate ale vieţii parisiene, eară Iorgu fugea tocmai de Parisul, unde erau chiar mai mulţi decât la Viena oamenii, care se uitau cu un fel de mirare la el şi la Zoe. Această deosebire de vederi nu putea să-i înstrăineze înse unul de altul.

«Cum vrei tu, — zicea Zoe. — Lângă tine ori-şi-unde mă simt fericită, şi 'n familie dorinţa soţului e hotărâtoare».

Frumoasă vorbă, dar nu pentru toate 'mpregiurările potrivită.

Mai ţinea adecă Iorgu, ca drumul spre Italia să şi-l facă cu oarecare încungiur, pe la München, unde ear s'a oprit pe câteva zile.

Nici că s'ar fi putut ceva mai firesc decât dorinţa de a-i arăta Zoei, unde şi-a petrecut cei mai frumoşi ani ai tineretelor, ba şi câţi-va din anii copilăriei. În curând s'a încredinţat înse, că erau şi acolo multe colţişoare, pe care abia acum ajunge să le cunoască.

Şi aici era adecă nevoit să umble tiptil, ca să nu întâlnească oameni, care-l cunosc.

El avea la München prieteni şi cunoştinţe, pe care trebuia să-i vadă, şi Zoe era din ce în ce mai mâhnită pentru-că el amâna mereu de azi pe mâne împlinirea acestei datorii de bună cuviinţă. Îi era foarte greu s'o

facă aceasta. Cum adevă să se ducă? Singur ori împreună cu Zoe cum ar fi voit dînsa? Singur nu se cuvenia și ar fi jignit-o și pe dînsa, iar împreună cu dînsa nu-i dedea mîna. Vorba era de unii dintre foștii lui colegi și dintre foștii lui profesori, precum și despre prieteni ai repositatei sale mame, tot oameni din cea mai bună societate, pe care îi vestise despre moartea mamei sale și care s'ar fi simțit jigniți aflînd că el s'a căsătorit fără ca să-i fi vestit și despre aceasta și s'ar fi scandalizat că el n'a așteptat sfîrșitul anului de doliu.

Mai era apoi vorba și de oameni, care-l întrebau, cum îi merg treburile gospodăriei, și erau foarte desamăgiți văzînd, că el și-a părăsit moșia tocmai într'un timp, cînd trebuia neapărat să fie acolo.

Nu mai era Iorgu mulțumit cu sine însuși, și ne-mulțumirea lui era cu atît mai adîncă, cu cît Zoe, jignită 'n amorul ei propriu, nu zicea, ce-i drept, nimic, dar nici nu era în voia ei cea bună. El își dedea deci mereu silința de a o împăca.

Münchenul e orașul artelor, în care omul cu dare de mînă nu poate să stea o zi-doauă fără ca să-și cumpere cel puțin un tablou. Încă mai puțin poate să stea acolo o femeie frumoasă fără-ca să fie ispătită a-și lua portretul. Și-a ales deci și Iorgu un tablou, nu lucru mare, o vale împădurită la poalele munților, ear în pădure un luminiș, în care o căprioară se coborîse cu iedul ei la pârîu, ca să bea apă limpede. În vreme-ce iedul bea, căprioara stetea de pază cu capul ridicat și ciulind din urechi, ear dintr'un tufiș ieșia la iveală capul vîntătorului gata de a descărca arma. Ceea ce lui Iorgu îi plăcea nu era nici iedul, nici căprioara, nici vîntătorul, ci lumina zorilor de zi, un amurg senin. Zoi nu-i plăcea nici amurgul, și ea-și dete pe față mi-

rarea, că el poate să-și dea banii pentru un asemenea fleac».

Se zice, că cei ce se iubesc se ceartă — pentru te miri ce lucru de nimic. Dacă e adevărat aceasta, Iorgu și Zoe abia acum începeau să se iubească, de oare ce nici la Brașov, nici pe drum, nici la Viena nu se certaseră. Abia acum el s'a simțit jignit de vorba «fleac» și a scăpat vorba, că dînsa e lipsită de gust, ceea ce pe dînsa a jignit-o și mai adînc, căci ea deduse în viața ei destule dovezi, că are gust. A scăpat dar și ea vorba că el e brutal, și-a urmat o supărare, care a mers pînă la lacrimi de amărîciune la dînsa și l'a făcut pe el să-și mărturisească în tăinicia inimii lui, că n'ar fi mîhnit, dacă ar fi ne'ntemeiate temerile, în urma cărora ea se socotise femeie percutată.

După asemenea supărări urmează apoi dulceața împăcării, care-i moaie pe oameni și-i împinge spre jertfe de spășire drept dovezi de 'mprospătată iubire. El a stăruit deci, ca ea să-și comande portretul. Drept dovadă, că nu mai e supărată, ea a intrat în voile lui.

Altă supărare.

Adevăratul artist știe, ce este și ce nu este frumos și, dacă face un portret, ține să scoată la iveală și sufletul persoanei ce-i stă model, precum și tot ceea ce ea are frumos. Iar sufletul Zoei nu putea să fie oglindit fără ca să fie înfățișate brațele ei frumoase, gâtul ei frumos, umerii și bustul, care-l scoteau din minți și pe cel mai potolit om. Era atît de încântător portretul acela, încât lui Iorgu îi era greu să se uite la el și-i venia să-l ascundă, ca să nu-l mai vadă și alții, — foarte frumos portret, dar numai pentru cel mai secret cabinet. Era în fața aceea atîta patimă nesățioasă,

încât mereu își aducea aminte de vorbele «Fățarnică, vicleană și plină de răutate».

El nu putea să-i zică nimic, căci eară s'ar fi certat amândoi.

Intrați însă în legătură cu artiștii, trebuia neapărat să-și aducă aminte de cele citite prin romane sensaționale despre nopțile albe, pe care artiști și artiste le petrec cu modelele lor din când în când împreună, ear din gând precede dorința și dorința e ispită. S'au dus deci la o serată costumată și-au petrecut de minune, dar el n'o mai vedea pe Zoe cum o știuse, ci ca în portretul cel frumos, și'n cele din urmă nu s'a mai putut stăpâni.

«Nu ți se pare ție, că ești prea decoltată?» — îi zise.

Ea se uită cu 'ndrăzneală la el.

«Vrei să zici — ca'n portret?» — răspunse.

«Nu! — întimpină dînsul — în costum și în purtările tale față cu niște oameni cu totul străini, care nu sunt, la urma urmelor, de seama noastră.»

Aceasta n'o supăra.

Ținea să-l facă gelos, căci gelozia e lanț.

«Ei—și!?!—răspunse dar. Tocmai pentru-că ne sunt străini, cu care azi petrecem un ceas și pe care de mâne înaintea nu-i mai vedem. Puțin are să-ți pese de ei!».

«Nu e tocmai așa, — grăi dînsul. Sunt unele lucruri, care pe soț îl jignesc, ba câte odată chiar îl umilesc».

«Aș'! — exclamă dînsa. Nu cum-va te simți umilit când ți-se pare că le plac și altora!? Par'că tu-mi plăci numai mie!?! Eu mă simt măgulită când văd, că altele mă pizmuesc pentru-că te am soț».

«Nu de aceasta e vorba, Zoe — replică el. Ceea-ce mă jignește nu e că plăci, ci că prea îți dai silința

de a plăcea, încât îi faci pe alții să creadă, că-ți plac ei».

«Aidadee! — strigă dînsa. La aceasta trebuia să te aștepți. Tu nu ești singurul om, care poate să-i placă unei femei, nici singurul, care poate să-mi placă mie, și ar trebui să fiu fățarnică și vicleană pentru-ca să-mi ascund adevărata stare sufletească, dacă se 'ntîmplă să-mi iasă în cale un om, care-mi place».

Iorgu clătină cu hotărîre din cap.

«Nu, Zoe! — stăruie dînsul, — nu fățarnică, nici vicleană, ci cruțătoare. E chiar o datorie conjugală...»

«Să mă prefac, să te mint, să te 'nșel! — strigă dînsa. Nu, dragul meu. Datorie conjugală e să fiu cu inima deschisă, să mă arăt cum în adevăr sunt, ca să știi, ce ai să faci. Eu, dacă simt că-ți place vre-o altă femeie, îmi dau toată silința să te încânt, ca să te depărtezi de ea și să te simți mai vărtos legat de mine. La acela-și lucru mă aștept din partea ta: dacă în adevăr crezi că am prins oare-care slăbiciune pentru vre-un altul, n'ai să-mi faci muștrări, ci să-ți dai mai vărtos silința de a mi-te face plăcut. Căsătoria, — urmă ea cu glas stăruitor, — nu e robie, ci însoțire făcută de bună-voie. Nu e, dragul meu, destul să știi că mă ai, ci trebuie să-ți dai în fiecare clipă silința de a mă păstra».

«Straniu fel de a vedea!» — exclamă Iorgu cuprins de amărăciune.

«Straniu, nestraniu, dar potrivit cu adevărul, — întîpină dînsa. Cel mai tăios briciu se tocește, dacă nu-l ascuțim mereu și cea mai fierbinte dragoste se trezește și ea, dacă nu purtăm grijă de ea. Oamenii se satură unul de altul, dacă rămân mereu la fel».

«Mai curînd se satură, dacă-și fac nesuferită unul altuia viața, — îi răspunse el cu oare-care asprime. Eu

În tot cazul te rog și am și dreptul de a cere de la tine să ții seamă, că ești soția unui om cu simțământ de demnitate și să îți stăpânești pornirile ușurate». —

Zoe sări în picioare. Prea îi era mult. Nu putea suferi dînsa, ca el să-i vorbească de sus în jos, ca domn și stăpân, și avea o de mai multe ori încercată armă, ca să-l facă umilit.

«Așa, — îi zise 'nțepată, — puteai să-i vorbești scumpei d-tale vecine, nu înse și soției d-tale!».

De astă dată înse ea a dat greș: arma aceasta prindea la București, atunci, când el se teme de gura ei cea rea: aici și acum el era cu totul altfel atins de ea.

«Comparațiunea e cu desăvîrșire nepotrivită, — îi răspunse el stăpânindu-și firea. În fața ei mă 'nchinam, iar de tine mă speriu; ea mă 'nălța, iar tu mă cobori».

Schopenhauer zice undeva, că omul e ființă bătaioasă, care dă cu palma ca măgarul cu copita. Această parte a firii omenești ieși 'n Zoe la iveală în auzul vorbelor grăite de dînsul; era gata să sară la el și să-l pămuiască.

«Mie-mi vorbești așa!? — strigă ca scoasă din fire. Pe mine vrei să mă prostești!? Nu te-am văzut oare eu, cum într'o clipă de zăpăceală ți-ai dat în petec și te-ai dat de gol sărutînd-o în fața tuturor cum erai obișnuit să faci când vă aflați numai singuri!? Eu sunt femeie și înțeleg asemenea lucruri».

Acum se dete 'n Iorgu firea bătaioasă pe față. Ceea ce-l scotea din sărite nu era, că dînsa o zice, ci că o și crede aceasta.

«Nu! — grăi dînsul. Dacă femeie ești tu, ea e înger, dar tu nu femeie ești, ci monstru».

Zoe rămase într'un fel de aiurire. N'ar fi crezut nici-o dată, că poate să fie cine-va în lumea aceasta atît de

aspru față cu dînsa. O'năbuși deci plînsul și, nefiindu-i îndestulător plînsul, ca ori-și-care femee slabă, căzù leșinată 'n scaun.

Urmarea firească, foarte fireasca urmare a fost sticluta cu apă de Colonia, paharul cu apă rece, o noauă dulceață de 'mpăcare și încă mai învederate dovezi de neistovită iubire.

S'a'nvoit Iorgu, ca să-și facă drumul în Italia pe la Nizza și să se oprească o zi-doauă, aici.

Ii era, ce-i drept, din ce în ce mai rea părerea despre Zoe, dar o bună părere nu-și mai făcea nici despre sine însu-și. Mereu era supărat de gândul, că nu pot oamenii să fie cum el și-i închipuise mai nainte, căci prin chiar firea lor sunt cum o știa pe Zoe și cum se simția și el însu-și, lipsiți de statornicie 'n cele bune și slabi în fața relelor îndemnuri. Tocmai de aceea înse muștrări tot nu-și făcea încă, dar îi era nesuferit gândul, că și alții-l judecă tot cum se judecă el însu-și, ear nu ca mai nainte, când îl credeau mai vrednic decât cei mulți.

In zadar! Ori-și-cât ar fugi și ori-și-cum s'ar ascunde, omul de propriile sale gânduri nu poate să scape.

Mereu și din ce în ce mai des, chiar și 'n mijlocul celor mai sgomotoase petreceri, vedea 'n fața sa Valea Boului, ogoarele tot atît de rău ca 'ntrecut arate, livezile, pometul și viile lăsate'n părăginire, pădurea rămasă 'n voia întâmplării, zidirile, pe care le-a'nceptut după plan atît de bine chibzuit și care acum nu mai știa, în ce stare se află. Pretutindeni lipsă de pricepere, risipă și jaf, eară el, care atît de frumos le rînduise toate 'n capul lui, se plimba pe unde mai nainte nici cu gândul nu sburase.

Nu-i era de paguba, pe care o suferia, căci în gândul lui tot îi mai rămânea destul; îi era însă rușine când

se gândia, ce vor fi zicând despre dînsul alții, care-l socotiseră om cu rost, unii bucurându-se că-l văd intrat în rînd cu cei mai mulți, alții bătându-și joc de el, ear alții cuprinși de adîncă mâhnire.

Cu atît mai vîrtos îi era rușine cînd se gândia, ce va fi zicând despre el Alina —cea atît de cu minte.

III.

Sêrbii și Muntenegrenii nu în ceas bun s'au avîntat în răsboiu. Deși s'au luptat cu multă bărbăție și-au mai și primit fel de fel de ajutoare din Rusia, ei n'au fost în stare să țină piept cu oștirile turcești. În vreme ce Abdul Kerim-Pașa îl gonja pe Principele Milan spre Belgrad, Suleiman-Pașa a răsbit prin strîmtorile Muntenegrului, și numai mulțumită ocrotirii marilor puteri europene au scăpat cei doi vasali de urgia musulmană.

Se credea că prin aceasta s'a pus capăt vărsărilor de sânge din peninsula balcanică. Ignatieff ținea înse să-și urmeze cu ori-ce preț lucrarea și după cît-va timp s'au pornit în Bulgaria mai ici, mai colo, răscoale mernite a dovedi, că Poarta otomană nu mai e 'n stare să asigure liniștea și buna rînduială în țările creștinești de sub stăpînirea Sultanului. Simțămîntul de conservare i-a împins deci pe Turci să-și încordeze toate puterile spre a 'năbuși mișcările din Bulgaria, și au rămas proverbiale grozăviile săvîrșite de așa zișii bașibuzuci în Bulgaria. Europa 'ntreagă era cuprinsă de fiori în fața acestor grozăvii, ear marele popor rusesc a sărit în picioare gata de a scăpa de jugul turcesc pe frații creștini.

Toate aceste-i țineau în frământare necurmată pe Români.

Erau din ce în ce mai numeroși cei ce socoteau sosit timpul, ca România să se declare neatârnată și să intre în războiu alături cu frații creștini».

Cu atât mai hotărâți erau deci aceia, care, temându-se de covârșirea puterii rusești, stăruiau ca România să rămâie neutrală, ba la nevoie să intre în luptă chiar alături cu Turcia, care nu mai putea să fie primejdioasă pentru Români.

Din ce în ce mai puțini erau deci oamenii de o fire mai potolită, care nu se depărtau de gândul, că ori-și-ce războire e darea pe față a însălbăticirii omului, un lucru, care nu se iartă decât fiind vorba de apărarea existenței.

Aceștia le așteptau toate de la desfășurarea firească a evenimentelor. Chiar și ei stăruiau înse, ca pregătiri — pentru toate eventualitățile — să se facă cu graba convenită. Guvernul liberal deci, deși la început luase în zeflema pregătirile puse la cale de generalul Florescu și nu era nici acum hotărât pentru războiu, a început să lucreze cu toată râvna pentru sporirea oștirii românești și pentru înarmarea ei.

Emil a fost chemat dar și el să-și facă rëndul la oaste, și, om cu gusturi subțiri, a făcut ce-a făcut să fie trecut la roșiori, nu numai pentru-că îi mai plăcea uniforma, ci și pentru că-ți vine mai bine să ieși la războiu călare decât pe jos. Băiat subțirel și mlădios, îi ședea bine 'n uniformă și încă mai bine călare. Pentru-ca să călărești înse, trebuie, mai nainte de toate, să te ții pe cal, un lucru pentru dînsul anevoios. Lasă că el toată viața lui umblase pe jos, dar îl mai și puneau să călărească pe ne'nșelate, și, când nici cu gândul nu se gândia, se pomenia căzut de pe cal.

Mai bine n'o ducea nici cu sabia, care era prea de tot grea pentru el și afară din cale lungă, încât mereu se 'mpedeca în ea.

«Din asta n'o să iasă nici o dată roșior!»— zicea d-l sublocotenent Blându, care luase asupra sa sarcina de a-l muștrului pe tînerul aspirant la arma cavaleriei.

Nici c'ar fi ieșit roșior, dacă n'ar fi avut parte de cel mai strașnic dintre toți instructorii.

S'a întemplat adecă și că d-l locotenent Voicu Strună n'a scăpat de ceea ce se temuse: a fost înaintat căpitan.

Nu mai ținea, ce-i drept, tot atît de mult ca 'n trecut la rangul lui, dar nici nu-i era tot atît de greu ca mai nainte să se despartă de măcelăriile și de pastramageriile sale și-ar fi fost în stare să se lipsească de toate, dacă Alina ar fi cerut-o aceasta. Alina era înse foarte draguță și nu cerea nici acum decît ca el să-și caute de drum.

Când se uita și se vedea pe sine în oglindă și când își dedit seama despre starea sa și despre multele sale vrednicii, el era cu desăvîrșire încredințat, că ea se va da mai curînd ori mai târziu învinsă. O fată deșteaptă ca dînsa n'avea decît să-l compare cu sute și mii de alții pentru-ca să-și deie seamă, cît de mare noroc e pentru dînsa să aibă un soț ca dînsul. Vorba era numai, ca nu cum-va vre-un altul să se apropie de dînsa și s'o scoată din minți. Văzînd deci, că silințele-i sunt deocamdată zadarnice și că la București nu mai poate să rămâie, el li-a lăsat oamenilor săi de 'ncredere măcelăriile și pastramageriile ca tovarăși la parte și-a 'n-vîrtit, cum știa dînsul, toate șuruburile, ca să fie mutat la Ploiești, de unde putea să vie des la București și să se ție de capul ei.

Ar fi brodit-o foarte bine așa, dacă n'ar mai fi fost la mijloc și vorba, pe care o scăpase Alina despre gândul ei de a face schimb cu vre-una dintre colegele sale de la Ploiești. D-l Cesar Lică, om deprins a le face toate după calcule bine chibzuite, era pe deplin încredințat, că locotenentul a aflat ce-a aflat și umblă să-și pună la cale mutarea la Ploiești pentru-ca să fie în-apropierea Alinei, dar nu mai puțin era încredințat, că n'are Alina să facă schimbul, dacă află, că locotenentul se mută și el la Ploiești, ceea ce 'n gândul lui de viitor tată mașter ar fi fost o mare calamitate, — mare, — zicea și viitoarea lui. In zadar! — așteptaseră și răbdaseră ei amândoi, ear acum erau cu gândul mereu la plăcerile apropiatei lor căsnicii, și atât pentru dînsul, cât și pentru dînsa era nesuferită paza fiicei, care era în stare să le 'nțeleagă toate și să se uite prin gaura cheii ca să le și vadă.

«N'o nimerеști bine, — îi zise dar prietenului său Strună. E, ce-i drept, și la Ploiești unul, dar pe acela — după toate semnele — l'a dat de mult uitării. Primejdios e cel-lalt.

Strună rămase ca și căzut din cer.

Cum adecă!? El se temea, ca nu cum-va să-i apuce vre-un altul înainte, și, când colo, află, că-i apucaseră chiar doi.

«Auzi d-ta!? — își zise. — Doi de-odată! Dar lucru de mirat nu-i: la boboc de fată ca ea derbedeii dau năvală ca muștele la miere. Te pomenești, că mai sunt și alții, pe care el nu-i știe».

Ii venia să-și scoată din teacă sabia cea lungă și grea și să dea cu ea năvală asupra obraznicilor ce i-se pun în cale.

Abia acum ținea cu tot dinadinsul să se mute la

Ploiești, anume la Ploiești, iar nu la Giurgiu ori la Pitești, cum stăruia d-l Cesar Lică.

Ear la Ploiești el era comandantul escadronului, în care sublocotenentul Blându își dedea silința să scoată roșior din Emil.

«N'o să iasă roșior!? — exclamă noul comandant. Nu-i pe lumea aceasta idiot, din care nu scot eu cel mai adevărat roșior».

Așa îi ia soarta 'n zeflema pe oameni.

Dac'ar fi știut căpitanul Strună, că idiotul acesta e unul din cei doi, l'ar fi apucat de piept și l'ar fi scuturat de i s'ar fi făcut terciu creerii din cap. Tinerul aspirant la rangul de roșior i se părea înse atât de tembel și de neajutorat, încât nu putea să-i treacă prin minte gândul, că până chiar și-un asemenea netot poate să scoată din minți pe o fată ca Alina. Cu totul altfel și-l închipuia dînsul pe cel din Ploiești și se uita chiorîș la tinerii mai spelcuiți ce-i ieșeau din ce în ce mai des în cale. «Nu cum-va acesta e!?» — își zicea puind mâna pe sabie.

Emil, știindu-se însuși pe sine motolog și văzându-l pe căpitan cum calcă, cum își poartă sabia și cât de răstit vorbește, era sfiicios și se uita la el ca la Iorgu când l-a ridicat de pe schelă ca pe o păpușă umplută cu paie. «Tinere, — îi zise căpitanul măsurându-l cu ochi de cunoscător, — nu-mi calci de loc a roșior. Mai nainte de-a începe să călărești, ai să-ți știi purta voiniceste picioarele».

Săptămâni de zile de a rândul Emil a fost nevoit să alerge câte doae-trei ceasuri pe zi, să sară peste gropi și peste coardă, să urce scara, funia și prăjina și să facă fel de fel de alte deprinderi gimnastice. Așa a ajuns de sabia nu-i era nici prea lungă, nici grea, ear

pe cal se ținea par'că de mic copil ar fi crescut în spî-
narea lui.

Era mândru căpitanul de succesul, pe care l-a ob-
ținut; nu mai era înse nici Emil tot omul sfiicios de
mai nainte, ci călca și el țeapăn, își purta capul sus și
se uita drept în ochii ori-și-cui. S'a făcut chiar om în-
drăzneț mai ales după-ce s'a deprins a-și purta sabia
scoasă din teacă pentru-ca să se apere cu ea și să dea
năvală asupra celui ce se pune 'n calea lui. Abia acum
s'a dat pe față ochiul lui ager, căruia nu-i scăpa nici
cea mai mică mișcare și care le prinde toate cu o ful-
gerătoare iuțeală. Sta căpitanul, se uita cuprins de
mirare și nu era în stare să înțeleagă, cum motologul
de mai 'nainte a ajuns deodată om atât de îndemâ-
natic, încât nu mai era 'n escadron nimeni, care ar fi
fost în stare să se măsoare în sabie cu el. Ear dac'o
știau aceasta alții, o simția cu atât mai virtos Emil el
însu-și și cu totul altfel ar fi vorbit el cu Iorgu acum,
dacă acesta ar mai fi îndrăznit să-l ia în brațe de pe
schelă.

Altfel ar fi vorbit el și cu căpitanul, dac'ar fi bănuit
că acesta, când poate să scape, se repede la București,
ca să se ție de capul Alinei, — ce-i drept, — tot în
zadar, deși nu atât de 'n zadar ca mai nainte.

«Nu faci tu pentru ea și nu face ea pentru tine!» —
își zisese el odinioară și-și zicea și acum. O zisese înse
aceasta puindu-se alături cu Iorgu și o zicea acum ne-
știind, că acesta e dus — nu se știa unde. Prea era
mare răspunderea, pe care ar fi luat-o asupra sa, dacă
s'ar fi ținut de capul Alinei. Tot așa trebuia să-și
zică și căpitanul. Prea multă femeie era dînsa pentru
el, și prea puțin om era dînsul pentru ea.

Cam de aceea-și părere era și Alina, care se prețuia

pe sine după cum era oglindită în ochii celor doi oameni, de care prinsese slăbiciune.

Il punea pe Emil sus în gândul ei, dar îl socotia om slab, cu care poate să facă tot ceea ce vrea. Iorgu îi era, din contra, omul tare, care poate să facă cu dînsa tot ceea ce vrea el. Acum, după-ce el plecase fără-ca să-i spună, unde, și fără-ca să ia ziua bună de la ea, ea-l socotia om mai slab, dar încă mai slabă se simția ea însa-și și mereu își zicea: «In zadar, totu-și poate să facă tot ceea ce vrea cu mine! Nu e nimic ce lui nu i se cuvine, nimic ce lui i se poate refuza!». Ori și ce s'ar fi întemplat și ori-și-ce ar fi făcut el, ea nu se 'ndoia de iubirea lui, și aceasta o făcea să se socotească mai presus de alte femei de seama ei.

Așa era câtă vreme ea nu 'nțelegea, de ce adecă mama ei n'ar putea să se mărite și mai nainte de a-și fi măritat fata. Lucrurile s'au desfășurat înse așa, că ea a ajuns încetul cu încetul s'o înțeleagă și aceasta.

Perzându-și răbdarea, d-l Lică și viitoarea sa au luat-o în cele din urmă în gât și s'au căsătorit și fără-ca să fi plecat fiica lor din casă, ceea ce nu era lucru plăcut pentru dînșii și o supăra din ce în ce mai mult pe dînsa.

D-l Cesar Lică era om foarte manierat, care știa ce se cuvine și ce nu se cuvine. El se afla însă acasă la el și se purta cum ori-și-care om cum se cade se poartă la căminul lui, iar aceasta o jignia adese-ori pe Alina și încă mai adese-ori pe mama ei. Era, între altele, d-l Cesar Lică obicinuit să-și facă în casă treburile 'n papuci și îmbrăcat în cămașa de noapte. Erau papucii frumos brodați și încă mai frumoasă era cămașa lucrată 'n fir, dar Alina nu era obicinuită cu așa ce-va și găsia, că bunul ei tată mașter e lipsit de tactul cuvenit,

iar mama ei, soția d-lui Cesar, nu era nici ea încântată.

D-l Cesar Lică mai era apoi și soț foarte afectuos, care ținea să-și dea pe față iubirea conjugală nu numai prin vorbe, ci și prin mângâieri de tot felul. Aceasta n'o supăra pe soția lui, care era însetată de așa ce-va; ea ar fi dorit înse, ca lucrurile să se petreacă mai cu perdea, între patru ochi, dacă nu chiar pe 'ntunerec. Ear fiica ei se simția jignită și zicea, că tatăl ei mașter e lipsit de sfiala cuvenită.

D-l Cesar Lică era și om deștept, care știa multe și astfel stetea de vorbă mai bucuros cu fiică-sa, care era și ea deșteaptă și mult știutoare, decât cu soția sa, care chiar și la maus vorbea puțin și se gândia numai la câștig. Chiar și numai atât ar fi fost destul pentru-ca d-na Lică să se simtă jignită 'n amorul ei propriu. D-l Lică, soțul ei, mai era înse și părinte afectuos și ținea, ca și dragostea părintească s'o dea pe față nu numai prin vorbe, ci și prin mângâieri, pe care Alina le socotia îndrăznețe, ear mama ei chiar nerușinate.

N'aveau dreptate, căci mângâierile acestea erau cele mai nevinovate, dar mama Alinei își luase bărbat, ca s'o mângâie pe ea și numai pe ea. E lucru neplăcut să-ți temi bărbatul și mai urît când aceea, de care-l temi, e chiar fiica ta. Se 'ntîmplă însă câte-odată, că omul slab de înger, având să aleagă între mamă și fată, nu pe mamă, ci pe fiica ei o alege, și temerea d-nei Lică era cu atât mai întemeiată, cu cât ea trebuia să scadă trei, iar d-l Lică avea să mai adauge doi ani la vârsta sa pentru ca să poată zice, că s'au născut în același an, și el, dac'ar fi avut să aleagă, în adevăr nu pe mamă ar fi ales-o, încât d-l căpitan ar fi avut oare-care dreptate, dacă l-ar fi pus în rënd cu cei-lalți doi.

Toate acestea erau lucruri, despre care nu se vorbea; cel ce are înse pe inimă ce-va ce nu-i dă mâna să spuie e posomorît și cicălit, încât nu se putea zice, că e liniștită și senină viața însurăteilor. S'ar fi nseninat, poate, dacă n'ar fi fost la mijloc fata nemăritată, care rîdea pe înfundate și zicea că e caraghioasă mama ei când aceasta scotocea prin blid, ca să aleagă cele mai bune bucățele pentru scumpul ei soț, și-și dedea în fel de fel de chipuri silința de a-și îndulci viața îndulcind-o pe a lui.

Cât pentru aceste și pentru altele de același fel nu-i zicea mama nimic, dar o cicălia mereu pentru ear altele de-i venia câteodată să-și ia lumea 'n cap. Țiind seamă de gura lumii, ea zîmbia și zicea, că-i merg toate bine, dar în fundul inimii ei era multă amărăciune, despre care nimănui 'n lumea aceasta nu putea să-i vorbească.

Azi așa, mâne la fel, zi cu zi strivită de simțământul că e nesuferită 'n casa părinților săi, ea a ajuns încetul cu încetul să se bucure când căpitanul Voicu Strună venia s'o vadă și s'o întrebe, ce mai face și cum se simte. Era omul, pe care nu-l supăra, care în adevăr ținea la ea, în care putea să aibă toată încrederea,— nu ca cei-lalți doi, pe care nu-i mai știà unde sunt. Se 'nșela d-l avocat Cesar Lică, dacă credea, că Alina fuge de căpitanul Voicu Strună și nu se va muta la Ploiești, dacă va afla că și acesta s'a mutat acolo. Din contra. Ea s'a gândit la Ploiești, anume la Ploiești pentru-că aveà pe cine-va acolo. Cu atât mai vîrtos era îndemnată să se mute acolo după ce-l mai avea și pe căpitan, omul, pe care 'n toate împregiurările se putea răzema.

Nu mai erau acum doi, ci trei, și, dac'ar fi atîrnat de bunul plac al ei, ea și l-ar fi făcut pe unul soț, pe

altul prieten, ear pe al treilea epitrop, care priveghează neadormit, ca nu cum-va dînsa să dea 'n gropi. Acesta și priveghia cu mâna mereu pe sabia lui cea lungă și grea, dar stăruia cu 'ncăpăținare în gândul, că, dacă e vorba, ca ea să nu dea 'n gropi, el are să fie nu numai epitrop, ci totodată și prieten, precum și soț, mai ales soț, ceeace în gândul ei era peste putință.

Avea, ce-i drept, și clipe, în care toate cele trecute i se păreau visuri deșerte și-i venia să-și zică: «Viața petrecută în aieva e prozaică».

IV.

Doi oameni în toată firea, soț și soție, începând odată să se certe, mereu se ceartă până-ce n'ajung în cele din urmă, ca ori să se apropie sufletește atît de mult, încât să nu se mai poată certa, ori să se despartă pe toată viața.

Iorgu și Zoe nu mai erau departe de alternativa aceasta.

El își dedea, ce-i drept, seamă, c'a fost prea aspru față cu Zoe, dar nu pentru aceasta-și făcea mustrări, ci pentru-că s'a dat de gol și i-a făcut o mare nedreptate Alinei, de care nu se mai socotia vrednic. Nu-i dedea deci mâna să-i facă Zoei vre-o mărturisire, ci se mărginea la silința de a o îmbuna.

Zoe era adânc mîhnită, nu înse de cele zise de către Iorgu, ci de propria ei slăbiciune. Nu se putea ierta pe sine însa-și pentru-că a plâns ca ori-și-care femei jignită 'n amorul ei propriu, ba era p'aci-p'aci să leșine. Cu atît mai puțin putea să-l ierte pe el — c'a scos'o din sărite, dar nici ei nu-i mai dedea mâna s'o mărturisească aceasta.

Ei vorbiau deci puțin, pacea nu era pace adevărată, și pecând el umbla mereu în voia ei, ea se folosia de toate împregiurările, ca să-l umilească, ceea ce nu era greu, căci el și altminteri era disprețuit de sine însuși în vreme-ce ea era mândră știindu-și-l supus cu toată slăbiciunea lui pentru ceea-laltă.

Gândurile se cheamă apoi unul pe altul, cele bune pe cele plăcute, ear cele negre pe cele la fel cu ele.

Ei aveau — în drum spre Nizza — să se oprească la Zürich, unde era vorba să găsească scrisori din țară.

El dela cine și ce fel de știri putea să primească!? Sângele îi năvălia 'n obraji când se gândia, cum le-a lăsat toate baltă, și era cuprins de un fel de uimire când își dedea seamă, cât poate să cheltuiască omul în timp scurt și fără-ca să poată spune, pe ce. Vorba Coconului Iancu Talpa: una e socoteala neguțăto-rească și alta cheltuiala boierească. Ce s'a ales de planurile cele frumoase, pe care și le făcuse, ca să lase el, om bogat, urme frumoase pretutindeni, pe unde trece? Răsturnatu-s'au toate 'n sufletul lui, încât se mira el însuși de sine. De ce!? Temutu-s'a, ca nu cumva cel mai apropiat Armaș să fie copil din flori? — Aceasta nu-l silia să facă o călătorie fără rost și cheltuielile nebunești împreunate cu ea. Le-a făcut și le face toate numai din slăbiciune pentru ea, o slăbiciune, care-l înjosia puindu-l în rând cu animalele, și erau clipe, ba chiar și ceasuri întregi de a rândul, în care îi era urgisită—femeea ceafățarnică, vicleană și plină de răutate. Era înse destul ca ea să-l mângâie, să-i puie mâna pe umăr, ba fie chiar numai să-i arunce o căutătură adimenitoare pentru-ca el să pornească ear cu ochii 'nchiși pe drumul, în care-l purta dînsa.

Trecuseră câte-va zile decând ea nu mai făcuse așa ce-va, și el era posomorît când au sosit la Zürich, ear știrile primite aici nu erau deloc așa, ca el să se mai fi'nviorat.

Se'ntâmplase, mai nainte de toate, că'n urma ploilor îndelungate arăturile de toamnă n'au putut să fie făcute la timp și puțin s'a semănat, eară zidarii, dulgherii și salahorii au fost nevoiți să-și peardă timpul de geaba. Pornindu-se apoi pregătirile de rășboiu, mulți dintre lucrători au fost concentrați și astfel lucrările au fost amânate până la primăvară, — dacă nu va izbucni rășboiul. Steteau deci la Valea Boului toate în părăsire — par'c'ar fi murit stăpânul, și pentru gospodăria plănuită de Iorgu era perdut un an, ear cametele banilor luați cu 'mprumut curgeau înainte.

Curgeau și cheltuelile de tot felul și mai ales cele de călătorie.

Ear își făcea Iorgu socoteli de gospodar cu rosturi bine cumpenite și se sîmția din ce în ce mai strîmtorat. Umblase cu capul ridicat și călcând țeapăn pentru-că se știa om bogat, care are mai mult decâ't ceea ce îi este de neapărată trebuință. Acum cheltuise 'n timp de câte-va săptămâni ceea ce i se cuvenia pe tot atâte luni. Ar fi trebuit să stea timp îndelungat la moșie pentru-ca, cheltuind puțin, să ajungă'ncetul cu'ncetul la cumpăna dreaptă. La moșie!? Cu cine!? — Cu Zoe? — Da! — dac'ar avea acolo castel cu mare lărgime, slugi multe, grajduri pline de cai frumoși, cămări pline, ca să dea mese și să pună la cale petreceri pentru oaspeți aleși pe placul ei.

Era peste putință, ca el să nu se gândească și la zestrea Zoei, de ale căreia venituri i se cuvenia să dispună ca soț.

Subscrisesse de primire fără ca să fi primit. Așa trebuia să facă el ca om galant, și nici nu se gândia atunci, că va avea vre-odată nevoie de veniturile Zoei. Acum i se părea, că e cestiune de bună credință, ca Zoe să i le dea. Lui îi era greu, eară ei nu-i trecea prin minte să vorbească despre aceasta, și astfel se'ngrămădiau supărările ce-i puneau în vrajbă.

S'a mai nimerit însă, că după sosirea lor la Zürich au primit și doae știri, asupra cărora erau nevoiți să iee înțelegere: una, că Iorgu a fost chemat la concentrare, ear alta, că marele financiar Philippart s'a dat la fund, și întreprinderea de la Baia de Aramă a căzut în baltă, încât era foarte apropiat gândul, că cele doae sute de mii ale Zoei nu mai prețuiesc nimic.

«Dedeam eu cu socoteală, că Philippart, mult laudatul financiar, era un mare șarlatan», — grăi Iorgu fără-ca să ție seamă, că șarlatanul acela mai era și bun prieten al Zoei.

Zoe eră gata de luptă.

Nu doară că ținea să-l scoată pe Philippart om cu mânilor curate, dar avea cuvinte de a se da'n partea celor ce ziceau, că ori-și-ce răsboire e darea pe față a însălbăticirii omenești, și profita de ocaziune, ca să-și verse focul.

«Aceasta e părerea d-tale, economistul iscusit, care se avântă'n întreprinderi mari când alții se pregătesc de răsboiu, — grăi dînsa. Tocmai șarlatan fiind, n'ar fi pornit întreprinderea de la Baia de Aramă, dac'ar fi prevăzut, că mâne oamenii-și vor perde mințile și vor fi cuprinși de pornirea sălbatică de a se ucide între dînșii».

«Vorbe de femee lipsită de vlagă! — întimpină Iorgu. — Bărbatul e chiar prin firea lui răsboinic».

Vorbele «femeie lipsită de vlagă» îi reamintiau Zoei lacrimile ce vărsase pornită spre leșin.

«Da!—Așa sunt femeile lipsite de vlagă,—zise ea.—D-ta, bărbat plin de vlagă, — ai fi pornit lucrările de la Valea Boului și dac' ai fi știut, că mâne se vor face concentrări, iar poimâne va izbucni războiul.

«Ceea ce-am pus eu acolo la cale se face'n vederea viitorului», — întimpina dînsul.

Zoe rîse cu hohot.

«Oameni încântați de trecut, care'n însuflețirea lor pentru viitor dau uitării prezentul, — grăi dînsa. Când să-i plâng — îmi vine, când să-i iau în bătaie de joc pe cei ce'n vederea viitorului se lipsesc de mulțumirile, pe care ar putea să le aibă azi ori se mistuie'n griji pentru cele ce n'au, poate, nici o dată să vie, — nici odată.—Pleciază dimineța, ca să te'ntorci pînă seara, și te miri adese-ori, când ajungi să fii ear acasă și ce găsești la întoarcerea ta. De unde ai mai putea să prevezi, ce are să fie peste ani și ear ani de zile și ce ai să vrei în împregiurările de atunci!? Ia spune drept, — urmă dînsa stăruitor, — cu trei luni mai nainte de aceasta îți închipuiai, că acum o să fii cu mine aici la Zürich?»

Iorgu, strivit de simțămîntul propriei sale nimicnii, clătină din cap.

«Ei bine! — adăugă dînsa, — tot așa nu puteam eu, când am luat acțiunile, să știu, că azi ele nu mai prețuiesc atît, cât le socoteam eu.—Cu totul altfel ar fi ieșit lucrurile, dacă oamenii nu și-ar fi pierdut mințile. Dar — ce-ți pasă!? — Nu te privește!».

Iorgu își perdù bunul cumpăt.

«Cum, păcatele mele! — să nu-mi pese, cum să nu mă privească!? — răspunse el. N'am scris declarațiunea de a le fi primit?»

În Zoe isbucni firea ei cea adevărată.

«Ai vrea adecă să spui, că dac' ai subscris de primire trebuia să și primești!? — întâmpină dînsa. Nu, stimabile domnule. — Iată că ești chemat la concentrare, și, bărbat rășboinic, cum ești, ai să și te duci. Cum ași rămâne eu, dacă ai fi și primit când ai subscris»!?

«Ei bine! — îi răspunse el. — Ar fi oare cu puțință să nu mă duc când sunt chemat?»

«Toate sunt cu puțință, dacă le vrei cu tot dinadinsul și știi cum să le pui la cale, — grăi dînsa. N'am decât să stărui — cum și unde se cuvine pentru-ca să nu fii nevoit a te duce. În cel mai rău cas au să te numească secretar la vre-una dintre legațiunile României și să-ți dea deocamdată un concediu. Vorba e înse, că ții tu să te duci: te-ai săturat și profiți de ocaziune, ca să scapi. — Pleacă, Domnule, pleacă! Te cheamă patria, pleacă! — Puțin îți pasă, ce-ți rămâne'n urmă!»

Ea știa foarte bine, că el nu s'a săturat și că-i este afară din cale greu să se'ntoarcă 'nțară mai nainte de a se fi sfîrșit anul de doliu; ținea însă să-l moaie și să și-l facă supus.

«Eu am să-mi urmez înainte drumul, — urmă deci, și așa singură. N'am nevoie nici de epitrop, nici de ajutor. O să mi le fac toate dintr'ale mele și eu însa-mi prin mine. Sunt gata să-ți dau înscris, că n'ai primit nimic din cele cuprinse'n foaia de zestre!»

Grăindu-le aceste, ea se depărtă și se coborî la salonul de coafură, ca să fie gătită pentru masa comună. Ar fi putut, ce-i drept, să cheme la dînsa pe una dintre coafeuse, dar ținea să-l lase pe el singur, ca să fiarbă oare-cum în zama lui.

A și fiert de ar fi putut să-i fie și ei milă de dînsul. Mai ânteiu și mai ânteiu era pornit să plece după ea,

ca s'o oprească pentru-ca să dea răspuns la cele zise de dînsa. Ținea înse să nu se dea de gol, să arate, că în adevăr puțin îi pasă, că nu pune nici un temei pe vorbele ei.

În adevăr înse el era uimit de agerimea ei.

«De! — își zicea. — O fi fățarnică, o fi vicleană, plină o fi de răutate, dar are dreptate. — De unde-am plecat și unde-am ajuns!?»

Se simțea strîmtorat ca vînatul luat la goană din toate părțile de vînători și de câinii acestora, încât nu mai știe cum și încotro să scape.

«Fără'ndoială! — își zise. — Dacă mi-ași fi dat moșia în arendă și pădurea'n tăiere, mi-ași trăi azi zilele fără de temeri, fără de griji, fără bătaie de cap. — Cine știe, ce are să ne aducă ziua de mâine și dacă n'o să-mi fie silă de ceace azi mă'ncântă!?»

Un lucru era mai presus de ori-și-ce'ndoială: că nu era supărat pentru-că Zoe, fie din adîns, fie fără de voie îl înșelase spuindu-i că se crede'n stare binecuvîntată. Se simțea chiar ușurat când se gândia, că nu-i adevărat lucrul acesta.

«O mințiam pe dînsa și mă amăgiam pe mine însu-mi, — își zise ear dînsul: — o făceam eu și fără-de aceasta!»

Era la mijloc slăbiciunea omenească ce-ți ia mintea și-ți întunecă vederile, și ori-și-cât de'nvederată ar fi fost lipsa de cruțare a Zoei, el se simțea vinovat de a o fi scos prin purtările sale din răbdare și era gata să-i ceară iertare pentru-ca să-i zîmbească ear și să-l mîngâie cum știa dînsa.

Tot mai ținea însă și acum să nu-și dea de gol slăbiciunea și stetea posomorît și'nțepat când ea s'a'ntors să-și desăvîrșească găteala pentru-ca să-l ducă apoi cu dînsa la masă.

V.

Lume — nu multă, dar aleasă se afla în hotelul de lângă lac, unde Iorgu și Zoe erau trași, tot oameni bănoși, mai ales Englezi și Americani, care știu să trăiască bine și n'au nevoie să se scumpească. În sala cea mare, unde era întinsă masa, erau vre-o șase-zeci de inși, bărbații 'n frac și cu cravată albă, ear femeile, fie ele chiar și mai bătrăioare, în găteală decoltată, — lume nu numai interesantă, ci — pe ici pe colo — și frumoasă.

Frumoasă era 'ndeosebi și perechea de 'nsurăței tineri, Zoe și Iorgu, care, nevoiți să vie aici mai nainte de a se fi 'mpăcat, călcau pe 'nțepate și zîmbiau a 'nsilă, încât își reamintiau soarele ce după o furtună iese la iveală din dosul unui nor negru și-și revarsă razele asupra frunzișului stropit cu picături limpezi. Și aici erau ațintite asupra lor privirile tuturor, și nu unul li lua mai mult drept frate și soră cu câți-va ani mai mică decât drept soț și soție.

Peste puțin privirile s'au îndreptat spre intrarea din fund, unde s'a ivit o întreagă ceată tot frumoasă, dar în același timp și cu deosebire interesantă: d-l Aristid Zonas, armator de la Alexandria, cu secretarul său William Gloud, d-na Margot, soția d-lui Zonas, cu dama ei de companie, domnișoara Clio, nepoata de fiică a d-lui și a d-nei Zonas, cu guvernanta ei, și negrul Ali Buduc, umbra d-lui Zonas.

D-l Zonas, deși foarte bine ras și tot atât de bine cănit, semăna a om mai apropiat de opt-zeci decât de șase-zeci, cum ar fi dorit el să pară, dar se ținea bine, un bătrân de statură mijlocie, slab, dar vênjos și cu ochii vioi. El își ținea trupul drept, călca apăsat, își

purta capul ridicat și înșirând nelipsitele mătănii de chihlibar, se uita împregiurul lui par'că cei de față numai de dragul lui și pentru plăcerea lui îndeosebi și-ar fi dat osteneala să vie aici.

Și ai lui ochi s'au îndreptat spre perechea de 'nsurăței și s'au oprit cu deosebită plăcere — înse mai mult asupra ei decât asupra lui.

D-na Margot, o creolă înaltă, cu ochii mari și cam buzată, a fost în tinerețele ei vestită dansatoare, ear acum, femeie matură și ea, se ținea chiar mai bine decât scumpul ei soț, avea obrații plini și-și păstrase talie, bust și mlădiere, încât ochii ți se opriau asupra ei. N'a trecut nici ea cu vederea tînăra pereche, îl vedea înse mai mult pe el.

D-șoara Clio, fetișcană de vre-o cinci-spre-zece ani, lungă, subțirică, mlădioasă ca un puiu de șarpe și, prin atavism, se vede, chiar mai buzată decât bunica ei, se uita cu ochii ei mari tot unde se uita aceasta și 'n-treba ce va fi văzând de se uită atât de stăruitor. Știin-du-se fiică a părinților sei și moștenitoare a unor mari bogății, ea era răsfățată, încât nu știa ce e sfiala, se uita cu ndrăzneală în ochii tututroră și-ar fi fost în stare să sară pe masă — numai și numai pentru-ca să arate, că e 'n stare s'o facă și aceasta.

Dac'ar fi făcut-o, bunica ei ar fi rîs, iar bunicul ei ar fi fost încântat, căci în gândul lui cei-lalți oameni erau mai prejos de dînsul și de ai săi și oare-cum anume rînduiți, ca el să-și facă printr'înșii voia totdeauna, pretutendeni și până 'n cele mai mici amănunte.

Aceasta — mai ânteu și mai ânteu pentru-că el era Elin, deci om pătruns de convingerea, că toate cele-lalte popoare s'ar sbate 'n sălbăticie, dacă nu i-ar fi luminat Elinii. El mai era apoi și om nu numai bogat,

ci totodată și binevoitor și darnic-ca — dealtminteri — toți Elinii.

Acum el se duse la stăpânul casei, ceru informațiuni asupra tinerei perechi și-și dete pe față dorința de a le fi prezentat și de a i se da la masă loc lângă dînșii, pe care îi socotia progenitură elină, — ce-i drept, mai mult ori mai puțin degenerată.

Au și fost apoi așezați Zoe la dreapta d-lui Zonas, Iorgu la stânga d-nei Margot, iar d-ra Clio lângă Iorgu, avându-și lângă ea mult încercata guvernantă. Eară cei-lalți și cele-lalte, care se mai aflau la masă, erau par'că nici n'ar fi fost.

«Noi Elinii, — îi zise el Zoi într'o franțuzească destul de curgătoare, — avem o deosebită slăbiciune pentru frumusețea femeiască. Am moștenit-o aceasta de la străbunii noștri ca Phidias, Praxiteles, chiar ca Socrates, care tot sculptor a fost și el. Pentru mine 'n deosebi e o zi de mare sărbătoare aceea, în care 'ntâlnesc în calea mea o femeie atât de frumoasă ca d-ta».

Nu era Zoe nedeprișă ca mai ales oameni mai bătrâiori să-i vorbească în felul acesta și n'ar fi spus adevărul, dac'ar fi zis, că aceasta o supără. De astă-dată înse mărturisirile îi veniau pe neașteptate și erau făcute prea de tot fără de 'ncungiur. Ea se uită deci în fața lui zîmbind a ne'ncredere.

«E fără 'ndoială la mijloc o neașteptată bunăvoință și multă închipuire din partea d-tale», — îi răspunse ea.

«Nu, Doamnă, — stăruie dînsul. — Bunăvoință da, dar închipuire nu. Se zice, ce-i drept, că noi Elinii suntem fățarnici și lingușitori, oameni de rea credință. Aceasta e o născocire a dușmanilor noștri, mai ânteiu Romanii și pe urma lor și cei-lalți. Adevărul e, că suntem prea mândri pentru ca să ne 'njosim spuind ceea ce nu gân-

dim. Da, Doamnă, — adevărată sărbătoare mare. Imi dați apoi voie să vă mai mărturisesc, că nu e destul să ai frumusețea, ci se mai cere și s'o știi prezentă, — prin ținută și prin găteală. O ai și aceasta: ești o adevărată artistă. Un singur lucru-ți mai lipsește, — adăugă el mai pe șoptite și apăsând asupra vorbelor — o salbă de mărgăritare — cum știi eu să le aleg».

Născută, crescută și trăită 'n țara mofturilor, Zoe îl luă pe bătrân tot cum mai luase și pe alții de seama lui; vorba despre salba de mărgăritare îi suna însemeru în urechi și 'n tot timpul mesei ei petrecură încântându-se unul pe altul.

În vremea aceasta Iorgu, așezat între d-na Margot și d-șoara Clio, își dedea silința să se dumirească asupra lumii, în mijlocul căreia se afla, și stircia cu discrețiunea cuvenită, ca să afle, cine, care, cu ce rost, de unde și până unde. Cea mai apropiată 'ntrebare era, de când se află d-na Margot cu ai săi la Zürich și cât are să mai stea acolo.

«Asta nu se poate ști, — grăi d-ra Clio, luând-o înaintea. Noi știm numai unde plecăm, dar nu și unde avem să ajungem și cu atât mai puțin unde și când avem să ne oprim. Toate atîrnă de la Ali Buduc, și nu știe nici el azi, ce are să voiască mâne».

Lămurirea aceasta i-se părea d-nei Margot atât de hăzoasă, încât ea rîse cu hohote sgomotoase, ceea-ce pentru unii dintre meseni era un adevărat scandal. D-l Zonas rîse și el, deși nu auzise vorbele scumpei sale nepoate, dar era încredințat, că aceasta a spus o vorbă plină de ne mai pomenit haz. Iorgu se simția deci foarte strîmtorat, că nu putea să rîdă și el, căci nu isbutia să-și dea seamă, de ce are să rîdă.

«Să vezi, — îi zise d-na Margot, — ca să-l dumi-

rească. D-ta nu știi, cine e Ali Buduc, negrul, care ne 'nsoțește. Când m'am căsătorit, soțul meu era cu opt spre zece ani mai în vîrstă decît mine, ear azi el e trecut de șapte-zece și doi de ani și vom fi părănd amândoi cam de aceea-și vîrstă».

«Nu, doamnă! — stăruie Iorgu. Nu pare el de vîrsta, pe care i-o dați, dar nu pari nici d-ta cu numai opt-sprezece ani mai tînără».

«Te pomenești că sunt de o vîrstă cu d-ta, dacă nu chiar ce-va mai tînără, — îi răspunse ea. Mă — bucur de aceasta. Voiam însă să-ți spun, că soțul meu nu mai era om tînăr cînd s'a căsătorit; cu toate aceste în timpul îndelungatei noastre căsnicii n'a fost bolnav decît o singură dată, cînd călătoriam pe coastele Mării Roșii. Atunci l-a scăpat, așa crede el, Ali Buduc, pe care l-a și luat apoi cu dînsul la Alexandria și de care nu se mai desparte. Ii face Ali în fie-care zi masagiu după-cum știe el, și aceasta îi dă bătrînului sănătate și viață 'ndelungată. De aceea Ali hotărăște, ce avem și ce n'avem să mîncăm ori să bem, cînd avem să ne culcăm și să ne sculăm, cum avem să ne petrecem viața, și soțul meu n'ar pleca cu nici un preț la drum și nu s'ar opri în călătoriile lui fără ca să fi cerut mai nainte sfatul lui Ali Buduc».

Ea spunea adevărul, dar nu-l spunea întreg. Când dedea adecă peste o femeie, de care prindea slăbiciune, d-l Zonas alerga după ea și nu mai ținea seamă de sfaturile lui Ali Buduc, care era dealtminteri și el de părerea, că-i face bine omului mai bătrîn să cadă iar în păcatele tinerețelor. I se mai premenește sîngele și i se 'nveselește inima; așa zicea el.

Și data aceasta d-l Zonas a luat de capul său hotărîrea de a se duce și el, fie chiar și fără de ai sei, la

Nizza, eară Zoe l-a încredințat, că va 'ndupleca pe soțul ei, ca 'n drum spre Nizza să se oprească la Geneva, unde d-l Zonas avea de gând să-i lase — la nevoie — pe ai sei și unde se găsiu și perle frumoase.

Nici n'a avut Zoe decât să mângâie din nou pe Iorgu pentru ca toate să urmeze după placul ei.

După masă, d-na Zonas a poftit pe tînăra pereche la o cafea făcută de Ali Buduc el însu-și, Mocca veritabilă, prăjită cu priceperea cuvenită și fiartă cu caimac gros.

Încă 'n timpul mesei, trăgând cu ochii la sculele prețioase, cu care erau gătite nu numai d-na Margot, ci și altele dintre mesene, Iorgu a 'nceput să simtă, că el se amăgește pe sine însu-și socotindu-se om bogat. Luându-și acum cafeaua, el a fost răpus de simțămîntul că'n lumea, în care intrase, era chiar sărac. Își dedea seamă, de ce zicea Zoe, că e lucru nu numai plăcut, ci totodată și cuminte să te bucuri de clipa, prin care treci, ca să-ți trăiești după plac zilele, în largime cât se poate de mare. De aceea se bucura, acum chiar se bucura că Zoe s'a 'nșelat crezându-se 'n stare binecuvîntată ori îl înșela pe el spuind c'o crede aceasta. Nu! copilul e o mare belea! Nu mai mică belea i se părea pacostea de uniformă, și Zoe, încredințându-l, că poate să-l scape de nevoia de a se duce la concentrare, i se părea un adevărat înger al mîntuirii.

Se zice, că sunt femei, care-l leagă de sine prin farmece băbești pe bărbat așa, că nu se mai poate depărta de ele. L'o fi legat ori nu 'n felul acesta Zoe pe Iorgu, destul că el cu ochii ei le vedea toate și din voile ei nu mai era'n stare să iasă. Deprins a nu face nimic fără de voia mamei sale, el a ajuns să nu mai poată face

decât ceea ce voia Zoe, femea fățarnică, vicleană și plină de răutate față cu toată lumea — afară de dînsul.

VI.

Frumos era și bine la Zürich, unde Zoe și Iorgu se opriseră dimineața, ca să plece seara, și au stat noaue zile. În vreme ce ea-l purta pe d-l Zonas în toate părțile, ca să nu rămâie nimic nevăzut de dînsa, el îi ținea de urît d-nei Margot, femea foarte deșteaptă, care pe lângă toate cele-lalte mai avea și o foarte plăcută voce oare-cum în doaue coarde.

Era înse la mijloc și-o mică supărare: ori-și-cum o sucea și-o 'nvârtia d-na Margot, nu putea să scape de iubita ei nepoată, care avea o âncă mai plăcută voce, se ținea scaiu după dînșii ca bunicul ei după Zoe și se amesteca sfătoasă 'n toate. Abia a treia zi după sosirea lor la Geneva au scăpat de ea, ca să poată vorbi nesupărați.

«Da, da! — grăi dînsa, — soțul meu devine om incalculabil când dă peste o femeie tînără, care știe să-i placă. Nici cel mai bine potrivit cronometru nu are 'n mișcarea lui regularitatea, cu care-și petrece el de obicei viața: se culcă și se scoală, se îmbăiază și-și face masagiul, e tuns, ras și îmbrăcat la timpuri hotărîte; la timpuri hotărîte își face rugăciunea și mănâncă — pe ales, numai ceea ce-i prierște, nici o dată nu prea mult, tot la timpuri hotărîte stă cu noi, iese la plimbare ori își caută de afaceri. În acela-și timp e sgârcit, se uită de trei-ori la ban mai nainte de a și-l fi dat din mână și nu cheltuiește nici a patra parte din veniturile sale. Deodată-l vezi cu desăvîrșire schimbat, prefăcut în

cel mai desordonat om, care nu știe 'n clipa aceasta ce are să facă în cea mai apropiată clipă, ușuratec, risipitor, câte odată chiar desfrânat».

«Eată un lucru, pe care l-ași înțelege dac'ar fi vorba de un om tânăr. El înse? — om atât de bătrân ca dînsul!».

D-na Margot se uită stăruitor în ochii lui.

«Ceea ce spuseși, — îi zise, — e dovadă, că n'ai trăit încă și nu cunoști viața. E la mijloc o slăbiciune omească, pe care anii n'o scad, ci o cresc».

«Înțeleg ce voiți să ziceți, — întîmpină el, — eu sunt înse de părere c'o scad anii și 'n cele din urmă o sting».

«Peste doauă-zeci, trei-zeci de ani vei fi de altă părere, — îl încredință ea. — Se întîmplă câte odată, că o fată tânără prinde slăbiciune pentru un moșneag. E totdeauna înduioșătoare nevinovăția unei asemenea slăbiciuni pornite din cel mai curat gând. Suflet năzuește spre suflet. Tot așa ar putea să fie, dar numai rareori și este slăbiciunea moșneagului pentru o femeie tânără. Adese-ori, poate chiar de cele mai multe-ori ea e un fel de beție, care 'ndulcește cele din urmă zile ale vieții!».

«Dar tot nevinovată», — stăruie dînsul.

D-na Margot se uită rîzînd la el.

«Nu știi, — zise. — Poate da, poate nu! Acestea sunt lucruri, care se petrec în taină. Mare nu e în nici un caz primejdia. Când îți spun înse, că anii nu scad slăbiciunea, ci o cresc, vorbesc și din cele trăite de mine însa-mi. Mai ales pentru noi cei mai bogați viețuirea-și perde tot farmecul când ne dăm seamă, că cu cât mai multe-ți sunt trebuințele, cu atât mai multe sunt și mulțumirile, de care-ți faci parte satisfăcându-le. Noi avem prea puține trebuințe 'n asemănare cu mij-

loacele noastre de a le satisface. Vorba știută: e rău să fii flămând când n'ai ce să mănânci, dar încă mai rău e să stai la masă 'ncărcată de tot felul de bunătați și să n'ai poftă de mâncare. Sunt puțini cei ce-și pot închipui, câtă griją avem noi, ca să nu ne pierdem pofta de mâncare, somnul și, peste tot, trebuințele. Pe când mulți dintre cei-lalți beau păharul de vin dându-l dintr'odată pe gât, noi îl gustăm nițel câte nițel, ca să prelungim plăcerea de a bea și să fim cuprinși de o ameteală 'nviorătoare, dar să nu ne 'mbătăm. Așa e și cu slăbiciunea omenească, pe care anii după părerea d-tale o slăbesc: tinerii deșertează paharul dintr'o dată, eară noi cei mai în vîrstă facem tot ceea ce omenește se poate născoci, ca să ne putem bucura mai îndelung de ea. Unde mai pui, că la mijloc e o trebuință, în fața căreia bogățiile noastre de cele mai multe ori nu ne sunt de nici un folos!?».

«Eu cred că niciodată nu pot să fie de folos», — grăi dînsul.

«Te 'nșeli,—îl încredință dînsa.—Bătrîneța nu zice nici o dată «Iubește-mă!», ci numai «Lasă-mă să te iubesc!». Înc' odată: vorbesc din cele trăite de mine însa-mi. Implinisem abia doaze-zeci de ani când Zonas mi-a cerut mîna. El era atunci de aproape patru-zeci de ani și mi se părea de tot bătrîn, dar era bogat și-mi făgăduia cerul cu stelele, l-am lăsat deci să mă iubească. N'a trecut apoi mult timp și am prins slăbiciune de el, căci știa să mă atingă unde eram simțitoare. În zadar!—urmă ea cuprinsă de 'nduioșare, — deprinderile din tinerețe se 'ntipăresc adînc în firea omenească. Eu fuseseam încă din vîrsta de zece ani silită să dansez și dansam mai târziu cu plăcere, în cele din urmă cu patimă din ce în ce mai oarbă. Știind-o aceasta, el mă

punea din când în când serile să dansez pentru el și numai pentru el. Dimineața, după ce ne 'mbăiam, făceam, așa pe recoare, o plimbare la aier curat. Pe la zece plecam apoi în societate nu prea numeroasă, dar plăcută, fie pe mare, fie 'n trăsuri pe uscat, să facem o excursiune mai lungă, în timpul căreia luam o gustare frugală, încât seara ne întorceam flămânzi acasă. Sala din belșug luminată era 'mpodobită cu flori, în mijlocul ei era așternută masa numai pentru noi amândoi, ear în odăia de alături, în dosul unei perdele, cânta muzica 'n surdină. După-ce gustam câte puțin din mâncările alese de Ali Buduc, treceam în iatacul meu, ca să mă desbrac și să mă gătesc de dans. Dansam apoi după-cum îmi veniau toanele și după-cum doria el să mă vadă. Lucrul de căpetenie înse, pe care d-ta nu ești încă 'n stare să-l înțelegi, mai nainte de a începe eu să dansez, luam amândoi în ceașca de cafea hașiș, dose mici, măsurate de Ali Buduc, ca să nu ne perdem conștiința».

Iorgu asculta ca trecut pe alt tărîm, în lumea celor o miie și una de noți.

«Cine n'a luat nici o dată hașiș, — urmă dînsa, — nu poate să-și închipuiască deliciile vieții omenești. Toate se presentă 'n dimensiuni mari, colosale, sunetele mușecii sunt nu numai auzite, ci și văzute ca colori încântătoare, ear colorile curcubeului nu numai se văd, ci sunt și auzite ca muzică a sferelor. Era 'n toiul nopții când treceam, în sfîrșit, în iatacul de dormit. Vei înțelege că mi s'a făcut din ce în ce mai drag omul acela, care atît de bine știa să-mi îndulcească viața. Cu toate acestea, — urmă vorbind mai încet. Ce să zic!? E foarte adevărat, că omul e firește pornit a face și ceea ce i se spune, că n'are să facă; după trecerea mai

multor ani am ajuns să fiu stăpânită de dorința de a dansa — tot între patru ochi — și pentru alții. O și făceam apoi când puteam să scap de Zonas și de fiica mea, care se ținea după mine cum acum se ține fiica ei».

Iorgu tresări și se uită la ea cuprins de un fel de strîmtorare.

«Te miri,— zise ea,— că, după-ce am făcut-o, mai am și îndrăzneala de a ți-o spune. O fac dinadins și cu deosebită plăcere. Nu m'am căit atunci, ci m'am bucurat, că am știut să adaug la mulțumirile vieții mele și una, care 'n gândul multora nu mi se cuvine. Cu atât mai virtos mă bucur acum, când pot să-i vorbesc despre asemenea lucruri omului, pe care vreau să-l îndrumez spre o viațuire cu minte. N'a trecut mult, și am început să prind slăbiciune pentru oameni cu mult mai tineri decât mine. Cel dânteiu, pentru care am dansat, a fost ginerele meu,— soțul fiicei mele»— adăugă ea.

Iorgu ear tresări.

«Și aceasta te pune 'n mirare! — strigă ea. Ți se pare lucru neiertat. Nu cum-va-mi era rudă de sânge tînărul acela!? Ce-a pierdut soțul meu? Fiică-mea ce-a pierdut? Ori nu cum-va era la mijloc temerea de un copil născut din adulter? E 'n deosebirea de vîrstă un farmec amețitor, și nu numai bătrânețele aleargă după tinerețe, ci și tinerețele aleargă după ce au cunoscut odată farmecul acesta. Aceasta ți-o spun eu, și ți-e destul să faci o singură încercare pentru-ca să te 'ncredințezi, că ți-am spus adevărul. Se 'nțelege,— mai adăugă, — nu un ceas, ci o zi, cel puțin o noapte întregă să petreci nesupărat de nimeni cum petreçam eu și soțul meu».

Iorgu era cuprins de un fel de aiurare. Nu mai putea par'că, să-și dea seamă, dacă lucrurile se petrec în aievea ori și le 'nchipuiește numai, și se resvrătia 'n el omul de odinioară,— nu înse și cel de acum.

«Aveți,— la urma urmelor,— dreptate,— grăi dînsul. Viață nu sunt zilele ce vin și trec, ci ceea ce sîmțim, gîndim și facem în trecerea lor. Poate omul să trăiască într'o zi mai mult decît într'un an, dacă știe să-și umplă toate clipele. Vorba e numai s'o facă așa, ca 'n urmă să nu se căiască».

«Să se căiască!? — strigă d-na Margot. Nici o-dată omul nu se căiește de a fi gustat o plăcere fără-ca să fi jignit pe altul și mai ales fără-ca să suferă el însu-și pe urma ei».

«Așa e! Așa trebuie să fie!» — își zicea Iorgu, dar încredința nu se putea decît făcînd singura încercare, despre care îi vorbise ea, și era din ce în ce mai înteti-toare ispita de a vedea, cum știa dînsa să danseze pentru soțul ei.

Ar fi și făcut încercarea aceasta fără ca să mai stea mult pe gînduri, dar îi era foarte greu să găsească pentru aceasta ziua ori cel puțin noaptea, căci nu puteau să scape de d-șoara Clio, care se ținea scaiu—mai mult după el decît după bunica ei — și era din ce în ce mai stăruitoare și mai îndrăzneată, încât Iorgu, cu desăvîrșire zăpăcit, nu mai știa în cele din urmă încotro să apuce și când căuta să scape de nepoată, ca să rămâie cu bunica, când o momia pe bunică pentru ca s'o'mpace pe nepoată.

Cu timpul se potrivesc înse toate, iar timp aveau. Au stat adecă la Geneva vre-o doaze săptămâni. De-oare-ce apoi nici d-na Margot, nici d-șoara Clio nu voiau să rămâie acolo, au trecut cu toții la Nizza, unde au

petrecut mai multe săptămâni până-ce nu i-a venit Zoi pentru Iorgu numirea ca secretar la reprezentanța din Paris a țării. Au plecat deci cu toții la Paris, unde era chiar mai frumos și mai bine decât la Zürich. Iorgu se simția tîrît ca o păpușă umplută cu paie, pe care un hâtru a legat-o 'n bătaie de joc de coada unui cal luat cu biciul la goană. Purtat ca 'ntr'un vârtej de ici până colo, el nu-și mai dedea seamă, unde se află și nu mai cerceta, unde are să ajungă. Ii era și lui, ca odinioară d-nei Margot, destul că-și face parte de plăceri, care după părerea multora nu i s'ar fi cuvenit, și nu are să-și facă muștrări, căci, vorba d-nie Margot, rudă nu-i era nici una, nici alta și de perdut nu perdea nimeni nimic.

S'ar fi putut înse'ntâmpla, tot vorba d-nei Margot, că cel mai apropiat Armaș să fie născut din adulter. Ei și!?! — Asemenea nimicuri nu-l mai turburau acum pe el — cum nu-l tulburau nici scrisorile ce-i veniau de la București în ceea-ce privește lucrările de la Valea Boului.

Un simțământ supărător îl cuprindea numai când își mai aducea aminte de oarele petrecute cu Alina. Și atunci îi era înse par'că a scăpat de primejdia unei robii. Ajunseseră el și Zoe, Zonas, soția sa și nepoata lui, Clio — par'că — o singură familie și, căutând fiecare dintre dînșii să-și umplă după pofta inimii toate clipele, trăiau într'o zi ca 'ntr'un an și se simțiau cu toții bine.

VII.

Nu erau puțini cei ce se temeau de creșterea puterii rusești și astfel stăruiau, ca la nevoie România să intre

în războiul alături cu Turcii. În adevăr, dacă izbucnia războiul între Turci și Ruși, luptele nu puteau să 'nceapă decât la hotarele despre Rusia ale României, care făcea, ca țară vasală, parte din împărăția otomană. Românii erau deci nevoiți să lupte alături cu Turcii spre a-i opri pe Ruși la Prut pentru-ca țara să nu mai fie, ca 'n trecut, câmp de război. Iar alții socotiau, că e mai cu minte, ca țara să se declare neatârnată, deci ca ne mai făcând parte din împărăția otomană, ceea ce i-ar fi lipsit pe Ruși de dreptul de a trece Prutul. Rămâne, ca Românii să li se pună 'n cale, dacă cu toate acestea-l treceau, și să se lupte — nu ca aliați ai Turcilor, ci spre a-și apăra țara. Se credea, că puterile europene și mai ales Austro-Ungaria și Germania îi vor sări țării într'ajutor. Guvernul s'a 'ncredințat înse, că într'un asemenea caz Românii vor rămâne singuri în fața Rușilor. S'a 'ncheiat deci între România și Rusia o 'nvoială, în virtutea căreia urma ca oștirile rusești să treacă prin țară ca niște călători, care plătesc taxele cuvenite pe căile ferate și tot ceea ce consumă 'n trecerea lor și dau despăgubiri pentru stricăciunile ce fac. Oștirea română avea să fie înșirată de a lungul Dunării, ca să-i oprească pe Turci de a trece pe țărmul stâng, ear după sosirea la Dunăre a Rușilor se retrăgea peste Olt. O alianță între Ruși și Români nu s'a încheiat, căci Rușii ziceau, că nu au nevoie de ajutorul Românilor.

D-l căpitan Strună a fost deci nevoit să plece cu escadronul său la Barboși, unde se făcea o concentrare, ceea ce nu-l încânta de loc.

Tot mai era, ce-i drept, oștean în puterea cuvântului, dar se schimbaseră 'mpregiurările și el nu mai ținea la rangul lui tot atât de mult ca odinioară. După-

ce se lipsise de mulțumirile măcelăriei, nu-î mai era dragă nici milităria, căci prea era lung drumul de la Barboși la București, unde trebuia neapărat să se ducă, dacă nu chiar ca de la Ploiești de două-oari pe săptămână, cel puțin la două săptămâni odată.

Erau multe semnele, din care se putea încredința, că Alinei îi este nesuferită viața în casa părinților ei și că dînsa se bucură când el vine s'o vadă. Cu toată bucuria înse ea-l ținea departe, încât el, omul mai nainte îndrăzneț, se sfia să-i mai vorbească deschis și se temeă, că după plecarea lui la Barboși va pleca dînsa la Ploiești. Mai era apoi și temerea, ca nu cum-va, lipsind el timp mai îndelungat, să se ivească vre-unul dintre cei-lalți și s'o scoată din minți.

De! — oamenii sunt totdeauna și pretutindeni aceia-și, și slăbiciunea omenească, pe urma căreia Iorgu daduse uitării cele de curînd trecute și umbla razna prin țerile apusene, îl făcea și pe căpitanul Strună să alerge de la Barboși la București și să dea uitării datoriile ostășești.

Mult n'a ținut înse nici aceasta, căci oștirile Rusești au trecut pe la Reni spre Dunăre și escadronul căpitanului Strună a pornit și el pe Dunăre la deal, de la Barboși la Brăila, de aici la Gura Ialomitei, de acolo la Călărași, la Oltenița, apoi la Giurgiu, la Zimnicea, la Turnu-Măgurele și 'n cele din urmă peste Olt. Abia acum, după săptămâni de zile, a ajuns căpitanul să se poată duce ear la București.

Era pornit acum războiul: bubuiău tunurile pe ici, pe colo de a lungul Dunării și morții erau azi mai mulți decât ieri.

«De! — îi zise căpitanului Alina: Ce să-mi fac!?. In mintea mea cea strîmtă nu poate să intre gîndul,

cum oameni în toată firea, care nu s'au văzut nici odată și n'au nimic de împărțit, pot să se bată, să se schilodească 'ntre dînșii, ba chiar să se și omoare unii pe alții».

«Se bat, — coconiță, — o 'ncredință dînsul, — se schilodesc, se omoară».

«Și ceea ce e mai urît, — urmă dînsa, — se mai și fălesc a fi săvîrșit asemenea fapte rele, ba sunt și lăudați de toată lumea»

«Da, coconiță, — zise el ear, — se fălesc și sunt lăudați. E patria, pe care o apără! E binele obștesc, pentru care se luptă!»

«O fi! — întimpină dînsa. Nu știu. Fără 'ndoială nu totdeauna. Sunt și răsboaie, din care pentru patrie nu purcede nici un bine. Chiar și când da, jertvele sunt pentru obștie prea mari. Uite! — mă gândesc la mamele, la soțiile și la orfanii, care plâng, la miseriile de tot felul ale răsboiului și la sărăcia ce rămâne pe urma răsboiului. Judec după mine însa-mi. Stau câteodată așa singură și mă cutremur când mă gândesc, că s'ar putea întâmpla să te 'ntorci din răsboiu fie orb, fie ciung, fie schiop, ba până chiar, Doamne ferește, să nu te mai întorci».

D-l căpitan Strună nu mai știa acum, ce să zică.

Era cuprins de un fel de amețală în auzul acestei mărturisiri neașteptate și se simția răpus și trecut în partea celor ce socoteau ori-și-ce răsboire drept darea pe față a 'nsălbăticirii omului și ar fi fost în stare să se lepede și de rang și să desbrace uniforma, la care ținea atât de mult — mai nainte. Era înse la mijloc pacostea că'n ajun de răsboiu așa ceva nu se iartă. De aceea răsboiul nici în gândul lui nu mai era acum decât pentru cei ce n'au altă treabă și nu perd nimic. El mai avea și

altă treabă și — după mărturisirea ce-i făcuse ea — putea să peardă foarte mult: un păcătos ar fi fost, dacă n'ar fi știut să-și învîrtească trebuințele așa, ca să se 'ntoarcă din războiu întreg și nevătămat.

Ani de zile de a rëndul el fusese neobosit purtător de grijă, ca superiorii și cei buni dintre tovarășii săi să aibă totdeauna parte de o bucată bună, fie fleică, fie vrăbioară, fie mușchiuleț. A dat deci destule dovezi despre destoinicia sa de a hrăni pe cei flămânzi. Dacă dar Zoe a reușit să-l scape pe Iorgu, socotindu-l, cum zicea dînsa, secretar de legăție în concediu, nu avea nici el, cogeamite căpitan, să alerge prea mult pentru ca să-i încredințeze pe cei în drept, că nu numai lup-tându-se cu sabia și omorînd oameni își poate servi patria, ci și ostenind pentru ca să nu moară de foame cei ce se luptă. Se putea învedera chiar și că serviciile aduse'n felul acesta sunt mai prețioase și că altul n'ar fi 'n stare să le aducă tot atît de bine ca dînsul.

Ceea ce-l adimenea pe el acum era nădejdea, că va reuși să fie detașat la vre-una din bucătăriile din dosul frontului.

«Orb, ciung, schiop, coconiță? — grăi iar. La lucruri atît de urîte să nu te gîndești. Când lași ce las acasă eu, nu pleci la războiu fără-ca să fi făcut pe dracu în patru pentru-ca să te 'ntorci după războiu zdravăn unde te trage inima».

«Dacă mai e cu putință și așa ce-va», — întimpină dînsa.

«Cu putință e aici la noi ori-și-ce, dacă știi să-ți alegi oamenii și să potrivești lucrurile cum se cuvine», — o încredință dînsul.

Ea se uită cuprinsă de nedumirire la el, care mai nainte vorbise cu totul altfel. Ii făcuse mărturisirea

fără-ca să se gândească la cele viitoare și nu 'nțelegea, cum a ajuns el — așa de o dată — să se schimbe.

«Da, — stăruie dînsul, — cu cât mai tare bubuie tunurile și cu cât mai des șuieră gloanțele, cu atât mai departe 'n dosul frontului te afli! Vorba e numai ca nici d-ta să nu-ți schimbi gândul, ca după-ce va fi trecut războiul să te gădesc tot cum te las.

Alina, nedumirită și acum, stete puțin pe gânduri. Ii era par'că aude pe cel-lalt vorbind despre cele ce au să fie după-ce va fi trecut anul de doliu.

«Nu știe nimeni azi ce are să gândească mâne, — îi zise. — Gândurile ți le aduc oamenii și 'mpregiurările și nu odată rămîi cuprins de mirare dându-ți seamă ce ești nevoit a gând.»

IX.

Sângele apă nu se face. Așa se zice când vorba e de cele vrednice de laudă, dar se poate zice și fiind la mijloc păcate omenești, căci nu numai daruri, ci și neajunsuri firești pot să treacă prin moștenire de la părinți și buni la fii, nepoți și strănepoți.

Erau fără 'ndoială îndemnurile lumii, în mijlocul căreia trăia, ceea ce-l făcea pe Iorgu să stăruie 'n gândul, că în adevăr omul se naște pentru ca să se bucure de viață și că e lipsit de bunul simț firesc cel ce nu profită de ori și-ce 'mpregiurare spre a-și satisface poftele. Indemnurile acestea ar fi rămas însă zadarnice, dacă n'ar mai fi fost la mijloc și anumite înclinări moștenite de la părinți, buni și străbuni, și-o 'nduioșare miloasă-l cuprindea când își aducea aminte de mulțumirile după părerea lui de acum copilărești, de care-și făcea parte

stând de vorbă cu Alina ori plimbându-se cu ea pe la Valea Boului.

Cu totul altfel erau mulțumirile, pe care le avuse la Nizza și la Paris.

Răsbiau, ce-i drept, din când în când și 'ndrumările primite 'n timpul tinerețelor, și mâhnirea i se furișa în suflet când se gândia, că la Valea Boului toate au rămas în părăsire, dar se desvinovăția pe sine dându-și silința de a se 'ncredința, că numai în urma nenorocitului de rășboiu a fost și este nevoit să se lipsească de mulțumirea de a duce mai departe lucrarea începută.

Nu! N'avea el nici un cuvînt de a se căi și de a-și face muștrări: mai virtos decât ori-și-când în trecut era pătruns de simțămîntul, că așa, ca dînsul, are ori-și-care om cuminte să-și petreacă viața, și-i părea rău, că n'a făcut în trecut ceea ce în acelea-și împregiurări ar fi făcut acum.

Se speriasse odată de gândul, că cel mai apropiat Armaș ar putea să fie copil din flori, ear acum era nepăsător când se gândia, că ar putea să-i fie tată unui copil născut din adulter. Lucru firesc ar fi fost și acesta, ear cele firești toate i se păreau de sine înțelese și bune, și-i era par'că mai nainte fusese legat nu numai la mâni și la picioare, ci și la ochi, încât nu vedea cele ce se aflau împregiurul lui și mereu i se 'ntâmpla, că nu 'ndrăznia să facă ceea ce voia, căci ținea seamă fie de 'ndrumări primite de la mamă-sa, fie de dorințele Alinei, fie de părerile lumii. Acum se simția om liber, care face tot ceea ce voiește. Până chiar nici de voința Zoei nu mai ținea seamă totdeauna. Se sfîrșise anul de doliu, eară el nu grăbia să-și publice căsătoria. Ar ti putut, la nevoie, să trăiască și fără de dînsa, dar se temea de răutatea ei și tot mai avea nevoie de mijlo-

cirile ei și de aceea intra în voile ei. Simțind-o aceasta, ea-l ținea de scurt în deosebi și 'n ceea ce privește legăturile cu madame Margot și cu nepoia ei.

Obosiți și de viața parisiană, și unii de alții, ei pleaseră iar în Elveția, unde umblau pe căi deosebite de ici până colo, ca să găsească un colțișor, unde nu li se urește.

În vremea aceasta Rușii înaintaseră până la Dunăre, și oștirea română se retrăsese peste Olt, unde cea mai însemnată parte a ei era concentrată sub comanda generalului Cercez la Calafat, în fața Vidinului comandat de Osman Pașa.

Coloanele ziarelor erau pline de știri despre încercările făcute de Ruși, ca să treacă Dunărea pe la Turtucaia, și despre bombardările dintre Vidin și Calafat, încât nu mai rămâneă îndoială, că războiul se 'ntețește, când ei ear s'au întâlnit, ca din întâmplare, la Geneva.

Zoe nu se 'ndoia, că 'ntâlnirea e pusă la cale de bătrânul, eară Iorgu era 'ncredințat, că îndemnul e pornit de la bunică și dela nepoată, mai ales de la aceasta.

Adevărul era, că după o despărțire de vre-o două săptămâni toți erau cuprinși de bucuria revederii.

Zoe avea înse și-un gând ascuns.

«După toate semnele, lucrurile se 'ntețesc,— îi zise. Teamă-mi-e, că 'n cele din urmă tot n'o să-ți rămâie decât să te 'ntorci în țară».

«Vorbă să fie!» — răspunse el cam plictisit.

Deși împăcat cu felul său de a fi, el era mereu cuprins de neastempăr: se simția copleșit de neajunsurile firii omenești.

«Nu cum-va crezi c'o să mă sperii făcându-mă să iau drept războiu ceea ce se petrece pe cei doi țărmuri ai Dunării!? — urmă el. E lată Dunărea și, descărcând tu-

nurile, și unii, și alții stau ascunși și bine adăpostiți. Bine fac de altminteri, — adăugă peste puțin, — căci mai ales ai noștri n'au nici arme, nici munițiuni, nici proviziuni, nici convenita pregătire pentru războiu, și cea mai mare dintre mișeliile ce se pot închipui e să-i arunci pe oameni în foc fără-ca să le fi dat convenita pregătire pentru luptă. Chiar și dacă ar fi tot atât de viteji ca străbunii lor, au trecut timpurile când vitejia era hotărâtoare. Eu unul, chiar dac'ași fi acolo, le-aș pune toate în mișcare pentru ca să nu fiu nevoit a intra în luptă alături cu oameni, care se zic, dar în adevăr nu sunt oșteni. Smintit ar trebui să fiu, ca să mă 'ntorc».

«Acestea n'ai să mi-le spui mie, care sunt de părerea, că om cuminte n'ai fi nici ducându-te dacă ei ar fi adevărați oșteni. Războiul e o prostie mișească, de care se ține departe ori-și-ce om cu mintea 'ntreagă. Eu însă nu la aceasta mă gândesc, ci la creditorii ce dau din toate părțile năvală. Acum te somează creditul fonciar, peste puțin se prezintă bătrânul Cohen, vin apoi unul câte unul antreprenorii, iar pe de-asupra mai sunt și cheltuielile de la moșie, precum și cele de aici, care sunt nenumărate.

«Ții, precum se vede, să scapi de mine», — o întrerupse el supărat.

Adevărul era, că dînsa nu mai avea neapărată nevoie de el, — dar aceasta nu-i dedea mâna s'o mărturisască.

«Ba țin să te scap pe tine, — răspunse ea. Trebuie să-ți spun în cele din urmă, că mă cuprinde un fel de groază când văd, cum te arunci în cheltuieli, pe care n'ai avea nevoie să le faci. Vreau să nu zici tu ori să creadă alții, că eu te bag în cheltuieli prea mari pentru

tine. Te 'ncăpăținezi să te iei la întrecere cu Grecul, pentru care miia e mai puțin decât pentru tine suta. Are Creola fără 'ndoială dreptate când zice că el e sgârcit, dar e dintre sgârçiții, care țin să pară oameni cu mâna largă, dacă nu chiar risipitori. Dă o miie când ar putea să dea peste zece mii, dar mai dă pe deasupra o sută pentru-ca să aibă mulțumirea de a se socoti însu-și pe sine darnic. Spre a nu-i lăsa mulțumirea aceasta, tu te ruinezi...».

«Știu ce vrei să zici, — o întrerupse el ear. Ai fi mai mulțumită, dacă l-ași lăsa ca tine să cheltuiască și pentru noi».

«Dacă aceasta îi face plăcere, — stăruie dînsa, — și poate s'o facă fără ca să simtă».

«Nu! — grăie dînsul cu hotărîre. Eu nu sunt om, care poate să fie întrăținutul cui-va».

«Cum sunt eu, vrei să zici, femeie, care se lasă să fie întreținută, — întimpină dînsa. Foarte frumos zis, — dar atunci ai să te 'nsoțești numai cu oameni de seama ta. Puindu-te 'n rînd cu unii ca dînsul, ești boier, ce-i drept, dar ori rămâi de rușine, ori te ruinezi în curînd. Te mai și pui să joci cărți cu el și, pe când el nu simte dac'a câștigat câte-va zeci de mii, tu sângerii pierzându-le».

«El rîde, iar tu gâfăie și gemi», — ar fi voit să mai adauge.

Ea n'a făcut-o aceasta, dar o simția el, deși își dedea silința să pară nepăsător.

«De mine capul să nu te doară, — zise cam cu jumătate de gură. Am să mă descurc eu într'un fel ori într'altul».

Așa zicea și așa și gândia el; când se afla înse singur și mai ales noaptea, când, deșteptat din somn, nu mai putea să adoarmă ear, el era scârbit de sine însu-și și se

sbătea din ce în ce mai copleșit de gânduri urite. Ori-și-cum își făcea socoteala, se scotea rău de tot împovărat, încât nu își găsia scăparea decât în zestrea Zoei. Fără de ea nu-i rămânea decât să-și vândă pădurea, ba poate chiar și o parte din Valea Boului.

«Ah! — își zicea, — ce nemernică și vrednică de dispreț e ființa omenească!»

Prigonit de simțământul, că nu mai poate s'o ducă tot ca pân' acum, el căuta mereu un nou fel de a-și petrece viața, și-i era din ce în ce mai nesuferit gândul de a se 'ntoarce iar în țară, unde atâți oameni îl cunoșteau, îl urmăreau și-l judecau fără ca să ție seamă, că faptele lui toate sunt potrivite cu neajunsurile firii omenești.

Viață tignită nu mai era pentru dînsul cu puțință decât în mijlocul unor oameni, care nu-l știu, fie la Paris, fie 'n Elveția, fie la München, ceea ce-l făcea să se gândească iar la zestrea Zoei.

«Aș'! — a zis înse ea când i-a vorbit despre aceasta. Ca să mi-o toci cum azi mâne vei fi tocat averea moștenită de la mama ta».

Nu-i rămânea deci decât să chibzuiască, cum are să dea 'n arendă ori, poate chiar să vândă moșia pentru-ca să-și asigure neatârnamea.

Aceasta era starea sufletească, în care se afla Iorgu când a fost publicată prin coloanele ziarelor știrea, că Rușii, strîmtorați de oștirea de la Plevna, unde trecuse Osman Pașa de la Vidin, au cerut ajutor de la România, și oștirea română a 'nceput să treacă Dunărea.

O puternică 'nfiorare i-a sguduit întreaga ființă, și o luptă 'ndârjită s'a stârnit între pornirile lui sufletești și felul lui de a gândi.

Era el și acum de părerea, că n'are ce să caute unde

oamenii se schilodesc și seucid între dînșii, dar acum se pornia războiul în puterea cuvântului, îi vedea pe Români trecând Dunărea, ca să pornească lupta contra Turcilor, cu care se războiseră străbunii săi veacuri lungi de a rîndul, și i se părea cu desăvârșire peste putință, ca să nu fie și el acolo. Nu, el nu se putea gândi pe sine stînd la o parte cînd Românii sîngeră în crîncenă luptă cu Turcii.

Dac'ar fi întreat-o pe Zoe, ea ar fi stăruit să rămâie, dar l-ar fi disprețuit, dac'ar fi rămas.

Tot așa Greul, tot așa Creola și mai ales nepoata ei. L'ar fi disprețuit toți cei ce-l știau și s'ar fi disprețuit, mai vîrtos decît toți, el însuși pe sine și viața sa toată nu s'ar fi iertat.

Cu toate acestea, om slab, i-ar fi fost destul, ca fie Zoe, fie Madame Margot, fie Clio să-i zică «Rămâi!»—pentru-ca să nu plece. De aceea nu-i zicea nimănuia nimic, ci se sbătea el însuși în sine și 'n cele din urmă a plecat oare-cum hoțește, fără ca să spuie unde și de ce pleacă.

□ □ □

PARTEA A CINCEA

CALEA'NTOARSĂ

I.

«Se poate una ca aceasta!? — exclamă Coconul Iancu Talpă plimbându-se prin casă chiar mai mult decât supărat. — Auzi d-ta om!? — Nici odată n'ași fi putut să cred, că Iorgu, chiar Iorgu Armaș, e'n stare să plece 'n străinătate cu o femeie și 'ntr'o bună dimineață s'o părăsească întorcându-se fără de veste, ca să nu zic hoțește, în țară. Chiar și dacă nu i-ar fi soție legitimă, e lucru neiertat, rușinos, un adevărat scandal!»

«Da, scandal! — strigă Cocoana Anica ridicându-se încă mai supărată de pe scaun. — Scandalul nu e înse c'a părăsit-o, ci că îi este soție și că a plecat prin ascuns cu ea, hoțește, cum ziseși. Auzi d-ta femeie!? Nu i-a fost destul c'a sucit atâte capete, ci s'a mai legat și de vărul ei, cea mai apropiată rudă, ca să-l momească. Ori-și-cât de mult ași fi ținut la ea, asta mi-a dat-o gata! Frumuseță de om a stricat. Săraca de mama lui! Norocul ei c'a murit, căci dac'ar mai fi trăit, din asta i s'ar fi tras moartea. Nu, Iancule dragă, — urmă apăsând

asupra vorbelor, — voi bărbații aveți slăbiciune pentru ea fiind-că e vicleană și știe să vă amețească. Noi femeile avem ochii mai limpezi și judecăm mai drept. Nu el a plecat cu ea, ci dînsa l-a dus pe el, și mult m'ăși mira, dacă nu s'ar adevări, că nici acum nu el a părăsit-o, ci ea s'a săturat de el după-ce l-a stors cum storci lămâia și s'a'ncurcat cu altul».

Intra așa ce-va și'n vederile coconului Iancu, care nu-și putea închipui, că un om în toată firea e'n stare să părăsească de capul lui pe o femeie ca Zoe.—Nu-i dedea înse mîna să-și mărturisească gîndul acesta.

«De!—zise dar.—Ai putea să ai dreptate, dacă n'ar fi la mijloc și altele. Perzi, așa se vede, din vedere slăbiciunea lui pentru Alina. E prea apropiat gîndul, că el s'a'ntors la aceasta. Cu atît mai urît ar fi, Anico dragă. E lucru ne mai pomenit, ca o femeie chiar mai înainte de a se fi publicat căsătoria să ceară divorțul pentru-că soțul ei a părăsit domiciliul conjugal.»

«Ce domiciliu!? — întimpină dînsa. Domiciliul conjugal e acolo, unde se află soțul. Dacă femeie cum se cade era, se ducea după soțul ei, care n'a plecat în cine știe ce aventuri, ci a venit să-și facă datoria luând parte la răsboiu.»

Coconul Iancu sări ca'nțepat de un vespe.

«Mare scofală!—zise.—De răsboiul roșiilor să nu-mi mai vorbești acum, după-ce am văzut, cum au răsplătit Muscalii jertvele ce-am adus, ca să-i scăpăm. Îți spun eu: are să rîdă toată lumea de Iorgu cînd va afla, că dînsa a pornit procesul de divorț.»

«Cine să rîdă? — Cum să rîdă? De ce să rîdă?—răspunse cocoana Anica. Toți cei ce-o știu pe ea și-l cunosc pe el au să-l ferească găsînd c'a avut mare noroc de-a scăpat atît de ușor.»

Coconul Iancu dete cu multă'ndărătnicie din cap.
«Nu, Anico, nu și ear nu!—stăruu.—Una e să pornească el procesul și alta să-l pornească ea.—O simte și el însu-și aceasta: luni de zile au trecut decând s'a întors din Bulgaria și'n tot timpul a stat înfundat la moșie. De ce? Pentru-că îi este greu să se uite'n ochii oamenilor».

«Când se gândește la prostia ce-a făcut luându-și-o soție», — adăugă dînsa.

«Nu, Anico, nu!—urmă el plin de zel.—Mă'năbuș, îmi perd răsufierea, mă'nec când văd, cum lumea face glume proaste pe socoteala lor. Ne sunt, dragă, rude, rude apropiate, cea mai apropiate, rudă ne este el și tot rudă ne este și ea, și avem datorii de rude mai în vîrstă: trebuie să facem tot ceea ce suntem în stare, ca să-i împăcăm».

Cocoana Anica se uită la el lung și clătinând mereu din cap.

«Iancule, Iancule!—Ear vrei s'o pornești!?—îl muștră.—Pe cine auzi făcând glume proaste pe socoteala lor!? Am venit aici la moșie pentru-ca să facem economii după-ce la București și'n străinătate am cheltuit peste puterile noastre. Stăm aici și nimeni nu vine pe la noi, nici noi nu mergem pe la nimeni. Pe cine auzi făcând glume proaste, ca să te'năbușe cu ele!? Te dai de gol. Se vede cât de colo, că umbli să cauți un pretext, ca să pleci ear. Ce vrei adecă să faci?».

«Mai știi și eu? — răspunse el. Să vorbesc mai nainte de toate cu el și-o să văd apoi»

Cocoana Anica se plimbă cât-va timp neastâmpărată prin casă. Iși cunoștea bărbatul și știa, că zădarnice i-ar fi silințele de a-l opri după-ce el s'a pornit odată. Ii și dedea dreptate, căci i se ura și ei la moșie,

unde n'aveau nici o treabă.—Mai era apoi,—mare ușurare, — că n'aveau copii și astfel puteau să se'ntindă la cheltueli fără ca să fie nevoiți a-și face muștrări că nu le păstrează urmașilor ceea ce au primit de la părinți. —

Nu! Prea mare păcat nu era că pleacă. Vorba era numai, ca nici ea să nu rămâie singură sngurică în pustietatea aceea de moșie.

Aceasta o știa și dînsul.

«Atât e deocamdată, — adăugă dar:—mă duc la Valea Boului și-l înduplec pe Iorgu să se întoarcă ear la ea și s'o împace, apoi ear viu la tine».

II.

Stimabile Domnule Armaș,

În urma 'nsărcinării, cu care ați binevoi a mă onora, am cerut, ca d-l Calopolu, avocatul doamnei Zoe, soția d-voastre, să-mi acorde o 'ntâlnire pentru-ca, discutând împreună, să găsim o formulă pentru rezolvarea prin bună învoială a cestiunii.

Întâlnirea a avut loc ieri seară, și grăbesc a vă face cuvenitele împărțșiri despre rezultatele discuțiunilor noastre.

După înțelegerea luată între d-voastre și mine, i-am declarat, că nu faceți nici o greutate în ceea ce privește deslegarea căsătoriei și că din zestre nu ați luat nimic în primire.

D-sa, lucru prevăzut de mine, mi-a prezentat foaia de zestre subscrisă de d-voastră în fața notarului public din Brașov.

D-voastră, om de legi, chiar judecător, știți prea bine, că legiuitorul a ținut să asigureze zestrea. În practica judecătorească toate sunt interpretate în favorul femeii înzestrate. Nu mai puteam deci să stărui în punctul acesta. Soțul are 'n ceea ce privește zestrea purtarea de grijă a bunului părinte și astfel și răspunderea chiar și'n cazul, că fie din neglijență, fie'n urma vre-unui accident se produc pagube. Din strîmtorarea, în care vă aflați, o singură ieșire ar fi cu putință: ca d-na Zoe să dea o declarațiune autentică de a fi primit zestrea și că astfel nu mai are nici o pretențiune, ceea ce nu poate să facă decât după-ce se va fi pronunțat divorțul. Cred de cuviință a vă reproduce aici din cuvînt în cuvînt răspunsul ce mi-a dat d-l Calopolu în privința aceasta.

«O asemenea declarațiune, — a zis d-sa, — neapărat va da d-na Zoe Armaș după-ce va fi luat în primire atît mobila ce face parte din zestre, cât și sumele cuprinse 'n foaia de zestre fie 'n numerar, fie 'n efecte publice socotite după cursul zilei».

Cu alte cuvinte pierderile rezultate din deprecierea hârtiilor de orișice fel rămân în sarcina d-voastre, dacă desfacerea căsătoriei va urmà acum.

Aceste pierderi sunt acum, după războiu, foarte însemnate, și de aceea ași fi de părerea, ca să se caute deocamdată o 'mpăcare. Atîrnă, se'nțelege, numai de d-voastră să hotărîți cele convenite pentru aceasta. Cel mai apropiat gînd ar fi să plecați d-voastră înși-vă în căutarea doamnei Zoe.

Aceasta cu atît mai vîrtos, cu cât în urma împre-gurilor create de războiu cestiunea financiară foarte cu anevoia se va limpezi.

La Creditul Fonciar sunteți în întîrziere cu trei

semestre, și au rămas zadarnice silințele mele de a obține o păsuire.

Atât banca Zerlendi, cât și bătrânul Cohen stăruie să li se facă cât mai curând achitarea.

Antreprenorul lucrărilor de la Valea Boului declară, că nu e'n stare să scoată la capăt cele începute, dacă nu va fi achitat pentru trecut.

Mai aveți, precum mi-ați spus, și'n străinătate oarecare datorii.

În fața acestor greutăți regularea situațiunii în ceea ce privește zestrea doamnei e peste putință. Chiar vânzând, precum aveți de gând, o parte din moșie dimpreună cu pădurea, luați în împregiurările de astă-zi prea puțin, căci după toată alergătura n'am găsit pe nimeni, care să dea pentru pogon — în mijlocie — mai mult decât 380 lei. Cel mai potrivit cumpărător ar fi vecinul d-voastre, d-l Aristotel Hariclidî, arendașul moșiei Gropile. După combinațiunile făcute cu d-sa ați rămânea cu vre-o noave sute de pogoane după ce vi-ați fi achitat toate datoriile. El însă deocamdată nu poate cumpăra, căci au trecut vre-o patru ani de când și-a cerut împămîntenirea și aceasta tot nu i-a fost încă votată nici de Cameră, nici de Senat. Vorba ar fi să se facă interveniri bine susținute pentru votare.

Primiți, etc.

I. Neacșu
advocat

III.

Anicuță, scumpa mea mult dorită,

Am stat aici la București peste așteptările mele, și-mi pare rău, că n'ai venit și tu cu mine.

M'am gândit adecă să nu mă pripesc mergând la Valea Boului fără ca să mă fi dumirit mai nainte în ceea ce privește pe Alina, lucru cu mult mai greu decum mi-l închipuisem.

N'avem, precum știi, între rudele și cunoscuții noștri pe nimeni, care stă'n legătură cu familia aceea, și tu, femeie, găseai mai ușor pe cine-va, care putea să ne dea cu toată discrețiunea lămuriri.

Nefiind tu aici, am fost nevoit să alerg mult la dreapta și la stânga și abia târziu am dat peste vărul tău Alfons, a căruia nepoată, Elisa, se află'n institutul d-nei Manliu, fosta d-șoară Săvescu. El dedea cu socoteală, că aceasta va fi puțind să-i dea informațiuni sigure, căci Alina i-a fost elevă la școala centrală. S'a dus apoi să-și vadă nepoata și a vorbit — ca din întâmplare — cu d-na Manliu. Puține a putut înse să afle de la dînsa. Fie că nu voia să spună, fie că'n adevăr nu știa, destul că din spusele lui Alfons n'am putut să combin decât atât, că i s'a prezentat o partidă pentru ea foarte bună, dar ea a refusat, — fără'ndoeală fiind-că era încurcată cu altul. E'nvederat că acest «altul» nu poate să fie decât Iorgu, — ceea ce presupuneam eu și mai nainte.

Atât îmi era destul pentru-ca să nu-mi mai amân plecarea la Valea Boului.

Pe drum m'a prins o ploaie de vară, care m'a udat learcă, încât mă temeam ca nu cum-va să mă'nbolnăvesc. Am scăpat înse teafăr și mă simt bine.

Pe Iorgu l-am găsit tot cum îl știi, dar cu desăvîrșire schimbat.

Nu-i vorba, tot mai umblă mereu cu foarfecile de grădinărie și cu buzunarul plin de raffie și tot mai pune mâna la toate câte nu se potrivesc cu starea lui,

s'a 'ntins înse prea tare cu așa zisele îmbunătățiri acolo la moșie, și se vede că nici în timpul petrecut în străinătate n'a prea făcut socoteală neguțătorească, cum zice el, căci pare a se afl' 'n mare strîmtorare. După cele ce-am înțeles din spusele lui tot mai ține să gospodărească, dar nu-i rămâne decât să-și vîndă pădurea, ba pînă chiar și o parte din pogoanele de muncă. Cred deci, că ele 'n adevăr gata să se 'mpace cu Zoe, căci în strîmtorarea, la care a ajuns, are nevoie de zestrea Zoei.

Nu vrea, ce-i drept, să se ducă la ea, cum l-am îndemnat eu, dar s'ar bucura, pare-mi-se, dacă voiu reuși eu să-i împac.

N'am zis deocamdată nici «da!», nici «ba!». Am să mă mai gândesc și 'n tot cazul o să-i scriu Zoei.

În ceea ce privește pe Alina n'am reușit să storc nimic din el. Zice că nu știe nimic, — că nu-l privește. Sunt însă: cu atît mai vîrtos încredințat, că mai ales de dorul ei s'a 'ntors în țară, și nu m'ași mira de loc dacă s'ar adevăr, că ea se află pe acolo prin apropiere.

Să nu zici, că n'ar stărui pentru împăcare, dac'ar fi adevărat aceasta. Eu îi cunosc pe oameni și-l înțeleg foarte bine: gândul lui e s'o aibă pe una soție și po-doabă la casă, iar pe cealaltă prietenă scumpă.

Tu ar mă vei fi bănuind, că eu caut un pretext, ca să mă plimb prin străinătate.

Nu, scumpa mea.

Ca rudă mai în vîrstă sunt dator a-mi da silința să-i împac. Deocamdată am să-l caut pe bătrînul Cohen, care trebuie neapărat să știe adresa Zoei, ca să-i scriu acesteia cît mai curînd. Chiar și dac'ar fi ca 'n urmă să plec, vorba ar fi numai de câte-va zile, cel mult o

săptămână, căci o mai lungă călătorie n'ași fi 'n stare să fac fără de tine.

Toate cele bune și multe îmbrățișări etc. etc.

Iancu

IV.

Ori-și-cât de buncunoscător de oameni ar fi fost, cononul Iancu se 'nșel : nu era nici Iorgu, nici Alina întocmai cum și-i închipuia dînsul.

Iorgu îndeosebi, dac'ar fi zărit-o pe Alina din depărtare, ar fi luat-o la fugă și-ar fi alergat din rășputeri, nu înspre ea, ci fie la dreapta ori la stînga, fie înapoi pentru-ca nu cum-va s'ajungă față 'n față cu dînsa.

Odată, când se afla pe sub redutele de la Plevna, mai prin amurgul serii, i s'a 'ntîmplat să 'ntâlnească fără de veste o patrulă de 10ș ori, care trecea 'n goană mare la vale în vreme-ce el călăria cu vre-o alți zece călărași la deal. Unul dintre roșiori s'a oprit pe o clipă și i-a aruncat o căutătură, sub care l-au trecut fiorii.

Peste puțin Turcii ascunși după o dâlmă au început să descarce și s'a 'ntors și el dîmpreună cu ai săi tot în goană mare. Abia târziu, după-ce gloanțele nu-i mai șuierau pe la urechi, a ajuns să se desmeticească și să-și dea seamă, că cel ce-i aruncase căutătura era tînrul, care zugrăvise găștele cu păstorița.

Nu l-a mai întîlnit apoi, dar îndată-ce se 'nsera, îl vedea eară și eară-și călărind în goană mare, se reiviau în sufletul lui mai rușinea, mai căința și, când bubuiau tunurile și șuierau gloanțele, îi erau totdeauna par'că gloanțele erau descărcate de acela, care striga mereu: «Ce-ai făcut cu ea!?»

Umblând în treburile sale, mereu se uita împrejurul său pentru-ca nu cum-va să se pomenească fără de veste față 'n față cu omul acela, și 'n cele din urmă se ferià de ori-și-ce cunoscut, căci nu erau puțini cei ce ar fi putut să 'ntrebe și ei: «Dar cu dînsa ce-ai făcut!?»

Aceasta era ceea ce îl silia să se 'nfunde la moșie după ce a scăpat din oștire. Ii era peste putință să rămâie la București, unde 'n toată clipa putea să-i iasă 'n cale vre-unul, care-l întreabă «Ce mai faci? Pe unde-ai fost și ce-ai făcut de când nu te-am mai văzut? Care-ți sunt gândurile în ceea ce privește viitorul?»

Nu e 'n viața omenească nimic mai presus de simțămîntul, că tu însu-ți ești cum trebuie să fii, mai cu minte, mai plin de 'ndemnuri bune, mai vrednic, mai stăpîn pe tine însu-ți decît cei mai mulți dintre oameni, căroro viața li-e nesufeirtă tocmai pentru-că n'au parte de simțămîntul acesta. Iorgu era nu numai născut, ci totodată și crescut așa, ca 'n toate clipele vieții lui să fie și timp îndelungat a și fost pătruns de el. Tocmai de aceea se simția cu dese-vîrșire strivit când își dedea seamă, ce-a fost el însu-și și ce-a ajuns să fie: se disprețuia pe sine, își era sie nesuferit, îi era scârbă de sine însu-și.

Căzuți în asemenea stare sufletească, cei mai mulți dintre oameni ori își curmă firul vieții pentru dînșii ne mai suferite, ori se aruncă orbiș în vîltoarele vieții și, ca să se ametească și să se uite pe sine înși-și, beau, joacă la noroc, cad în desfrîu ori sevîrșesc fapte din ce în ce mai îndrăznețe, se țin în fel de fel de chipuri pe sine în neîncetată 'ncordare.

Iorgu era și el împins când spre una, când spre alta, dar pentru el viața tot mai prețuia ce-va. Lasă că 'n lu-

mea, din care el făcea parte, toate se trec cu vederea, dar un om ca dînsul se simția destul de tare pentru-ca să se oprească pe povîrniș și să se 'ntoarcă iar în calea cea bună, din care într'o clipă de slăbiciune s'a lăsat să fie împins.

Chiar și dacă nimic nu i-ar mai fi rămas după-ce își va fi plătit datoriile, el era destul om, ca să-și croiască drum larg prin mijlocul unor oameni, pe care îi socotia mai prejos de sine, și erau din ce în ce mai dese clipele, în care-l copleșia simțămîntul, că n'a făcut, la urma urmelor, decât ceea ce în acelea-și împregiurări ar fi făcut cei mai mulți dintre oamenii, în mijlocul cărora își petrece zilele vieții. Nu se speria, chiar nici de gîndul unei împăcări cu Zoe.

Un singur lucru i se părea peste putință: ca el și Alina să mai stea față 'n față uitându-se ea 'n ochii lui și el în ochii ei. Prea jos se coborîse el, prea sus rămăsese ea, și perdută era fericirea ce odinioară ar fi fost cu putință.

Vorba era înse, dacă nu cum-va dînsa era de altă părere.

Atunci în amurgul serii, când roșiorii aceia au trecut în goană mare pe lângă dînsul, cerul era înspre asfîntit ici roșu ca flacăra, colo portocaliu, mai de parte galben, apoi verde ca frunza decurînd desfășurată din mugur, ear zăpada scârțăia sub pași ori-și-cât de ușor ai fi călcat. Lui în ori și care amurg cerul i se părea tot așa ca atunci și scârțăitul zăpezii îi răsuna în ureche și după-ce codrul înverzise, și din ce în ce mai adânc i se înfigea 'n minte gîndul, că unul dintre gloanțele ce-i șuierau atunci pe la ureche nu de către Turci a fost descărcat. Nu era adevărat lucrul acesta, dar el și-l închipuia, și nici acum nu ieșia serile din

casă, eară noaptele, când visuri urite-l deșteptau din somn, el se uita sperios la ferestrele iatacului.

Nu mai era Valea Boului tot ceea ce a fost odinioară, și-i eră lui Iorgu greu să-și trăiască zilele numai el singur cu sine când își aducea mereu aminte, cum alerga după plăcerile lumii răsfățate purtat de femei ca Zoe, ca Margot și ca nepoțica acesteia. Era par'că 'n clipa, când s'a apropiat de Zoe, i-a pătruns în trup o picătură de otravă, care i-a răscolit tot sângele, îl ține mereu cuprins de neastempăr și-l pornește spre cele în adevăr nevoite de dînsul.

«Ei! — zicea el. — O să treacă și aceasta cum au trecut multe altele!»

V.

Ceea ce coconul Iancu Talpă aflase de la Alfons era adevărat: avuse Alina chiar mai multe partide pentru dînsa măgulitoare, dar a refuzat. Greșia însă coconul Iancu când dedia cu socoteală, că de dragul lui Iorgu a refuzat.

Stările sufletești ale omului și mai ales ale femeii atîrnă și de la împregiurări, ba chiar și de la stările trupești. Intr'un fel vedea Alina lucrurile după o noapte petrecută 'n somn liniștit, după o plimbare plăcută ori după o masă bine mistuită și 'ntr'altul când o durea capul, după o noapte petrecută sbătându-se 'n culcușul ei ori după-ce fetele o supăraseră la școală.

Ori-și-cât de multă silință și-ar fi dat să nu se dea de gol și să se amăgească pe sine însa-și, în cel mai ascuns fund al inimii ei era încredințată, că Iorgu se va întoarce stăpânit de gândul, că fericirea vieții sale numai trăind împreună cu dînsa va putea s'o găsească.

Avea clipe, ceasuri, avea chiar zile de 'ndoială și atunci îi venia să se ascundă pentru ca nu cum-va să se dea de gol, dar în cele mai multe dintre clipele vieții sale nu se 'ndoia, că el a plecat ca să petreacă anul de doliu departe de locurile, unde mama lui și-a trăit cele din urmă zile, dar se va 'ntoarce tot cum eră în clipa, când a plecat.

Nu știa și nici nu avea de unde să afle, că Iorgu și Zoe au plecat împreună, dar o bănuia câteodată aceasta și atunci era cuprinsă de un fel de scârbă.

«De! — își zicea ear. — Poesia e vis, ear viața petrecută 'n aievea e prosă».

Era covârșită de simțământul, că nu e nici el, cum nu poate să fie Emil, pentru dînsa decât un trecător, cu care stai bucuros de vorbă și după care te uiți cu viuă părere de rău, dar pe care-l dai uitării după ce ți-a ieșit altul în cale.

Ea nu s'a mai mutat la Ploiești. Se 'nșela înse și mașterul ei când credea, că dînsa a rămas la București pentru-că d-l căpitan a fost mutat la Ploiești — după cererea sa. Adevărul era, că nu mai avea dînsa nevoie să se mute, căci nu i se mai părea 'n casa părintească viața tot atât de nesuferită ca mai nainte.

Mai ales după trecerea peste Dunăre a oștirii române căpitanul venia rar pe la București. Era înse destul să se știe, că mai curînd ori mai târziu el are să vie pentru ca mașterul să-și pună pază gurii și pornirilor.

«Zăvodul meu!» — zicea dînsa gândindu-se la creștința nestrămutată a căpitanului.

Ar fi putut să zică și «Cocoșul meu», căci el nu era numai credincios, ci totodată și doritor de a-i fi pe plac și totdeauna de a se lipsi pe sine însu-ș. de tot ceea ce-și doria dînsa.

Mai era apoi și că la București găsia pe toate cărările mai ales între colegii ei trecători, oameni deștepți, cu care stetea bucuros de vorbă.

Văzând-o mai ici, mai colo, azi cu unul, mâne cu altul, ea era știută de mulți drept femeie mai mult ori mai puțin ușuratică ce aleargă de la unul la altul și-ia pe toți în zeflema.

Se 'ntêmpla deci, ca ea să fie din când în când nevoită a refusa pe câte unul, dar aceasta o făcea numai ca să nu-l jignească pe d-l căpitan, care, după-ce a fost refusat odată, se feriă ca de foc să nu mai fie și el refusat.

Simțind-o aceasta, ea-l socotia drept cel mai apropiat prieten al ei și se bucura din toată inima când el venia s'o vadă.

«Ești, coconiță, bună și dulce la fire», — îi zicea el tare 'ncredințat, că n'are decât să fie răbdător și să nu se pripească pentru-ca 'n cele din urmă să nu mai fie refusat.

Erau înse și zile, în care Alina nu era și ea de părerea aceasta.

Vorba fusese ca locuința să fie dată cu chirie în socoteala lui Iorgu. Acesta a plecat înse fără ca închirierea să fi fost făcută.

«Treaba lui! — zicea stăpâna casei. — Mie are să-mi plătească chiria, și, dac'ar fi să rămâie prea mult în întârziere, îi scot mobila 'n vânzare».

De aceea-și părere era și soțul ei, care cunoștea bine legile, nu înse și Alina.

«Iorgu Armaș, — zicea dînsa, — nu e om să-i scoți mobila 'n vânzare. Ori-și-ce s'ar întêmpla, ai să porți grijă de ea, ca să n'o mănânce moliile».

Lua deci din când în când o femeie cu ziua, ca să măture, să scuture pravul, să bată covoarele, să perie

ce era de periat și să aierisească, ba punea și dînsa mâna mai la una, mai la alta.

«Curat ca și-cînd n'ai mai fi în toate mințile, — îi zicea mama ei. Nu vezi că nu-ți șade bine!? Ce te privește pe tine mobila uitată de chiriașul, care de atîta timp nici chiria nu și-a plătit-o, nici trei vorbe nu ni-a scris!?

D-l avocat Cesar Lică nu zicea nimic, ci zîmbia numai pe sub mustață cu învederată răutate, iar Alina își căuta cu un fel de 'ncăpățănare de treabă, necăjită, nu înse pentru-că mașterul zîmbia, nici pentru-că mama ei rostise acele vorbe, ci pentru-că i se părea și ei lucru urît, că Iorgu nici după atîta timp nu se mai gândia la cele rămase la București.

Intr'una din zile d-l Cesar Lică s'a 'ntors de la tribunal zîmbind cu încă mai învederată răutate.

«Am, — i-a zis Alinei, — să-ți spun două lucruri, care, ce-i drept, nu te privesc, dar o să te surprindă».

«Și adecă?» — grăi dînsa uitându-se lung la el.

«D-nul Iorgu Armaș, chiriașul nostru, s'a căsătorit».

Alina rămase cu răsuflarea oprită: îi era par'că i-a turnat cine-va o găleată de apă rece 'n cap și se 'nnăbușe, se 'nneacă. La așa ce-va în adevăr nu s'a așteptat. Aceasta nu-i era înse iertat s'o mărturisească, și, drept răspuns, ea se strîmbă par'că ar fi voit să zică: «Ei, și!?».

«A fost, — urmă d-l Lică tot zîmbind, — așa se vede, în lungă călătorie de nuntă, și de aceea ne-a uitat pe noi dimpreună cu mobila sa».

«Tot ceea ce se poate, — grăi Alina, nu înse drept un fel de răspuns la cele spuse de dînsul, ci oare cum vorbind cu sine însa-și. Unui om ca dînsul toate i se iartă, toate i se trec cu vederea, toate i se cuvin. El n'are

să-i dea nimănui socoteală despre ceea ce face ori nu face».

«Dai cu socoteală, cine e fericita, ca să zic așa!» — urmă dînsul.

«Ori-și-cine ar fi, tot acolo vine, — stăruia Alina. Eu și d-ta și alții de seama noastră nu avem căderea și nici nu suntem în stare să-l judecăm.»

Cu toate aceste încă mai vîrtos i se opri resuflarea, cele mai ascunse adâncimi ale sufletului ei se sguindură și-un junghiu îi trecu prin inimă când el numi pe Zoe.

«Te pomenești, că mâne ori poimâne se 'ntoarce cu ea aici», — grăi dînsa stăpînindu-și firea.

Ii era rușine de 'nchipuirile ce-și făcuse și-i venia să se ascundă pentru-ca nu cum-va cei de din pregiurul ei să bănuiască cele ce i se petrec în suflet.

«Despre aceasta mă cam îndoiesc, — răspunse el.

Al doilea dintre lucrurile ce am să-ți spun e tocmai că li-am citit numele în lista proceselor de la tribunal: sunt în divorț».

«In divorț!? — exclamă Alina cuprinsă de zăpăceală.

Se răscoliră deodată toate 'n sufletul ei, încât dînsa nu mai era tot ceea ce fusese cu o clipă mai înainte. Era par'că focul ce atîta timp a ars înăbușit a izbucnit de o dată prin o spărtură și flacări mari și vii și mistuitoare cuprind tot văzduhul.

Nu se mai îndoia acum, că în adevăr mâne ori poimâne, fără 'ndoială 'n curînd el va veni. Așa trebuiau să urmeze lucrurile pentru-ca el să se pătrundă cu desăvîrșire de simțămîntul, că nimeni în lumea aceasta nu poate să-i dea ceea ce-i dă dînsa, și se cutremura în toată ființa când se 'nchipuia pe sine însa-și stînd față 'n față cu el și uitîndu-se în ochii lui.

Cu putere din ce în ce mai covârșitoare se iviau și ear se iviau în sufletul ei reamintirile celor demult trecute.

Se vedea pe sine zugrăvită pe peretele din fund, luând lecțiuni de desemn de la Emil și alergând după acesta prin fața bisericii Zlătari. Se vedea apoi stând de vorbă cu Iorgu și plimbându-se când cu el, când cu Cocoana Mare pe la Valea Boului, unde el a sărutat-o 'n fața tuturor, și cele simțite atunci le resimția mărite până la extaz.

Furtunile sufletești de felul acesta nu sunt și nici nu pot să fie dăinuitoare. Se ivesc ca din senin și se potolesc fără ca să te poți dumiri de ce. Un lucru a rămas înse pe urma lor: cele ce mai nainte îi fuseseră plăcute încetul cu încetul i s'au făcut nesuferite.

Ii era silă să se ducă la școală, unde lecțiunile îi păreau o sarcină pentru dînsa grea, ear cele mai bune dintre elevele ei i se păreau timpite și semnele lor de dragoste o supărau. Cu atât mai virtos îi erau supărători mama și mașterul ei, precum și aceia, cu care mai nainte bucuros se plimba ori stetea de vorbă. «Lăsați-mă 'n pace!»—îi venia să le zică tuturor.

Nu însă și d-lui Căpitan.

De acesta se temea — mai ales după ce el i-a spus, că e hotărît să iasă din oștire și să se 'ntoarcă acasă.

VI.

Scumpa și mult dorita mea Anicuță,

Te vei fi mirând, că primești această scrisoare tocmai de la Geneva, și vei înțelege, că mi se va fi urît și mie viața alergând prin lume singur ca vai de mine.

Precum ți-am scris în ajunul plecării mele de la București, bătrânul Cohen în timpul celor din urmă doi ani nici nu i-a trimis Zoei, nici nu a primit de la ea nimic, n'a putut dar să-mi dea nici o lămurire în ceea ce privește adresa ei. Alergând pe la alții, am aflat în cele din urmă, că avocatul ei este un oarecare Calopolu. Nici acesta n'a putut înse să-mi spună decât că cea din urmă scrisoare a primit-o de la Zürich, unde dînsa era trasă la «Hotel du lac». Temându-mă, ca nu cum-va dînsa să plece de acolo și să-i pierd ear urma, am făcut la bătrânul Cohen un mic împrumut și am plecat fără de întârziere.

«Trei zile dusul, trei zile 'ntorsul, — mi-am zis: — într'o săptămână, în cel mult zece zile iar sunt acasă».

Am răcit înse, așa se vede, pe drum, încât eram foarte îngrijat și am fost nevoit să mă opresc la Viena și 'n urmă la München. La Zürich n'am mai găsit-o pe Zoe, dar am aflat, că dînsa a plecat la Geneva și că nu era singură, ci însoțită de un oare-care Pablo Berenos, un brasilian bogat, ceea ce-mi era peste putință să cred. Am plecat deci în grabă mare aici, unde mă aflu de doae zile.

Pe Zoe n'am mai găsit-o aici, dar am întâlnit din întâmplare pe văru-meu Raoul, care, încurcat cu o franțuscă, s'a stabilit de vre-un an aici. El a văzut-o pe Zoe și a vorbit în mai multe rënduri cu ea. Mi-e și greu să-ți spun: e'n adevăr încurcată cu un Brasilian, un om tînăr, care o toacă mai rău decum a tocat ea pe alții. Mi-am pierdut, dragă, toate iluziunile, încât îmi vine să cred, că e adevărat ceea ce se zicea despre mama ei, reposata mea mătușă, pe care mulți o socotiau încurcată azi cu unul, mâne cu altul dintre țigani boierești. Mi se oprește mintea 'n loc când mă gândesc, că

un om ca Iorgu a putut să fie amăgit de asemenea femeie.

Obosit de lunga mea călătorie, o să mai stau aici, dar azi, mâne plec mânat de dorința de a te îmbrățișa cu ție bine cunoscuta mea dragoste.

Iancu.

VII.

Zilele treceau una după alta fără-ca Iorgu să vie, și Alinei îi era din ce în ce mai nesuferită viața.

Serile, când îi zicea mamei sale «noapte bună», aceasta par'că-i zicea: «Vezi că n'a venit nici azi», mașterul par'că adăuga: «Da, n'a venit și mira-m'ăși dac'ar mai veni!».

Diminețile, când pleca la școală, toți trecătorii se uitau la ea par'c'ar fi voit s'o 'ntrebe: «N'a venit nici ieri?», iar colegele, ba chiar și fetele din școală își ziceau: «Nu e'n voile ei cele bune: se vede că el tot n'a venit!»

«Nu! — zicea dînsa 'n gândul ei — n'a venit, dar va veni, — nu se poate să nu vie».

El nici nu zisese, nici nu făcuse vre-odată nimic spre a o 'ntări pe dînsa în gândul, că are neapărat să vie; ea nu era înse în stare să creadă, că nu va veni în cele din urmă.

Dac'ar fi venit cine-va să-i spună, cum s'au petrecut lucrurile nu numai cu Zoe, ci și cu madame Margot, precum și cu nepoțica acesteia, Alina ar fi zis, că așa aveau să se petreacă lucrurile pentru-ca el să vie, și dacă n'a venit 'ncă, e că are să se mai petreacă ce-va.

Intr'una din zile a venit înse d-l Neacșu, avocatul lui Iorgu, colegul d-lui Cesar Lică.

«Sunt trimis de d-l Iorgu Armaș, clientul meu, — a zis el, — ca să regulăm chestiunea chiriei».

«Imi pare bine, — i-a răspuns stăpâna casei, — căci cam de mult stă daravera aceasta încurcată».

Alinei iar i s'a oprit răsufarea.

«Dar d-l Iorgu unde se află?» — întrebă dînsa cu glas înăbușit de năvala sîngelui.

«Când cu sfîrșitul războiului s'a 'ntors în țară, — îi răspunse d-l Neacșu, — și de atunci stă la moșie».

Alina rămase par'că i s'ar fi surpat în cap nu numai casa, ci și țăriile cerului: nu putea să-i între 'n cap gândul, că el se află de atîta timp prin apropiere fără ca să fi venit.

«Mă mir, — zise, — că de atunci și pân' acum n'a găsit timp să vie el însu-și pân' aici».

D-na Lică tresări ca alte dăți când fiica ei își pierdea sărita, iar d-l Neacșu se uita zîmbind la aceasta ca la un copil sfătos, care se amesteca 'n treburile ce nu-l privesc. Buna cuviință cerea înse să-i dea mamei răspuns la întrebarea pusă de fiică.

«Domnișoara are dreptate, — grăi d'nsul, — chiar și atunci era în mare întârziere cu chiria. Avea însă să se lupte cu multe alte greutateți cu mult mai mari și abia zilele aceste a ajuns să-și vîndă pădurea și o parte din pogoanele de arătură și să scape, în sfîrșit».

Alina se uită rușinată la mama ei.

Avea acesta dreptate când îi spunea că nu e 'n toate mințile.

Din cele spuse de Neacșu se 'nvederă, că Iorgu s'a ruinat în timpul îndelungatei sale călătorii și nu mai e tot boierul de mai nainte. Aceasta însă pe dînsa n'o privia. Ei îi era învederat numai, că el ar fi putut

să vie, dar n'a venit nici mai înainte, nici acum — fără îndoială pentru-că n'a vrut și nu voiește să vie.

Își aducea aminte, cum atunci, în fața bisericii «Zlă-tari» l-a întrebat pe Emil: «Când ne mai vedem?» — eară el a răspuns: «N'ai decât să-mi scrii, și viu fără de 'ntârziere ori-și-unde aș fi». Ea nu i-a scris. De ce să-i scrie, dacă le erau căile vieții despărțite și nu se mai puteau împreuna.

Tot așa Iorgu n'a mai venit. De ce să vie, dacă îi erau despărțite căile de ale ei și nu se mai puteau împreuna!?

Se prefăcuseră deodată toate 'n sufletul ei.

A avut ea zile, în care ar fi fost gata să alerge la el și să i se facă roabă pentru-ca să-și îndulcească viața îndulcind-o pe a lui. Acum el nu mai era tot cel știut de dînsa.

Nu! Ori-și-ce s'ar fi 'ntêmplat, dac'a fost el odată 'n stare nu numai să plece fără ca să-i fi spus ei «rămas bun», ci tot-odată să nu vie nici mai 'nainte, nici acum, în zadar ar mai fi venit de aici înainte. Dacă, adus de ori-ce gând, el ar mai fi venit, ea ar fi trebuit să fie nemernică fără de seamăn pentru ca să stea de vorbă cu el.

Intocmai cum pe Emil nu putea să și-l închipuiască decât jerpelit, soios, nepieptănat, nu mai era 'n stare să și-l închipuiască pe Iorgu decât istovit de 'mbuibări și de desfrâu în nopți nedormite.

Abia acum îi erau toate urgisite: și casă părintească, și școală, și prietene, tot ceea ce-l leagă pe om de viață, și mereu era ispitită de gândul de a-și lua lumea 'n cap.

Nu se mai temea acum de d-l căpitan, care ieșise din oștire, se 'ntorsese la București și tot mai călca țeapăn, dar n'avea nici pinteni, care zurgăiesc, nici sabie, care zângănește.

Om el și tot oameni și cei-lalți doi, dar pe când unul vine numai dacă-l chemi, altul nu vine nici chemat, el nu pleacă nici alungat fiind.

«Mă iartă coconiță, că-ți spun un lucru, care ar putea, deși nu trebuie să te supere, — îi zise acesta Alinei într'una din zile. I-mi pari de la un timp încoace mereu îngândurată, și mă 'ntreb ce ți se va fi întâmplat de ai pierdut voia bună de mai nainte. Nu întreb, ci-ți spun, și nu cum-va să zici că nu mă privește, căci ai spune ceea-ce în adevăr nu gândești».

Alina rămase cât-va timp cu ochii țintă la pământ.

Nu putea să-și dea pe față gândurile și simțămintele, dar n'o ierta firea să-l amăgească ascunzându-și starea sufletească.

«Mi s'au făcut, așa deodată, toate nesuferite, — grăi dînsa, — încât îmi vine să-mi iau lumea 'n cap, și ți s'ar putea întâmpla într'o zi să nu mă mai găsești când vii să mă vezi».

«Oho! — exclamă dînsul înviorat. — D-ta ești prea înzestrată cu daruri firești și 'n deosebi prea 'nțeleaptă pentru-ca să poți lua asemenea hotărîri».

«Mă socotești d-ta așa, — întimpină dînsa dând din umeri. Adevărul e că sunt slabă și neajutorată ca toate femeile».

Căpitanul stete cât-va timp pe gânduri, apoi se îm-bărbătă.

«Așa, — zise, — nu vorbesc femeile decât fiind că-zute 'n slăbiciunea, pe care o am eu pentru d-ta, ceea ce e peste putință când e vorba de d-ta».

Alina nu zise nimic, dar se uită mirată la el.

«Da, peste putință, — stărui dînsul. D-ta știi foarte bine, că nu e nimic ce eu nu sunt gata să fac pentru-ca să-ți fiu pe plac, iar în schimb nu cer decât ceea

ce-ți face plăcere să-mi dai. Chiar și dac'ar fi să prinzi slăbiciune fie pentru unul, fie pentru altul dintre cei ce mai ici, mai colo îți ies în cale, mai curând ori mai târziu o să te 'ncredințezi, că nu e'n lumea aceasta nimeni, care-ți dă atât de mult și-ți cere atât de puțin ca mine. Ori-și-cât de mare ar fi dar slăbiciunea, ea e trecătoare, ear nu neistovită ca a mea. Ziseși, că ți s'au făcut toate nesuferite. Prea bine, — urmă dînsul. Dacă e cine-va, care-ți face nesuferită casa aceasta, știi prea bine, că n'ai decât să vrei pentru ca să te muți în alta, unde toți îți cad la picioare. Dac'ar fi să ți se fi făcut urgisită școala cu toate supărările ei, știi prea bine că n'ai decât să vrei pentru-ca să scapi de ea. Dacă urgisită îți este lumea, în care-ți petreci aici viața, n'ai decât să vrei pentru ca să pleci pe un timp oarecare în altă lume, în care nimeni nu te știe cine ești și astfel nu are cuvinte de a te supăra».

«Am înțeles ce vrei să-mi spui și nu mă 'ndoesc de bunătatea nemărginită a d-tale, — grați dînsa, — dar tocmai de aceea mă tem, că n'ași putea să-ți dau în schimb ceea ce ți se cuvine».

«N'ai să-mi dai nimic, coconiță, — o 'ncredință dînsul. — Mi-e destul că-mi ceri și primești. Nu, coconiță, inimă rea n'ai să-ți faci, căci supărările vin și trec și voia bună e statornică pentru cel ce are răbdare și știe să se mulțumească cu ceea ce i se cuvine, ba fie chiar și cu mai puțin».

VIII.

Nu mai era Valea Boului tot ceea ce a fost odinioară, dar i-a mai rămas lui Iorgu destul pentru-ca cu priererea, pe care o avea, și cu hărnicia cuvenită să-și

înfiiințeze încetul cu încetul acolo un raiu pământesc, dacă nu o moșie în înțelesul obicinuit al cuvântului, o fermă 'ncântătoare, prin care dovedește, că cultura făcută cu priceperea cuvenită pe o întindere mai mică prețuiește mai mult decât plugăria fără de rost pe o mare întindere.

Își păstrase împregiurul conacului, ce-i drept, acum prea larg, vre-o șase sute de pogoane pământ de arătură dimpreună cu moara și cu iazul ei, o baltă de vre-o zece pogoane pentru găște și rațe, precum și pentru prăsilă de porci și de pește.

Din pădure i-au rămas vre-o sută de pogoane mai ales stejăriș, ear sub pădure i se aflau via, livezile și — tocmai pe țârmurii riulețului — vre-o patru-zeci de pogoane fênaț, pe care în timp de secetă putea, lăsând stăvilarele, să-l pună sub apă, ca să aibă pășune grasă și fênaț îmbelșugat.

Âncă mai nainte de a fi vîndut partea cea mare a moșiei își croise planurile de cultură până 'n cele mai mici amănunte, iar după ce s'a făcut vînzarea, și-a cumpărat cele mai raționale unelte de plugărie, precum și zece perechi de boi, doi cai de ham și unul de călărie, șase vaci de prăsilă și un taur de Moldova, o sută de oi, șase scroafe și un vier, precum și păsări de tot felul. În pădure erau însemnați cu var copacii fie strîmbi, fie de calitate proastă, pe care urma să-i taie 'n timpul iernii, pentru-ca cei-lalți să poată crește 'n toată lărgimea.

De priceput se pricepea la toate ca numai puțini, și rămânea numai să aibă și tragere de inimă.

Aceasta o cam pierduse 'n timpul îndelungatei sale călătorii prin țări străine.

Pentru-ca să poți fi plugar bun, ai să te scoli în zori de zi și să te culci mai 'nainte de a fi apus Luceafărul

de seară. Iorgu s'a deprins înse să se culce când ră- sare Luceafărul de dimineață și să se scoale la prânzul mare. La moșie nu-i rămânea, ce-i drept, decât să se culce de vreme, dar i se subția somnul și se scula tot ca mai nainte. Cu toate acaste după masă iar se culca și adeseori i se întâmpla, ca tocmai înspre seară să se deștepte. Acum nu mai putea să doarmă noaptea, și mai ales pentru un om, care are pe sufletul lui ceea ce avea dînsul, nu e canon mai greu decât să fie lipsit de dulceața somnului.

Diminețile, când, deșteptat din somn, își deschidea ochii, el vedea 'n fața lui, mai nainte de toate, ușa iatacului, în care după îndrumările primite de la Alina păstra cele mai apropiate lucruri ale răposatei sale mame, — și fata stetea 'n prag cu mânilor amîndoaue ridicate.

Când ieșia din casă, trecea pe la capul scării, unde o sărutase.

Când el trecea printre lanuri, dînsa i-se ivia când ici, când colo 'n cale fie cu o buruiiană ori cu o floare, fie cu câte un fluture ori cu câte o gănganie. Ea nu 'n- treba «Ce e aceasta?». El îi dedea înse 'n gândul lui deslușirile, pe care dînsa fără 'ndoială le-ar fi cerut, dac'ar fi fost în aievea de față.

Noi oamenii nu gândim ceea ce voim, ci gândurile ni se 'nșiră 'n minte ele de ele potrivit cu îndemnurile pornite fie din lumea ce ne 'ncungiură, fie din simțămintele noastre.

Ori-și-ce ar fi făcut, Iorgu, trecînd printre țarini, prin livezi, prin pometul acum roditor, prin pădure, ori-și pe unde se plimbase o dată cu ea, o vedea aler- gînd de ici pînă colo, oprindu-se din când în când, ca să examineze ce-va mai de aproape, puindu-și între-

bărilor și ascultând cu ochii deschiși mari lămuririle date de dînsul. El știa prea bine, că toate aceste sunt numai aiurări de ale sale; cu toate aceste nu era 'n stare să nu gîndească ceea ce i-ar fi spus dac'ar fi fost de față, încât era să stea la 'ndoială, dacă nu cum-va aiurează, dacă mai e ori nu în toată firea ei însuși.

Valea Boului și Alina erau în sufletul lui nedespărțite. El nu putea să vadă Valea Boului fără-ca să se ivească 'n gîndul lui și Alina și n'ar fi putut s'o vadă pe Alina fără-ca să și-o gîndească la Valea Boului, și nopțile, când nu putea să doarmă, gîndindu-se la cele trecute, îl cuprindea o jale nespus de adîncă, încât gema pe 'nnăbușite în culcușul lui.

De unde ar mai fi putut să ia tragerea de inimă pentru o lucrare, care pentru dînsul numai săvîrșită împreună cu dînsa putea să aibă farmec.

Dac'ar fi avut hașis, ar fi luat o doză pentru-ca să iasă pe un timp oare-care în altă lume. Neavînd hașis, lua morfină și-și petrecea partea cea mare a zilei pierdut în somn sbuciumat.

Timpul trece înseși, dacă mai dă Dumnezeu și ploaie, toate se părăginesc când lipsește cuvenita purtare de grijă.

Iorgu amîna când una, când alta de azi pe mîne, iar când se punea pe lucru era de obicei prea târziu. Alte dăți o pornia cu o rîvnă, care te punea în mirare, apoi în curînd le lăsa toate baltă.

Nu mergeau lucrurile cum după priceperea lui ar fi trebuit să meargă, și de aceea îi eră de multe ori silă să treacă prin țarini, prin livezi ori prin pădure, pe la grajduri și pe la cotețe, unde toate îl supărau.

«Cu totul altfel ar merge toate, dac'ar fi și ea aici», — își zicea dînsul — oare-cum ca să se desvinovățească.

Da! Dînsa fără 'ndoială și-ar fi dat silința să-l îndrumeze a-și petrece viața ca mai nainte; el înse fugea de dînsa tocmai pentru-că nu se mai simția 'n stare să-i fie ei pe plac.

După-ce trăise într'o lume, în care femeile erau ca Zoe, ca madame Margot și ca nepoțica acesteia, din ce în ce mai rar i se 'ntêmpla să se simță prea jos căzut spre a se mai putea ridica pînă la Alina. Tot femeie era și dînsa și n'avea decît s'o coboare la sine pentru ca să fie amêndoi deopotrivă.

Gîndul acesta l-a cuprins cu putere covîrșitoare când a aflat că Alina s'a măritat.

Nu știa și nici nu cerceta, cine e soțul ei.

«Ori-și-cine ar fi, — își zicea dînsul, — om, care se poate măsura cu mine, nu este și n'am decît să-mi dau silința pentru ca dînsa să se plece 'n fața stăruințelor mele».

Acum, după-ce era măritată, ea era căzută 'n gîndul lui cum căzute sunt toate femeile cu bărbat.

Adevărul era, că picătura de otravă ear a 'nceput să-i pună sângele în febre clocotitoare, și mai ales în timpul noptilor petrecute 'n nedormire el nu mai putea să scape de dînsa.

IX.

D-l. Strună avea 'n Calea Moșilor, atunci pentru cei mai mulți încă tot Podul Tîrgului de afară, case cu multă lărgime, jos băcănie cu grătar și o măcelărie, ear în etagiu locuința proprietarului de curênd căsătorit.

Tinăra stăpână a casei, îmbrăcată mai mult ca jupâneasă decît ca cocoană, ședea oare-cum înțepată la una dintre mescioarele din salonul încăpător și 'nșira

niște mărgele, ear Smaranda, fata din casă, deretica 'n biroul boierului, care se afla lângă salon.

«Cine omai fi și ăsta!?!—grăi Smaranda. De câte-va zile trece mereu la aceea-și oră pe aici și totdeauna își sgăiește ochii uitându-se încoa».

Alina ridică capul și-l întoarse uitându-se în stradă, apoi rămase 'ncremenită și pornita spre leșin.

Afară 'n strada cea largă trecea călărind spre gura Oborului Iorgu — tot cum îl știa dînsa, deși ce-va mai gras. Trecuse după spusa Smarandei și ieri, și alată-ieri, deci nu din întâmplare, ci dinadins.

«Nu cum-va-l va fi văzut și el?» — își zise ea cu inima 'nclăștată.

Se temuse ea câte odată de căpitanul cel ce vorbia răstit, bătea din pîteni și zângănia din sabie: abia acum știa înse, ce va să zică frica cea adevărată.

O'năbușia plânsul, și ar fi și plâns, dacă n'ar fi fost de față fata din casă. Cel mai apropiat gând al ei era să se ridice și să plece fără de 'ntârziere 'n urma lui.

Se zice că dihorul se uită cu atâta nesațiu la pasărea ce-și alege drept pradă, încât aceasta e cuprinsă de ameteală și-i cade la picioare. Tot așa era și Alina pornită spre Iorgu.

Își zicea, ce-i drept, că are să-i cadă în genunchi rugându-l s'o lase 'n pace și să nu-i mai treacă pe sub fereastră, aceasta însă pentru-că se temea nu numai de soțul ei, ci și de sine însa-și.

Fără ca să mai ție deci seamă, că Smaranda ar putea să prindă bănuială, ea trecu 'n iatac, își puse pălăria ce-i căzu la 'ndemână, își luă o pelerină și plecă în grabă mare.

Sub șopronul din fundul curții se afla și trăsura, și cupeul, ear în grajdul de alături erau trei perechi de

cai. Las' înse c'ar fi trecut prea mult timp până să fie puși caii, dar nici nu se putea da pe gura vizitiului. Prin apropiere era mahalaua muscalilor. Ieșită deci în stradă, ea o luă spre gura Oborului, apoi peste puțin opri una dintre birjile ce ieșiau în piață și-și urmă drumul.

Mai era o bucată bună până la Obor când ea, trecând pe lângă călăreț, s'a uitat înapoi. Când ochii lor s'au întâlnit, el a salutat zîmbind ca omul, care se simte învingător, eară ea a 'nceput să tremure ca turturica ce deodată se vede 'n fața țevii îndreptate de vânător spre ea.

Iși dădea bine seamă, că prin fapta, pe care o săvârșește, își pune 'n joc viața, dar nu era în stare să se oprească.

Ar fi putut s'o vadă cine-va, care o cunoaște. Chiar și birjarul s'ar fi putut s'o cunoască. Se uita deci sperioasă 'n toate părțile și-i părea rău c'a plecat de acasă.

Dintru'nceput gândul ei era s'apuce la stînga, pe șoseaua Ștefan cel Mare, apoi să cotească la dreapta și să iasă spre grădina de la lacul Tei, unde puteau să vorbească nesupărați de nimeni.

El călăria înse 'n urma trăsुरii din ce în ce mai îndrăzneț, mai fără de cruțare, mai aproape, încât ea trebuia să simtă că s'a dat de gol și 'n cele din urmă s'a speriat de gândul de a fi singură cu el în pustietatea de la Tei.

«Nu! — își zise, — am să ies la Capul Podului, unde îi dau birjei drumul și intru apoi pe jos în alea Kisselew. Acum, înainte de a ameazăzi, e acolo puțină lume, dar singuri tot nu avem să fim.

Ea perdea din vedere că pe când dînsa era pe jos el călăria.

N'ar fi avut decât să descalece și să meargă și el pe jos alături cu dînsa ducându-și calul de căpăstru. El ținea înse să vorbească cu dînsa în toată lărgimea, fiind numai ei amîndoi și nu se 'ndoia, că dînsa o va face și aceasta după-ce a fost în stare să vină pân'aici.

După-ce dar dînsa i-a dat birjei drumul, el n'a mai așteptat ca birjarul să se depărteze, ci s'a apropiat călare, gata, așa zicînd, să facă atacul din front.

«Eu am venit să te iau la Valea Boului!» — grăi dînsul fără de 'ncungiur.

Alina se uită cu ochi mari și plini de mînie la el, apoi se 'ntoarse și intră 'n Podu Mogoșoaei.

El se luă și aici după dînsa.

«N'ai decât să stai jumătate de ceas în toată tigna de vorbă cu mine, — urmă dînsul stăruitor, — pentru-ca să 'nțelegi că trebuie neapărat să vii. Te aștept după amează-zi atît azi, cât și mâne și poimîne la Herestrău. Dacă nu vii, am să te caut».

Alina auzia vorbele, dar îi era par'că ele nu sunt rostite 'n aievea, ci îi resună 'ntr'aiurea.

Era sfărîmată viața ei; dacă rămînea, gîndul îi era mereu dus la nenorocitul, care o chiamă; ear dacă se ducea, se făcea pe sine însa-și sie urgisită.

Doi oameni se izbiau cuprinși de mînie oarbă unul într'altul și ori-și-care dintre dînșii ar fi rămas strivit, viața ei întregă remînia întunecată, numai chin și sbucium.

Îi era frică să se 'ntoarcă acasă, căci soțul ei ar fi putut să fie surprins de starea, în care o vedea, și s'o întrebe, ce i s'a 'ntîmplat, și nu mai puțin frică îi era, că Iorgu ear o va urmări, dacă nu azi, mâne ori poimîne, nu va fi 'n stare să-l înduplece a o lăsa 'n pace, cu atît mai vîrtos îi era frică și se cutremura când se

gândia, că se va duce, tot se va duce unde a chemat-o el.

«O singură scăpare ar mai putea să-mi rămâie, — își zise 'n cele din urmă.— Am să-l chem pe Emil. El e 'n stare să-l înduplece pe Iorgu încredințându-l, că soțul meu e om în puterea cuvântului, bărbat, care nu suferă să fie atins în cele mai sfinte ale lui».

X.

«Azi după amiază-zi, mâne, cel mai târziu poi-mâne!» — își zicea Alina 'n toată clipa.

Ploieștii sunt fără 'ndoială numai aci: pleci dimineața, îți faci acolo treburile și ești seara încă de vreme întors acasă.

S'ar fi putut înse 'ntâmpla ca Emil să fie dus unde-va, ca el să primească scrisoarea prea târziu ori ca plecarea lui nici mâne, nici poimâne să nu fie cu puțință. La aceste ea numai cu groază se putea gândi, căci nu putea să scape de gândul, că poimâne neapărat se va duce la 'ntâlnire, dacă pân' atunci nu va fi venit Emil s'o scape.

Scrisoarea a fost înse în ceas bun dată la postă, căci încă a doua zi a venit un comisionar s'o vestească pe Alina, că Emil o așteaptă — după îndrumările primite în scrisoare — în fața bisericii Zlătari.

Cele-lalte au urmat precum fuseseră puse la cale.

Cel mai de căpetenie lucru era, ca el, adecă soțul ei, nu cum-va să bănuiască ce-va.

«Din gura mea nici o vorbă nu iese!» — a zis Emil fără-ca să știe, că vorba e de fostul lui căpitan.

Li era destul să știe, că la mijloc e omul, pe care o dată, pe 'nsărate, l'a 'ntâlnit sub redutele de la Plevna,

unde bubuia tunuri și şuierau gloanțe, și care acum o aștepta pe ea la Herăstrău.

Acolo l'a căutat tot pe 'nserate.

Iorgu ședea la o masă din grădină — din ce în ce mai supărat de gândul, că pate o mare rușine. El tresări când îl vezu intrând pe zugravul păstoritei cu găștele.

«Cred că n'am nevoie să-ți spun, ce caut aici», — grăi Emil oprindu-se 'n fața lui.

«Dau cu socoteală», — răspunse Iorgu ridicându-se în picioare.

Fie-care din puținele vorbe rostite de Emil era pentru dînsul o palmă primită 'n față.

N'ar fi crezut nici o dată, că Alina e 'n stare s'o pună aceasta la cale, și Emil n'ar fi 'ndrăznit nici el să facă ceea ce făcea, dacă n'ar fi trecut prin «mustruluiala» căpitanului său.

«Viu, — urmă dînsul, — să te rog în numele ei să n'o mai urmărești, căci soțul ei e om pătimaș, — iar din partea mea, — adăugă, — am să-ți spun, că ești un nemernic».

Iorgu ar fi fost și acum în stare să-l ia pe sus și să-l arunce cât colo, încât să-i pârâie toate oasele, dar el era încă tot omul, care nu perde din vedere, ce-i șade și ce nu-i șade bine, stetea deci drept, liniștit și nemișcat.

«Am înțeles, — grăi, — și te rog să-mi spui, unde am să-ți trimit martorii mei».

Emil era 'n stare să-i crape capul cu un topor, să-i descarce un glonte 'n pept ori să-i înfigă cuțitul în inimă, dar, dacă-l omora, era ucigaș de rînd și nu s'ar fi iertat nici odată pe sine însu-și. Înțelegea deci că are să-și pună viața 'n joc intrând în luptă dreaptă, în care unul dintre amândoi avea să rămâie mort. Nu

voia înse cu nici un preț să aibă martori, care află, de ce adevărații cei doi intră 'n luptă.

«Ce fel de martori!?—întimpină dar.—Între noi amândoi nu poate să fie vorba de o cestiune de onoare, pe care o regulează martorii. Vorba e de liniștea unei case și de numele cel bun al unei femei, pe care numai noi amândoi o știm și n'au s'o mai știe și alții, vorba e de viața perdută a unui om: aici martorii n'au ce să caute».

«Și cam ce-ai fi voind d-ta, domnule?» — întrebă Iorgu zîmbind și tot liniștit.

«Ceea ce e firesc, — răspuse Emil stăpânindu-și firea.— După ceea ce d-ta ai făcut și vrei să mai faci, noi amândoi suntem oameni, care nu mai pot să trăiască alături pe fața pământului. A fost un timp, când îmi păreai în toate privințele atât de sus, încât ași fi rămas desamăgit, dacă dînsa, avînd să aleagă între noi amândoi, m'ar fi ales pe mine. Mi-am călcat deci pe inimă. Ce-ai făcut și ce vrei să faci acum cu ea!? De ce m'am jertvit eu!? Ce s'a ales de omul, pe care-l puneam odinioară atât de sus!?».

Iorgu stetea cu ochii 'n pământ. Atins unde era mai sîmțitor, el era viu mișcat și umilit în sine însu-și.

«La 'ntrebări ca aceste nu se poate răspunde printr'o luptă fie ori-și-cât dreaptă, în care ai putea să-ți găsești moartea, — grăi dînsul așezat. Uite, — mă căiesc și te rog să mă ierți și să stăruiești ca și dînsa să mă ierte, căci n'am să-i mai turbur liniștea. Ce mai vrei!?»

Emil se uită lung și disprețuitor la el.

«Așa vorbești și așa vei fi și sîmțind în clipa aceasta, — îi zise, — dar mîne, poimîne.... Pe vorba unui nemernic, pe hotărîrile lui, pe jurămintele lui nu se poate pune nici un temei».

Impăcare între oamenii aceștia nu era cu putință.

«Prea bine! — grai Iorgu. — Să luăm fie-care câte un ciomag și să ne tot lovim unul pe altul în cap până-ce nu va fi rămas mort unul din amândoi. Vorba e numai, cum poate — fără de martori — cel rămas în viață să-i dovedească ori-și-cui, că n'a ucis mișelește, ci a scăpat cu viață dintr'o luptă dreaptă?»

Emil rămase cât-va timp pe gânduri: trebuia să recunoască și el, că nu-i rămâne decât să-și fixeze la vre-unul dintre hoteluri locuința și să-și aleagă martorii.

«Bine, — grai dînsul, — dar de o miie de ori mișel cine dă pe față numele femeii».

«Cel mai interesat de a nu o face sunt eu, care am pățit rușinea», — îi răspunse Iorgu.

Se simția istovit sufletește. Se făcuse, par'că, iar omul care fusese, înțelegea mânia lui Emil și lupta, în care era nevoit să intre, era 'mpotriva firii lui. Ii venia să plece ear de aici, unde atâți oameni cum se cade-l cunoșteau și-l arătau cu degetul, și să se ducă departe, fie chiar și 'n America și să 'n ceapă o viață nouă.

Emil, era, din contra, nerăbdător. Se temea, ca nu cum-va alte nenorociri și mai mari să urmeze dacă nu-și va îndeplini cât mai curînd gândul. După-ce și-a dat dar adresa la «Hotel Union» și a luat pe a lui Iorgu, care era tras și acum tot la Bulevard, el a plecat să-și caute martori.

Unde ar fi putut să-i găsească aici la București, unde de atâta timp nu mai fusese.

Numai la casarma de roșiori, unde trebuia să fie vre-unul dintre camarazii, cu care încheiase legături în timpul răsboiului.

Aici a aflat, că fostul său căpitan, ieșit din oștire, s'a 'ntors la București și stă 'n Calea Moșilor, unde-va prin apropierea Oborului.

Mai bun martor nu putea să-și găsească el, care nici o dată 'n viața lui n'ar fi crezut, că e'n stare să se bată și cu alt cine-va afară de Turci.

Nu mult a avut să umble, nici pe mulți n'a fost nevoit să 'ntrebe pentru-ca să-l găsească pe tuturora bine cunoscutul domn Strună, și s'a adevărit și astă dată, că'n adevăr soarta omului și de la 'ntâmplări de dînsul neprevăzute atîrnă. Dacă d-na Strună ar fi fost acasă, lucrurile ar fi putut să se 'ndrumeze altfel decum au fost plănuite la Herestrău. Domnul Strună se afla singur acasă și era 'ncântat că poate să-i fie ucenicului său de ajutor într'o afacere după părerea lui de mare însemnătate.

«Poți să dormi liniștit, — i-a zis lui Emil, — că grija mea e să-l gălesc pe al doilea martor și să le pun și cele-lalte la cale».

Le-a și pus, încât seara târziu era hotărît, că nici o publicațiune nu se face, că proces-verbal se 'nchee, dar numai spre a fi prezentat autorităților publice, dacă acestea-l vor cere, și că întîlnirea va fi chiar în dimineața zilei următoare într'una din sălile casarmei de roșiori.

Arma aleasă era sabia.

Mai ales pentru oamenii ca fostul căpitan Strună e o mare plăcere să vadă, cum se bat în săbii doi oameni îndemânatici în purtarea armei. El trecea cu vederea, că luptătorii-și pun în joc viața și asista ca la un fel de examen.

Chiar dintru 'nceput era pentru dînsul învederat, că Iorgu e și mai puternic, și mai îndemânatec. El se mîrginea însă la apărare, și era de toată frumuseța, cum știa să-l ție pe Emil departe de sine parînd toate loviturile acestuia.

Simțindu-și superioritatea, gîndul lui era să-l obo-

sească pe Emil și să-i dea apoi o lovitură, care nu-l omoară, ci-l face numai incapabil de a se lupta.

Emil era, din contra, din ce în ce mai înverșunat și astfel mai puțin stăpân pe sine și pe arma sa. Ii era par'că teamă, ca nu cum-va să fie răpus, dacă nu va sfârși cât mai curând.

Deși înse el era mai slab, cel ce mai ânteu obosi n'a fost el, ci Iorgu cel trupeș, care peste cât-va timp a 'nceput să șovăie.

Văzând-o aceasta, Emil se avântă, făcù un pas hotărît înainte și-l lovi pe Iorgu 'n umărul stâng făcându-i o rană, ce-i drept, nu grea, dar dureroasă.

«Nu te pripi! Mai ai răbdare!» — îi zise fostul lui măiestru — perzându-și sărita.

Atins de durerea din umăr și de vorbele aceste, Iorgu îi aruncă o căutătură plină de mânie, apoi se plecă înainte și întinse brațul ca să-l depărteze pe Emil cu vârful săbii de la sine.

De oare-ce brațul lui era mai lung decât al lui Emil, acesta, ca să-i poată atinge umărul, s'a apropiat prea mult și acum vârful săbii i s'a înfipt în pept.

El se cutremură, scăpă sabia, căzù întins la pământ și se sbătù puțin, apoi rămase mort.

Iorgu stete cât-va timp mut și nemișcat, cu sabia lăsată 'n jos și cu ochii țintă la jertva sa.

«Da, — își zise apoi, — sunt nu numai nemernic, ci și miserabil».

El nu mai avea ce să caute la București, ba după toate semnele nici aiurea nu mai avea ce să caute, căci, după vre-o zece zile i-au găsit în pădurea de la Valea Boului trupul intrat în putreziciune.

Luase, așa se vede, o prea mare dosa de morfină.

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
07

15 Martie 1979

BIBLIOTECA
CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII

VERIFICAT
1987